Hus, Jan

Nechutová, Jana (editor); Malá, Jana (editor)

Mistr Jan Hus v polemice a v žaláři : překlady, komentáře a poznámky

Mistr Jan Hus v polemice a v žaláři : překlady, komentáře a poznámky
Nechutová, Jana (editor); Malá, Jana (editor). Vydání první Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2019

ISBN 978-80-210-9323-2; ISBN 978-80-210-9324-9 (online : pdf)
ISSN 1211-3034 (print); ISSN 2787-9291 (online)

Stable URL (DOI): https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M210-9324-2019
Stable URL (handle): https://hdl.handle.net/11222.digilib/141421
Access Date: 28. 11. 2024
Version: 20220902

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI ARTS Masarykova univerzita Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts,
Masaryk University
digilib.phil.muni.cz

#**491**

OPERA FACULTATIS PHILOSOPHICAE
UNIVERSITATIS MASARYKIANAE

SPISY FILOZOFICKÉ FAKULTY
MASARYKOVY UNIVERZITY

MUNI
PRESS

PRosýſs naymilegſſý / mjnjm že pro twuog weliký vžitek / ať by něco bylo napſáno o Manželſtwij / w něžto (yakož ty prawijſs) ſkůro / budeli wuole Božij / wſtaupiti mijnijſs / Giſtě dobré wěcy proſýſs / poctiwé / Swaté / a vžitečné / ale mně neſnadné. Neb Manželſtwij přijčiny / byloby dlauho wyprawowati / a také rozumu mému malému / w Zialáři zawřenému napomoc nenij Kněh nižádných / a wſſak w prosbě tak vžitečné / aby nebyl owſſem zapuzen / a dokawádžby nebyl lépe zprawen / nebo plněgj naučen / tyto wěcy znamenám a položim: Co geſt Manželſtwo. Proč geſt od Boha vſtanoweno. Které gſau zwláſſtnij a prwnij wěcy w Manželſtwij. A co tě má k Manželſtwij táhnauti.

O Prwnjm tehdy wěz / že Manželſtwo geſt pewné zawázánj. Neb ginák / Manželſtwo geſt Swazek takowý / gehož nemůž rozwázati nižádný. Tak / totiž když ty gſa Oſoba ſwobodná / wolij a ſlowy wypowěděnými / w tu chwijli s Zěnau ſwodbodnau ſe zawijžeſs / rozwazánij až do Smrti twé neb gegij / tak aby mohl s ginau ſluſſně ſe pogijti / nebudeſs mocy mjti / duowod toho geſt w Euangelium Swateho Mathauſſe w xjx. kap. když Kryſtus Pán Miſtrům a Zákonjkům když gſau geho tázali: Sluſſýli w Sak Zěnu puſtiti pro některé přijčiny / takto odpowěděl řka: Zě neſluſſý / gedné pro hřijch cyzoložný / a to geſſtě Saudem Koſtelnjm má rozwedeno býti / a mnijm že to toliko rozwedenij muož býti od přibytka Ložnijho / ale ne aby ſluſſelo pogijti ginau / a neb s ginau bydleti / dokudž prwnij žiwa geſt. A k tomuť wznij řeč Swateho Pawla j. Korynthuom. A znamenag žeť gſem tuto řekl / Oſoba ſwobodná / kteráž totiž giným Oſobám / nižádnau překažkau nenij zawázána / yakožto ſli

Mistr Jan Hus v polemice a v žaláři

Překlady, komentáře a poznámky

Jana Nechutová / Jana Malá

FILOZOFICKÁ FAKULTA
MASARYKOVA UNIVERZITA

BRNO 2019

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Hus, Jan, asi 1371-1415
Mistr Jan Hus v polemice a v žaláři : překlady, komentáře a poznámky / Jana Nechutová, Jana Malá. – Vydání první. – Brno : Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2019. – 182 stran. – (Opera Facultatis philosophicae Universitatis Masarykianae = Spisy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, ISSN 1211-3034 ; 491)
Částečně souběžný latinský text, anglické resumé
Převážně přeloženo z latiny. – Obsahuje bibliografie a bibliografické odkazy

ISBN 978-80-210-9323-2 (brožováno)

* 27-1-051 * 27-337 * 27-1 * 27-722.5-733 * 27-4 * 27-285.4 * 27-475.5 * 82-6 * 27-47 * 82:7.04 * 821.124-1 * 811.124‘25 * 811.162.3‘25 * (437.3) * (049.2) * (049) * (0:82-1) * (0.027) * (048.8)
Hus, Jan, asi 1371-1415
1411-1415
– křesťanští teologové – Česko – 14.-15. století
– křesťanští reformátoři – Česko – 14.-15. století
– křesťanská teologie – Česko – 15. století
– kněžství
– křesťanský život
– křesťanské polemiky – Česko – 1401-1450
– kázání – Česko – 1401-1450
– korespondence – Česko – 1401-1450
– katecheze – Německo – 1401-1450
– literární náměty – 16. století
– latinsky psaná poezie – 16. století
– překlady z latiny – Česko – 2011-2020
– překlady do češtiny – Česko – 2011-2020
– polemiky
– pojednání
– poezie
– kritická vydání
– monografie

27-4 - Praktická teologie. Morální teologie [5]

Tato publikace vznikla v rámci výzkumného projektu „Jan Hus a husitská literatura pro 21. století“, podporovaného Grantovou agenturou České republiky (GA ČR 17-15433S).

Recenzovali: PhDr. Jan Kalivoda (Univerzita Karlova)
PhDr. Jana Zachová, CSc. (Centrum medievistických studií, Filosofický ústav AV ČR)

© 2019 Masarykova univerzita
Ilustrace © 2019 Jana Malá

ISBN 978-80-210-9323-2
ISBN 978-80-210-9324-9 (online : pdf)
ISSN 1211-3034
https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M210-9324-2019

Obsah

PŘEDMLUVA 7
Překladatelské poznámky 9
Autoři překladů 12
Prameny a literatura 12
Literatura a prameny k úvodům a komentářům 13

POLEMIKY
Proti anonymnímu odpůrci 20
List Mistra Haška M. Janu Husovi – útok proti Husovu kázání 49
Proti plzeňskému kazateli 53
Z Husova listu do Plzně 72

CONSTANTIENSIA
O Božích přikázáních a o Modlitbě Páně 86
O smrtelném hříchu 95
O poznání, chtění a milování Boha 99
O třech nepřátelích člověka a sedmi smrtelných hříších 104
O pokání 108
O manželství 114
Traktát menší Mistra Jana Husi o manželství 121
O svátosti těla a krve Páně 125
Mikuláš z Poříčí, O velebné svátosti těla a krve Pána Krista 140

PROTI FRANCOUZSKÉMU ZPĚVU V KOSTELE 153

BÁSNICKÉ SKLADBY
1. Proti římskému kléru 160
2. Epitaf Jana Husa, apoštola a mučedníka Kristova 161
3. Veršované komentáře k vyobrazení Husova upálení 162
4. Verše, jež Husově památce věnoval Konrád Celtes 164
5. Husovo proroctví o Lutherovi 165
6. Verše Hieronyma Treutlera ze Svídnice 167

SEZNAM ILUSTRACÍ 168

SUMMARY 169

PŘÍLOHY

Contra cantores Francigenas in ecclesia 175
Básnické skladby v originálním latinském znění 178
1. In Ioannem Hus Exodion 178
2. Epitaphium Ioannis Hussii apostoli ac martyris Christi Iesu 179
3. In icona Ioannis Hussii sancti martyris 179
4. <Conradi Celtis versus Hussiani> 180
5. Hussi de Luthero vaticinium 180
6. Verše Hieronyma Treutlera ze Svídnice 182

PŘEDMLUVA

Jana Nechutová

Tento soubor překladů z díla M. Jana Husa obsahuje především dva jeho polemické spisy (Proti anonymnímu odpůrci, Proti plzeňskému kazateli) a s nimi související korespondenci; malé katechetické traktáty, které Hus sepsal ve vězení, dva z nich také v překladech do starší češtiny; dále málo známý a Husovi jen s nejistotou připisovaný spisek Proti francouzskému zpěvu v kostele, a posléze básnické skladby k Husově poctě, sepsané v českém a zčásti německém prostředí v 16. století, v době počátků lutherské reformace, kdy v západní Evropě dochází k výraznému rozvoji renesančního humanismu. Příloha uživateli umožňuje seznámit se i s některými latinskými originály přeložených textů: přináší nový kritický přepis latinského znění Contra cantores Francigenas in ecclesia (Proti francouzskému zpěvu v kostele) a originální texty přeložených básnických skladeb podle edice V. Novotného v 8. svazku řady Fontes rerum Bohemicarum – Prameny dějin českých. Tyto básnické skladby i staré překlady dvou Husových kostnických spisků jsou zajímavými a spíše málo známými doklady recepce Husova působení.

Jednotlivé překlady jsou uvedeny informací o místě textu mezi Husovými spisy podle soupisu F. M. Bartoše a P. Spunara,[1] o zpřístupnění moderními edicemi a o překladech. Většinou pak ještě následuje odstaveček se stručnou literární nebo historickou charakteristikou textu. Oddíly „Polemiky“, „Constantiensia“ a „Básnické skladby“ jsou opatřeny dalšími samostatnými předmluvami.

V Husově jubilejním roce 2015 vyšla naše knížka překladů s titulem „Mistr Jan Hus v polemice a za katedrou“.[2] Ta obsahovala vedle Husovy polemiky Contra

1 Soupis pramenů k literární činnosti M. Jana Husa a M. Jeronýma Pražského, Praha 1965.

2 *Mistr Jan Hus v polemice a za katedrou*. Překlady, komentáře a poznámky Jana Nechutová a Jana Fuksová (Malá), Brno, Munipress, Opera Facultatis philosophicae Universitatis Masarykianae 431, Brno 2015.

Knihy Písma a otců

Iohannem Stokes (Proti Johnu Stokesovi) traktát De tribus dubiis (O třech pochybnostech) a projevy proti hlásání a prodeji odpustků. Knížka přibližuje také Husovo akademické působení – kromě univerzitního kázání Ite et vos in vineam meam (Jděte i vy na mou vinici) je v ní šest jeho dosud nepřekládaných tzv. rekomendací, promočních projevů. V novém souboru navazujeme na tuto publikaci i parafrází titulu knihy, ale i tak, že pokračujeme v překládání Husových polemik. Především však chceme čtenářům podat nové překlady textů, tzv. „malých Constantiensií", sedmi spisků, vzniklých za těžko představitelných podmínek v žaláři u dominikánů v Kostnici od počátku roku 1415 do 5. března 1415; jsou to katechetické traktáty, které Hus věnoval svým žalářním strážcům, mladým italským klerikům, a které podávají dojemné svědectví o Husově vytrvalosti, odolnosti a pevnosti a o jeho učitelském a pastoračním nadání, úsilí a zodpovědnosti.

Tyto tzv. malé kostnické traktáty jsou v edici originálů součástí obsáhlejšího souboru, který dále přináší Husovy texty sepsané ještě v Čechách před cestou na kostnický koncil (Hus jimi chtěl koncilu představit své učení a očistit se z nařčení z kacířství) a Husovy obhajoby, odpovědi na články, jež ho měly usvědčovat z kacířství. Tento celek připravila k vydání jako moderní kritickou edici s titulem *Constantiensia* brněnská ediční skupina při Ústavu klasických studií Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v rámci projektu podporovaného Grantovou agenturou České republiky jako 24. svazek Husových spisů a jako 274. díl řady *Corpus Christianorum*, *Continuatio mediaevalis* v belgickém Turnhoutu v nakladatelství Brepols roku 2016.

Na základě výsledku naší ediční práce podáváme nyní překlad „malých Constantiensií" spolu s dalšími husovskými texty; edice, podle nichž jsou tyto další překlady pořízeny, uvádíme vždy v záhlaví příslušného textu. V poznámkách a komentářích se několikrát odvoláváme na základní humanistickou edici Husových spisů: Matthias Flacius Illyricus, Johannis Hus et Hieronymi Pragensis confessorum Christi Historia et monumenta, Norimbergae 1558, 2. vyd. 1715.

Tato publikace vznikla v rámci výzkumného projektu „Jan Hus a husitská literatura pro 21. století", podporovaného Grantovou agenturou České republiky (GA ČR 17–15433S).

Překladatelské poznámky

Texty ze středověké latiny, zvláště jsou-li převážně teologického obsahu, působí čtenáři mnohou nesnáz; pojmy, v nichž středověký člověk myslel, domníval se a věřil, bývají vyjadřovány v jazyce oné doby výrazy, jakým moderní člověk nerozumí. Je proto pro překladatele obtížné převádět slova středověké latiny do odpovídajících výrazů moderní češtiny. Často je ovšem možné, a je dokonce nutné, nepřekládat

výraz výrazem, nýbrž význam významem, vazbu latinskou vazbou českou, latinskou větu českou větou – pro zachování tzv. funkční ekvivalence, požadavku, aby čtenáři textu v cílovém jazyce zněla určitá výpověď co nejsrozumitelněji tak, jak jí v jazyce výchozím rozuměl dávný čtenář nebo posluchač. (Snažit se o takovouto ekvivalenci však neznamená překládat „volně".)

Přece však jsou případy, kdy se důslednému hledání co nejpřesnějšího českého ekvivalentu latinského slova nemůžeme vyhnout. Je tomu tak zejména tehdy, když s významem či různými významy slov, s homonymitou nebo synonymitou, pracuje již text sám. Můžeme to vidět hned několikrát například v polemice Proti anonymnímu odpůrci. Protivník Husa viní, že ve svém kázání snižuje, ne-li ruší či přímo ničí (*destruit*) klérus; šlo zejména o povinnosti světských pánů kárat a trestat hříchy kněží, zvlášť svatokupectví. Protivník i Hus užívají v tomto kontextu výrazu *destruere* (rušit, ničit), ale text Vulgáty, jejž zde jako autoritu citují, má výraz *transferre* (přenášet). Toto sloveso vystihuje proces přenosu starozákonních figur do kontextu aktuálního dění, nejde tedy rozhodně o likvidaci, rušení, ničení. Oba, protivník i Hus, jsou si vědomi, že *destruere* není totéž jako *transferre*, nicméně obou výrazů se v zápalu polemiky užívá jako synonym. Co si má v této situaci počít překladatel? Tento překlad to řeší převzetím znění Českého ekumenického překladu: který má „mění-li se... změna", což však nevystihuje jednání, o něž se v traktátu vede spor. Podobných dobrodružství ekvivalence výrazů bychom i s touto jedinou Husovou polemikou mohli zažít víc. Představme jen jedno slovíčko, tentokrát substantivum – *cauda*. Jeho první význam je „ocas, ohon", přeneseně znamená „konec, kraj, okraj", pak speciálně „závěr textu", a tak také onoho výrazu Hus v této polemice užil („V dodatku říká protivník", s. 42). Ale o několik odstavců dál říká: „Potom, ke konci svého psaní, dodává protivník ohavný dračí ocas" (s. 45). Zde už nemluví o „závěru", ale jako by metonymii vracel zpět, k původnímu významu slova, a toho pak použije, aby závěr protivníkova vyjádření označil jako ohavný dračí ocas, *cauda draconis*. Tato slova totiž v astrologii značí určitý bod na oběžné dráze Měsíce, který se v konjunkci se Sluncem stává neblahým znamením, přinášejícím pohromy, nemoci a zhoubu. To pravděpodobně věděl Husův souvěký čtenář, ale jak může tento význam zprostředkovat překladatel českému publiku 20. století? Bohužel nijak jinak než podčarovou poznámkou.

Různý význam může mít latinský výraz *acedia,* psáno také *acidia, accidia.* V kostnickém traktátku De tribus hostibus hominis je přeložen českým „lenost", což je v daném případě náležité, jde o položku ve výčtu smrtelných hříchů (v našem textu dokonce s definicí – „lenost je nadměrné vynechávání nebo zanedbávání služby Bohu"). V jiných kontextech je třeba s tímto výrazem zacházet obezřetně, *acedia* či *accidia* bývá také „omrzelost, nuda, netečnost, apatie, nezájem". (Latinský výraz pochází z řeckého *akédia* – „netečnost, znechucenost, sklíčenost".)

Znovu z traktátu De tribus hostibus hominis: adjektivum *inordinatus* se v odstavci, který podává stručný popis smrtelných hříchů (s. 106), vyskytne dokonce

šestkrát (u každého kromě závisti). Překlad toto přídavné jméno tlumočí výrazem „nadměrný“, u hříchu obžerství – *gula* „neutišitelná“ (lačnost – *inordinatus appetitus nutribilis*) a u *lenost* ekvivalent „přílišné“. Uvážit můžeme překlad adjektivem „nezřízený“, který velmi přesně odpovídá latinskému *inordinatus*, v současné češtině však působí příliš knižně, až archaicky. (V Betlémských kázáních je spojení *inordinatus appetitus* přeloženo staročeským výrazem „žádost nezřízená“.[3])

Specifické problémy vyvstaly při překladu spisku Contra cantores Francigenas in ecclesia. Nejprve k výrazům *lascivus, lascivia* a k jejich odvozeninám – v traktátku je těchto tvarů užito na šesti místech, v Husem citovaných zdrojích i přímo v autorském textu, a není vhodné je v češtině vyjádřit vždy týmž ekvivalentem. *Lascivus* tedy různě: „nevázaný, svévolný, bujný, rozpustilý“, *lascivia* „bujnost, svévole, nezřízenost, rozpustilost“; *lasciviens* „bujný, svévolník“. – Na začátku textu se dvakrát v téže větě vyskytl výraz *chorus* – v prvním případě se vztahuje ke sborovému zpěvu („v chóru“), ve druhém však Hugo z Folieta, od něhož Hus tuto pasáž převzal, připomíná výjev líčený v knize Exodus (15, 20), kde má text Vulgáty *cum...choris*, Český ekumenický překlad „taneční rej“. Toto slovní spojení použil i náš překlad. – Dále se ve spisku užívají výrazy, jimž může dobře rozumět muzikolog zabývající se zvlášť středověkou hudbou a její soudobou, středověkou teorií, překládala jsem je za pomoci příslušného specialisty, dr. Stanislava Tesaře. *Cimbala* ve větě (s. 155, Hus ji pro změnu převzal z Aeldreda z Rievaulx) „proč je v kostele tolik nástrojů“, doporučil specialista přeložit jako „zvučné zvonky“. S dr. Tesařem byla konzultována také pasáž (stále z Aeldreda), která v tomto překladu zní (tamtéž): „Ten doprovází, onen zpívá protihlasem, další snižuje hlas, další dělí a seká některé noty na polovinu. Hlas se tu tenčí, tu se láme, tu bodá, tu se rozšiřuje a rozléhá...“, a některé další výrazy. Tento znalec staré hudby pak obecně upozorňuje, že se jedná o improvizační techniky francouzského vícehlasu (v katedrále Notre Dame a *ars nova*) a o praktiky francouzské menzurální teorie.

Poezie je zde do češtiny převáděna přízvučnou nápodobou básnických rozměrů: respektujeme metrum originálu, ale řídícím prvkem je český přízvuk, nikoli délka slabik, jak je tomu u antického básnictví. S jedinou výjimkou, jíž je alkajská strofa v č. 5 – Husovo proroctví o Lutherovi – jsou všechny verše v daktylských hexametrech, eventuálně v elegickém distichu, v němž se střídají daktylské hexametry a pentametry. To se týká i veršů vložených do některých Husových textů. Verše, pokud není uvedeno jinak, překládala u všech kusů Jana Nechutová. Antifony, hymny a sekvence, které Hus cituje v kostnickém traktátu O svátosti těla a krve Kristovy, přebíráme v českém znění z Kancionálu českých a moravských diecézí (vydání z roku 2013).

Biblické citáty a aluze Husových textů jsou v našich překladech převáděny pokud možno podle Českého ekumenického překladu. Tam, kde je Husovu kontextu

3 *M. Iohannis Hus Sermones in Bethlehem* 2, 18 (3. 12. 1410), ed. V. Flajšhans, Praha 1939, s. 4.

zřetelně bližší překlad bratří Kralických, používáme jejich textu. Jak u Českého ekumenického překladu, tak u Bible kralické je někdy nezbytné sáhnout k malým úpravám. V případě žalmů mají často oba právě uvedené české překlady odlišné znění, než jaké najdeme u Husa, protože byly pořizovány podle hebrejského textu, zatímco Hus a vůbec středověcí autoři citovali text žalmů podle latinské Vulgáty, která vznikla na základě řeckého znění (nikoli hebrejského originálu).

Autoři překladů

Polemiky

Proti anonymnímu odpůrci a list Mistra Haška M. Janu Husovi **Jana Nechutová**
Proti plzeňskému kazateli **Jana Nechutová**, úryvek z Husova listu do Plzně **podle edice Bohumila Ryby**

Constantiensia

O Božích přikázáních a o Modlitbě Páně **Jana Nechutová**
O smrtelném hříchu **Libor Švanda**
O poznání, chtění a milování Boha **Jana Nechutová**
O třech nepřátelích člověka **Lucie Mazalová, Libor Švanda**
O pokání **Lucie Mazalová**
O manželství **Soňa Hudíková, Jana Malá**; Traktát menší M. Jana Husi o manželství přepis **Jana Nechutová**
O svátosti těla a krve Páně **Jana Nechutová**; Mikuláš z Poříčí, O velebné svátosti, přepis **Jana Malá, Jana Nechutová**

Proti francouzskému zpěvu v kostele **Jana Nechutová**
Básnické skladby **Jana Nechutová**

Prameny a literatura

Prameny Husových spisů:

Hlavním Husovým pramenem je Bible. Citáty z ní jsou uváděny ve znění Českého ekumenického překladu, v případě potřeby s přihlédnutím k Bibli Kralické. Kde to vyžadoval kontext, sáhli jsme k nezbytné úpravě nebo změně.

Vedle Bible cituje Hus nejčastěji

soubor kanonického práva: Corpus iuris canonici I-II, ed. Aemilius Friedberg, Graz 1959² (zkratka: Fr.)
středověká rčení a přísloví: Hans Walther (ed.), Proverbia sententiaeque medii aevi Latina – Lateinische Sprichwörter und Sentenzen des Mittelalters, Göttingen 1963–1986 (zkr. Walther)

Tyto i další Husem citované mimobiblické zdroje v českých překladech většinou neexistují, české znění citátů v Husových textech zde pořizovali sami překladatelé. V několika případech, kdy je český překlad k dispozici, informují o jeho užití v našich překladech podčarové poznámky.

Až na výjimky jsou překlady v tomto svazku pořízeny z moderních kritických edic, které zaznamenávají všechny citace a aluze včetně odkazu na edice jejich latinských originálů. Proto zde rezignujeme na soupis Husem užitých mimobiblických autorit a v příslušných podčarových poznámkách udáváme pouze jméno autora, dílo, jeho část („knihu"), event. verš (výjimkou jsou citáty ze souboru kanonického práva, u nichž uvádíme i sloupce Friedbergovy edice). Plný údaj o dostupnosti Husem citovaného díla (moderní nebo starší edice, starý tisk, rukopis) najde uživatel v edicích, z nichž jsou naše překlady pořizovány. (Pro obě zde přeložené Husovy polemiky doporučujeme tyto údaje vyhledávat v reedici – Brepols, Turnhout 2010, kde jsou odkazy k edicím Husových zdrojů úplnější než v prvním vydání těchto textů v nakl. Academia).

Literatura a prameny k úvodům a komentářům

Bartoš František Michálek – Spunar Pavel, *Soupis pramenů k literární činnosti M. Jana Husa a M. Jeronýma Pražského*, Praha 1965.

Brodský Pavel a Šumová Martina, *Iluminované rukopisy v archivech na území Čech,* Praha 2017.

Daňhelka Jiří, *Směrnice pro vydávání starších českých textů*, Husitský Tábor 8/1985, s. 285–301.

Dittmann Robert, *Ediční poznámka* (ke kompletnímu vydání Bible Kralické šestidílné s původními poznámkami), Česká biblická společnost 2015.

Flajšhans Václav, *Traktátky Husovy a Kronika Vavřincova*, Listy filologické 61/1934, s. 54–66.

Halama Ota, *Pikartské dialogy*, Praha 2017.

Halama Ota, Svatý Jan Hus. Stručný přehled projevů domácí úcty k českému mučedníku v letech 1415–1620, Praha 2015.

Hauffen, Adolf, *Husz eine Gans – Luther ein Schwan*, in: *Prager deutsche Studien, Untersuchungen und Quellen zur germanistischen und romanischen Philologie Johann von Kelle dargebracht von seinen Kollegen und Schüllern*, Teil II, Prag 1908.

Hejnic Josef, *Mikuláš Reusner a husitská tradice,* in: *Vědecké informace, Metodický zpravodaj pro knihovny a útvary vědeckých informací. Suplement 1, 1970*.

Kraus Arnošt, *Husitství v literatuře, zejména německé, Část první, Husitství v literatuře prvních dvou století svých*, Praha 1917.

Mediae Latinitatis Lexicon Bohemorum – Slovník středověké latiny v českých zemích, Praha 1977 a dále.

Molnár Amedeo, *Husův kostnický spisek De matrimonio a jeho valdenské zpracování*, Listy filologické 82/1959, s. 86–91.

Nechutová Jana, *De non comburendo libros*. Stylistické a rétorické prostředky Husovy polemiky. In: *Středověký kaleidoskop pro muže s hůlkou*; věnováno Františku Šmahelovi k životnímu jubileu. Nakladatelství Lidové noviny 2016, s. 151–161.

Nechutová Jana, M. Jan Hus, farizeové a zákoníci. Příspěvek k funkční typologii v Husově polemice. In: *Interpretace a kritika díla Jana Husa*, ed. Martin Šimsa, Acta Universitatis Purkynianae, Facultatis Philosophicae, Studia Philosophica, sv. 13/2016, s. 32–43.

Nechutová Jana, *Biblické argumenty v Husově polemice Contra occultum adversarium,* in: *Amica – sponsa mater* – Bible v čase reformace, ed. Ota Halama, Praha, Kalich, s. 85–93.

Nechutová Jana, *Jan Hus, Panna Maria, a Ovidius*. Teologická reflexe 23/2017, s. 1–11.

Petr z Mladoňovic, *Zpráva o Mistru Janu Husovi v Kostnici* (přel. František Heřmanský), in: Ze zpráv a kronik doby husitské, Praha, Svoboda, 1981.

Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě (Enchiridion renatae poesis Latinae in Bohemia et Moravia cultae). Založili Antonín Truhlář a Karel Hrdina, pokračovali Josef Hejnic a Jan Martínek, Praha, Academia, 1966–1982.

Šťovíček Ivan a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002.

Vavřinec z Březové, *Husitská kronika, Píseň o vítězství u Domažlic* (text Husitské kroniky přeložil František Heřmanský), Praha, Svoboda, 1979.

Vintr Josef, *Zásady transkripce českých textů z barokní doby*, Listy filologické CXXI/1998, s. 341–346.

Zkratky (mimo zkratek konvenčních)

AH – Analecta hymnica medii aevi, ed. Guido Maria Dreves, Clemens Blume, Leipzig 1886–1922.

Bartoš – Spunar – Soupis pramenů k literární činnosti M. Jana Husa a M. Jeronýma Pražského, Praha 1965.

Bekker – Aristotelis Opera, Academia Regia Borussica Berlin, 1831–1870, ed. August Immanuel Bekker.

C. – Causa (Gratianova Dekretu), dále q. – quaestio, c. – capitulum; D – distinctio, l. – liber, tit. – titulus

col. – columna, sloupec

ČEP – Český ekumenický překlad (Bible), Praha 1979.

Fr. – Friedberg (ed.), Corpus Iuris Canonici I, Leipzig 1879, přetisk Graz 1959.

FRB – Fontes rerum Bohemicarum.

Kral. – Bible Kralická podle vydání z r. 1613.

Vulg. – Biblia sacra iuxta vulgatam editionem, Stuttgart 1983[3].

Walther – Proverbia sententiaeque medii aevi Latina, Göttingen 1963–1986.

POLEMIKY

Předcházející překladová publikace přinesla Husovu polemiku Proti Janu Stokesovi a spisy proti papežské odpustkové bulle. Kniha, kterou má dnes čtenář v rukou, obsahuje polemiky Proti anonymnímu odpůrci – Contra occultum adversarium a Proti plzeňskému kazateli – Contra predicatorem Plznensem. Stále zůstávají bez nového překladu nejrozsáhlejší a polemiky Proti Pálčovi, Proti Stanislavovi ze Znojma a Proti osmi doktorům, pro Husovo učení a pro vývoj jeho procesu nejzávažnější.

Hus byl pohotový polemik. V útoku i v obraně dovedl obratně užívat nástrojů dobové rétoriky, výsledkem jsou vtipné, čtivé a většinou přesvědčivé texty,[4] k nimž jistě patří polemika jak proti anonymnímu odpůrci tak proti plzeňskému kazateli.

Sledujeme-li Husovu argumentační metodu v polemice Proti anonymnímu odpůrci, shledáme, že jeho hlavním nástrojem je sylogismus. Jednak Hus pomocí této logické struktury pracuje sám, jednak cituje odpůrcovy sylogismy a nejednou jej, právem či neprávem, přistihne při logické chybě. Podaří-li se protivníka z chyby usvědčit, dokáže jeho argument uvést s příslušnou dávkou ironie ad absurdum. Vedle sylogismu a ironie v této polemice najdeme samozřejmě rétorické prostředky syntaktických figur (*ornatus difficilis*), jako apostrofy a řečnické otázky. Hoden obdivu je Hus tam, kde – jak to vyžadují dokonce nároky moderní práce s textem! – dokáže protivníka usvědčit z falzifikace jeho zdrojů. Protivník totiž oponuje Husově výzvě ke kárání kněžských hříchů světskými pány s odvoláním na slova Řehoře Velikého, a Hus energicky kritizuje jeho falzifikaci Řehoře Velikého, v jehož díle tyto věty nejsou: „...neudal místo z knihy Moralií, protože slova, která uvádí, v nich nenašel. Myslím, že jeho vlastní, ne svatého Řehoře, je výrok...“ (s. 29: *...verba, que dicit, in Moralibus non invenit. Dicit enim verba propria, ut estimo, et non beati Gregorii... Ista verba fingens...*). Věnujme pozornost protivníkovu dalšímu argumentu, biblickému: tvrdí, údajně podle Řehořovy autority, že Ježíš přece nechtěl být králem, a tedy vše, co činil, nečinil jako král, nýbrž jako kněz. Cituje vyprávění (J 6, 15), v němž Ježíš, když poznal, že jej lidé chtějí provolat králem, odešel na horu. Zde Hus začíná takto: „A jeho pomatenost došla tak daleko, že dodává, že Kristus nechtěl být králem...“ (s. 30: *Et ad tantum est dementatus, quod subiungit, quod Cristus noluit...*) a pokračuje specifickým stylisticky obratným paralelním uvozením biblických argumentů, čímž poukazuje (stejně jako u falešného citátu z Řehoře) na protivníkovu nekompetenci a neznalost Písma: „Zapomněl na Písmo svaté! Svatý Izajáši, řekni mu...! Svatý Jeremjáši, řekni mu...! Zacharjáši, popiš tohoto krále....! Anděle Gabrieli, pověz...! Králové ze Sáby, zeptejte se...! Zástupy,

4 K Husovu polemickému stylu obecně: J. Nechutová, *De non comburendo libros*. Stylistické a rétorické prostředky Husovy polemiky. In: *Středověký kaleidoskop pro muže s hůlkou*; věnováno Františku Šmahelovi k životnímu jubileu. Nakladatelství Lidové noviny 2016, s. 151–161. Táž, *M. Jan Hus, farizeové a zákoníci. Příspěvek k funkční typologii v Husově polemice*. In: Interpretace a kritika díla Jana Husa, ed. Martin Šimsa, Acta Universitatis Purkynianae, Facultatis Philosophicae, Studia Philosophica, sv. 13/2016, s. 32–43.

zpívejte...!“ (*Oblitus est iste Scripturarum sanctarum. Isaia sancte, dic sibi...*; *Ieremia sancte, dic sibi...*; *Zacharia, describe hunc regem...*; *Angele Gabriel, dic isti adversario...*; *Reges de Sabba, querite ab isto adversario...*; *Turbe, canite...*!). Hus dále argumentuje: protivník je snad dokonce zajedno s Židy, kteří prohlašují „Nemáme krále“ – totiž Ježíše (J 19, 15) – a kterým se nelíbilo, že dal Pilát na kříž napsat „rex Iudeorum“ (J 19, 21)!

Hus tedy uměl poukázat na odpůrcovy slabiny, jak jsme viděli, např. na nedostatky jeho zacházení s autoritami, snad dokonce na jeho falzátorství, a na nesprávný a především nepoučený výklad použitých biblických míst, a naznačuje, že se protivník řádně nepodíval na kontext a že vytrhuje biblické verše ze souvislosti. Užívá tedy metodu, která jako by předjímala mnohem mladší způsob práce s nejen biblickým textem, zřetel na kontext. Tak může polemika odpůrci vytknout též, že nebere na vědomí smysl biblické pasáže, kterou sám cituje, a že nakonec mluví sám proti sobě: protivník se pořádně nepodíval na apoštolův text, snad protože si nevidí na špičku nosu, a nakonec tím, co cituje, dospívá k opačnému závěru, než jaký zamýšlel.

Autor se dokonce nezdrží a dá najevo vlastní spokojenost s dobrou, přesvědčivou a vtipnou vlastní argumentací, s vítězstvím nad protivníkem: „A tak je zřejmé, že můj protivník byl stejně jako Goliáš skolen mečem, který si sám přinesl, ...a že k těm, kdo znásilňují slovo Boží, nepatřím já, nýbrž odpůrce, který překrucuje Písmo a má v úmyslu jednotlivým kněžím zjednávat svobodu vůči světskému rameni i v jejich špatnosti.“[5]

V odpovědi anonymnímu odpůrci jsme pozorovali především, jak Hus v polemice využívá biblické argumentace, a jaké stylistické prostředky v těchto souvislostech volí. Jak uvidíme v polemice Proti plzeňskému kazateli, nerozpakoval se Hus sáhnout ani po druhé, vlastně opačné, zásobárně zdrojů středověkého autora, po textu z římské antické literatury. Spíše po domnělém textu z římské antiky, protože zde použil básně De vetula (Stařena), skladby, jež byla klasiku Ovidiovi připisována neprávem. Hus i zde pomocí sylogismu přistihne protivníka při absurdním závěru jeho argumentace (že je nejhorší kněz lepší než nejlepší laik, tudíž např. je lepší Ježíšův učedník Jidáš než král David) a tento závěr označí jako „evidentní nesmysl“ (s. 63: *stultitia patula*). Pokračuje konstatováním, že někteří v souvislosti s tím dokonce kážou, že nejhorší kněz je důstojnější než blahoslavená Panna, matka Kristova. V textu polemiky pak po několika expresivních odstavcích s aklamacemi a s apostrofami, které potvrzují kvalitu Husovy stylistické výbavy, zazní výzva (s. 65): „Kéž by tedy ti rouhaví žvanilové odložili svou rouhavou domýšlivost a podívali se na pohana Ovidia, který psal v době před Kristovým vtělením, a kéž by si s pokorou povšimli chvály Panny Marie v jeho skladbě, která se nazývá

5 (S. 32, 33); o stylu a metodě Husovy polemiky v textu Contra occultum adversarium: J. Nechutová, *Biblické argumenty v Husově polemice contra occultum adversarium,* in: Amica sponsa mater – Bible v čase reformace, Praha, Kalich, s. 85–93, ed. Ota Halama.

De vetula – Stařena!“ To mluví Hus o básni, již středověk, byť na počátku 15. století už s jistými rozpaky, připisoval slavnému římskému básníkovi Augustovy doby, Publiu Ovidiu Nasonovi. De vetula má téměř 2400 hexametrů, byla složena před rokem 1266 a čtenářům byla předložena jako poslední Ovidiovo dílo, napsané ve vyhnanství. Celá třetí kniha této skladby je básnickou teologickou spekulací. Autor dochází k jistotě o jednom všemohoucím a věčném Bohu, Stvořiteli světa, o Bohu trojjediném, o Ježíšově zmrtvýchvstání. Následující verše básně se týkají astrologie: v době, kdy k dojde k určité astrální konjunkci, se narodí chlapec, a bude to Ježíš Kristus, Spasitel světa. V závěru najdeme modlitbu k Panně Marii a Hus cituje tyto verše jako autoritu ve své polemice proti plzeňskému kazateli.[6]

6 J. Nechutová, *M. Jan Hus, Panna Maria, a Ovidius*. Teologická reflexe 23/2017, s. 1–11.

PROTI ANONYMNÍMU ODPŮRCI

Contra occultum adversarium, Bartoš – Spunar č. 51. Přeloženo podle kritické edice Jaroslava Eršila, Magistri Iohannis Hus Polemica (Magistri Iohannis Hus Opera omnia, tomus XXII), Praha, Academia 1966, s. 71–107, reed. Turnhout, Brepols (Corpus Christianorum, Continuatio mediaevalis 238), 2010, s. 63–108.

Německý překlad Gegen einen anonymen Gegner, Bianka Hausburg in: Johannes Hus deutsch, herausgegeben von Armin Kohnle und Thomas Krzenck, Leipzig 2017, s. 205–241.

Spis z roku 1411 je podobně jako polemika Proti plzeňskému kazateli příspěvkem do dobové diskuse o podstatě kněžství, o úkolech kněze, a dokonce o povinnostech světské moci napravovat neřesti kléru. Formálně je odpovědí na písemný útok, který formuloval a během Husova kázání (patrně na text L 19, 41–45, Ježíšův nářek nad Jeruzalémem a vyhnání penězoměnců z chrámu) mu položil někam poblíž kazatelny neznámý protivník, anonym, byl to patrně Mařík Rvačka. Obviňuje Husa, že ve svém kázání snižuje a vlastně ničí klérus; šlo zejména o povinnosti světských pánů kárat a trestat hříchy kněží, zvlášť svatokupectví. Podle svého editora patří tento text k nejpohotovějším a nejpropracovanějším Husovým polemikám.

Když jsem kázal lidu na text evangelia, řekl jsem, že náš Spasitel plakal kvůli hříchům kněží a lidu nad Jeruzalémem[7] a po dvaačtyřiceti letech jej zbořil; zadruhé jsem řekl, že vyhnáním prodavačů a kupců z chrámu[8] dal příklad králům a pánům světského ramene, že mají bezpráví páchané na Bohu trestat tak, že budou zaprvé krotit špatnost kněžstva a pak zejména z kořene vyvracet kacířské svatokupecké

7 Srv. L 19, 41.

8 Srv. L 19, 45; Mt 21, 12; Mc 11, 15; J 2, 15.

počínání. Na základě toho mi hned při kázání po obědě někdo – nevím, jestli to byl přítel pravdy nebo její protivník – položil na kazatelnu jako protest tohle psaní:

> Vážený mistře, když ve svém kázání učíš zákonu Božímu a zároveň hlásáš zrušení kněžstva, jasně tím Boží zákon rušíš, neboť Apoštol říká v epištole Židům v 7. kapitole: „Mění-li se kněžství, nutně nastává i změna zákona.“[9] Že rušíš kněžskou službu Bohu, to vyplývá z dnešního kázání, a rušíš ji ve trojím ohledu – co do cti a co do svobody, když říkáš, že Kristus tím, jak vyhnal prodavače a kupující, delegoval na laického krále moc napravovat kněžstvo. Ale pravý opak dovozuje svatý Řehoř ve svých Moraliích: říká tam, že Kristus chtěl napravovat kněze jakožto kněz sám, nikoli skrze někoho jiného, zvlášť když Kristus nechtěl být králem (Jan 6), nýbrž knězem (Matouš 22).[10] Kromě toho ve druhé knize Ezdrášově nařídil král Artaxerxes všem světským lidem, že nesmí cokoli vytýkat kněžím a klerikům.[11]
>
> Také jsi řekl, že byl Jeruzalém zbořen především kvůli zločinům kněží. Ale protože stejnou vinu mělo město, nad nímž, jak se praví, Pán plakal, ale o kněžích se tam nic neříká, dej si pozor, abys nebyl jedním z těch, kdo slovo Boží znásilňují. Přečti si znova Apoštolova slova z páté kapitoly epištoly Židům o tom, že všichni kněží s výjimkou Krista jsou poddáni hříchu. Apoštol jim tím nepřičítá hřích, ale ukazuje, že je třeba, aby obětovali za zločin lidu stejně jako za svůj.[12] A neztotožňuj kněžství evangelia[13] s kněžstvím levitů, protože Kristus zrušil levitské kněžství, ale o svém kněžství přísahal, že potrvá na věky.[14]A nezavrhuj současné kněze na základě špatnosti starých kněží; vždyť ani o nich se nikde nečte – ať byli sebevíc zločinní, že by je kárali světští lidé.
>
> Také jsi řekl, že bezbožníci[15] jsou kněží žijící v konkubinátě a ve smrtelném hříchu, ale ne ti, kteří neposlouchají svého biskupa. Copak jsi nečetl v patnácté kapitole První knihy Samuelovy, že poslušnost je lepší než oběti[16] a že všechny hříchy pocházejí z neposlušnosti? A nejen z neposlušnosti vůči Bohu, ale i vůči

9 Žd 7, 12.

10 Srv. J 6, 15; Mt 22, 41–45.

11 Srv. 3 Ezdr 8, 25; kontext se týká svobody kněží od daní a jiných plateb, ČEP překládá „že žádný nemá pravomoc jim něco uložit“, tedy jakoukoli dávku; Hus i jeho odpůrce zde pracují s posunutým a z kontextu vytrženým významem slova *obicere* (vytýkat). V dalším výkladu se Hus vrací k původnímu významu, když říká, že Artaxerxes dal kněžím svobodu (původně od platby daní a dávek).

12 Srv. Žd 5, 1–3.

13 *Sacerdocium evangelicum, sacerdotes evangelici* – nepřekládám „evangelické“ nebo „evangeličtí“: je míněno kněžství (a kněží) doby po zjevení evangelia Kristem, doby „novozákonní“, která podle této chronologie trvá až do konce světa (alternativní překlad: „evangelijní“).

14 Srv. Žd 5, 6; 6, 20; 7, 17; 7, 24.

15 Orig. *prophanatores*.

16 Srv. 1 Sa 15, 22.

> jeho lidskému zástupci, neboť Kristus říká: „Kdo odmítá vás, odmítá mne.“[17] Ledaže bys falešně tvrdil, že to zástupci nejsou, protože nenásledují Krista: ale věz, že nikdo nedeleguje zástupce na základě jeho znalostí nebo dobroty, ale pouze na základě moci, což vyplývá i z vlastností osob Svaté Trojice.

Tenhle anonymní odpůrce pravdy – nebo inkvizitor – se snaží připsat mi hlavně dvě chyby, zaprvé, že svým kázáním ruším Boží zákon, zadruhé, že svým kázáním ruším kněžstvo. A tenhle zákeřný anonym se pokouší to první dokázat tím druhým, přičemž celé jeho psaní stojí na falešném předpokladu, že svým kázáním ruším kněžství; říká, že je to zřejmé z mého kázání ve třech bodech, totiž „co do cti a <zadruhé> co do svobody“ – ale na třetí zapomněl, asi protože nepsal z lásky k Duchu svatému, a tudíž psal také bez inspirace Nejsvětější Trojicí.

Aby tedy tenhle protivník věděl, proč jsem kázal, že náš Spasitel plakal nad Jeruzalémem hlavně kvůli hříchům kněží a lidu a že jej pak skrze Tita a Vespasiana zbořil, kladu mu tady před oči slova svatých autorů, která jsem v kázání citoval. Nejprve jsem uvedl tato slova Bedy Ctihodného: „Poté, co Ježíš vyjmenoval pohromy, vešel do chrámu a vyhnal prodavače a kupce; naznačil tím, že na zkáze lidu měli hlavní vinu kněží. Když bije prodavače, ukazuje, odkud vzešel kořen zhouby.“[18] A totéž říká svatý Augustin.[19] Také svatý Řehoř (kterého se protivník snaží uvádět v opačném významu), mluví v homilii na ono místo Evangelia takto: „Jestliže promluvil o pohromách, jaké mají nastat, a vzápětí vstoupil do chrámu, aby z něj vyhnal prodavače a kupce, jasně naznačil, že pohromu lidu zavinili hlavně kněží. Když na jedné straně popsal zkázu a zároveň zbil prodavače a kupce v chrámě, ukazuje tímto svým činem, kde je kořen zhouby.“[20]

Chrysostomův výklad na tento text evangelia jsem uvedl takto: „Když lékař poprvé přijde k nemocnému, ptá se hned na jeho žaludek, a ten spěchá vyléčit, protože je-li zdráv žaludek, má sílu celé tělo, ale je-li narušený, je ochablé celé tělo. A právě tak když je v pořádku kněžstvo, vzkvétá celá církev, ale když je zkažené, povadne veškerá víra. Srdcem a žaludkem se rozumí kněží, protože oni v duchovních záležitostech řídí všechen lid. Jako je srdce sídlem moudrosti, jsou kněží nádržemi duchovní moudrosti (Izajáš říká o králích „hlava je celá chorá“, ale o kněžích „celé srdce je zemdlené“ – Iz 1, 5), a tak, jako žaludek přijme potravu, zpracuje ji a rozdělí ji pro sebe i pro celé tělo, přijímají i od Boha moudrost Slova z Písma, zpracovávají ji pro sebe výkladem a meditací nad Písmem, a předávají všemu lidu. A jako pomocí žaludku přijímá každý úd těla potravu a přizpůsobuje ji své vlastní přirozenosti (například všechno, co přijmou játra, se stane krví, co přijme žlučník,

17 L 10, 16.

18 Beda Venerabilis, *Expositio in Lucae evangelium*, l. V., c. 19.

19 Odkaz nenalezen.

20 Gregorius Magnus, *Homiliae in evangelia* II., homilie 39.

to celé se stane žlučí, co se dostane do plic, z toho se stane hlen, všechno to, co přijde do prsou, se promění v mléko), tak kázáním kněží všichni v církvi přijímají Slovo Boží, a ono se u každého přizpůsobí jeho vlastnímu srdci: tak jedno a totéž slovo ve spravedlivých srdcích zamíří k životu, ale ve zvrácených srdcích vyprovokuje k hněvu – jako žluč, a zase v jiných vyvolá líbeznou lásku – jako mléko, ale v jiných nenávist – jako škodlivý hlen, který se vyplivne. Dbejte tedy, kněží, na to, abyste napravili svá slova i skutky: vždyť jako když v těle onemocní některý úd, nemusí hned ochořet i žaludek, ale jestli ochoří žaludek, jsou najednou nemocné všechny údy, a právě tak bude-li hřešit některý křesťan, nejsou hned hříšní i kněží, ale budou-li žít v hříchu kněží, obrátí se k hříšnému životu všechen lid. Z toho důvodu je každý křesťan zodpovědný za své hříchy, ale kněží jsou zodpovědni nejen za své hříchy, nýbrž za hříchy všech."[21] To říká Chrysostomus.

Nakonec jsem řekl: Pokud nechcete věřit těmto svatým, věřte Jeremjáši, který z Ducha Božího říká v knize Pláče: „Pro hříchy jeho proroků, pro nepravosti jeho kněží, kteří prolévali krev uprostřed spravedlivých."[22] A potvrdil jsem to slovy Spasitele z 23. kapitoly Matouše.[23] Tak se podívej, protivníku: z toho, co bylo řečeno, jsem vyvodil, že náš Spasitel hlavně kvůli hříchům kněží plakal nad Jeruzalémem a později jej vyvrátil!

Ale proč jsem zadruhé řekl, že náš Spasitel tím, jak vyhnal prodavače a kupce z chrámu, dal příklad králům a pánům světského ramene, že mají trestat bezpráví páchané na Bohu tak, že budou za prvé potlačovat špatnost kněžstva a pak zejména z kořene vyvracet kacířské svatokupecké počínání? Z toho důvodu, že král – jak jsme viděli u Chrysostoma – je v církvi jako „hlava", a protože Kristus, když tenkrát vcházel, byl brán jako král – jak svědčí zástupy, které jej provázely se slovy „Požehnaný král, který přichází ve jménu Hospodinově, na nebi pokoj a sláva na výsostech";[24] a taky proto, že on sám, když vešel do chrámu, vyhnal moudře a mocně prodavače a kupce donucovací mocí, totiž bičem, který si udělal z provazů,[25] počínaje od zkaženého žaludku, totiž od kněžstva zkaženého lakomstvím. Zjevně nás tímto skutkem poučil, že králové a světští páni jsou povinni trestat bezpráví páchané na Bohu a začít přitom od kněžstva, neboť ono jako kořen (podle Augustina a Bedy) nebo jako žaludek (podle Chrysostoma) zvráceně působí nákazu celého těla křesťanské církve.

Tato povinnost světských vládců vyplývá z přikázání lásky k Bohu, neboť se tak trestá bezpráví páchané na Bohu. Byla jim k tomu totiž dána podle Apoštola

21 Pseudo-Chrysostomus, *Opus imperfectum in Matthaeum*, homilie 38.

22 Pl 4, 13.

23 Mt 23, 13: Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci! Zavíráte lidem království nebeské, sami nevcházíte a zabraňujete těm, kdo chtějí vejít.

24 L 19, 38.

25 Srv. J 2, 15.

ve 13. kapitole epištoly Římanům pravomoc.[26] Jinak by hřešili zrádným souhlasem, neboť ve 3. kvestii 23. distinkce se píše: „Když se někdo může postavit proti zvrhlíkům a bránit jim a nedělá to, není to nic jiného než přejný souhlas s jejich bezbožností. A ten, kdo se přestane stavět na odpor zjevnému zločinu, neujde podezření z účasti na tajném spolčení.“[27] Podle Apoštola, jejž jsem citoval, jsou tedy králové a světští páni Božími služebníky, kteří právě proto slouží, za tím účelem nesou meč a přijímají daně, aby trestali ty, kdo činí zlo; oni jsou posláni k tomu, aby trestali, jak svědčí apoštol Petr ve 2. kapitole své 1. epištoly,[28] a kněží „mají být kvůli Pánu poddáni každému lidskému zřízení, ať už králi jako svrchovanému vládci, ať knížatům jako těm, které král posílá, protože taková je Boží vůle“,[29] jak praví tamtéž přímý Kristův zástupce apoštol Petr: z čehož vyplývá, že právě králové, knížata a světští páni mají takto jednat, aby svým souhlasem neměli podíl na zločinu, a že kněží v tomto ohledu mají být králům podřízeni, aby nebyli pro neposlušnost hodni zavržení ještě víc, než knížata a páni pro svůj přejný souhlas.

Dále: když Bůh podle Augustinovy teze králi plně svěřuje úkol střežit království, činí to i v zájmu jeho vlastní bezpečnosti; v opačném případě by totiž krále nechal upadnout do ďáblových tenat. Ale protože souhlas k veřejnému bezpráví, které kněží páchají na Bohu, vede k rozpadu království, k zavržení krále a k pohaně Boha, avšak odstranění veřejného bezpráví vede naopak k bezpečnosti a stabilitě království, ke spáse krále a k úctě vůči Bohu, je mocný král povinen prostřednictvím svých pomocníků toto konat a k tomu směřovat.

Dále není pochyb o tom, že králové, knížata, páni a rytíři mají sloužit[30] Bohu podle druhu moci, jaká jim byla svěřena; a ježto mají od Boha moc donucovací a trestní, mají být Bohu nápomocni trestáním jeho nepřátel. A to je důvod, proč je král, jak říká svatý Augustin,[31] zástupcem Božím, Kristovým: Kristova moudrost má při správě jeho království dva stupně: zaprvé proto, že on jako král králů a pán pánů[32] mocně ochraňuje všechny své poddané,[33] a zadruhé, že moudře ničí své nepřátele, zejména ty vnitřní nepřátele, protože ti jsou jeho nepřáteli především. Všichni králové a všechna světská knížata jsou tedy povinni jednat shodně s příkladem tohoto krále. Tento závěr je zřejmý z toho, že svěřuje-li nanejvýš moudrý král Kristus králi nebo knížeti moc, aby království řídil podle jeho, Kristova, zákona,

26 Srv. Ř 13, 1–4.

27 *Decretum Gratiani*, C. 23 q. 3 c. 8 (Fr. I, col. 898).

28 Srv. 1 Pt 2, 14.

29 1 Pt 2, 13–14.

30 Orig. *militare,* představa vojenské nebo ještě spíše rytířské služby, jíž jsou svému pánu povinni jeho vazalové.

31 Odkaz nenalezen.

32 1 Tm 6, 15; Zj 19, 16.

33 Orig. *legios*: vazaly, srv. pozn. 30.

právě tím mu dává moc, aby za tímto účelem konal všechno nezbytné, co je v lidských silách – jinak by jej totiž ustanovil jako vládce nenáležitě; Bůh však králům dal moc řídit království podle svého zákona, a dal jim tudíž i nástroje k tomu nezbytné. Ale uplatňovat moc proti špatným kněžím je pro správu daného království naprosto nezbytné, Bůh to tudíž králi svěřil.

Tak měli Titus a Vespasianus ve 42. roce poté, co Pán vstoupil na nebesa, od Krista moc a svolení zničit v Jeruzalémě kněze i lid, jak je zřejmé z Lukášova evangelia v devatenácté kapitole, kde Spasitel, přemožen láskou i bolestí, vyřkl svou předpověď. Říká: „Kdybys poznalo i ty“[34] – rozuměj „zaplakalo bys“.

Tuto myšlenku císař Karel, český král, uplatnil v praxi, když násilím krotil nehodné kněze, když chránil Boží zákon a hubil ty, kdo se zákonu Božímu protivili. Proto mu dal všemohoucí Bůh světskou prosperitu, úctu ze strany světa i moc nad světem, a jak pevně věříme, dal mu také po smrti věčné království slávy.

Co zde bylo řečeno, to může potvrdit také autorita svatých textů. Svatý Augustin říká ve 33. listu Bonifácovi: „Řekne snad králi někdo, kdo má zdravý rozum: Nestarejte se ve svém království, kdo je v čele církve vašeho Pána nebo kdo ji napadá, jestli je to zbožný člověk nebo svatokrádce, to vás nemusí zajímat. Na to se může říci: Vás ve vašem království nezajímá, kdo je slušný a kdo nestoudný?“[35] To říká Augustin. Z tohoto výroku je zřejmé, že pokud to nedělá biskup, má toto kárání vůči kněžstvu uplatňovat především král, a to nikoli ze záliby v kárání, ale zejména z horlivosti pro spravedlnost; ne aby se dostala ke slovu nenávist, ale aby se napravovala špatnost, a je-li třeba, i újmou na majetku,[36] 23. kauza, 4. kvestie, paragraf *Ex hiis*. A ve 12. kauze, v první kvestii, v kapitole *Sicut ecclesia*, říká biskup Gratianus: „Aby se dosáhlo lepšího stavu, může být kněžím církevní majetek odňat,“[37] a zvlášť, když jsou to svatokupci, o nichž je řeč v poslední kvestii 1. kauzy na základě výnosu papeže Pelagia, který praví: „Je jasné, že svatokupci mají být všemi věřícími odmítnuti jakožto první a přední kacíři, a pokud se po napomenutí nepolepší, mají je potlačit i nositelé moci zvenčí“[38] (Glosa: „to jest laikové, kteří mají tuto moc mimo společenství kléru“[39]). Říká tedy, že mají být potlačeni vnějšími nositeli moci. I když těmito vnějšími nositeli může někdo rozumět pohany a Židy nebo laické křesťany, v každém případě z toho plyne, že králové, knížata a světští páni takovou moc nápravy mají.

Také Augustin ve výkladu Janova evangelia: „Ale oni se diví, že křesťanští držitelé moci povstávají proti těm odsouzeníhodným, kteří ničí církev. Kdyby proti nim ne-

34 L 19, 42.

35 Aurelius Augustinus, *Epistula* 185 ad Bonifatium comitem, c. 5.

36 *Decretum Gratiani*, C. 23 q. 4 c. 15 (Fr. I, col. 903–904).

37 *Decretum Gratiani*, C. 12 q. 2 c. 49 (Fr. I, col. 703).

38 *Decretum Gratiani*, C. 1 q. 7 c. 27 (Fr. I, col. 437–8).

39 Glosa k témuž místu kanonického práva.

povstávali, jak by se mohli svému Bohu ze svého vládnutí zodpovídat? Nechť Vaše Milost věnuje pozornost tomu, co říkám, protože je věcí křesťanských světských panovníků přát si pokojné časy pro církev, svou matku, z níž se zrodili."[40] A o kousek dál: „Král Nabuchodonozor rozkázal: Kdokoli by se rouhal bohu Šadrachovu, Méšakovu a Abednegovu, ať zhyne, a jeho dům ať je zničen. – Tak se podívej, jak se tento cizí král energicky obrátil proti komukoli, kdo by se rouhal Bohu Izraele, který dokázal zachránit tři mládence z ohnivé pece! Jak by se tedy neměli svatě hněvat a energicky jednat křesťanští králové, když nespravedliví kněží neuctivě mluví o Kristu, který zachraňuje nejen ty tři mládence, ale velké množství lidu (včetně těch králů) z pekelného ohně?" [41] A mohou snad tito králové svěřit vedení církve lidem nevzdělaným, zkaženým a naprosto neschopným, když naopak na základě moci, již jim Bůh propůjčil, mají církev očišťovat, zbavovat ji falešných odnoží?

Také Řehoř v 9. kapitole v 7. knize svých listů takto píše franské královně: „Protože je psáno: Spravedlnost vyvyšuje národy, kdežto hřích je lidu pro potupu (Př 13, 34), stabilní bude království tehdy, když se zjištěná vina co nejrychleji napraví. A tak, protože příčinou zkázy lidu jsou špatní kněží (vždyť kdo by se měl přimlouvat za hříchy lidu, když se kněz, jehož povinností tato přímluva je, dopouští ještě těžších hříchů?), a protože u vás kněží žijí nestoudně a nehodně, musíme udatně povstat k trestání těchto hříchů, aby ze zločinu několika málo lidí nevzešla záhuba mnohých." A následuje způsob, jak kárat: „Přikážeš-li, pošleme se souhlasem Vaší autority muže, který bude mít spolu s jinými kněžími za úkol tyto případy pečlivě vyhledávat a podle Boha je napravovat. Je třeba vzít tato naše slova vážně, protože ten, kdo může něco napravit a zanedbá to, stává se bezpochyby spolupachatelem prohřešku. Dbejte tedy na svou duši, dbejte na své potomky – vždyť toužíte, aby vládli dobře, dbejte na svá území, a uvažujte snažně o nápravě tohoto zločinného stavu dříve, než náš Stvořitel vztáhne paži k úderu!"[42]

A v následujícím listu píše franskému králi: „Vše, co má vztah ke cti našeho Boha, ke cti církve, ke cti kněží, to vše vy račte ustanovit a všemožně střežit. Proto na vás znovu naléháme, abyste přikázal svolat synod a, jak jsme už dávno napsali, abyste se vynasnažil co nejpřísněji odsoudit, usvědčovat a vytnout ze svých zemí tělesné neřesti kněží a svatokupeckou zvrácenost všech biskupů a abyste již nedovoloval víc si hledět peněz než Božích přikázání." A následuje tam: „Snažte se být ostražití stejně vůči vnitřním nepřátelům duší jako vůči vnějšímu nepříteli, abyste tak věrně vzdorovali nepřátelům našeho Boha, abyste zde šťastně pod jeho ochranou panovali a posléze z jeho milosti přišli do věčné radosti."[43] Toto píše přesvatý papež Řehoř, který tedy královnám a králům ani jiným světským pánům neupírá

40 Aurelius Augustinus, *In Iohannis evangelium tractatus*, 11, 14.

41 Aurelius Augustinus, tamtéž.

42 Gregorius Magnus, *Epistolarum* l. XI, ad Brunichildam Francorum reginam.

43 Gregorius Magnus, *Epistolarum* l. XI, ad Theodericum Francorum regem.

donucovací moc vůči kněžstvu, naopak je přísně nabádá ke kárání nehodného kněžstva, aby nekáral svrchovaný Pán je, pokud oni toto kárání zanedbají. A pokud kárat budou, budou šťastně kralovat a vládnout, a posléze budou přivedeni do radosti nebeského království.

Také papež Lev takto píše císaři Ludvíkovi, což čteme v 7. kvestii 2. kauzy: „Jestliže jsme něco udělali nesprávně a neřídili jsme se ve věci poddaných dle spravedlivých zákonů, přejeme si, abyste nás napravovali soudem Vaším a těch, které pověříte, protože pokud se my, kteří máme kárat hříchy jiných, sami dopouštíme horších, určitě nebudeme učedníky pravdy, ale – a to říkáme s bolestí – budeme více než kdokoli jiný učiteli bludu. Proto důrazně nabádáme Váš laskavý majestát, abyste do těchto končin poslal k průzkumu zmíněných záležitostí, takové vyslance, kteří by se ze všeho nejvíc báli Boha a všechno co nejdůkladněji prověřili stejně, jako by při tom byla osobně Vaše slavná císařská milost.“[44] Takhle tedy tento svatý římský biskup nejenže neodmítá nápravu kněžstva světskou mocí, ale i sám, prohřešil-li se, podřizuje se nápravě ze strany jejích vyslanců.

Toto všechno ovšem potvrzuje slovem i činy Nejvyšší kněz, Pán Ježíš Kristus, který se postavil před zástupy Židů, ať se pokusí usvědčit jej z hříchu; v 8. kapitole Janova evangelia říká: „Kdo z vás mne usvědčí z hříchu?“ Zde říká svatý Řehoř: „Milí bratři, představte si tu Boží laskavost! Vždyť on přišel odpouštět hříchy a přitom řekl: Kdo z vás mne usvědčí z hříchu? On, který svou božskou mocí mohl ospravedlňovat hříšníky, se nezdráhal prokazovat, že on sám není hříšníkem.“[45] A nešlo jen o usvědčování slovy, ale on se vydal k potrestání důtkami i nespravedlivému soudci Pilátovi, aniž se něčeho dopustil. A podrobil se nejpotupnější a nejkrutější smrti, které si bohužel vůbec nevšímají falešní křesťané, a rozmařilí, tlustí, lakomí a hloupí kněží zvlášť. Kdybychom my kněží chtěli upřímně uvážit ponížení, které on, Kristus, snesl kvůli našim hříchům, pak bychom nereptali, stejně jako nereptal on, který byl pro nás umučen a zanechal nám příklad, abychom šli v jeho šlépějích, který se nedopustil hříchu a v jehož ústech nebyla nalezena lest, když mu spílali, neodplácel spíláním, když trpěl, nehrozil, ale vydal se tomu, kdo ho nespravedlivě soudil.[46] My se ale bohužel tomuto našemu vůdci a hlavě vzdalujeme a reptáme, když nás jenom slovy napomene světská moc, ačkoli se dopouštíme těžkých hříchů. Nejsme totiž takoví jako ti, o nichž pěje církev:

Mečem jsou stínáni, ale jak ovečky
zůstanou potichu, bez nářků, stížností,
ve zbožných srdcích se mlčení rozhostí,
a trpělivost vládne jim.[47]

44 *Decretum Gratiani*, C. 2 q. 7 c. 41 (Fr. I, col. 496).

45 Gregorius Magnus, *Homiliae in evangelia* I, 8.

46 1 Pe 2, 21–23.

47 AH 50, č. 153, s. 204; AH 2, č. 17, s. 75.

Teď musím odpovědět na anonymova slova, neboť podle Filozofa „má moudrý muž dva úkoly, totiž nelhat a lháře odhalovat“.[48]

Oponent tedy uvádí: „Vážený mistře, když ve svém kázání učíš zákonu Božímu a zároveň hlásáš zrušení kněžstva, jasně tím Boží zákon rušíš.“ Pokud by byl tento soud správný, pak by Kristus rušil zákon Boží. Ale takový závěr je falešný, protože u Matouše v 5. kapitole Kristus říká: „Nepřišel jsem zákon zrušit, ale naplnit.“[49] Důsledek je zřejmý, protože Kristus zákonu Božímu učil, což odpůrce nepopře; a Kristus zrušil kněžství Levitiku, což protivník ve svém výkladu říká. A tak první premisa tohoto protivníkova soudu je pravdivá, ale důsledek, totiž slova „Kristus rušil zákon Boží“, je kacířský. Vyrobím zde podobný soud – farizeus mluví ke Kristu a uvádí toto: „Dobrý Mistře Kriste, když ve svém kázání učíš zákonu Božímu a zároveň hlásáš zrušení kněžstva, jasně tím rušíš Boží zákon.“ To je přece přesně analogická formulace, ale ve skutečnosti bylo Kristu u Matouše ve 22. kapitole řečeno toto: „Mistře, víme, že jsi pravdivý a učíš cestě Boží (tedy Božímu Zákonu) podle pravdy.“[50] Odpůrce ve své řeči dodává, že Kristus zrušil kněžství Levitiku. Z analogie pak dostatečně vyplývá, že Kristus zrušil Boží zákon, a byl tudíž Židy zabit spravedlivě, a v tomto soudu je falešný důsledek i premisa. A tak neplatí ani protivníkův důsledek ani jeho premisa.

Platnosti tohoto důsledku nenapomáhá ani Apoštolův výrok,[51] protože z toho neplyne, že když Kristus změnil kněžství a změnil zákon, zrušil zákon. Odpůrce by měl vědět, že změnit kněžství a zrušit kněžství není totéž, a stejně tak není totéž změnit zákon a zrušit zákon, protože předmět Starého i Nového zákona je týž, a v důsledku toho jde o tutéž společnou víru otců Starého a Nového zákona, jak dovozuje Apoštol v První epištole Korintským v 10. kapitole, kde říká, že „naši praotcové byli všichni pod oblakovým sloupem, všichni prošli mořem“ atd., a dále: „Všichni jedli týž duchovní pokrm a pili týž duchovní nápoj, pili totiž z duchovní skály, která je doprovázela, a tou skalou byl Kristus.“[52] Takže týž předmět, skála Kristus, patřil víře svatých otců a stejně tak víře křesťanů. A protože víra svatých otců byla svatá stejně jako víra svatých křesťanů, plyne z toho, že změnit zákon a zrušit zákon není totéž, není tomu tak, že by jedno na druhé pořadím svého bytí navzájem navazovalo.

Avšak odpůrce nechal stranou prokazování důsledku a prokazuje premisu, když říká: „Že rušíš kněžskou službu Bohu, to vyplývá z dnešního kázání, a rušíš ji ve trojím ohledu – co do cti a co do svobody.“ Zde popírám odpůrci jeho premisu, protože já mluvím o skutečné cti, která je odmě-

48 Aristoteles Latinus, *De sophisticis elenchis* c. l, Bekker 165a.

49 Mt 5, 17.

50 Mt 22, 16.

51 Žd 7, 12: Mění-li se kněžství, nutně nastává i změna zákona.

52 1 K 10, 1.3–4.

nou za ctnost a která patří pouze dobrému člověku, jak říká Filozof ve 4. knize Etiky,[53] a právě tak mluvím o skutečné svobodě, o níž říká Spasitel u Jana v 8. kapitole: „Zůstanete-li v mém slovu, budete opravdu mými učedníky, poznáte pravdu a pravda vás vysvobodí."[54] Dovolávám se tedy svědectví samotného Pána pravdy, že z upřímného přesvědčení kážu za tím účelem, aby kněží byli (podle slov Kristova náměstka v 1. epištole Petrově ve 2. kapitole) „svobodni, ale ne jako ti, jimž svoboda slouží za plášť nepravosti, nýbrž jako služebníci Boží".[55] Avšak takovou svobodu, která kněžstvu škodí a o niž klérus usiluje, totiž že ať se sebevíc prohřeší proti Bohu, proti králi, kterémukoli jinému knížeti či pánu nebo proti kterémukoli jinému člověku, světská moc jej za to nemůže nijak trestat, takovou svobodu se snažím kázáním ze všech sil rušit, protože taková svoboda je podle slov Kristova náměstka Petra pláštěm nepravosti, pláštěm, jímž se klérus snaží zakrýt svou špatnost. Taková svoboda je ovšem nejhorším otroctvím, totiž otročením hříchu, tělu, světu a ďáblu, a jaký by to byl služebník Kristův, kdo by nenapomáhal církvi k rušení takové svobody? Přece ten, kdo proti takovéto svobodě káže, razí kléru cestu ke cti, ke skutečné svobodě, a posléze k dosažení blaženosti. Proto uvedení svatí autoři, na které se odvolávám, nerušili kněžství co do cti a svobody, a z toho plyne, že odpůrce musí být vzhledem ke své premise posuzován jako lhář. A svůj chybný výrok nemůže dokázat ze správné premisy – ta zní, že „Kristus tím, jak vyhnal prodavače a kupující, delegoval na laického krále moc napravovat kněžstvo", jak jsem už víckrát uvedl.

A když odpůrce říká: „Ale pravý opak dovozuje svatý Řehoř ve svých Moraliích", neudal místo z knihy Moralií, protože slova, která uvádí, v nich nenašel. Myslím, že jeho vlastní, a ne svatého Řehoře, je výrok, že „Kristus chtěl napravovat kněze jakožto kněz sám, nikoli skrze někoho jiného", a on těmito vymyšlenými slovy připouští, že svatý Řehoř svými výroky popírá sám sebe. Ať si tedy tenhle odpůrce přečte kázání svatého Řehoře, a uvidí, zda Řehoř klérus kárá. Ať uváží to, co zde již bylo uvedeno z listů královně a králi Franků, a uvidí, jak tvrdě Řehoř (tedy i někdo jiný než Kristus) kněze kárá.

Tenhle odpůrce také nemá na paměti, jak ráčil Kristus prostřednictvím Pavla kárat Petra, napravovat kněze skrze učedníky a jejich nástupce, a také skrze Tita a Vespasiana, a že dokonce Jidáše, který byl dříve jeho biskupem, napravuje skrze ďábla. A jeho pomatenost došla tak daleko, že dodává, že „Kristus nechtěl být králem", a uvádí k tomu výrok evangelia v 6. kapitole Jana. Mýlí se ve výkladu onoho výroku „Když Ježíš poznal, že chtějí přijít a zmocnit se ho, aby ho provolali králem, utekl se na horu, zcela sám."[56] Takže on z toho, že se Kristus utekl na horu, ne-

53 Aristoteles Latinus, *Ethica Nicomachea* l. IV. c. 8, Bekker 1124a.

54 J 8, 31–32.

55 1 Pt 2, 16.

56 J 6, 15.

náležitě dovozuje nebo tvrdí, že Kristus nechtěl být králem. Zapomněl na Písmo svaté! Svatý Izajáši, řekni mu svou devátou kapitolou: „Neboť se nám narodilo dítě a byl nám dán syn, a na jeho rameni spočine vláda.“[57] Svatý Jeremjáši, řekni mu svou třiadvacátou kapitolou: „Vzbudím Davidovi výhonek spravedlivý, kralovat bude jako král a bude prozíravý a bude v zemi uplatňovat právo a spravedlnost.“[58] Zacharjáši, popiš tohoto krále devátou kapitolou: „Plesej, sijónská dcero, jásej, Jeruzaléme! Hle, přichází k tobě tvůj král, spravedlivý zachránce, chudý, sedí na oslu, na oslátku, osličím mláděti.“[59] Anděle Gabrieli, pověz z první kapitoly Lukáše tomu odpůrci, že Ježíš „navěky bude kralovat nad domem Jákobovým a jeho království nebude konec“.[60] Králové ze Sáby, zeptejte se tohohle odpůrce tak, jak jste to udělali ve 2. kapitole Matouše: „Kde je ten právě narozený král Židů?“[61] Zástupy, zpívejte tak jako u Lukáše v 19. kapitole: „Požehnaný král, který přichází ve jménu Hospodinově. Na nebi pokoj a sláva na výsostech!“[62] Co mám ještě říci? Snad tenhle odpůrce promluvil a odpověděl spolu s Židy: „Nemáme krále“,[63] totiž Krista. Ale i když si třeba stejně jako Židé nepřeje, aby nápis pro Krista zněl „Ježíš Nazaretský, král židovský“,[64] přece musí uznat, že Ježíš podle 19. kapitoly Zjevení je a chtěl být „král králů a pán pánů“.[65]

Protivník ale třeba namítne, že když se Pilát ptal: „Ty jsi král Židů?“, Ježíš mu odpověděl: „Mé království není z tohoto světa“.[66] Ať se protivník podívá, že když Pilát položil tuto otázku, Ježíš ihned odpověděl: „Říkáš to sám od sebe, nebo ti to o mně řekli jiní?“,[67] a když Pilát z toho, co bylo řečeno, vyvodil závěr a řekl: „Jsi tedy přece král?“,[68] odpověděl Ježíš přitakáním: „Ty sám říkáš, že jsem král.“[69] Ať tedy odpůrce ví, že Kristus být králem v obojí své přirozenosti chtěl, ale jako člověk nechtěl vykonávat královský úřad, vykonával ale úřad kněžský; bude mocně vykonávat úřad královský v soudný den, neboť až do toho času skryl královskou důstojnost, jak ji uplatňují lidé. Proto říká v 5. kapitole Matouše: „Až přijde Syn člověka ve své

57 Iz 9, 6.
58 Jr 23, 5.
59 Za 9, 9.
60 L 1, 33.
61 Mt 2, 2.
62 L 19, 38.
63 J 19, 15.
64 J 19, 19.21.
65 Zj 19, 16; srv. 1 Tm 6, 15.
66 J 18, 36.
67 J 18, 34.
68 J 18, 37.
69 Tamtéž.

slávě a všichni jeho andělé s ním, posadí se na trůnu svého majestátu“[70] – tak se ukáže jeho královská důstojnost. „A budou před něho shromážděny všechny národy“[71] – to je všeobecná platnost královské důstojnosti. „I oddělí jedny od druhých“[72] – to je královská moc. „A ovce postaví po své pravici, ale kozly po levici“[73] – to je moudrost krále. „Tehdy řekne král těm po pravici: Pojďte, požehnaní mého otce, ujměte se království, které je vám připraveno od založení světa“[74] – to je patřičná odměna krále věrným služebníkům. A potom: „Král řekne těm, kteří jsou na levici: Jděte ode mne, prokletí, do věčného ohně, připraveného ďáblu a jeho andělům“[75] – to je velká spravedlnost tohoto krále. A tak je zřejmé, že Kristus chtěl a chce být králem, ačkoli jako člověk nechtěl vladařsky držet království a panovat, ale spíše se ráčil pro nás stát chudým, ač byl bohatý, abychom my jeho chudobou zbohatli,[76] a to na duši, ne bezcennými světskými tretkami.

A co se týče místa z osmé kapitoly 2. knihy Ezdrášovy, totiž že král Artaxerxes, pohan, přikázal všem světským lidem, že nesmí cokoli vytýkat kněžím a klerikům,[77] byl bych rád, kdyby se odpůrce podíval pořádně, jak král, také pohan, pověřil Ezdráše a jeho bratry, aby podle Hospodinova příkazu znovu vybudovali Hospodinův chrám v Jeruzalémě. Tak onen král v téže kapitole říká: Všechno, co budeš chtít spolu se svými bratřími udělat se zlatem a stříbrem, udělej, jak chceš, podle příkazu Hospodina, svého Boha, i posvátné nádoby, které ti byly dány pro potřebu chrámu tvého Boha v Jeruzalémě.[78] A potom: „Vše ať se pro nejvyššího Boha koná svědomitě podle Božího zákona,“ a uvádí důvod: „aby se nerozhněval na království krále a jeho syna a na království jeho synů.”[79] Kéž by nyní jednali ve shodě s touto směrnicí křesťanští králové a ukládali kněžím, aby všechno konali podle příkazu svého Pána Boha! To by potom nežili tak bezuzdně a nevzdalovali by se od zákona Pána Ježíše Krista, nýbrž budovali by chrám Hospodinu, nikoli chrám materiální (kostelní stavbu), ale církev, již si Kristus získal svou krví[80] a kterou budovali jeho učedníci.

Dále říká král Artaxerxes ve shodě s odpůrcovým záměrem: „Oznamuje se vám, že žádným kněžím ani levitům, ani svatým zpěvákům, chrámovým služebníkům

70 Mt 25, 31.

71 Mt 25, 32.

72 Tamtéž.

73 Mt 25, 33.

74 Mt 25, 34.

75 Mt 25, 41.

76 Srv. 2 K 8, 9.

77 Srv. 3 Ezd 8, 22.

78 Srv. 3 Ezd 8, 16–17.

79 3 Ezd 8, 21.

80 Srv. Sk 20, 28.

nebo písařům, nebude předepsáno žádné zdanění ani jiné dávky, a že žádný nemá pravomoc jim něco vytýkat.“[81] Uvažuj, odpůrce, jak správně nařizuje tento pohanský král, že nikdo nemá nic vytýkat. Komu? On říká: svatým kněžím, svatým levitům, svatým zpěvákům a svatým Božím služebníkům; přídavné jméno „svatým“ se nemůže pojit jen se slovem „zpěvákům“!

Podobně je tomu s výrokem Spasitele ve 14. kapitole Lukáše: „Dáváš-li hostinu, pozvi chudé, zmrzačené, chromé a slepé.“[82] Přídavné jméno „chudé“ má být spojeno se všemi následujícími tvary takto: pozvi chudé zmrzačené, chudé slepé, chudé kulhavé. Kdyby totiž někdo zval zmrzačené boháče, bohaté slepce a bohaté kulhavé, narazil by na zákaz, který bezprostředně předchází, kde Spasitel říká: „Dáváš-li oběd nebo večeři, nezvi své přátele ani své bratry ani příbuzné a bohaté sousedy, poněvadž oni by tě také pozvali, a tak by se ti dostalo odplaty.“[83] Zde je zřejmé, že Spasitel tímto příkazem nezakazuje zvát chudé přátele, chudé bratry, chudé příbuzné, chudé sousedy, ale zakazuje zvát na hostinu bohaté přátele, bohaté bratry, bohaté příbuzné, bohaté sousedy, kteří pozvání oplácejí.

Tak na citovaném místě propůjčuje král Artaxerxes svobodu[84] svatým kněžím, svatým levitům, svatým zpěvákům, ale nikoli nespravedlivým smilníkům a jiným šejdířům, neboť ty přikazuje kárat. Proto hned poté, co vydal ono povolení, dodává: „Ty pak, Ezdráši, podle moudrosti svého Boha ustanov soudce a správce po celé Sýrii a Foiníkii, a všechny, kteří znají zákon tvého Boha, pouč, že ti, kdo by přestupovali zákon, budou přísně potrestáni smrtí nebo trestem pokuty či vyhnanstvím.“[85]

Z toho ti tedy musí být jasné, že tento pohanský král nedal kněžím a levitům povolení k hříšnému životu, ale poručil je trestat, dokonce smrtí, měl tedy moc, na jejímž základě povolil kněze trestat. A tak je zřejmé, že můj protivník byl stejně jako Goliáš skolen mečem, který si sám přinesl.[86]

Ostatně nejjasnější vládce a pán, pan Václav, král římský a český, vždy Vznešený, začal vůči kněžím uplatňovat tuto směrnici, když dal veřejně vyhlásit, že má každý kněz, jáhen a stejně tak ostatní služebníci ve všech stupních věrně sloužit svému Bohu; dal svobodu každému, kdo tak činil, a přestupníky přikázal trestat. Věřím, že bude toto pravidlo zdárně uplatňovat počínaje od kněží svého majestátu, a to pro čest Boží, ke zvelebení svého křesťanského království, i pro svou budoucí blaženost. Z řečeného je zjevné, že k těm, kdo znásilňují slovo Boží, nepa-

81 3 Ezd 8, 22. orig. a Vulg. *obicere* = „předhazovat“, „vytýkat“; ČEP: „uložit“ (v souvislosti s daněmi a platy).

82 L 14, 13.

83 L 14, 12.

84 3 Ezd 8, 25.

85 3 Ezd 8, 23–24.

86 Srv. 1 S 17, 45.51.

třím já, nýbrž odpůrce, který překrucuje Písmo a má v úmyslu jednotlivým kněžím zjednávat vůči světskému rameni svobodu i ve špatnosti.

Dále odpůrce říká: „Přečti si znova Apoštolova slova z páté kapitoly epištoly Židům o tom, že všichni kněží s výjimkou Krista jsou poddáni hříchu. Apoštol jim tím nepřičítá hřích, ale ukazuje, že je třeba, aby obětovali za zločin lidu stejně jako za svůj.“ Tady odpůrce, snad že si nevidí na špičku nosu, v Apoštolově textu nezjistil, že Apoštol přičítá hřích všem kněžím, s výjimkou Krista, když říká: „Každý velekněz, vybraný z lidí, bývá ustanoven jako zástupce lidí před Bohem, aby přinášel dary i oběti za hříchy. Má mít soucit s těmi, kdo chybují a bloudí, protože sám také podléhá slabosti.“[87] Zde se kněžím přičítá hřích poprvé; zadruhé: „A proto je povinen přinášet oběti za hřích nejenom za lid, ale i sám za sebe.“[88] Zde se po druhé přičítá hřích každému knězi s výjimkou Krista. A je zřejmé, že když se protivník snaží kněze hájit, nakonec je vlastně naopak závěrem svého výroku obviňuje.

Potom říká: „Neztotožňuj kněžství evangelia s kněžstvím levitů.“ Pokud rozumí kněžstvím evangelia onen řád, který je autoritou k řádné správě církve, autoritou, danou knězi Bohem za prostřednictví biskupa, pak zde nechci ztotožňovat kněžství evangelia s kněžstvím levitů, protože kněží evangelia mají vyšší druh autority k řádné správě církve než kněží Levitiku. Jestli ale nazývá kněžstvím, kněžským úřadem, kněze samy, pak nevím, koho s kým ztotožňovat. Vím však, že náš velekněz Kristus Ježíš, který bude stát jako velekněz při tom dobrém, co nastane v budoucnu, přesahuje všechny kněze dohromady a každého zvlášť, jak kněze evangelia, tak levitské, což dovozuje Apoštol v 9. kapitole Židům,[89] a že jeho učedníci stojí výš než kněží Starého zákona. Vím ale také, že mnozí kněží Starého zákona jsou více hodni než jistý biskup Zákona nového, totiž než Jidáš, zrádce Pána, a než jiní špatní kněží. Každý přece musí říci, že Áron, Melchisedech, Sádok, Zachariáš a další svatí kněží jsou více hodni než právě Jidáš Iškariotský nebo než jiný ničemný kněz doby Nového zákona; takový kněz bude na věky zavržen jako syn ďábla, zatímco ten nejmenší mezi svatými v nebeské vlasti bude mít přednost přede všemi zavrženými.

Když dále odpůrce říká, že „Kristus zrušil levitské kněžství, ale o svém kněžství přísahal, že potrvá na věky“, měl by vědět, že pokud jde o svaté Starého zákona, Kristus kněžství nezrušil, a to ani stav, ani jednotlivé kněze; vždyť ani svatí kněží nebudou v nebeské vlasti vykonávat kněžskou službu, jako ji vykonávají na tomto světě, přece však zůstanou kněžími na věky v tom smyslu, že přinášejí Pánu jako oběť sebe samy. S tím může souhlasit protivníkův výrok, že Kristus přísahal, že jeho kněžství potrvá na věky. Avšak v našem pozemském

87 Žd 5, 1–2.

88 Žd 5, 3.

89 Žd 9, 11 nn.

putování nezůstane kněžství evangelia na věky, neboť nezůstane ani svět, protože Spasitel, náš velekněz, oznamuje u Matouše ve 13. a 25. kapitole skonání věku.[90]

Dále protivník říká: „A nezavrhuj současné kněze na základě špatnosti starých kněží; vždyť ani o nich se nikde nečte – ať byli sebevíc zločinní, že by je kárali světští lidé.“ Myslím, že ani tenhle protivník by si nepřál, i kdyby byl sebevíc zločinný, aby jej kárali světští lidé; on se domnívá, že já zavrhuji kněze Nového zákona, protože klérus kárám a protože říkám, že jeho špatnost vyžaduje, aby jej král směl podle Kristova příkladu kárat. Buď ale požehnán Bůh Otec, který kvůli špatnosti dávných lidí zavrhl lidské pokolení a pak je skrze ponížení Ježíše Krista obnovil – já přece nejsem kompetentní zavrhnout kněze ani v jejich kněžské důstojnosti, ani ve světském panování, a ani v mravní bezúhonnosti; protivník mi tedy může připisovat zavrhování kněží jedině tak, že řekne, že zavrhuji současné kněze, když v křesťanské lásce poukazuji na jejich zločiny. Právě tak a z téhož může obviňovat svaté proroky, Pána Ježíše Krista a svaté učitele, protože také oni kázali a psali proti kněžské zkaženosti.

Copak svatý Řehoř zavrhuje kněze, své současníky, když v sedmnáctém kázání říká: „Milí bratři, já myslím, že Bůh trpí největší újmy právě od kněží“?[91] A potom tamtéž, při výkladu slov „Žeň je mnohá, dělníků málo“,[92] Řehoř říká: „A tohle nemohu říci bez velkého smutku: i když jsou zde lidé, kteří by poslouchali, chybějí ti, kteří by mluvili. Hle – svět je plný kněží, a přece se pro sklizeň Páně najde pracovník jen velmi vzácně, protože my sice kněžský úřad přijímáme, ale práci, která k němu patří, nekonáme.“[93] Tolik Řehoř. A svatý Jeroným: „Bádám ve starých spisech o dějinách a nemohu tam najít, že by někdo rozbíjel církev, a tak odváděl lid od Božího domu stejně jako ti, kdo byli ustanoveni Božími kněžími, proroky a strážci.“[94] A svatý Chrysostomus ve čtyřiatřicáté homilii „Nedokončeného díla“ praví: „Lepší je laik, který se na první pohled hlásí ke světskému životu, ale usiluje o život duchovní, než kněz, který se hlásí k duchovnímu životu, ale věnuje se životu tělesnému. A před Bohem je lepší laik, který činí pokání, než klerik, který setrvává v hříších; vždyť laik obleče v soudný den roucho nesmrtelnosti, ale kněz, jenž se nekaje, bude zbaven důstojnosti.“[95] – Ale k čemu by bylo vést o tom dlouhé řeči? Vždyť přece tihle svatí autoři nám ve svých spisech takové výroky nezanechali proto, aby kněze zavrhovali, ale aby je pozvedali!

Když tedy protivník dodává „vždyť ani o nich (totiž o starozákonních kněžích) se nikde nečte – ať byli sebevíc zločinní, že by je kárali světští

90 Srv. Mt 13, 49; 24, 14.

91 Gregorius Magnus, *Homiliae in evangelia* I, 17.

92 L 10, 2.

93 Gregorius Magnus, tamtéž.

94 Hieronymus, *Commentarius in Oseam*, l. II., ad Os. 9, 8.

95 Pseudo-Chrysostomus, *Opus imperfectum in Matthaeum*, homilie 40.

lidé“, je to ve skutečnosti negace všeobecná, a k důkazu její správnosti je třeba, aby měl mluvčí na paměti celý Starý zákon a důkladně jej probral. Protože jej neprobral, zde má naše námitky: nejdříve uveďme kněze Matána, kterého kvůli modloslužbě zabil lid před Baalovým oltářem ve 2. knize Paralipomenon ve 23. kapitole a ve 4. Královské v kapitole 11.[96] Také nejmoudřejší a Bohem ustanovený král Šalomoun sesadil a „k jeho polím“ vyhnal velekněze,[97] protože se proti Šalomounovi postavil na stranu jeho bratra Adónijáše, jak se čte ve druhé kapitole 3. knihy Královské o Ebjátarovi, který byl sesazen, a o knězi Zádokovi, kterého Šalomoun ustanovil místo něho. Říká se tam: „I zapudil Šalomoun Ebjátara, že přestal být Hospodinovým knězem, a tak se naplnilo Hospodinovo slovo, které vyslovil proti domu Éliho v Šílu.“[98] Ovšem to bylo víc, než odejmout biskupovi světský majetek, nebo než vyhnat z chrámu kupce a prodavače, a proto byl Šalomoun král pokoje[99] a jeho království prospívalo v moci Hospodinově. Také ve Čtvrté knize Královské, v patnácté kapitole, byl král Azarjáš raněn malomocenstvím, protože neodňal kněžím posvátná návrší.[100] Světská knížata by se tedy měla bát, že je postihne Géchazího malomocenství (4. Královská 5),[101] protože ve svém království podporují svatokupectví.

Také svatý král Jóšijáš, jenž zbořil posvátné návrší, které vybudoval Šalomoun, král izraelský, pro modlu Sidóňanů,[102] a zbořil také jiné návrší Jeroboáma, který svedl Izraele k hříchu[103]; dále Jóšijáš pobil všechny kněze posvátných návrší, kteří byli v samařských městech.[104] Dále v téže kapitole ho Písmo chválí, že jednal správně: „Nebyl mu podoben žádný král před ním, který by se obrátil k Hospodinu celým svým srdcem a celou svou duší a činil vše podle zákona Mojžíšova. A ani po něm nepovstal žádný jemu podobný.“[105] Také se čte u Nehemjáše ve třínácté kapitole, jak zbožný Nehemjáš, na jehož prosbu přikázal Hospodin znovu vybudovat jeruzalémský chrám, zapudil kněze Eljašíba, který byl správcem komor Božího domu, i s jeho příbuzným Tóbijášem, protože pro Tóbijáše uvolnil velkou komoru, kam se ukládaly obětní dary;[106] z toho důvodu na tom místě říká: „Pochopil jsem, jakého zla se dopustil Eljašíb kvůli Tóbijášovi tím, že mu poskytl pokladnici v ná-

96 Srv. 2 Pa 23, 17; 2 Kr 11, 18.

97 Srv. 1 Kr 2, 26–27.

98 Srv. 1 Kr 2, 27.

99 Srv. 1 Pa 22, 9.

100 Srv. 2 Kr 15, 4.

101 Srv. 2 Kr 5, 19–27.

102 Srv. 2 Kr 23, 13.

103 Srv. 2 Kr 23, 15.

104 Srv. 2 Kr 23, 15.20.

105 2 Kr 23, 25.

106 Srv. Neh 13, 4–5.

dvořích Božího domu, a velice mne to pohoršilo. Dal jsem všechny věci Tóbijášova domu z komory vyházet.“[107] Podívej se, jak zkrotil hrabivost kněží! A týž Nehemjáš, jak se čte tamtéž, zkrotil také rozmařilost kněží, tam říká: „Jeden syn nejvyššího kněze Jójady, syna Eljašíbova, byl zetěm Sanbalata Chorónského. Toho jsem odehnal“[108] – kéž by naši vévodové a páni takhle odháněli smilné kněze! Neboť vzápětí říká Nehemjáš, že jej odehnal oprávněně: „Pamatuj na ně, můj Pane Bože, že porušili kněžství i smlouvu kněžskou a levitskou.“[109]

Nadto na mnohých místech Písma svatého pohanští králové na základě Božího příkazu zločinné kněze napomínali. Jak se tedy odvažuje tenhle protivník tak rozhodně a jen tak nazdařbůh prohlašovat, že staří kněží, ať byli sebevíc zločinní, nikdy nebyli káráni světskými lidmi? Kdyby byl aspoň četl Pláč proroka Jeremjáše, aby viděl mimo jiné tohle místo z druhé kapitoly: „Kněz a prorok bude vražděn v Panovníkově svatyni“,[110] a pak „Zahubil jsi je v den svého hněvu, pobíjel jsi je bez soucitu“.[111]

Dál říká protivník ve svém psaní: „Také jsi řekl, že bezbožníci jsou kněží žijící v konkubinátě a ve smrtelném hříchu, ale ne ti, kteří neposlouchají svého biskupa.“ Protivník zde druhou část výroku záludně přidává. Ano, já jsem řekl, že cizoložní kněží a takoví, kteří žijí v jakémkoli smrtelném hříchu, jsou ve svém současném stavu bezbožníky, protože se dopouštějí svatokrádeže, rušení a zneuctění nejen materiálního chrámu, ale chrámu duchovního, tedy duše, v níž má skrze milost přebývat Duch svatý, jak říká Apoštol v šesté kapitole Druhé epištoly Korintským: „Vy jste přece chrám Boha živého. Jak řekl Bůh: ‚Budu přebývat a procházet se mezi nimi, budu jejich Bohem a oni budou mým lidem‘ (Lv 26, 12). ‚A proto vyjděte z jejich středu a oddělte se‘, praví Hospodin, ‚a ničeho nečistého se nedotýkejte (Iz 52, 11 aj.), a já vás přijmu, a budu vám otcem a vy budete mými syny a dcerami‘, praví Hospodin.“[112] A dál ve třetí kapitole První epištoly Korintským říká: „Nevíte, že jste Boží chrám a že Duch svatý ve vás přebývá?“[113] A k tomu dodává: „Kdo poruší chrám Boží, toho zničí Bůh. Neboť chrám je svatý, a ten chrám jste vy.“[114] Ptám se tedy – kdo ruší onen chrám, ne-li ten, kdo smrtelně hřeší? A tak nespravedlivý, smilný, lakomý, pyšný, marnivý kněz profanuje, tedy ruší, znečišťuje a znesvěcuje onen duchovní chrám; vyhání z něj

107 Neh 13, 7–8.

108 Neh 13, 28.

109 Neh 13, 29.

110 Pl 2, 20.

111 Pl 2, 21.

112 2 K 6, 16–18.

113 1 K 3, 16.

114 1 K 3, 17.

Krista a dává prostor Beliálovi.[115] Proto Apoštol ve Druhé epištole Korintským v šesté kapitole zdůrazňuje: „Co má společného spravedlnost s nepravostí? A jaké spolužití světla s temnotou? Jaký souzvuk Krista s Beliálem? Co má co činit věřící s nevěřícím? Jaké spojení chrámu Božího s modlami?“[116] A hned dodává: „Vy jste přece chrám Boha živého“,[117] a v něm se navzájem nesnesou (ani vzhledem k současnému stavu) spravedlnost a nespravedlnost, světlo milosti a temnota hříchu, Kristus a Beliál. Není tedy pochybnost o tom, že špatní klerikové, především ti hamižní, kteří z Božího chrámu činí doupě lupičů,[118] tento chrám znesvěcují.

A k tomu říká svatý Chrysostomus v padesátém kázání: „Z Božího chrámu činí doupě lupičů ten, kdo při péči o duše hledá pozemský zisk, a náboženství se tak stává nikoli uctíváním Boha, ale spíš příležitostí k hříšnému kšeftování. Pán totiž denně vstupuje do svého chrámu, tedy do svaté církve, a vyhání z ní prodavače Boží milosti: biskupy, kněze, jáhny, ty, kteří podle jména patří ke kléru, a také laiky; ti všichni se proviňují stejně, protože nakupují a prodávají Boží dary.“ Tolik Chrysostomus.[119]

Máme i předobrazy zneuctěné církve. Nejprve je zobrazena v První knize Královské skrze Jarobeáma, který dal udělat dva zlaté býčky, jednoho dal postavit do Danu a druhého do Bét-elu[120] (to jméno znamená „Boží dům“). To udělal z hamižnosti, aby nepřišel o kralovládu,[121] a to je předobraz kněžské hamižnosti v církvi. Za druhé byla církev zneuctěna, jak čteme v poslední kapitole Druhé knihy Královské, Nebúzaradánem (zvaným „náčelník kuchařů“);[122] ten vypálil Hospodinův dům[123] a je předobrazem těch, kdo v církvi žijí nestřídmě, jejichž bohem je břicho, jak říká Apoštol ve třetí kapitole epištoly Filipským.[124] Zatřetí králem Antiochem, který byl mimořádně zpupný a zneuctil církev (první kapitola První knihy Makabejské), když postavil na Božím oltáři ohyzdnou modlu, spálil knihy a pobil všechny, kdo se neklaněli modlám,[125] a to je předobraz pyšných a marnivých lidí, kteří bojují proti věrné církvi. Ať tedy z toho, co bylo řečeno, nahlédnou hamižní, rozmařilí, nenasytní, pyšní a marniví kněží, jestli neznesvěcují, tedy jestli

115 Srv. 2 K 6, 15.

116 2 K 6, 14–16.

117 2 K 6, 16.

118 Srv. Mt 21, 13 parall.

119 Pseudo-Chrystostomus, *Opus imperfectum in Matthaeum*, homilie 38.

120 Srv. 1 Kr 12, 28–29.

121 Srv. 1 Kr 12, 26–27.

122 Přezdívka není jednoznačná, v rukopisech originálu čteme *cocorum* – „kuchařů“, ale také *cecorum* – „slepců“, *equorum* – „koní“. Vulg.: *princeps exercitus servus regis,* ČEP: „velitel tělesné stráže, služebník babylonského krále“, Kral.: „hejtman nad žoldnéři, služebník“.

123 Srv. 2 Kr 25, 8–9.

124 Srv. Fp 3, 19.

125 Srv. 1 Mak 1, 54–57.

Chrám Boží je svatý I.

nešpiní a neporušují Hospodinův chrám, a ať se děsí Apoštolova výroku „Kdo poruší chrám Boží, toho zničí Bůh“![126]

A tak protivník nemůže předstírat, že zneuctění chrámu (neboli materiální církve – kostela) nebo chrámových nádob a ozdob není zároveň zneuctěním duchovního chrámu neboli církve. Ať si tedy křesťané dávají dobrý pozor na porušení a zneuctění své duše a hříchem ji neporušují, aby je náš Pán Bůh nezničil. Chce-li tedy protivník najít nějakou jinou příčinu porušení než hřích, ať si přečte celý Starý zákon, a až to najde, ať mi to ukáže. Myslím ale, že se mu nepodaří to najít, protože vše vzešlo jen právě z hříchu.

K tomu přívěsku, který tam záludně dodal, a podle něhož prý jsem řekl, že kněží, kteří neposlouchají svého biskupa, nejsou bezbožní:[127] tento blud mi lživě a mylně vkládá do úst, protože já jsem řekl opak. Vždyť jsem výslovně řekl, že kněží, kteří neposlouchají nařízení svých biskupů ve správných příkazech a pohrdají jimi v těch věcech, které jsou v souladu s Božím zákonem, porušují, znesvěcují a znečišťují svou duši! Ale ptal jsem se po příčině, proč o kněžích říkají někteří, že když se neřídí příkazem svého biskupa, ať jde o příkaz dovolený nebo nedovolený, jsou bezbožní, a zároveň neoznačují jako bezbožné ty, kteří se neřídí podle výslovného Božího příkazu. Jako když například biskup rozkáže důsledně dodržovat interdikt nad Prahou a nad jejím okolím do vzdálenosti dvou mil z toho důvodu, že některým kněžím byl zastaven důchod: o duchovním, který nehodlá přestat chválit Boha a vykonává navzdory nesmyslnému interdiktu bohoslužbu, se řekne, že je bezbožný, zatímco o jiném, který překračuje Boží příkaz, se to neřekne.

Tak je to třeba s tím, kdo přestupuje přikázání „Nesesmilníš“ z dvacáté kapitoly Exodu,[128] anebo zákaz o tom, že muž, který by měl nějakou vadu, nemá konat bohoslužbu, přinášet obětní chléb a přistupovat ke službě – v jednadvacáté kapitole Levitiku.[129] A také ve třiadvacáté kapitole Deuteronomia: „Bude-li mezi vámi někdo, kdo by nebyl čistý pro noční výron semene, vyjde ven za tábor. Nevstoupí dovnitř do tábora. K večeru se omyje vodou a při západu slunce smí vstoupit dovnitř do Božího tábora.“[130] Když toto místo vykládá svatý Řehoř, vztahuje je na každého, kdo znečišťuje své nitro jakýmkoli druhem smrtelného hříchu; stojí to v kanonickém právu, v šesté distinkci.[131]

A aby bylo úplně jasno, přikazuje se pod trestem zatracení, že nikdo, kdo setrvává v hříchu, nemá jíst svátost těla našeho Pána Ježíše Krista; to říká Apoštol

126 1 K 3, 17.

127 Orig. *prophanare, prophanator,* srv. pozn. 15; i zde “přívěsek” – *cauda*, tzv. s. 10.

128 Ex 20, 14.

129 Srv. Lv 21, 17–18.

130 Dt 23, 10–11.

131 D. 6 c. 1 (Fr. I, col. 9–10 = Gregorius Magnus, *Epistularum* l. XI., ad Augustinum Anglorum episcopum).

v jedenácté kapitole První epištoly Korintským: „Kdo by jedl tento chléb a pil kalich Páně nehodně, proviní se proti tělu a krvi Páně. Nechť každý sám sebe zkoumá, než tento chléb jí a z tohoto kalicha pije.“[132] Následuje zákaz a trest: „Kdo jí a pije nehodně, jí a pije sám sobě odsouzení.“[133] A protože z tohoto zákazu nemá výjimku žádný kněz, plyne z toho, že každý kněz, který slouží a jí eucharistii a je přitom v hříchu, překračuje Boží zákaz – Apoštol tamtéž říká: „Já jsem přijal od Pána, a to jsem vám také odevzdal.“[134] Jak to tedy, že je bezbožný ten první, ten, který přestoupí biskupův zákaz, a ten druhý, který přestoupí příkaz a zákaz Páně, bezbožný není? Já dodnes čekám odpověď od těch, kdo říkají, že jsou bezbožní ti, kdo konají služby Boží v době interdiktu pod odvoláním,[135] a ne ti, kdo neberou v úvahu interdikt, který vyhlásil Pán Ježíš Kristus.

Také se divím, jak to, že se biskupové odvažují vyhlašovat interdikt, když se knězi sáhne na světský majetek, a nevyhlásí jej, když kněz připraví laika o jeho manželku – vždyť je přece nekonečně cennější manželka než jakýkoli světský majetek onoho kněze. Protivník by nám měl předložit nějaké pěkné případy. A také – všichni cizoložní kněží jsou přece neposlušni svého biskupa už tím, že neposlouchají Boha a že přestupují i jeho výslovný příkaz nebo ustanovení: jak to, že tihle bezbožní nejsou, a že kvůli nim biskup interdikt nevyhlašuje, ačkoli hřích mnoha smilných kněží škodí církvi víc než zadržování platů, které může být kvůli zločinu i oprávněné?

Potom protivník dodává: „Copak jsi nečetl v první knize Samuelově v 15. kapitole, že poslušnost je lepší než oběti?“[136] Milý protivníku, to jsem četl,[137] ale beru slova Písma jinak než ty. Ty totiž překrucuješ Boží výroky, abys je mohl obrátit ve prospěch poslušnosti vůči duchovním představeným, já ale říkám, že lepší je poslušnost prokazovaná Bohu než oběti bez této poslušnosti. Proč jsi ty dobře nečetl text, který říká: „Samuel pravil: ‚Cožpak nejsi vůdcem izraelských kmenů, ačkoli jsi sám sobě připadal nepatrný? Hospodin tě pomazal za krále nad Izraelem. Hospodin tě také poslal na cestu s rozkazem: Jdi a zahub amálecké hříšníky. Budeš proti nim bojovat, dokud je úplně nezničíš. Proč jsi Hospodina neuposlechl, ale vrhl ses na kořist a dopustil se toho, co je v Hospodinových očích zlé?‘ A Saul Samuelovi řekl: ‚Vždyť jsem uposlechl Hospodinův hlas a šel jsem cestou, kterou mne Hospodin poslal. Přivedl jsem amáleckého krále Agaga, a Amáleka jsem zabil. Ale lid si vzal z kořisti ovce a býky, to nejlepší z toho, co propadlo klatbě, aby měl co obětovat v Gilgálu Hospodinu, svému Bohu.‘ A Sa-

132 1 K 11, 27–28.

133 1 K 11, 29.

134 1 K 11, 23.

135 Tj. dokud interdikt nenabyl právní platnost.

136 Srv. 1 Sa 15, 22.

137 Viz Haškův list Husovi, zde dále s. 49.

muel řekl: ‚Líbí se Hospodinu zápalné oběti a obětní hody, nebo spíš to, aby byli lidé poslušni Hospodinova hlasu? Lepší je poslušnost než oběti, pozorně rozvažovat je víc než obětovat tuk beranů, protože vzdor je jako hříšné věštění a svéhlavost je jako modloslužba. Protože jsi tedy zavrhl Hospodinovo slovo, i on zavrhl tebe jako krále.'"[138]

A tak kdyby protivník i se svými přívrženci vzal tento text na vědomí, poučil by se, že je poslušnost vůči Hospodinovu slovu lepší než oběti, které bez této poslušnosti přinášejí kněží, kteří odmítají Hospodinův výrok „Nesemilníš" (dvacátá kapitola Exodu),[139] dále „Zadarmo jste dostali, zadarmo dejte" (v desáté kapitole Matouše),[140] dále „Králové panují nad národy, ale vy ne tak" (ve dvaadvacáté kapitole Lukáše).[141] A dále: „Milujte své nepřátele, dobře čiňte těm, kteří vás nenávidí. Žehnejte těm, kteří vás proklínají, modlete se za ty, kteří vám ubližují. Tomu, kdo tě udeří do tváře, nastav i druhou, a bude-li ti brát plášť, nech mu i košili. Každému, kdo tě prosí, dávej, a co tvého ti někdo vezme, nepožaduj zpět." To je výrok Páně v šesté kapitole Lukáše,[142] a kněží, kteří nejsou poslušni tohoto výroku, mají být podobně jako Saul zavrženi a nemohou lidu vládnout. Zadruhé by se poučil, že Bůh oběti takových lidí nepřijímá. Zatřetí, že jsou vlastně vinni hříšným věštěním, neboť jsou vůči onomu Božímu výroku vzdorní. Začtvrté, že jsou to vlastně modloslužebníci, protože jsou svéhlaví vůči Božímu výroku. A za páté je na základě toho zřejmé to, co přece vím i já, totiž že všecky hříchy pocházejí z neposlušnosti;[143] ovšem mám zde na mysli neposlušnost vzhledem k Bohu spíše než vzhledem k člověku, stejně jako má přednost poslušnost vůči Bohu před poslušností vůči člověku, jak to vyjádřili učedníci, když ve čtvrté kapitole Skutků řekli kněžím: „Posuďte sami, zda je před Bohem správné, abychom poslouchali vás, a ne jeho."[144] A v páté kapitole Skutků: „Boha je třeba poslouchat, ne lidi."[145]

Kvůli neposlušnosti vůči Bohu byl Lucifer svržen z nebe, člověk vyhnán z ráje a Saul zbaven království, jak je to v uvedeném textu – protože neposlechl Boží hlas a Samuelova slova. A tak, když řekl Samuel Saulovi „Protože jsi zavrhl Hospodinovo slovo, i on zavrhl tebe jako krále", řekl Saul Samuelovi: „Zhřešil jsem, neboť jsem přestoupil Hospodinův rozkaz i tvá slova; bál jsem se lidu, proto jsem je uposlechl."[146] Pohleď, Saul klade přestoupení Božího slova před přestoupení

138 1 S 15, 17–23.

139 Ex 20, 14.

140 Mt 10, 8.

141 Srv. L 22, 25–26.

142 L 6, 27–30.

143 Výše v protivníkově listu s. 21.

144 Sk 4, 19.

145 Sk 5, 29.

146 1 S 15, 23–24.

prorokových slov, a dává tak najevo, že by o přestoupení nešlo, kdyby to nebylo přestoupení Božího výroku a teprve pak prorokova. A proto také proroci neříkali „Toto pravím, toto přikazuji“, ale říkali „Toto praví Hospodin, toto přikazuje Hospodin“. Proto v uvedeném textu Samuel opakuje několikrát „neslyšel jsi Hospodinova slova“, neříká „moje slova“. Je tomu tedy tak, že kdo odmítá kněží, odmítá Boha v tom případě, že kněží ohlašují nebo zvěstují Hospodinovu vůli (jak uvádí protivník výrok Páně z desáté kapitoly Lukáše „kdo odmítá vás, odmítá mne“[147]). Ale nemůžeme tomu rozumět tak, že by odmítal Krista ten, kdo odmítá preláta, biskupa, kněze nebo jakéhokoli jiného pána nebo nadřízeného, nařizuje-li něco, co je proti Bohu. Ježto tedy Bůh odmítá každého preláta, který se mu protiví hříchem, věrný Kristův učedník odmítá preláta v případě nedovoleného příkazu dovoleně, neboť se tak ztotožňuje s Boží vůlí.

Z dodržování Božího příkazu člověka neomlouvá ani strach ze smrti – právě tak neomlouval Saula, který říká v patnácté kapitole První knihy Samuelovy: „Zhřešil jsem, neboť jsem přestoupil Hospodinův rozkaz i tvá slova; bál jsem se lidu, proto jsem je uposlechl.“[148] Jakou by to měl člověk stálost a vytrvalost, kdyby ze strachu z tělesné smrti přestoupil příkaz Spasitele? Ten v desáté kapitole Matoušova evangelia říká: „Nebojte se těch, kdo zabíjejí tělo, ale duši zabít nemohou; ale spíš se bojte toho, který může duši i tělo zahubit v pekle.“[149]

V dodatku říká protivník: „Ledaže bys falešně tvrdil, že to zástupci nejsou, protože nenásledují Krista.“ Tady mu řeknu, že Kristovi náměstci jsou dvojí, praví a falešní. Praví Kristovi náměstci jsou ti, kteří jej svým chováním následují, jak to řekl Kristus u Jana ve dvanácté kapitole: „Kdo mi slouží, ten ať mne následuje.“[150] Falešní náměstci Kristovi jsou ti, kteří sice zastávají úřad, který mají i od Boha, ale pro své zlé skutky jsou v Božích očích zavrženi; zde uvedeme Saula, ustaveného za krále Hospodinem, i Jidáše, kterého nevyvolil za učedníka nikdo jiný! K tomu říká svatý Remigius v homilii na evangelium „Když Ježíš vjížděl do Jeruzaléma:“[151] „Kterýkoli biskup prodává milost Ducha svatého, jakkoli by před lidmi zářil svou velekněžskou štólou, v Božích očích již dávno o kněžství přišel. Z toho důvodu i svaté kánony zatracují svatokupecké kacířství a přikazují, aby byli kněžství zbaveni ti, kteří za udílení duchovní milosti žádají plat.“[152] Tolik Remigius. A svatý Ambrož v Kázáních říká: „Když se někdo prohlašuje za kněze nebo za duchovního a koná to, co se tomuto postavení protiví, je to lež.“[153] A Chryso-

147 L 10, 16.

148 1 S 15, 23–24.

149 Mt 10, 28.

150 J 12, 26.

151 Srv. Mt 21, 10.

152 Heiric z Auxerre, *Homiliae per circulum anni* I, 30.

153 Jako citát z Ambrože uvádí *Decretum Gratiani* C. 22 q. 5 c. 20 (Fr. I, col. 888).

stomus: „Mnozí jsou kněžími – a málo je kněží.“[154] A taky svatý Řehoř, jak to stojí v kanonickém právu, v první kvestii první kauzy: „Ti, kdo prodávají nebo kupují svaté úřady, nemohou být kněžími.“[155] A svatý Jeroným Heliodorovi, což se čte v kanonickém právu, v sedmé kvestii druhé kauzy: „Ne všichni biskupové jsou biskupy (Glosa: Jsou biskupy podle jména, ve skutečnosti nikoli.[156]): Podívej se na Petra, ale všimni si taky Jidáše; přijmi Štěpána, ale Mikuláše odmítni (to byl jeden ze sedmi jáhnů, které učedníci ustanovili, ale byl zavržen, Sk 6, 5). Církevní hodnost nečiní člověka křesťanem: setník Kornelius, dotud pohan, je očištěn darem Ducha svatého (Sk 10), chlapec Daniel soudí kněze (přídavky k Dan 14, 14–22).[157] Není snadné stát na místě Petrově nebo Pavlově a přitom zaujímat místo těch, kdo již kralují s Kristem. Znehodnocená sůl (tedy pošetilí preláti) není k ničemu, než aby se vyhodila ven (tedy z církve) a vepři (tedy ďábli) po ní šlapali.“[158] Takové náměstky nazývá v desáté kapitole Jan, pastýř duší, zloději a lupiči: „Amen amen pravím vám: Kdo nevchází do ovčince dveřmi, ale vstupuje jinudy, je zloděj a lupič.“[159] A pak: „Amen amen pravím vám, já jsem dveře pro ovce. Všichni, kdo přišli přede mnou, jsou zloději a lupiči.“[160] Podívej se, jsou náměstci dvojího druhu. Podle kanonického práva jsou sice všichni biskupové vzhledem ke svému úřadu pokládáni za náměstky apoštolů, ale mnozí z nich, podle Nejvyššího Biskupa zloději a lupiči, jsou svým jednáním pomocníky Antikristovými, neboť jejich jednání je v protikladu ke Kristu; tak se na nich uskutečňují slova První epištoly Janovy ve 2. kapitole: „Vyskytlo se mnoho Antikristů.“[161]

A také svatý Bernard, když mluví k papeži Evženovi, o nich říká, že se nehodně ujímají církevních úřadů: že „chtějí vystupovat úctyhodně, snaží se líbit lidem, obohacovat se a pyšnit, a ve všem všudy se připodobňovat tomuto světu. Poslechni si stížnost Hospodinovu – co o takové lidské zaslepenosti říká ten, který je ve své odplatě nekonečně shovívavý (Sír 5, 4) a přeje si raději pokání než trest: ‚Krále si ustanovili, ale beze mne, dosadili velmože, ale já se k nim neznám‘ (Os 8, 4). Ty, kdo v církevních úřadech a dalších záležitostech patřících k Boží službě vyhledávají vlastní důstojnost, bohatství nebo pohodlí, nakonec tedy ‚jen to své, a ne to, co je Ježíše Krista‘ (Fp 2, 21), ty všechny uvádí do úřadu zcela zjevně a nepochybně nikoli Láska, která je Bůh (1 J 4, 16), nýbrž Bohu vzdálená touha po zisku, která

154 Pseudo-Chrysostomus, *Opus imperfectum in Matthaeum*, homilie 43, též D. 40 c. 12 (Fr. I, col. 147).

155 Jako citát z Řehoře (Gregorius Magnus) uvádí *Decretum Gratiani*, C. 1 q. 1 c. 12 (Fr. I, col. 361).

156 Glosa k C. 2 q. 7 c. 29.

157 Biblická místa jsou zde i dále jako součást citovaných textů („vnitřní citáty“) identifikována přímo v textu.

158 C. 2 q. 7 c. 29 (Fr. I, col. 492): Hieronymus, *Epistulae*, mnichu Heliodorovi.

159 J 10, 1.

160 J 10, 7–8.

161 1 J 2, 18.

je kořenem všeho zlého (1 Tm 6, 10). Jaká je to zaslepenost, jaké je to šílenství? Kde je bázeň Boží? Kde je pomyšlení na smrt? Kde je strach z pekla a očekávání děsivého soudu?“ A pak: „Jejich zatracení je jisté.“ [162] To říká Bernard.

Vždyť přece jeden z prvních a předních biskupů, které si Kristus vyvolil, byl ďábel, jak Ježíš sám říká v šesté kapitole Janova evangelia: „Nevyvolil jsem si vás dvanáct? A přece jeden z vás je ďábel.“[163] To vykládá Bernard v uvedeném výkladu, v kapitole o Jidášově pokladnici, takto: „Ježíš říká: ‚Nevyvolil jsem si vás dvanáct? A přece jeden z vás je ďábel.‘ Kéž by se dnes našel ze dvanácti jeden, Petr, který opustil vše (Mt 19, 27), jeden, který žádné pokladnice nemá!“[164] A dál říká: „Ach běda, v domě Božím vidíme něco hrozného! Neslouží zde snad modláři? To snad lžu, když říkám, že lakomství je modloslužba (Ko 3, 5) a že někteří si ze svého břicha udělali boha? Vždyť je zřejmé, že čeho si člověk cení víc než všeho ostatního, z toho si učinil boha. Kolik vidíme takových, kteří milují dary a sápou se po odměnách! Kolik takových, kteří neslouží Kristu Pánu, ale svému břichu (Ř 16, 18)!“ To praví Bernard.[165]

A ve třiatřicátém kázání výkladu Písně Šalomounovy o pokryteckých Kristových náměstcích: „Všichni jsou přátelé a všichni nepřátelé; všichni jsou důvěrníci a všichni jsou protivníci; všichni jsou z jednoho domu a nikdo nehledá pokoj; všichni jsou si bližní a přitom si všichni hledí jen svého (Fp 2, 21). Jsou služebníci Kristovi a zároveň slouží Antikristu. Honosí se poctami, které získali z dobroty Pána, ale Pánu poctu nevzdávají. Odtud pochází to, co každodenně vidíš: třpytivý lesk jako u nevěstek, šaškovský oděv, královská výzdoba. Proto zlato na uzdách, na sedlech, na ostruhách: víc se třpytí ostruhy než oltáře. Proto stoly, které se stkví vybranými pokrmy i nápoji; hýření a opilství, citera, lyra a flétna, moštem přetékající káď, plné sýpky skýtající hojnost všeho, sudy vonící vínem, nacpané měšce. Kvůli tomu chtějí být a jsou církevními představenými, děkany, arcijáhny, biskupy, arcibiskupy. A nemají to zaslouženě, ale díky výdělku, který se děje v temnotě. Kdysi bylo řečeno ‚Hle, v pokoji je hořkost přehořká‘ a nyní přišel čas, kdy se hořkost naplní (Iz 38, 17). Byla hořkost nad zabíjením mučedníků, větší hořkost nad útokem heretiků, ale největší hořkost je nyní nad mravy vlastních lidí. Není možno zahnat je na útěk ani před nimi utéci: tak se rozmnožili, je jich tolik, že to vypovědět nelze. Tato vnitřní rána církve je neuzdravitelná, a proto ‚v pokoji je hořkost přehořká‘. V jakém pokoji? ‚Je to pokoj, a není to pokoj‘ (Ez 13, 10). Je pokoj od pohanů a heretiků, ale jistě ne od vlastních dětí. Hlasitý nářek zaznívá v tomto čase: ‚Syny jsem vychoval, pečoval o ně, ale vzepřeli se mi‘ (Iz 1, 2). Vzepřeli se mi a poskvrnili se hanebným životem, hanebným výdělkem, výdělkem, který se děje

162 Galfred Claraevalensis, *Declamationes* z kázání sv. Bernarda, c. 13.

163 J 6, 70.

164 Galfred Claraevalensis, *Declamationes*, c. 14.

165 Tamtéž.

v temnotě. Zbývá ještě, aby z jejich středu povstal ten polední démon, který chce zavést na scestí i ty, kteří dosud zůstali u Krista a ještě se drží své bezúhonnosti.“[166]

Takže z těchto slov zbožného svatého Bernarda může protivník stejně jako já vyvodit, kdo jsou pravými a kdo falešnými náměstky Pána Ježíše Krista: pravý náměstek Kristův se nevměšuje do světských záležitostí a následuje Krista pokorou, chudobou, čistotou a poslušností, stejně jako byl Kristus na tomto světě člověkem nanejvýš pokorným, krajně chudým a naprosto poslušným Boha. A v této souvislosti řekl sám Spasitel Petrovi, a tím nejen biskupům, ale každému křesťanu u Jana v jedenadvacáté kapitole: „Následuj mne“.[167] A u Matouše v šestnácté kapitole: „Kdo chce jít za mnou, zapři sám sebe, vezmi svůj kříž a následuj mne“.[168]

Ovšem následovat tohoto vůdce znamená „žít tak, jak žil on, neusilovat tedy o pozemské věci, nehonit se za pomíjivým ziskem, ale vyhýbat se světským poctám, s radostí přijímat veškeré pohrdání ze strany světa pro nebeskou slávu, všem s láskou pomáhat, nikomu nepůsobit bezpráví, bezpráví vůči sobě samému nejen trpělivě snášet, nýbrž prosit Pána o milost pro ty, kdo je působí; nehledat nikdy slávu svou, ale Stvořitelovu, a všechny, koho jen lze, pozvedat s sebou k lásce k nebeským věcem. Konat tyto a takovéto věci“, říká Řehoř, „to znamená jít v Kristových šlépějích“.[169]

Ať tedy protivník uváží spolu se mnou, jestli zastupujeme Krista takto, tedy jsme-li nespornými a pravými náměstky. Pokud však toto zastupování pomíjíme a žijeme v naprosto protikladných antikristovských vztazích, pak svého úřadu zneužíváme, ač moc k jeho výkonu máme.

Na konci svého psaní potom protivník přidává naprosto ohavný dodatek, přímo dračí ocas:[170] „Věz, že nikdo nedeleguje zástupce na základě jeho znalostí nebo dobroty, ale pouze na základě moci, což vyplývá i z vlastností osob Svaté Trojice.“ Protivníku! Jak křivdíš Nejvyššímu Zástupci a Služebníku, když připisuješ blahoslavené Trojici něco, co k ní patřit nemůže! Proč nepamatuješ na výrok Služebníka a Vyslance, Krista, který říká u Matouše v jedenácté kapitole: „Všechno je mi dáno od mého Otce“?[171] Když Ti bylo, Kriste, dáno od Otce vše, tedy i moc, znalost i dobrota, pak jsi mocný, znalý i dobrý, služebník i vyslanec. Že jsi služebník, to sám vyznáváš slovy u Matouše ve dvacáté

166 Bernardus Claraevalensis, *Kázání na Píseň písní*, kázáni 33, c. 15–16. Překlad M. Koronthályové.

167 J 21, 19.

168 Mt 16, 24.

169 Beda Venerabilis, *Homiliarum evangelii libri II*, homilie 1.

170 Orig. c*audam draconis turpissimam*: výraz *cauda* znamená „ocas“, „ohon“, přeneseně „konec, závěr textu“. Tak Hus užil tohoto výrazu již výše, zde už nemluví o „závěru“, ale vrací tuto metonymii k původnímu významu slova, „ocas“. V astrologii značí určitý bod na oběžné dráze Měsíce, který se v konjunkci se Sluncem stává neblahým znamením (Mediae Latinitatis Lexicon Bohemorum, s. v. *cauda*), Srv. též zde v Překladatelských poznámkách, s. 10.

171 Mt 11, 27.

kapitole: „Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil a dal svou duši jako výkupné za mnohé.“[172] A že jsi nejlepší služebník: „Dosáhl lepší služby, právě tak jako je prostředníkem lepší smlouvy, založené na lepších zaslíbeních.“[173] A že byl Ježíš jako člověk vyslancem nebo pověřencem, o tom si poslechni Apoštola, který říká v listu Galatským ve čtvrté kapitole: „Když se však naplnil stanovený čas, poslal Bůh svého Syna, narozeného z ženy, podrobeného zákonu, aby vykoupil ty, kteří jsou zákonu podrobeni, tak abychom byli přijati za syny.“[174] A slyš také, jak říká on sám u Jana v sedmé kapitole: „Nepřišel jsem sám od sebe, ale poslal mne ten, který je pravdivý.“[175] Poslyš, že mu byla dána moc, jak říká u Jana v páté kapitole: „A dal mu moc konat soud, protože je Synem člověka.“[176] A pak u Matouše v osmadvacáté kapitole: „Je mi dána veškerá moc na nebi i na zemi.“[177] Dále: „Dal jsi mu moc nad všemi lidmi, aby vše, co jsi mu svěřil, dal jim – život věčný.“[178] A poslyš také o znalosti: „Mé učení není mé, ale toho, kdo mne poslal, Otce.“[179] A o dobrotě: „Přichází vládce tohoto světa, proti mně nic nezmůže.“[180]

A tak Služebník a Vyslanec, který říká „Otec je větší než já“,[181] byl ustanoven Otcem, a tudíž celou Trojicí, v moci, znalosti a dobrotě, a to v podobě člověka.

Z toho se tedy, protivníku, pouč, že někdo, totiž Bůh Otec, ustanovuje zástupce nebo pověřence na základě znalosti a dobroty, nejen na základě moci, což naprosto odporuje tvému ohavnému dodatku – dračímu ocasu. A protože tento Vyslanec a Služebník, Pán Ježíš, neustanovil zástupce neschopné zastávat své místo (v takovém případě by je přece nebyl vůbec vyslal tak, jako Otec vyslal jej), ustanovil je na základě moci, jak řekl v deváté kapitole Lukáše: „Vyslal svých dvanáct a dal jim sílu a moc vyhánět démony a léčit nemoci. Poslal je zvěstovat Boží království a uzdravovat.“[182] Ale protože moc bez znalosti je málo platná, dal jim moudrost, a také je ujistil, že se nemají předem mořit uvažováním, jak odpovědět těm, kdo je vyslýchají, a řekl jim: „Vezměte si k srdci, abyste si předem nepřipravovali, jak se budete hájit. Neboť já vám dám řeč i moudrost, kterou nedokáže přemoci ani vyvrátit žádný protivník.“[183] A u Matouše v desáté kapitole: „A když vás obžalují,

172 Mt 20, 28.
173 Žd 8, 6.
174 Ga 4, 4–5.
175 J 7, 28.
176 J 5, 27.
177 Mt 28, 18.
178 J 17, 2.
179 J 7, 16.
180 J 14, 30.
181 J 14, 28.
182 L 9, 1–2.
183 L 21, 14–15.

nedělejte si starosti, jak a co budete mluvit; neboť v tu hodinu vám bude dáno, co máte mluvit. Nejste to vy, kdo mluvíte, ale mluví ve vás duch vašeho Otce."[184] Podívej se, v tom prvním citátu říká „bude vám dáno", a ve druhém „mluví ve vás duch vašeho Otce". Není z toho snad zřejmé, že se blahoslavená Trojice, jejíž působení navenek je podle svatého Augustina[185] nerozdělené, vyznačuje tím, že ustanovuje náměstka na základě moci, znalosti i dobroty? Prosím tě, jak by apoštolové bývali mohli být tak užitečnými a dobrými Kristovými náměstky, kdyby je nebyl ustanovil na základě moci, znalosti i dobroty? Spasitel jim ve dvacáté kapitole Janova evangelia říká: „Přijměte Ducha svatého, komu odpustíte hříchy, tomu jsou odpuštěny, komu je neodpustíte, tomu odpuštěny nejsou,"[186] z čehož plyne, že při přijetí Ducha svatého přijali učedníci moc, znalost i dobrotu – zvlášť tehdy, když jim o Letnicích seslal Ježíš Utěšitele, který je učil veškeré pravdě.[187] A proto říká Spasitel u Jana v sedmnácté kapitole: „Jako ty jsi poslal mne, tak i já jsem je poslal do světa. Sám sebe za ně posvěcuji, aby i oni byli posvěceni."[188]

A z toho, co bylo řečeno, je zřejmé, že blahoslavená Trojice díky vlastnostem jednotlivých svých osob ustanovuje svého zástupce jak na základě znalosti a dobroty, tak na základě moci; podobně i nejvyšší biskup, Pán Ježíš, a jeho učedníci. A kéž by protivník vzal na vědomí Pavlovu zásadu ohledně postavení zástupce, kterou máme v První epištole Timoteovi ve třetí kapitole: „Kdo touží být biskupem, touží po dobrém díle."[189]

Jak ale může vykonat dobré dílo někdo nepoučený a špatný, má-li právě jen moc? Apoštol dobře popisuje, jaký člověk má být ustanoven zástupcem: „Biskup má být bezúhonný."[190] Podívej se, na prvním místě je řeč o dobrotě; vždyť má-li být biskup bezúhonný, musí být dobrý. A Apoštol dodává: „...střídmý, rozvážný, řádný, cudný, pohostinný, schopný učit"[191] – to se vztahuje ke znalosti, protože nemůže přece učit, nemá-li znalost. „Ne pijan, ne rváč, ale vlídný, smířlivý, nezištný."[192] Dál praví Apoštol: „Musí mít také dobrou pověst u těch, kdo jsou mimo církev, aby neupadl do pomluv a ďáblových nástrah."[193] Tohle Apoštol nepožaduje jen u nejvýše postavených zástupců, ale i od jejich služebníků a nižších pomocníků,

184 Mt 10, 19–20.

185 Srv. Aurelius Augustinus, *Epistula* 164, 6 („...quid facit Filius sine Spiritu sancto vel sine Patre, cum inseparabilia sint omnia opera Trinitatis...").

186 J 20, 22–23.

187 Srv. J 16, 13.

188 J 17, 18–19.

189 1 Tm 3, 1.

190 1 Tm 3, 2.

191 Tamtéž.

192 1 Tm 3, 3.

193 1 Tm 3, 7.

a dodává proto: „Jáhnové mají být čestní, ne dvojací v řeči, ne oddaní vínu, ne ziskuchtiví, mají uchovávat tajemství víry v čistém svědomí. Ať jsou nejdříve vyzkoušeni, a teprve potom, když jim nelze nic vytknout, ať konají svou službu.“[194] Vidíš, že ve věci znalosti říká „mají uchovávat tajemství víry“, tedy tajemství náležející k víře; a ve věci dobrého života říká „v čistém svědomí“; a že z toho všeho mají být vyzkoušeni, a pak konat službu.

A není sporu o tom, že každý moudrý král, kníže, pán nebo hospodář si vyhledává zástupce nebo služebníka znalého a dobrého, a tomu pak svěřuje moc. Snad ovšem není protivník takový blázen, aby zástupcem ustanovil někoho hloupého a morálně zkaženého. Přece i ti největší prosťáčci, pokud užívají rozum, musí něco takového považovat za naprosté šílenství – vždyť to by někdo mohl ustanovit svým zástupcem úplného nevzdělance a hlupáka, a ten by se mohl stát knězem, biskupem nebo papežem.

Tenhle protivník by možná schválil takovou záměnu, že by si nějaký farář a lazebník vyměnili kostel a lázně, takže by kněz zastával funkci lazebníka a lazebník funkci kněze. Ani děti by si snad nedovedly představit větší hloupost.

A tak je zřejmé, že tohle psal protivník jako něčí zástupce, ustanovený na základě moci, nikoli na základě svých znalostí nebo své dobroty. Ukazují to jeho závěrečná slova,[195] a nemá to nic společného s vlastnostmi osob svaté Trojice.

Amen.

194 1 Tm 2, 8–10.

195 „Věz, že nikdo nedeleguje zástupce na základě jeho znalostí nebo dobroty, ale pouze na základě moci, což vyplývá i z vlastností osob Svaté Trojice.“

LIST MISTRA HAŠKA M. JANU HUSOVI – útok proti Husovu kázání

Bartoš – Spunar č. 280. Přeloženo podle edice Václava Novotného, Mistra Jana Husi korespondence a dokumenty, Praha 1920, č. 38, s. 114–116. Osobnost pisatele nebyla zjištěna.

Já, Mistr Hašek, ti říkám, Huse, že jsi četl málo. A pokud jsi četl, nepochopil jsi, a pokud jsi pochopil, ve své zlobě jsi to nechtěl přijmout. Poslechni si Apoštola v První epištole Korintským, ve druhé kapitole, skoro na konci: „Člověk obdařený duchem je schopen posoudit všechno, ale sám nemůže být nikým správně posouzen.“[196] O tomto výroku jsou všichni učitelé ve shodě a říkají, že císař ani žádný král ani světský pán nebo ten, kdo udílí obročí,[197] nemá žádnou soudní moc nad kněžími. Tudíž uplatní-li vůči nim jakékoli násilí nebo moc, smrtelně hřeší, jak říká Augustin ve výkladu slov osmnáctého žalmu: „Řeč předává jeden den druhému, noc noci sděluje poznatky.“[198] Řeč předává jeden den druhému, to znamená: ať poučuje a kárá duchovní duchovního, a noc noci, tedy světský člověk světského člověka.[199] A pak týž autor ve výkladu první kapitoly Geneze, ke slovům „Bůh učinil dvě velká světla: větší světlo, aby vládlo ve dne, a menší světlo, aby vládlo v noci; učinil i hvězdy:[200] světlo větší, aby vládlo ve dne, tj. Slunce, které znamená papeže, biskupa a další, kteří jsou nadřízeni jiným duchovním; Měsíc, aby vládl

196 1 K 2, 15.

197 Orig. *collator* – udělovatel obročí nebo vůbec úřadu.

198 Vulg. Ž 18, 3 (Ž 19, 3).

199 Srv. Aurelius Augustinus, *Enarrationes in Psalmos*, Ps. 18: „dies diei, spiritales spiritalibus; et nox nocti, carnales carnalibus“.

200 Gn 1, 16.

Chrám Boží je svatý II.

noci, ten znamená císaře; a hvězdy, nižší úředníky duchovní i světské, z nichž podle svého postavení každý svou autoritou vládne poddaným a podřízeným.[201]

A řekl jsi, že kněží, kteří žijí ve smrtelném hříchu, nemají Boží moc. Copak jsi nečetl u Jana v devatenácté kapitole, kde Kristus řekl Pilátovi „Neměl bys nade mnou žádnou moc, kdyby ti nebyla dána shůry"?[202] A proto říká Apoštol ve třinácté kapitole epištoly Římanům: „Každý ať se podřizuje vládní moci, neboť není moci, leč od Boha, a ty, které jsou, jsou zřízeny od Boha, takže ten, kdo se staví proti vládnoucí moci, vzpírá se Božímu řádu. Kdo se takto vzpírá, přivolává na sebe soud."[203] A tak svatý Tomáš ve výkladu Druhé knihy Sentencí[204] píše: „Hřích neubírá na moudrosti, na moci ani na kráse ďáblu, a tak ani člověku neubírá na moci, je-li zvoleným soudcem. A i kdyby žil ve smrtelném hříchu, musí jej člověk poslechnout, je-li předvoláván. Neříkej, že kvůli hříchu nemá moc."

Také jsi, Huse, nerespektoval papežskou ani biskupskou exkomunikaci. Poslyš svatého Augustina ve spise Proti Faustovi: Ten, kdo nevěří, je kacíř; kdo je neposlušný, je schizmatik; kdo žije ve smrtelném hříchu, je exkomunikován Bohem a nachází se vně lásky.[205] A v Dekretu, ve 22. distinkci, v kapitole *Omnes*, se čte: „Každý, kdo veřejně činí bezpráví Římské církvi, je kacíř."[206]

A tak, když jsi řekl: „Odejměte jim statky a vyžeňte je", učil jsi špatně, protože laici nemají nad klérem žádnou právní jurisdikci, jak bylo výše Apoštolovými slovy řečeno. A když takto špatně učíš, po právu a náležitě se nazýváš „Hus" a jsi všude vyhlášen jako škodlivá husa.

Ale řekneš: Co je to „Hus"? Podívej, Jeremjáš ve čtvrté kapitole Nářku říká: „Jenom se vesel a raduj, dcero edómská, bydlící v zemi Hus![207] I na tebe přijde kalich, opojíš se hanbou a budeš obnažena."[208] Dcerou edómskou se rozumí hříšník žijící v hříších. Je poskvrněna, protože Edóm[209] – Ezau za obyčejný pokrm prodal prvorozenství[210] (jinak se jmenuje Edóm), a tak i hříšník za nepatrné potěšení

201 Augustin takto stvoření nebeských těles nevykládá ani v *De Genesi ad litteram* ani v *De Genesi contra Manichaeos*.

202 J 19, 11.

203 Ř 13, 1–2.

204 Tomáš Aquinský říká ve výkladu 2. a 3. knihy Sentencí, že hřích neodnímá svobodu rozhodování ani duševní schopnosti.

205 V Augustinově díle pasáž není.

206 *Decretum Gratiani*, D. 22 c. 1 (Fr. I, col. 73).

207 Vulg. *in terra Hus*, ČEP – „v zemi Úsu"; srv. Jb 1. 1: „Vir erat in terra Hus nomine Iob" (Vulg.), „Byl muž v zemi Úsu" (ČEP).

208 Pl 4, 21.

209 Srv. Gn 25, 30; 36, 1–9.

210 Gn 25, 29–34.

prodává věčnou radost. Řehoř: „Potěšení je nepatrné, trápení věčné.“[211] A proto pobýval v zemi Hus, to znamená v tomto světě spějícím k zániku, protože „Hus“ se překládá jako „spějící k zániku“.

„Vesel se a raduj“ je řečeno ironicky: vesel se a raduj tělem i duší, zde na zemi dočasně, abys trpěl věčně. Také k tobě přijde kalich věčného zavržení, budeš opojen v pekelném trápení pelyňkem a sírou a budeš obnažen hanbou a ponížením. Daniel v desáté kapitole: „Ukážu tvou nahotu pronárodům a královstvím tvou hanbu, nakydám na tebe ohavnosti, zahrnu tě urážkami, a pro všechny budeš příkladem.“[212]

Škodlivý pták husa před sebou zobákem roztrušuje semena, pod sebe je nohama zašlapává, za sebou všechno znečisťuje lejny, takže při chůzi nedělá nic dobrého. Právě tak zápach tohoto Husa a jeho učení ohavně páchne po celém křesťanstvu.

211 U Řehoře Velikého toto místo není, jde patrně o obecně sdílenou a různě formulovanou tezi, srv. Adam de Dryburgh Scotus (+1212), *De triplici genere contemplationis*: „Modicam peccati pruriginem, quae delectat, consequitur aeternum supplicium, quod cruciat“; Aurelius Augustinus, *In Iohannis evangelium tractatus*: „Voluptas transit, peccatum manet; praeterit quod delectat, remansit quod pungat.“

212 Na 3, 5–6.

PROTI PLZEŇSKÉMU KAZATELI

Contra predicatorem Plznensem, Bartoš – Spunar č. 52. Přeloženo podle kritické edice Jaroslava Eršila, Magistri Iohannis Hus Polemica (Magistri Iohannis Hus Opera omnia, tomus XXII), Praha, Academia 1966, s. 111–128, reed. Turnhout, Brepols (Corpus Christianorum, Continuatio mediaevalis 238), 2010, s. 109–132.

Překlad Milan Svoboda: M. Jana Husi Odpověď kazateli plzeňskému, in: M. Jana Husi sebrané spisy 1, 1905, s. 189–201.

Polemika byla sepsána v roce 1411, nejpravděpodobněji v září. Hus se dozvěděl, že jeden kazatel ve svém primičním kázání v Plzni řekl jednak, že kdokoli se dopouští smrtelného hříchu, není proto ďáblovým služebníkem a synem; zadruhé, že dokud vysvěcený kněz nesloužil svou první mši, primici, je dosud Božím synem, ovšem napříště je už Božím otcem a stvořitelem Božího těla; zatřetí, že nejhorší kněz je lepší než nejlepší laik. Hus pak tyto teze shrnul do poněkud odlišných tří bodů: první lež je tvrzení, že kněz je stvořitelem svého Stvořitele, druhá, že kněží tvoří Krále všeho a Stvořitele veškerého tvorstva, a třetí, že odsuzovat kněze je nepatřičné; nakonec se zabývá výrokem, že nejhorší kněz je lepší než nejlepší laik, a dokonce že nejhorší kněz je důstojnější než sama Panna Maria. To autora přivede k oslavě Marie a k tomu, že cituje ze středověkého anonymního básníka verše skladby *De vetula*, připisované středověkem Ovidiovi. – Polemika je mimořádně obratná, Hus je schopen velmi dobré argumentace, jeho styl užívá kvalitní rétorické výbavy.

Byl jsem písemně informován, že jeden kazatel v Plzni při kázání veřejně řekl zaprvé, že člověk, který se dopouští smrtelného hříchu, není sluha a syn ďábla, což prý dokazoval tím, že z opaku by vyplývalo, že týž člověk je zároveň synem Boha i synem ďábla. Zadruhé v kázání řekl, že „tenhle kněz“ – ukazoval

na toho, který ten den sloužil ve svém úřadu první mši – do té doby, než odsloužil první mši, byl Božím synem, ale dnes, poté, co mši odslouží, je otcem Boha a stvořitelem Božího těla. Zatřetí řekl, že nejhorší kněz je lepší než nejlepší laik.

První z těchto výroků obsahuje dvojí: zaprvé, že ten, kdo smrtelně hřeší, není ďáblův služebník, zadruhé, že ten, kdo smrtelně hřeší, není ďáblův syn. Tohle obojí vyvrací Spasitel u Jana v osmé kapitole, neboť Židům, kteří se chlubili svou svobodou a říkali: „Jsme potomci Abrahamovi a nikdy jsme nikomu neotročili, a jak můžeš říkat: Stanete se svobodnými“, odpověděl takto: „Amen, amen, pravím, vám, že každý, kdo hřeší, je služebníkem hříchu.“[213] Z toho vyplývá, že každý takový člověk je ďáblovým služebníkem. Platnost tohoto důkazu je zřejmá z výroku u Matouše v 6. kapitole: „Nikdo nemůže sloužit dvěma pánům“, což potom Spasitel vykládá takto: „Nemůžete sloužit Bohu i majetku“,[214] tedy ani Bohu a ďáblu. A tak každý, kdo smrtelně hřeší, je ďáblův služebník, protože se vzdává svobody Ježíše Krista a poddává se službě a škodlivému panství ďábla.

Dále: protože každý, kdo smrtelně hřeší, je skrze hřích přemožen ďáblem, a tak ztrácí svobodu a podléhá ďáblově službě (jak to říká Petr ve druhé epištole ve 2. kapitole: „Co se člověka zmocní, tím je zotročen“[215]), je zřejmé, že každý, kdo smrtelně hřeší, je služebníkem ďábla a hříchu. Pravda totiž říká: „Kdo hřeší, je služebníkem hříchu.“ Ale protože je ďábel otcem každého smrtelného hříchu a především lži (jak říká Pravda u Jana v 8. kapitole: „Když pronáší lež, mluví ze své vlastní podstaty, neboť je lhář a její otec“,[216] vyplývá z toho, že každý, kdo lže smrtelným hříchem, je ďáblovým synem vzhledem k povaze své lži, což je důkazem proti druhé části onoho výroku. Z toho důvodu řekl Kristus, Boží Syn, židovským lhářům: „Vy konáte skutky svého otce“,[217] totiž ďábla, a když to popírali a tvrdili, že mají jednoho Otce, a to Boha, řekl jim: „Kdyby Bůh byl váš otec, milovali byste mne, neboť jsem z něho vyšel.“[218] A uvádí příčinu: „Váš otec je ďábel“, „protože nemůžete snést mé slovo“,[219] a pak: „Vy proto neslyšíte (Boží slova), protože z Boha nejste.“[220] Takže: Spasitel tím, že nechtěli slyšet jeho slova, milovat jej a věřit v něj, ale že činí, co si přeje jejich otec, jasně prokázal, že Židé nemají otce Boha, ale ďábla. Pravda také říká u Jana v šesté kapitole: „Nevyvolil jsem vás dvanáct, a není

213 J 8, 33–34.

214 Mt 6, 24.

215 2 Pt 2, 19.

216 J 8, 44.

217 J 8, 41.

218 J 8, 42.

219 Srv. J 8, 44, 43.

220 J 8, 47.

Zkáza Sodomy

jeden z vás ďábel?“[221] Jestliže tedy Iškariotský apoštolem byl a dle svědectví Krista, který nikomu nestraní,[222] je ďábel, plyne z této shody dostatečně, že každý zavržený, který smrtelně hřeší, je skutečně ďábel. Jan, který spočinul v Ježíšově objetí,[223] to věděl, a proto k poučení věřících řekl ve 3. kapitole první Janovy epištoly: „Dítky, ať vás nikdo neklame: spravedlivý je ten, kdo činí spravedlnost, tak jako on (totiž Kristus) je spravedlivý. Ale kdo se dopouští hříchu, je z ďábla, protože ďábel od počátku hřeší. Proto se zjevil Syn Boží, aby zmařil činy ďáblovy. Kdo se narodil z Boha, nedopouští se hříchu, protože v něm zůstává Boží semeno, a hřešit nemůže, protože se narodil z Boha. Podle toho je zjevné, kdo jsou synové Boží a kdo synové ďáblovi. Nikdo, kdo není spravedlivý, není z Boha.“[224] A je to táž dedukce, jakou vyvodil Kristus.

Tedy pokud jsou ničemní synové ďáblovým semenem, jsou to ďáblovi synové a konečně ďáblové. Ale ničemní synové ďáblovým semenem jsou, tudíž jsou to ďáblovi synové a sami jsou ďábly. Tento důsledek je jasný, a zjevná je i první premisa: u Matouše ve 13. kapitole totiž Spasitel učedníkům vykládá podobenství o koukolu a říká: „Pole znamená svět, a ten, který seje dobré semeno, je Syn člověka. A dobré semeno, to jsou synové království, ale koukol jsou nezdární synové, a nepřítel, který jej zasel, je ďábel.“[225] Tady Spasitel výslovně prohlašuje, že synové království, předurčení ke spáse, jsou Božím semenem, ale ničemní synové, předzvědění k zavržení, jsou semenem ďáblovým. Nejsou to tedy snad ďáblové, jak je to zjevné Pánu?

Také Pavel, Vyvolená nádoba, řekl ve 13. kapitole Skutků Elymovi: „Ty ďáblův synu, plný lsti a klamu, ty nepříteli veškeré spravedlnosti, nepřestaneš podvracet přímé cesty Páně?“[226] Přece by ho nenazval ďáblovým synem, kdyby to ďáblův syn skutečně nebyl, a tak z toho plyne, že byl Elymas ďáblův syn, a tudíž ďábel. A z toho se na základě shody může vyvodit, že kazatel, který „nepřestává podvracet přímé cesty Páně“, když říká a tvrdí, že ten, kdo smrtelně hřeší, není služebníkem a synem ďáblovým, je v tom případě sám služebníkem ďáblovým, synem ďáblovým a zatvrzelým ďáblem. Vždyť „cesty Páně“ říkají, že ti, kdo hřeší, jsou ďáblovi služebníci a ďáblovi synové.

Proto se ve 13. kapitole Deuteronomia čte, že ti, kdo odvádějí lid od Hospodinových přikázání, jsou synové Beliálovi, a Bůh tam přikazuje, aby lid, který pozná,

221 J 6, 70.

222 Srv. Sk 10, 34; R 2, 11; Ef 6, 9; Ko 3, 25; 1 Pt 1, 17.

223 Srv. J 13, 23.25; 21, 20.

224 1 J 3, 7–10.

225 J 13, 37–39.

226 Sk 13, 10.

jak to opravdu je, pobil všechny obyvatele města, z kterého tito muži přišli, také dobytek, a město aby zničil.[227]

Také o obyvatelích Sodomy se říká v 19. kapitole knihy Soudců: „Přišli muži onoho města, Beliálovi synové“,[228] a o synech kněze Éliho v první knize Královské, ve druhé kapitole: „Synové Éliho, synové Beliálovi, kteří neznali Hospodina ani povinnosti kněží vůči lidu“,[229] a dále: „Spali se ženami, které konaly službu u vchodu do svatostánku.“[230] Pak se říká o falešných svědcích, kteří svědčili proti spravedlivému Nábotovi, ve 3. knize Královské, v kapitole 21: „Přivedli dva muže, ďáblovy syny, a posadili je proti němu, a oni, ti ďábelští muži, proti Nábotovi před množstvím lidu svědčili, že zlořečil Bohu a králi. A tak jej vyvedli z města a ukamenovali.“[231]

Z těchto míst Písma svatého je zřejmé, že všichni, kdo smrtelně hřeší, jsou synové ďábla Beliála a jeho služebníci, zavázaní nejhorším otroctvím samotnému ďáblu, jak je zřejmé o špatném služebníku ze Sírachovcovy knihy ve 42. kapitole,[232] ve čtvrté knize Královské v 10. kapitole o služebnících Baalových,[233] v 1. kapitole epištoly Římanům o služebnících, kteří slouží spíše tvorstvu než Stvořiteli,[234] v 6. kapitole Římanům – ti, kteří sloužili nespravedlnosti a nepravosti pro nepravost,[235] a ve druhé epištole Petrově ve 2. kapitole o zkažených služebnících, o nichž Petr říká: „Ti jako nerozumná zvířata určená od přírody za kořist a na porážku, rouhají se tomu, co neznají; zahynou ve své zkaženosti a dostanou spravedlivou odměnu. Považují za rozkoš každodenní rozmařilost, jsou potřísněni nečistotou, oplývají požitkářstvím a na svých hostinách hýří spolu s vámi. Oči mají plné cizoložství a nepřetržitého zločinu, svádějí nepevné duše, srdce mají vycvičené v hrabivosti, jsou to synové prokletí. Opustili přímou cestu a zbloudili, když se dali na cestu Balaáma syna Bozorova, kterému se zalíbila mzda za nepravost, ale byl pokárán za své bláznovství tak, že zapřažená němá tvář promluvila lidským hlasem a zabránila prorokovu nerozumu. Tito lidé jsou jako prameny bez vody, mračna hnaná bouří, pro něž je připravena černá tma. Řeční prázdně a nabubřele a svádějí tužbami tělesných rozkoší ty, kteří dosud bloudili a jen tak tak unikli; slibují jim

227 Srv. Dt 13, 13–15.

228 Sd 19, 22 (podle Vulg.).

229 1 S 2, 12–13 (podle Vulg.).

230 1 S 2, 22 (podle Vulg.).

231 1 Kr 21, 13 (Vulg. i Husův text zde mají ve shodě s hebrejským originálem přísudkové sloveso *benedixit* = „dobrořečil“, překlady „zlořečil“).

232 Srv. Sír 42, 5.

233 Srv. 2 Kr 10, 18–28.

234 Srv. Ř 1, 25.

235 Srv. Ř 6, 19.

svobodu, ačkoli jsou sami služebníky zkaženosti. Kým se kdo dá přemoci, toho se stane sluhou.“[236]

Takže z tohoto Petrova obsáhlého výkladu vidíš, že zločinní lidé jsou synové prokletí a služebníci zkaženosti, a v důsledku toho že jsou to prokletí synové ďáblovi a sluhové toho, kdo je zkazil hříchem, a nebudou-li se kát, jsou syny zatracení, a tudíž syny zatraceného ďábla. Právě tak přece nazval Spasitel Jidáše Iškariotského ďáblem a synem zatracení, jak vidíme u Jana v 6. a 17. kapitole.[237] Svatý Petr zařadil do tohoto výčtu zlořečených a zkažených rozkošníky, zhýralce, lakomce a lživé svůdce, protože jak jsou sami prokletí a zkažení, kazí a přivádějí k prokletí i jiné. Proto jsou milovníci rozkoše synové ďábla jménem Asmodeus, v jehož moci je zardousit milovníky rozkoše, jak je to v knize Tobiáš ve třetí kapitole a dál.[238] Milovníci rozkoše oddávající se obžerství a opilství jsou synové Bélovi, jak je to v knize Daniel ve čtrnácté kapitole,[239] lakomci jsou synové mamonu, a lháři syny ďábla a Beliála, jak jsem se o tom již zmínil. A výklad ďáblova jména, *diabolus*, odpovídá takovýmto synům prokletí, neboť ďábel je od *dya*, tj. „dva“, a *bolus* – „uštknutí“:[240] neboť nedají-li se na pokání, utrpí dvojí uštknutí, totiž na těle a na duši.

Je jasné, že výrok člověk, který se dopouští smrtelného hříchu, není sluha a syn ďábla je kacířský, a v důsledku toho každý, kdo jej zatvrzele drží, musí být pokládán za kacíře, protože kacířem je ten, kdo drží falešnou nauku, jaká se protiví Písmu svatému, a zatvrzele ji zastává.[241] A ježto uvedený první bod se protiví citovaným slovům Písma svatého, je zřejmé, že je to výrok kacířský a že jej věřící mají odmítnout.

Důkaz, kterým onen kazatel argumentuje, totiž, že kdyby člověk, který se dopouští smrtelného hříchu, byl sluha nebo syn ďábla, pak by týž člověk byl zároveň syn Boha i syn ďábla, takový důkaz nemůže vyvracet výroky Písma, neboť pravda je, že každý člověk a dokonce i každý ďábel je Božím synem svou stvořenou přirozeností vzhledem ke skutečnosti, že jej Bůh stvořil, a každý člověk, který se dopouští smrtelného hříchu, je ďáblovým synem vzhledem ke skutečnosti, že ďábla následuje. Co se týče první části, Židé po pravdě řekli u Jana v 8. kapitole: „Máme jednoho otce, Boha“, a co se týče části druhé, Ježíš jim tamtéž řekl: „Vy

236 2 Pt 2, 12–19 (přeloženo s přihlédnutím ke znění ČEP podle Husova textu, který se v detailech od čtení Vulgáty liší).

237 Srv. J 6, 70–71; J 17, 12.

238 Srv. Tób 3, 8; 6, 14; 8, 3.

239 Srv. Da 14, 2–22.

240 Srv. Johannes Wycliff, *Sermones* (Super epistulas, dominica III in Adventu), Sermo 55; srv. Eberhardus Bethuniensis, *Graecismus*, c. 9. v. 73: „Est satan aduersans, belial quod apostata signat, / est quoque laeuiatan tibi tanquam pace sinister, / dicitur ac daemon, quia plurima nouerit usu, / inde diabolus est, quia duplex est bolus eius.“

241 Tuto definici, jejíž původ není známý, Hus cituje na více místech.

konáte skutky svého otce“.[242] „Váš otec je ďábel a vy chcete dělat, co on žádá.“[243] A tak se opravdu připouští, že týž člověk je syn Boha i syn ďábla, Boha vzhledem ke stvoření, ďábla vzhledem k nápodobě. Tak je každý zavržený člověk Boží i ďáblův syn, ale žádný svatý v nebeské vlasti není synem ďábla, i když mnozí byli syny ďábla v době svého pozemského putování – dokonce všichni, kteří byli porušeni hříchem. A kdo může popřít následující Kristova slova z osmé kapitoly Jana? „Kdo je z Boha, slyší Boží řeč. Vy proto neslyšíte, že z Boha nejste.“[244] Zde přece jasně učí, že člověk, který neslyší Boží slovo, aby je naplňoval skutkem, nenarodil se skrze milost z Boha, a v důsledku toho je zrozen skrze vinu z ďábla, a je tedy ďáblův syn skrze vinu a zároveň Boží syn skrze přirozenost.

Druhý uvedený výrok tvrdí, že poté, co mši odsloužil, je kněz otcem Boha a stvořitelem Božího těla. Tenhle blud pochází z knížky s názvem Stella clericorum (Hvězda duchovních) a v té se říká: „Když je tedy kněz obdařen tak velikou důstojností, že je stvořitelem svého Stvořitele, je nepatřičné jej odsuzovat.“[245] A dále se v téže kapitole říká: „Jak veliká úcta náleží křesťanským kněžím, kteří tvoří Krále a Stvořitele všeho stvoření, zacházejí s ním, přijímají jej a podávají dalším!“ A na tento dvojnásobný blud potom kupí další kacířství, protože se chtějí ještě pyšněji vyvyšovat, zvětšit svou hamižnost, a po jiných lidech dupat.

První lež je tedy tvrzení, že kněz je stvořitelem svého Stvořitele. Druhá lež – že kněží tvoří Krále všeho a Stvořitele veškerého tvorstva. Třetí lež – že je nepatřičné, aby byl kněz zatracován.

Abychom mohli vyvrátit první dvě lži, které tvoří jeden celek, je třeba poznamenat, že „stvořit“ ve vlastním smyslu slova je vyvést věc z pouhého pomyslu navenek, což nepředpokládáme o nikom s výjimkou Boha. Zadruhé je „stvořit“ vyvést něco k existenci z něčeho předpokládaného. Zatřetí je „stvořit“ totéž, co něco zplodit. Začtvrté „stvořit“ znamená obnovit milostí. Zapáté znamená „stvořit“ něco z něčeho nebo z více věcí řemeslně vyrobit. Zašesté „stvořit“ znamená někoho nově ustanovit do úřadu.

Prvním způsobem stvořil Bůh všechno z ničeho kromě sama sebe, protože nebylo nic než Bůh, než stvořil nebe a zemi. A tak se v Genesi v první kapitole říká: „Na začátku stvořil Bůh nebe a zemi“,[246] a ve Vyznání víry říkáme „Stvořitele nebe a země“. Druhým způsobem stvořil Bůh člověka z prachu země, v první kapitole knihy Genesis se totiž říká: „Vytvořil Bůh člověka z prachu země a vdechl mu v chřípí dech života.“[247] Třetím způsobem se o každém lidském otci (a o každé

242 J 8, 41.

243 J 8, 44.

244 J 8, 47.

245 *Stella clericorum,* c. 20.

246 Gn 1, 1.

247 Gn 2, 7.

matce) říká, že „stvořil“ syna, když jej zplodil, a tak se obecně říká „zplodil s ní tři nebo dvě děti“. Začtvrté „tvoří“ Bůh novou milost, když ji uděluje hříšníkovi. Zapáté se „stvořiteli“ nazývají řemeslníci. Šestý způsob – říká se, že císař „tvoří“ vladaře nebo veřejného notáře, podobně papež „tvoří“ kardinály a notáře.

A ježto žádným z těchto způsobů kněz Krále a Stvořitele veškerého tvorstva netvoří, a protože kromě těchto způsobů tvoření není jiný, jaký by se zakládal na Písmu svatém, plyne z toho, že ty první dva výmysly, totiž že kněz má tak velkou důstojnost, protože je stvořitelem svého Stvořitele, a že kněží tvoří Krále všeho a Stvořitele veškerého tvorstva, jsou nepravdivé.

Prvním způsobem kněží Stvořitele netvoří, protože netvoří jeho božství, neboť to je věčné a předchází všemu, ani netvoří jeho lidství, a to jednak z toho důvodu, že ono po vtělení ani nezačalo ani nezačíná ani nezačne existovat (jak říká Mistr Sentencí v 11. distinkci čtvrté knihy[248]), jednak také proto, že netvoří jiné lidství ani jiné tělo Spasitele. Je tedy u tohoto prvního způsobu zjevné, že kněz nemůže být stvořitelem svého Stvořitele.

Nadto praví pro vyvrácení lži oněch Božích stvořitelů svatý Augustin ve svém Doslovném výkladu Geneze: „Nesmí se věřit ani říci, že by byl jiný stvořitel kromě Boha.“[249] Z toho je zřejmé, že je naprosto nepatřičné[250] věřit nebo říci, že je nějaký kněz – s výjimkou Krista – stvořitel ve smyslu tohoto prvního způsobu, neboť takto být Stvořitelem je vlastní jedině Bohu. Hugo totiž v poslední kapitole druhé části spisu O svátostech říká: „Z ničeho udělat něco nebo z něčeho udělat nic může jen Bůh.“[251] Také Linkolnský biskup říká ve čtvrté kapitole druhé části svého výkladu spisu O Božích jménech: „Vytvořit něco z ničeho nemůže patřit ničemu stvořenému.“[252]

Ani druhým způsobem netvoří kněz tělo Kristovo nebo svého Spasitele, protože je nevyvádí k existenci z něčeho předpokládaného, protože Kristus zde byl dříve, než kněz slavil mši. Proto říká svatý Bernard v kázání o těle Kristově papeži Petrovi: „Není tvořeno,“[253] a Mistr Sentencí v jedenácté distinkci 4. knihy: „Neříkáme, že podstata chleba a vína je látkou těla a krve Kristovy, protože z oné podstaty se netvoří tělo Kristovo jako z látky, ale ona se v ně utváří.“[254]

---

248 Petrus Lombardus, *Sententiarum libi quattuor*, 4, 11.

249 Srv. Aurelius Augustinus, *De civitate Dei* XII, 24. Hus omylem odkazuje zde i ve svých jiných textech ke spisu *De Genesi ad litteram*.

250 „naprosto nepatřičné“ a na začátku téže věty „nesmí se“: Hus užil výrazu *nefas* (v grafice *nephas*), který označuje jednání proti Božímu zákonu, v křesťanském kontextu možno překládat „hřích“.

251 Hugo de Sancto Victore, *De sacramentis christiane fidei*, I, 6, 37.

252 Robertus Grosseteste, zvaný Lincolniensis, v (nevydaném) komentáři ke spisu Pseudodionysia Areopagity *De divinis nominibus*.

253 Bernardus Claraevallensis, *Epistola ad Petrum Albensem de corpore Christi*.

254 Petrus Lombardus, *Sententiarum libi quattuor*, 4, 11.

Ani třetím způsobem: kněz neplodí Stvořitele, protože tak nečiní ani vzhledem ke Kristovu božství ani k jeho lidství; obojí zde bylo již před ním. A kdyby někdo říkal, že jej plodí skrze milost, zase to není pravda. Proto když Spasitel u Matouše ve dvanácté kapitole praví „Kdo činí vůli mého Otce, který je v nebesích", neříká „to je můj otec", nýbrž „to je můj bratr, má matka a má sestra":[255] matka skrze přijetí milosti dané od Boha, bratr a sestra tím, že k němu lidská duše přilnula mocí jak vyšší, tak nižší. Ale nikoli „otec", a to ani tvořením prvním, druhým a třetím způsobem, protože nemůže Krista svým činem vytvořit ani vzhledem k lidství, ani vzhledem k božství, ani vzhledem k milosti.

A ani čtvrtým způsobem nemůže kněz Krista stvořit, poněvadž jej nemůže obnovit milostí.

Ani pátým způsobem, protože z něj nemůže jako z látky nic vytvořit řemeslným uměním.

Ani šestým způsobem, protože jej nemůže svou autoritou ustanovit do nového úřadu.

Ježto tedy neexistuje žádný jiný způsob tvoření, jaký by byl ve shodě s Písmem, plyne z toho, že toto tvrzení je nepravdivé v této své části: „poté, co mši odsloužil, je kněz stvořitelem Božího těla". A protože Písmo neříká, že by Kristus měl jiného otce než Boha, otce sobě soupodstatného a souvěčného, a domnělého otce Josefa, logicky nemůžeme předpokládat, že by zde byl ještě jiný otec – ať ve smyslu tvoření nebo věku, plození nebo úcty. Když totiž Ježíš sám říká zástupům a učedníkům u Matouše ve 23. kapitole: „Nikomu na zemi nedávejte jméno Otec",[256] nechce nikoho nazývat svým otcem kromě nebeského Otce, který jej od věků zplodil, dal mu lidskou podobu, a v té jej poslal, aby vzdělával jeho vinici. Z toho plyne, že tento druhý výrok je nepravdivý ve své první části, která říká: poté, co kněz mši odsloužil, je otcem Boha.

Třetí výrok zní takto: Nejhorší kněz je lepší než nejlepší laik.

Z něj vyplývá, že je Jidáš lepší než svatý prorok David, jenž o Jidášovi říká ve své modlitbě v Žalmu 108: „Ustanov nad ním hříšníka, a ďábel ať stojí po jeho pravici. Když bude souzen, ať skončí jako odsouzený, jeho řeč ať je mu počítána za hřích. Ať se zmenší počet jeho dnů a jeho biskupský úřad ať dostane někdo jiný."[257] To je modlitba svatého laika za biskupa Jidáše a za každého, kdo jej jako syn následuje, tedy za svatokupce a lakomce.

Zadruhé z toho vyplývá, že by byl ďábel lepší než nejlepší laik. To lze dokázat důsledkem: nejhorší kněz je lepší než nejlepší laik, tedy každý kněz je lepší než nejlepší laik. – Popře-li se důsledek, stane se opak důsledku, totiž „některý kněz není lepší než nejlepší laik", protikladem premisy; ať je tedy kněz dobrý nebo špatný,

255 Mt 12, 50.

256 Mt 23, 9.

257 Ž 109, 6–8 (Vulg. Ps. 108).

Důstojnost kněze

ať se řekne cokoli, bude to protikladem k výroku, který je pro důsledek premisou. Neboť pokud není dobrý kněz lepší než nejlepší laik, tím spíše ani žádný špatný kněz, a v důsledku toho ani kněz nejhorší není lepší než nejlepší laik. – Ale připustíme-li důsledek, dovozuje se dále takto: každý kněz je lepší než nejlepší laik; avšak kněz je ďábel, tudíž je ďábel lepší než nejlepší laik. Závěr je chybný, premisa je zřejmá z výroku Pravdy o Jidášovi v 6. kapitole Jana: „Jeden z vás je ďábel“,[258] a je tedy zřejmá z toho, že Jidáš je ďábel a zároveň je biskupem.

A abych zdlouhavě neřečnil proti tak evidentnímu nesmyslu, ať tomu žvanilu odpoví svatý Chrysostomos, který ve 34. homilii Nedokončeného výkladu na Matouše říká: „Lepší je laik, který na první pohled vede světský život, ale usiluje o život duchovní, než kněz, který se hlásí k duchovnímu životu a věnuje se životu tělesnému.“[259] O tomhle jsem napsal víc v projevu Proti anonymnímu odpůrci.

Ale někteří v souvislosti s tím kážou, že nejhorší kněz je důstojnější než blahoslavená Panna, matka Kristova. Jejich bláznovství se šíří jako rakovina a vychází z jejich vypínavosti, z lakomství a z ďáblovy lstivosti. Našeptal tedy těm, kdo takhle kážou, tu lež, že oni jsou stvořiteli Krista a že mají učit ostatní věřící tomuhle věřit – aby se vynášeli jako on, jejich otec, a aby praktikovali svou lakotu. Ovšem o této lži bylo prokázáno již při rozboru druhého výroku, že to lež je.

Tuto lež tedy vzali za svou, a argumentují takto: Jestliže je Panna Maria svatá a důstojná, protože Krista jednou zrodila, ještě více svatý a důstojný je každý kněz, který jej stvořil už tolikrát, a může jej stvořit, kdykoli se mu zachce. Takhle směšují lež s pravdou, aby se vytahovali, uspokojovali svou lakotu a klamali lid. Je pravda, že svatá je Panna, která porodila Spasitele, a lež je, že každý kněz tvoří Krista, kdy se mu zachce, nebo že jej stvořil už vícekrát. Ona lež, že kněz tvoří Krista, pochází od ďábla, a je tomu tak i se lží o tom, že každý kněz je důstojnější než Matka Kristova.

Ten lstivý plaz tedy takhle klame a uvádí na scestí ty, kdo takto učí[260] – domnívají se totiž, že Bůh měří důstojnost člověka podle úřadu a nikoli podle zásluh života, a neberou na vědomí, že Syn Boží „sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka, sám se ponížil a stal se poslušným až k smrti, a to ke smrti na kříži, a proto jej Bůh vyvýšil“ (Filipským 2. kapitola) a „nelpěl na své rovnosti Bohu“,[261] jak se za rovné Bohu považují lživí kněží se svým otcem Luciferem. Vždyť když káží, že ten nejhorší kněz je důstojnější nebo víc svatý než Matka Kristova, a ona je přitom po Kristu jedinečnou nad andělské chóry postavenou osobou díky své zásluze, jíž si zasloužila porodit a kojit Spasitele a napodobit jej svým životem i svou blízkostí k mučednictví, vyplývá z toho, že nehodný kněz, který takhle káže, chce být stavěn na roveň Pánu Ježíši Kristu, neboť se prohlašuje za důstojnějšího

258 J 6, 71.

259 Pseudo-Chrystostomus, *Opus imperfectum in Matthaeum*, homilie 40.

260 Přijala jsem čtení rukopisů *dogmatisantes* místo *dogmatisans,* jehož se přidrželi editoři.

261 Fp 2, 7–9.6.

než Kristova matka. A je něco šílenějšího než to, jak se tenhle zločinný ďábel Jidáš Iškariotský jalově vytahuje? Vynáší se až do nebe a zase sestupuje až do pekelné propasti tak jako jeho otec Lucifer,[262] na věky zavržený za to, jak se povyšoval. Nepoučil se z Kristova evangelia u Matouše v 11. kapitole: „Amen, pravím vám, mezi těmi, kdo se narodili z ženy, nepovstal nikdo větší než Jan Křtitel; avšak ten, kdo je menší v království nebeském, je větší než on."[263] Tento výrok evangelia se může chápat takto: „kdo je menší", to je poníženější, „v království nebeském", to je v církvi svaté, ten je důstojnější „než on", totiž Jan – a to je Kristus, neboť on byl poníženější než Jan a byl také důstojnější. Může se chápat také takto: kdo je menší v království nebeské blaženosti, ten je větší, tedy důstojnější, než Jan Křtitel, z čehož jasně vyplývá, že Panna Maria, Matka Kristova, je důstojnější než kterýkoli kněz, který nyní žije na této zemi, neboť ona není v království nebeském menší, nýbrž je hned po Kristu větší než kterákoli jiná osoba.

Kéž by jim na tohle jejich vychloubání řekl apoštol Petr, že on sám se neodvažuje ani nechce vyvyšovat nad slavnou Pannu! On přece zná slova evangelia u Matouše ve dvacáté kapitole, jimiž byl napomenut spolu s ostatními za to, že se vynáší: „Kdo se mezi vámi chce stát velkým, buď vaším služebníkem, a kdo chce být mezi vámi první, buď vaším sluhou. Tak jako Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil a dal svou duši pro spásu mnohých."[264] A v témž evangeliu ve 23. kapitole: „Kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se ponižuje, bude povýšen."[265] Ale existuje hanebnější povyšování, než když se povyšuje nehodný kněz nad Spasitelovu přeslavnou Matku?

Takoví rouhači jsou opravdu horší než farizeus, který se povyšoval nad hříšníky a nad celníkem, když říkal u Lukáše v 18. kapitole: „Nejsem jako ostatní lidé, vyděrači, nepoctivci, cizoložníci, nebo i jako tento celník."[266] Tohle jim ale v jejich vypínavosti nestačí, ale příliš si o sobě myslí a vynášejí se, ovšem hloupě, ještě výš, nad obnovitelku lidského pokolení; pokud se před ní nepokoří, budou navěky zatraceni spolu s otcem pýchy Luciferem. Je jim tedy zapotřebí, aby si všimli pokory, čistoty a laskavosti Panny a aby ji usilovně následovali; ač toho nemohou dosáhnout tak jako ona, kéž by se přece úplně nevzdali jejích zásluh, jimiž v milosrdných přímluvách pomáhá kajícím hříšníkům!

A divím se, proč kněží, když jsou tedy důstojnější než Panna, Matka Kristova, vzývají její přispění slovy „Prosíme, dej nám, svým služebníkům, Pane Bože náš,

262 Srv. Iz 14, 12–14.

263 Mt 11, 11.

264 Mt 20, 26–28.

265 Mt 23, 12.

266 L 18, 11.

abychom i pro přímluvu slavné blahoslavené Panny Marie byli osvobozeni od časného smutku a užívali věčné radosti“,[267] a podobně

„Maria, Matko milosti,
Matko milosrdenství,
ochraňuj nás před Nepřítelem
a přijmi nás v hodině smrti.“[268]

Ale no tak,[269] ty ničemný a pyšný knězi, ty se odvažuješ žádat od nejdůstojnější Matky přímluvu, ochranu a přijetí, ty, který se zároveň ve svém lakotném a nadutém srdci odvažuješ povyšovat každého kněze, i toho nejhoršího, i sebe samého, nad Královnu světa, Vládkyni andělů a Bránu nebeskou?[270]

Proč nebereš na vědomí, jak tě varuje její Syn? Jak to, že si vybíráš přední místo, když jsi pozván na svatbu? Vždyť tento Syn říká u Lukáše ve 14. kapitole tobě i mně: „Když budeš pozván na svatbu, nesedej si dopředu, vždyť mezi pozvanými může být někdo váženější než ty, a ten, kdo vás oba pozval, přijde a řekne ti: Uvolni mu své místo! A ty pak musíš s hanbou zaujmout poslední místo.“[271]

Je tomu tak, že v lůně Panny se konala svatba lidství s božstvím a svatba celé svaté církve se Synem Panny, a ty, kněži, jsi na tuto svatbu pozván. Proč se hrneš posadit se na tak vysoké místo, na první místo, výš než Královna světa, Matka Ženicha, než ta, která nosila, porodila a kojila Spasitele, Pána Ježíše Krista? Obávej se, aby ti ten, který pozval tebe i ji, neřekl: Uvolni jí místo, které jsi směle zabral, a ty potom budeš muset s hanbou zaujmout poslední místo. V textu přece následuje: „Každý, kdo se povyšuje, bude ponížen.“[272] A tak protože se každý kněz, který hlásá, že je kterýkoli kněz důstojnější než Kristova Matka, nad Kristovu Matku povyšuje, plyne z toho, že bude ponížen, to znamená, že nebude-li činit pokání, bude svržen do hlubin pekla spolu s otcem pýchy.

Kéž by tedy ti rouhaví žvanilové odložili svou rouhavou domýšlivost a podívali se na pohana Ovidia, který psal v době před Kristovým vtělením, a kéž by si s pokorou povšimli chvály Panny Marie v jeho skladbě, která se nazývá *De vetula* – „Stařena“! On s vášnivým obdivem takto horoucně zpívá:

Blahoslavená Panno, ty na noční obloze svítíš
zářivým souhvězdím s klasem: [273] smím přece žít ještě tak dlouho,

---

267 Závěr *Litanie Loretánské* (*Liber usualis missae et officii, Commune Festorum B. M. Virginis, Ad missam)*

268 AH 32, č. 122, s. 164 a AH 52, č. 55, s. 59.

269 Zde má originál citoslovce *haha*, které podle slovníků staré češtiny vyjadřuje mj. posměch, opovržení, převahu.

270 Srv. Mariina jména v invokacích *Litanie Loretánské*.

271 L 14, 8–9.

272 L 14, 11.

273 Souhvězdí Panny, jehož nejjasnější hvězdou je Spica (Klas), bylo spojováno se starověkými panenskými ženskými božstvy, v křesťanství s Pannou Marií.

Přímluvkyně

abych se mohl stát tím, kdo bude hlásat Tvou chválu?[274]
Kdybys nebyla dokonalá, pak jistě by z Tvého
těla Bůh všemohoucí své vlastní vtělení nevzal,
nespojil by se s Tebou: Ty byla jsi toho hodna.
Vždyť také Ježíš, Tvůj syn, když nad smrtí zvítězil mocně,
po svém vzkříšení slavném chtěl nejvyšší úctu vzdát Tobě:
do svého nebe Tě vznesl a dal Ti v něm nejvyšší místo,
abys s ním sdílela nebeský trůn. On umístil na něm
sebe sám – část z Tvého těla, jež zrozením stala se Bohem,
a totéž místo dá tělu, jež takto zrodilo Boha.
A tak když Ježíš, část tvého těla, má na nebi místo,
nemůže dopustit přece, že tvoje ostatní údy
budou snad jinde. To by pak pocta, kterou ti vzdává,
byla menší, protože celé tvé tělo by nešlo
za svojí první částí, která je počátkem všeho.
Není hodno velkého dárce svou dlaň zase zavřít,
dokonalý má dokonalost; a nanejvýš mocný
jistě nedá zmenšený dar té, již chce poctít,
pozvednout vzhůru a povýšit slavně nad všechno tvorstvo.
Tak byla povýšena a tak má i vstát. A bylo by chybou
myslet si, že se v poslední dny to dění už skončí,
tehdy, kdy všichni lidé, i dávno mrtví, zas vstanou:
vždyť přece pro její tělo je obzvlášť významný důvod
ke zmrtvýchvstání : to její ze sebe dalo vzniknout
tělu našeho Pána, jež mělo vstát jako první,
odtud pak zmrtvýchvstání se vztahuje i na nás lidi.[275]
Ale není to tak, že ona až do té doby
zůstane na nižším stupni: Bůh o ní rozhodl dávno,
před věky, že jí udělit hodlá tak velikou poctu,
proto ji tedy nechtěl jen krůček po krůčku zvýšit,
nýbrž vzal ji hned s sebou a ona s ním usedla na trůn.
Svatá Panno, tam nás, kdo Tebe jsme pamětni, pomni,[276]
pro Krista, kterého veliká láska k nám přivedla Tebou.

274 Srv. Vergilius, *Bucolica* (Zpěvy pastýřské) IV, 53–54.

275 Srv. 1 K 15, 20–23.

276 Hus zde vynechává (podle textově kritického aparátu je tomu tak ve všech rukopisech tohoto traktátu) 3 verše citované skladby, dochází tak k vyšinutí z vazby: vztažné zájmeno *quem* originálu (v našem překladu „pro Krista, *kterého*“) nemá předmět, k němuž by se vztahovalo. *De vetula*, III, vv. 806–808: „illic cum fueris pro nobis tracta, trahendis / pro nobis te non pigeat suadere, quod ad se / nos trahat is per te, qui per te venerit ad nos“. Překlad (prozaicky): „tam, kam jsi byla pro nás (kvůli nám) vzata, nechť Ti není obtížné přimlouvat se za nás, abychom i my byli takto vzati, aby nás k sobě vzal skrze Tebe ten, jenž skrze Tebe přišel k nám lidem...“

> Vzdejme mu nyní chválu a slávu, neb od něho máme
> milost i blažený život, jenž nemá žádného konce.[277]

Podívej se na tohohle pohana, který básnicky vyjádřil pravdu o Slavné Panně, jaký je to teolog, znalec Písma svatého! Kéž by nevědomí kněží přijali a pochopili jeho přesný výklad! Ačkoli Maria ještě nebyla na světě, on si přál, aby směl být hlasatelem a zvěstovatelem její slávy a chvály, a také jím byl! Je to patrné ze slov jeho básně, kde o ní říká, že je dokonalá, a to jak vzhledem k tělu tak vzhledem k duši, ale zvlášť vzhledem k životu v milosti, jíž byla plná – jak to řekl anděl ve svém pozdravu.[278] Tak byla připravena a tak ji jedinou vyvolil všemohoucí Bůh, aby z ní přijal lidské tělo a připojil ji ke své podstatě: když On zůstane tím, kým je, totiž Bohem, a když přijetím lidství bude zároveň tím, čím dříve nebyl, totiž člověkem, stane se pravým Bohem a pravým člověkem, Synem Boha Otce a této Panenské Matky, jak jí řekl anděl: „Co se ti narodí, bude svaté a bude nazváno Syn Boží“,[279] a jak také ona projevila souhlas slovy: „Staň se mi podle tvého slova.“[280] Na základě těchto šesti[281] slov a zásahem moci Nejvyššího[282] počala jednorozeného Syna Božího, jejž má společně s Bohem Otcem, aby na základě toho zvláštní výsadou předčila všechny lidi s výjimkou Syna.

Proto říká pokorný a zbožný svatý Bernard: „Konečně v tom je zvláštní sláva a výtečná zvláštní výsada naší Panny Marie, že si zasloužila mít Syna jednoho a téhož s Otcem společně.“[283] Tohle nechápou žvaniví kněží, kteří říkají, že jsou Kristovými otci. Oni chtějí – ale nemohou – oloupit slavnou Pannu o onu zvláštní výsadu, již sdílí s Bohem Otcem, protože má jednoho a téhož[284] Syna, pravého Boha i člověka, Ježíše Krista. Toto duchovně věděl pohan Ovidius, předvídal budoucí věci a řekl Panně, která teprve přijde:

> Kdybys nebyla dokonalá, pak jistě by z Tvého
> těla Bůh všemohoucí své vlastní vtělení nevzal,
> nespojil by se s Tebou: Ty byla jsi toho hodna.

Křesťanský knězi, proč nebereš na vědomí tohohle pohana, který mluví z ducha Božího? Kde je a odkud se vzala tvá důstojnost, jako by se všemohoucí Bůh rodil a bral na sebe lidské tělo z tebe? Kdy jsi byl „milosti plný“? Kdy jsi ty znovu

277 V celku Pseudoovidiovy skladby vv. III, 772–811.

278 Srv. L 1, 28.

279 L 1, 35.

280 L 1, 38.

281 Orig. *quinque*, „pěti“: Fiat mihi secundum verbum tuum.

282 L 1, 35 – „Moc Nejvyššího tě zastíní“, orig. virtus Altissimi obumbrabit tibi.

283 Bernardus Claraevallensis, *Sermones de sanctis, In Annuntiatione Beatae Mariae Virginis,* sermo 2.

284 Kritické vydání má na tomto místě adjektivum *communem* (společného), které náš překlad ve shodě s některými rukopisy vypouští.

nalezl lidskému pokolení milost, již ztratila Eva? Vím, že jsi díky Evě přišel o milost, a tak se s pokornou prosbou utíkej k Panně Marii, neboť pokud Ti skrze ni její Syn milost nenavrátí, přijdeš i o věčný život. Ty ale řekneš: Nevím, kam se mám utíkat! Podívej se, pohan Ovidius ti ukazuje cestu, že máš vystoupit k nebi:

Vždyť také Ježíš, Tvůj syn, když nad smrtí zvítězil mocně,
po svém vzkříšení slavném chtěl nejvyšší úctu vzdát Tobě:
do svého nebe Tě vznesl a dal Ti v něm nejvyšší místo,
abys s ním sdílela nebeský trůn.

Ty pyšný knězi, tenhle Ovidius ukázal obtížnou cestu a náročný výstup, a já si myslím, že tam svou zásluhou nevystoupíš a neusedneš, protože jsi plný hříchu – stejně jako já. Kéž bychom tam mohli vystoupit zbožnou myslí, abychom mohli dosáhnout milosti za hříchy přímluvami Panny! Řekněme to s Ovidiem, a stejně jako on zaměňme budoucí čas časem minulým:

Bůh o Tobě rozhodl dávno,
před věky, že Ti udělit hodlá tak velikou poctu,
proto Tě tedy nechtěl jen krůček po krůčku zvýšit,
nýbrž vzal Tě hned s sebou a Ty jsi s ním usedla na trůn.
Svatá Panno, tam nás, kdo Tebe jsme pamětni, pomni!

Uvaž ale, jak jsi Panny pamětliv, říkáš-li o sobě, že jsi důstojnější než ona! Honem přijmi radu anděla, který v 16. kapitole Geneze říká: „Navrať se ke své paní a pokoř se pod její ruku!“[285] Vzdálil ses od své Paní ve vypínavosti, navrať se kajícností, pokoř se a řekni, že nejsi hoden takové pocty, že bys Pannu směl chválit!

Poslyš Bernarda, který v kázání o jejím nanebevzetí pokorně říká: „Abych pravdu řekl, žádná látka víc neděsí mé nepatrné schopnosti, k ničemu se nebojím přistoupit víc, než když mám mluvit o slávě této Panny.“[286]

Pohleď, tímto jsi opovrhl, ve své pýše jsi se vzdálil od Paní. Navrať se tedy! Nechtěl jsem ti tady uvádět Augustina, Jeronýma, Anselma a další svaté, kteří se považují za nehodné chválit tuto Paní, uvedl jsem ti pohana Ovidia, abych tě zahanbil víc a abych ti ukázal cestu zpět ke správnému smýšlení o tom, co znamená uctívat nejslavnější Pannu.

Pouč se od ženy, která pozvedla svůj hlas a zahanbila tak pýchu kněží, zákoníků a farizeů, když řekla Ježíši: „Blahoslavený život, který tě nosil, a blahoslavená ňadra, která tě kojila!“[287] Tato žena, důstojnější než farizeové, ukázala těmito slovy, že má Matka Páně více důstojnosti než Kristovi učedníci: vždyť Maria přijala slova života, která jí ohlašoval anděl, pokorněji, zbožněji a vřeleji, a počala, nosila, porodila a kojila Boha – člověka, a konečně uchovávala jeho slova ve svém srdci[288]

285 Gn 16, 9.

286 Bernardus Claraevallensis, *Sermones de sanctis, In Assumptione betae Virginis Mariae*, sermo 4.

287 L 11, 27.

288 Srv. L 2, 51.

a plnila je účinněji než všichni učedníci, pročež ji budou blahoslavit všechna pokolení.[289] Proto se také stala hned po svém Synu lidskému rodu prvním prostředkem ke spáse. Ona je obnovitelkou lidského rodu a bránou nebeskou, protože se stala rodičkou Boha a vládkyní andělů, bez jejíž přímluvy nemůže být žádný hříšník zachráněn.

Blahoslavený její život, protože nosil Spasitele, ale zlořečený život[290] špatného kněze, který Spasitele ve svátosti přijal nehodně! Blahoslavená ňadra, která Krista kojila, a zlořečená ústa kněží, která se tak lživě vynášela nad přeblaženou Pannu! Požehnaná na věky ta, která nám zrodila Boha, zlořečený biskup,[291] který zradil našeho Vykupitele! Blahoslavená Maria, která prospívá všem, kdo mají být spaseni, zlořečený každý kněz, který je pro své ničemnosti protikladem všech svatých lidí a odpadá od života milosti. Blahoslavená Panna Maria, svatá tělem i duchem, zlořečený smilný kněz, nečistý tělem i duchem. Blahoslavená Panna, která nosila Spasitele po devět měsíců ve svém lůně, zlořečený kněz, který po devět měsíců nosí ve svém srdci ďábla. Blahoslavená Panna Maria, která vládne všem andělským kůrům, zlořečený kněz, který je kvůli svému zločinu v moci ďábla. Blahoslavená Panna, která sobě a těm, kdo ji následují, nalezla život, zlořečený kněz, který život ztratil.

Blahoslavená Panna, která nosila a kojila Ježíše Krista. Blahoslavený buď také kněz, který kvůli Spasiteli vyvyšuje Pannu nad svou vlastní důstojnost, vyznává, že je jejím nehodným sluhou a chová v srdci její chvalozpěv „Shlédl na ponížení své služebnice“,[292] „učinil se mnou veliké věci ten, který je mocný“,[293] „vladaře svrhl z trůnu a ponížené povýšil“.[294] Ani pokorný kněz nevyvyšuje svou důstojnost kvůli moci, jež mu byla svěřena, ale plní všechna Kristova přikázání spolu s apoštoly a jinými pokornými lidmi, a říká: „Jsme neužiteční služebníci.“ Tak to totiž nařídil Syn Panny, když řekl u Lukáše v 17. kapitole: „Když učiníte všechno, co vám bylo přikázáno, řekněte: Jsme neužiteční služebníci.“[295]

A neplatí ani tento klamný argument: Spasitel dal každému pravému knězi moc proměňovat, kdykoli to bude patřičné, jeho tělo a krev, a tuto moc nedal matce, a tak je každý takový kněz důstojnější než Matka Kristova. Pokud by se onen argument uplatňoval, vyvyšoval by člověka u Boha více úřad než zásluha. Závěr je nesprávný, protože v tom případě by Bůh stranil osobám, což nesouhlasí,[296] protože Bůh hledí k zásluhám, a špatné kněze jejich kněžství zbavuje. Tak učí

289 Srv. L 1, 48.

290 Život – orig. *venter*, vlastně „břicho“ (v prvním případě také „lůno“), slovní hříčka.

291 Hus má na mysli Jidáše, přeneseně pak také církevního preláta.

292 L 1, 48.

293 L 1, 49.

294 L 1, 52.

295 L 17, 10.

296 Srv. Sk 10, 34; R 2, 11; Ef 6, 9; Ko 3, 25; 1 Pt 1, 17.

svatí Řehoř, Remigius a Chrysostomus, když vykládají slova jedenadvacáté kapitoly Matouše a druhé kapitoly Jana („Vyhnal prodavače a kupující z chrámu, zpřevracel stoly směnárníků i stánky prodavačů holubů“[297]). Ty se tedy, kněži, nevynášej nad cheruby a serafy pro svou důstojnost, protože ty máš moc proměňovat velebnou svátost a oni ne! Ty se chlubíš, že jsi zástupcem Spasitelových učedníků, ale uvaž, že on jim řekl: „Vy jste sůl země. Jestliže se však sůl zkazí, co jí dodá chuti? K ničemu již není, než aby se vyhodila ven a lidé po ní šlapali“[298] – Matouš v 5. kapitole. A u Lukáše ve 14. kapitole Spasitel dodává, že se „nehodí na pole ani na hnojiště“.[299] Pokud tedy ty jsi se svým hloupým a jalovým chlubením zkazil, pokud neochucuješ lidi příkladem pokory a slovem pravdy, a když nechráníš před červy závisti, rozmařilosti, ani před jinou hnilobnou nákazou sebe ani jiné, ale spíš slovy i činy všechny kazíš, nač a k čemu se hodíš? Snad k důstojnosti a slávě – víc než Matka Kristova, než cherubové a serafové? Nikoli, Pravda, která nemůže lhát,[300] ti říká, že se nehodíš k ničemu, dokonce ani abys byl vyhozen na hnojiště. Ne abys měl důstojnější místo než Matka Kristova, ale abys byl vyhozen ven, tedy mimo svatou církev, aby po tobě šlapali vepři, tedy ďáblové, jak to říká Jeroným.[301] Když tedy po tobě šlapou nohy ďáblů, jak můžeš mít důstojnější místo než Panna, která rozdrtila hlavu Hada[302] a ve své nevadnoucí slávě se nachází v radosti nad anděly, ta na věky požehnaná Královna světa? Amen.

297 Mt 21, 12; srv. J 2, 14–15.

298 Mt 5, 13.

299 L 14, 34.

300 Srv. Žd 6, 18.

301 Metaforu u Jeronýma nenacházím.

302 Srv. Gn 3, 15.

Z HUSOVA LISTU DO PLZNĚ

List byl vydán Václavem Novotným, Mistra Jana Husi korespondence a dokumenty, Praha 1920, č. 35, s. 104–108, znovu (s menšími odchylkami, především v grafice) Bohumilem Rybou, Sto listů M. Jana Husi, Praha 1949, č. 17, s. 59–65. Přebíráme text B. Ryby (s nepatrnými rozdíly, většinou v interpunkci).

Úryvek z tohoto českého dopisu z období září – říjen 1411 podáváme jako komentář k polemice Proti plzeňskému kazateli.

... Po napsánie lista přišel mi list, v němž psáno jest, že bránie kněžé čísti Čtenie[303] přirozeným jazykem, česky nebo německy. Druhé, že kázal některý kněz, že nižádný, jenž smrtedlně hřeší, nenie slúha ani syn diablóv. Třetie, že na nové mši kázal řka: „Kněz tento, dokudž jest neslúžil, byl jest syn Boží; ale dnes i potom, když slúžiti bude, jest otec Boží a stvořitel těla božieho.“ Čtvrté, že ten kněz kázal, že nájhorší kněz jest lepší než lajk nálepší.

Jest-li tak, a nižádný se proti těm bludóm nepostaví, znamenie veliké jest nad vámi, že ste velmě pravdy odpadli, a zvláště, kteří ste učení a rozum máte. Neb jakož die svatý Jan Zlatoustý na ono slovo Krista, Spasitele našeho (Mt 10, 28; L 12, 4): „Neroďte se báti těch, jenž zabíjejí tělo“, že těmito slovy ukázal jest Kristus, že „netoliko ten zrádce jest pravdy, kterýž, přestúpě pravdu, zjevně miesto pravdy mluví lež, ale také i ten, kterýž nesměle praví pravdu aneb nesvobodně brání pravdy, kteréž slušie svobodně brániti, zrádce jest pravdy. Neb jakož kněz dlužen jest, aby pravdu, kterúž ot Boha jest slyšel, směle kázal, též lajk, tj. člověk

303 Na rozdíl od obou edic píšeme tento výraz s počátečním velkým písmenem, aby bylo zřejmé, že zde Čtenie = Písmo, Bible, event. konkrétní biblický text čtený při liturgii.

„...odloučit se od všech svatých a přidat se k ďáblům..."

nekněz, dlužen jest, aby pravdy, kterúž jest slyšal ot kněze vynesenú z Písma, bránil doufajně; pakli toho neučiní, zrazuje pravdu.“[304]

Aj, teď máte velkého svatého dóvod z toho slova Kristova: „Neroďte se báti těch, jenž tělo zabíjejí“, že každý, i kněz i nekněz, ktož zná pravdu, má jie do smrti hájiti, jinak by byl zrádce pravdy, a tak i Kristóv.

(*následující odstavec vysvětluje, že je správné číst a vykládat Písmo národním jazykem*)

...Také k druhému kusu: Zda neviete, že nelze jest i Bohu v cnosti i diablu v hřieše slúžiti? Viem, že ste slýchali, že Kristus die: „Nemóž nižádný dvěma pánoma slúžiti“,[305] a potom: „Nemóžete slúžiti Bohu a Mamonovi.“[306] A také viete, že svatý Petr die: „Ktož od koho přemožen jest, ten toho slúha jest.“[307] A Kristus die: „Kto hřiech činí, slúha jest hřiecha.“[308] A svatý Pavel Římenínóm die: „Slúhy ste byli hřiecha.“[309] – Kterak toto Písmo svaté vědúce trpíte, že kněz káže, že nižádný, ktož jest v hřieše smrtedlném, nenie slúha diablóv?

Také viem, že ste slýchali, že Pán Ježíš die, že kúkol jsú synové zlostní, jichž jest diabel nasál v svět,[310] a že také die zlým: „Vy z otce diabla jste a žádosti otce svého chcete učiniti“;[311] a dává příčinu řka, že „nemóžete slyšěti řeči mé, protož z otce diabla jste.“[312] A svatý Jan apoštol Duchem svatým die: „Synáčkové, nižádný vás nesvoď! Ktožť pravdu činí, spravedlivý jest, jakož Kristus spravedlivý jest; a ktož hřiech činí, z diabla jest.“[313] A potom die: „V tom známi jsú synové Boží a synové diablovi: každý, ktož nenie spravedlivý, nenie z Boha.“[314]

Aj, teď máte, že každý smrtedlný hřiešník jest z diabla a syn diablóv: kterak tehdy přěpúštíte kázati kacéřstvie proti tomuto svatému Kristovu Písmu? Vezte, že ten, tak káže, jest slúha i syn diablóv, a jest horší než najmenší lajk dobrý. A tak nenie otec Boží ten kněz, neb by Bóh byl syn toho kněze, a ten kněz jest syn diablóv, tehdy by Bóh byl syn také diablóv.

Také ten kněz, tak ten blud káže a drže, nenie stvořitel těla božého, ale jest rozmnožitel kacieřstvie velikého. Nechť vezme všechny tovařiše své na pomoc a stvo-

304 Pseudo-Chrysostomus, *Opus imperfectum in Matthaeum*, homilie 25; srv. C. 11 q. 3 c. 76 (Fr. I, col. 667).

305 Mt 6, 24.

306 Tamtéž.

307 2 Pt 2, 19.

308 J 8, 34.

309 R 6, 17.

310 Srv. Mt 13, 25.

311 J 8, 44.

312 Srv. J 8, 43.

313 1 J 3, 7–8.

314 1 J 3, 10.

ří s nimi jednu hnidu! A tehdyť jim vyznám, žeť jsú stvořitelé. – Nelze jest pro dlúhost písmem tuto dovésti.

Ó srdnatí křesťané, zda ste již všichni zemřeli, že dáte bludy vésti a božie slovo súžiti? Prozřete a nedajte diablu nad sebú vévoditi! Toho vám Pán Bóh, jenž sám móž býti a jest stvořitelem, pomáhaj. Amen.

CONSTANTIENSIA

Bez knih Písma a otců

28. listopadu byl Hus zadržen (nejprve pozván jakoby k rozhovoru s kardinály do papežova paláce) a v noci pak internován prozatímní vazbou v jednom z kanovnických domů. Petr z Mladoňovic mu ještě před převezením přinesl kožich a cestovní breviář. Po osmi dnech, 6. prosince, byl Hus uvězněn ve věži dominikánského kláštera na ostrově Bodamského jezera, kde zůstal do 24. března 1415. Vězení bylo připraveno: byly zpevněny závory a železné kování na žalářních dveřích a bylo připraveno lůžko pro vězně a zřejmě v sousední cele také ubytování po jeho pět strážců. Byli to mladí italští klerikové s nižším svěcením, kteří do Kostnice přišli v doprovodu papeže Jana XXIII. Podle Vavřince z Březové v Husitské kronice „byl uvržen do tuhého žaláře v klášteře bratří kazatelů... a obklopen strážci rozličných národností.“[315] (Ve starší literatuře bývá na základě této zmínky uváděno, že někteří Husovi žalářní strážci byli německé národnosti.)

O tom, jak Hus ve vězení žil, strádal, stonal i pracoval, víme z útržkovitých zmínek v listech, jejichž byl pisatelem nebo také adresátem, a ze zprávy, kterou o Husově procesu sepsal Petr z Mladoňovic. Zčásti na základě jeho zprávy, zčásti však i samostatně, podává zajímavé informace právě citovaná Husitská kronika Vavřince z Březové. Literatura píše o těžkém žaláři; víme také, že vězeň brzy onemocněl, což bezpochyby souviselo s nezdravým ovzduším, s vlhkostí i pachem z nedaleké stoky. Petr z Mladoňovic o tom říká: „Byl doveden do kláštera dominikánského... a tam byl vsazen do stinného nebo tmavého žaláře a bezprostředně sousedícího s jednou stokou.“[316] I v těchto podmínkách sepisoval Hus své odpovědi ke 45 Viklefovým tezím a k žalobním článkům, které sestavil Štěpán z Pálče. – Badatelé si nejsou jisti, zda byl Hus (patrně 9. ledna) z věžního žaláře převeden do jiné místnosti v tomto klášteře, kde by podmínky přece jen byly snesitelnější.[317] V každém případě byl vězněn u dominikánů až do 24. března, kdy byl po útěku Jana XXIII. z Kostnice převezen lodí do blízkého Gottliebenu. Tam byl uvězněn v hradní věži, a žalář to byl mnohem tvrdší. Spolu s uprchlým papežem zmizeli z Kostnice také oni italští mladí muži, kteří Husa u dominikánů střežili a byli mu k dispozici různými službami.

Ve vězení u dominikánů měl Hus breviář, prosil o bibli, jiné knihy mu byly naprosto nedostupné, ač by je byl ke své práci potřeboval; problémy byly i s psacími potřebami, papírem, inkoustem a pery. Hus tedy v těchto podmínkám a jim navzdory psal: sepisoval odpovědi na žalobní články, ale věnoval se i katechezi či pastoraci:

---

315 Vavřinec z Březové, *Husitská kronika,* s. 13.

316 Petr z Mladoňovic, *Zpráva o Mistru Janu Husovi v Kostnici*, s. 48.

317 Je zde možno vyjít z Husovy poznámky v listu z 15. března Janovi z Chlumu: *cras octo hebdomade erunt, quod Hus posita est ad refectorium*, (*M. Jana Husi Korespondence a dokumenty*, č. 114, s. 250) v překladu Bohumila Ryby „Zítra tomu bude osm týdnů, co byla hus dána na krmník“ (*Sto listů M. Jana Husi*, Praha 1949, č. 60, s. 176). Jak je Husovým zvykem, pohrává si zde se svým jménem, co se zde ale myslí refektoriem, nevíme (bývá vykládáno jako nějaká místnost poblíž refektáře, může to ale být také žertovná metafora, jak patrně soudí B. Ryba – viz jeho překlad, který cituji v této poznámce.).

to, že své katechetické spisky psal pro své žalářní strážce (nepovažuji v tomto případě za výstižné označení „žalářník“), svědčí o tom, jak vážně bral po celý život, i v extrémních podmínkách, své kněžské, pastýřské a učitelské povolání. A také o tom, že mezi ním a jeho strážci vznikl hlubší, přátelský, někdy až důvěrný vztah; i zde byly bezpochyby předpokladem Husovy lidské vlastnosti; tito mladí muži také v jistě omezených podmínkách umožnovali Janu Husovi styk s přáteli a předávání korespondence. Citujme z Husitské kroniky Vavřince z Březové: „Tyto pak listy jistí strážcové vězení, podplaceni dary přátel mistra Jana Husa, opatrně a obezřetně, ze strachu před koncilem, odevzdávali těm příznivcům mistra Jana, a nadto jejich listy a písma tomu mistru Janovi podivuhodně doručovali, ukrývajíce je pod některými pokrmy.“ A pokračuje: „Tamže také stručně, ač neměl knih, složil na přání přátel a některých strážců žaláře velmi pěkné spisy, totiž O přikázáních Božích, O Modlitbě Páně, potom O páchání smrtelného hříchu, O poznání Božím, O třech nepřátelích člověka, O pokání, O manželství, O svátosti těla a krve Páně.“[318]

K místu, kde podobně píše o Husových žalářních traktátech Petr z Mladoňovic, čteme v překladatelově poznámce: „Jak vidět, mezi Husem a jeho přímými strážci, jimiž byli zejména někteří Italové, se vyvinul i užší lidský kontakt. Jen tak je možno vysvětlit celkem nerušenou komunikaci Husovu s jeho přáteli.“[319] A v poznámce k Husově kostnické korespondenci v překladu Husitské kroniky Vavřince z Březové: „Husovi strážci byli získáni penězi jeho přátel, jak naznačuje kronika, ale jistě také na ně působila jeho osobnost, a tak se vyvinul mezi ním a prostými Vlachy přátelský poměr.“[320] Jsou to snad jediné zmínky v celé husovské historiografii a prosopografii, které si tohoto aspektu – lidské, až přátelské, komunikace mezi vězněm a jeho strážci, všímají.

Samostatnou pozornost věnoval sérii vězeňských Husových spisků Václav Flajšhans studií v Listech filologických 1934[321] a poté Amedeo Molnár v témže periodiku v r. 1969,[322] kde sice pojednává o valdenském zpracování tohoto Husova dílka, zmiňuje však i širší souvislosti. Připomíná, že se kostnické spisky svým příležitostným rázem „přičleňují ústrojně ke starším pracím mistrovým vesměs příležitostným, aktuálním a programovým“[323] a k popisu a hodnocení Husovy kostnické katechetické aktivity dodává: „To vše, hlavně ovšem protiklad: na jedné straně tísnivé prostředí žaláře, v němž traktáty vznikaly a do jehož tmy záhy problesklo světlo kostnické hranice, na druhé straně pak lidská velikost jejich spisovatele, jehož výraz se tu oprošťoval až k zpěvné průzračnosti, vysvětlí velký ohlas, kterého

318 Vavřinec z Březové tamtéž.

319 Petr z Mladoňovic, s. 50, pozn. s. 429.

320 Vavřinec z Březové, s. 13, pozn. s. 324.

321 Václav Flajšhans, *Traktátky Husovy a Kronika Vavřincova*, LF 61/1934, s. 54–66.

322 *Husův kostnický spisek De matrimonio a jeho valdenské zpracování*, LF 82/1959, s. 86–91.

323 S. 87.

se dočkalo sedm kostnických spisků po Husově smrti. – Ještě v polovině 16. století čelí zlovolný výklad Cochlaeův rozšířené úctě k těmto památkám pomluvou, že Hus psal pro své žalářníky proto tak krásně, aby se vemluvil do jejich přízně a získal v nich pomocníky pro chystaný prý tajný útěk."[324]

První traktát, **De mandatis Dei et de oracione Dominica**, O Božích přikázáních a o Modlitbě Páně,[325] je stejně jako všechny další katechetickým výkladem. Jeho styl je prostý, bez jakýchkoli ozdob. S největší pravděpodobností měl i tento text svého adresáta mezi Husovými žalářními strážci. Jen jednou se zde objeví oslovení *carissime* – „můj milý"; „synu", které čteme hned několikrát, ale v jediné souvislosti a v jediném stylistickém celku, bývá pokládáno za parafrázi výroku z knihy Sírach, které Hus na tomto místě cituje. Nepochybně tomu tak je, je však možné, že autor využil tohoto oslovení i zcela osobně, že se jím obracel na člověka, kterého měl při tvorbě tohoto poučení na mysli. Druhá osoba, v níž autor v první části traktátu formuluje výzvy k životu podle Desatera, jsou pouze analogií k citovaným a takto rozvíjeným veršům Dekalogu („nebudeš...", „nezabiješ...", „nepokradeš..."), rozhodně nejsou adresným apelem k jakékoli určité postavě. Ale již Václav Flajšhans, který se tímto textovým celkem jako první důkladněji zabýval, vyslovil domněnku, že je i tento traktát věnován Robertovi, a to dedikací, kterou čteme na konci následujícího kusu O smrtelném hříchu. Flajšhans upozorňuje, že v rukopisech bývá traktát De peccato mortali připojen k prvnímu a že je velmi krátký, a tak by se mohla dedikace vztahovat na oba dva texty.[326] Proti tomu však stojí skutečnost, že dedikační veršíky u traktátu De peccato mortali mluví o smrtelném hříchu, a tak je pravděpodobné, že patří právě jen k tomuto textu. Je také možné, že Hus psal traktát O Božích přikázáních a o Modlitbě Páně k poučení celé čtyřčlenné nebo pětičlenné skupinky svých mladých strážců.

Hus neměl, jak víme, k dispozici žádnou literaturu kromě bible, o tu v dopisech prosil a přátelé mu ji obstarali. Vzhledem k této nouzi se v literatuře o Husovi často setkáme s obdivnými poznámkami o jeho skvělé, až geniální, paměti: v některých svých kostnických spisech, zvlášť pak v odpovědích na žalobní články, projevil schopnost uvádět autority z církevních autorů a z kanonického práva, dokonce rozsáhlejší, a málokdy se v uvedení jména autora a příslušného díla zmýlil. I u kostnických traktátků stojí za pozornost, které autority Hus cituje, a jak. Jsou to převážně biblické citáty, ty měl Hus stejně jako všichni středověcí kazatelé a autoři vůbec v dobré paměti; je zde i několik spíš všeobecných odkazů k církevním spisovatelům středověku (Augustin, Beda, Ambrož uvedený podle souboru

324 Tamtéž.

325 Spisky nejsou v následujícím souhrnném výkladu řazeny chronologicky, nýbrž v pořadí, v němž je podává Petr z Mladoňovic a Vavřinec z Březové.

326 Václav Flajšhans, *Traktátky Husovy a Kronika Vavřincova*, s. 57.

kanonického práva, nebo obecněji „podle našich učitelů"...); několikrát najdeme veršíky, často gnómického a mravoučného obsahu, středověcí autoři disponovali značným množstvím těchto memorovaných a často citovaných veršů nebo dvojverší. V traktátu O svátosti těla a krve Páně se Hus několikrát odvolává na znění hymnů, sekvencí a antifon, tedy textů, jež byly a namnoze dodnes jsou součástí mešní liturgie, a Hus jako kněz je přirozeně spolehlivě znal zpaměti.

Velmi krátký traktát **De peccato mortali**, O smrtelném hříchu, je věnován žalářnímu strážci Robertovi; k němu asi měl ze všech svých žalářních přátel nejblíž, sepsal pro něj ještě, jak uvidíme, spisek o manželství, a připsal mu i eucharistický spisek O svátosti těla a krve Páně. Ani tento text, traktát O smrtelném hříchu, není nijak stylisticky ozvláštněn, nenese žádné specifické znaky autorova způsobu výpovědi. – Kromě biblických autorit uvádí Hus jmenovitě pouze Augustina. Najdou se zde teze formulované Bernardem z Clairvaux nebo Tomášem Akvinským, Hus tyto autority nejmenuje a nejpravděpodobněji ani o původu myšlenek, jež reprodukuje, nevěděl; do té míry asi patřily ony a podobně i mnohé další k běžné argumentační výbavě středověkého teologa. Podobě jako v předchozím spisku cituje gnómické verše. Upozorním na závěr tohoto kratičkého textu: v řadě Husových textů již z mnohem dřívější doby, přinejmenším od roku 1405, se objevuje myšlenka, že má být věrný křesťan připraven pro Krista zemřít. V kostnickém vězení má tato výzva aktuální, nový a ještě naléhavější, význam, i když je vyslovena jakoby v kontextu: „smrtelný hřích", o němž traktátek pojednává, je smrtelný tím, že vede ke smrti duše; to je zde Husovi podnětem, aby se zamyslel nad smrtí vůbec, a pak nad takovou, která má hodnotu ze všeho nejvyšší, nad smrtí pro Krista: ta je ve skutečnosti vstupenkou do věčného života. Víme, že to pro Husa znamenalo podstatně víc než dogmatickou poučku, že tuto svou víru brzy přesvědčivě prokázal.

De cognicione et dileccione Dei, O poznání Boha, o touze po něm a o lásce k němu. Text je z největší části stylizován suchou scholastickou dikcí, na jediném místě se setkáme s emotivní apostrofou čtenáře: „Podívej se (*ecce*!) – kolik lidí, a jakých lidí, hřeší před tváří Krále králů, Pána pánů, Nejvyššího kněze, pravého Boha, Pána Ježíše Krista, za přítomnosti andělů! Běda těm, kdo se chovají neuctivě a působí nelibost tak velikému Pánu, jemuž se hřích nanejvýš nelíbí...!" Hus cituje pouze Bibli, protože je ale předmětem výkladu poznání Boha a láska k němu, což patří k základní dogmatické výbavě středověké teologie, najdeme mnoho aluzí na teze předních teologů vrcholného středověku (především Anselma z Canterbury, pak Petra Lombardského), nejsou to ale v pravém smyslu slova citace. Máme před sebou jeden z Husových nejstarších drobných kostnických traktátů, přesné datum vzniku nemohlo být určeno, je to patrně počátek roku 1415. Nevíme také, pro koho jej Hus sepsal, žádný z rukopisů adresáta neuvádí.[327]

327 V. Flajšhans pokládá za možné, že i tento traktát je věnován adresátovi následujícího spisku, *De tribus hostibus hominis*, Jiřímu; oba texty jsou totiž v několika rukopisech zapsány společně.

De tribus hostibus hominis et septem peccatis mortalibus, O třech nepřátelích člověka a sedmi smrtelných hříších. Také tento traktát je psán scholastickým stylem a podobně jako jeden z předchozích, traktát De peccato morali, se zabývá smrtelným hříchem: tři nepřátelé člověka, tělo, svět a ďábel, útočí za pomoci pěti lidských smyslů na duši a svádějí člověka ke třem základním hříchům: smilstvu, lakotě a pýše. Výklad ústí v poučení, že je třeba dodržovat všechna přikázání, přestoupení jediného znamená přestoupení všech (srv. Jk 2, 10). Citována je pouze Bible, na jediném místě se Hus odvolává stručným *ut exponunt sancti* („jak vysvětlují svatí autoři") velmi obecně na obvyklý výklad výrazu *mammona* – „peníze". Osobní tón v textu nezazní; úvodní výzva „Pamatuj" (*Scias*) na počátku několika odstavců je obvyklým nástrojem traktátového stylu, asi jí nemůžeme rozumět jako výrazu, jímž by se autor obracel na konkrétního adresáta. Podle závěrečného přípisku v některých rukopisech je spisek věnován jednomu z Husových žalářních strážců, jinak neznámému Jiřímu (*Georgio*), a autor na něm pracoval asi na přelomu února a března 1415.

Živější styl nese, aspoň místy, traktát **De penitencia**, O pokání. Patří k datovaným textům, v jeho závěru čteme autorovu výzvu k pokání ve dnech, kdy se blíží předvelikonoční čtyřicetidenní půst (*propinquante Quadragesima*), a byl patrně dokončen v úterý 12. února. Podle dvou rukopisů, v nichž se traktát dochoval, byl určen Jakubovi (Jacobus de Cumis, Ital s přídomkem „z Coma"), jeden rukopis má *pro Matthia*. Václav Flajšhans soudí, že tento a předchozí traktát sepsal Hus těsně před tímto datem, kdy „zvláště konec masopustu se hodil k tomu, aby Hus veselé Vlachy varoval před smrtelnými hříchy a třemi nepřáteli člověka. Traktát náš (O pokání) odevzdal Hus Jakubovi snad právě na Popeleční středu, včas, aby se kál z hříchů masopustních".[328] Zmíněná závěrečná výzva je formulována jednoznačně adresně: „Aby ses tedy správně kál, když se blíží čtyřicetidenní půst, který je zvláštním časem pro pokání, ze srdce lituj hříchu, dále nehřeš, spolehni se na milosrdenství Boží, pospěš si a vyznej své hříchy knězi, zbožně a pokorně se modli, trpělivě se posti, dávej almužnu, a pokud můžeš, velkou." Ještě důrazněji znějí tyto věty v originále, který zde začíná oslovením zájmenem „Ty tedy..." (*Tu ergo*). Jinde ale zůstává celý výklad neosobním. Traktát je od počátku budován na typologii podobenství o milosrdném Samaritánu, na typu Samaritána jakožto antitypu Ježíše – největšího Lékaře, který opatruje a léčí člověka zraněného hříchy a svými nepřáteli. Takto tvoří tento traktát se dvěma z předchozích (smrtelné hříchy, tři nepřátelé člověka) tematický celek. – Ve shodě se stylem traktátu jsou také jeho autority, citace zdrojů: především je to opět Bible, ale výslovně je citován Augustin a Řehoř Veliký, opět se tedy Hus musel a také mohl spolehnout na svou paměť. Uvádí také verše Alana ab Insulis, u veršů je spíše pochopitelné, že mu uvízly v paměti a mohl jich kdykoli užít.

328 *Traktátky Husovy a Kronika Vavřincova*, LF 61/1934, s. 58; na rozdíl od novějšího datování, viz výše.

De matrimonio, O manželství. Toto pojednání vzniklo na žádost Roberta, onoho Husova strážce, jemuž jsou připsány i další dva texty a k němuž měl patrně Hus bližší vztah než k ostatním adresátům svých žalářních spisků. Traktát úvodem zmiňuje onu žádost či prosbu: byla přednesena v souvislosti s Robertovým záměrem vstoupit v dohledné době do manželství. V souladu s tím se Husova dikce v traktátu o manželství na rozdíl od ostatních kostnických katechetických textů stále drží subjektivní polohy, na adresáta se opětovaně obrací a oslovuje jej druhou osobou. Hus zde odpovídá na čtyři otázky, které by si měl dle jeho názoru Robert před uzavřením manželství položit: co je manželství, proč je Bůh ustanovil, co je v něm podstatné, jaké hlavní důvody mají vést k rozhodnutí manželství uzavřít. Citace jsou opět vesměs biblické, dvakrát Hus uvádí Augustinovy výroky o manželství, dvakrát se zde setkáme s moralistními gnómickými dvojveršími. Vstupním větám traktátu, týkajícím se Roberta a jeho prosby, odpovídá i závěr: jsou to verše, Husovy autorské, a jejich obsahem je dedikace Robertovi. Známe také dobu sepsání dílka: v dopise z 15. března 1415 informuje Hus pana Jana z Chlumu: „Dnes jsem dokončil jeden traktátek O těle Kristově, a včera jiný, O manželství.“[329] Hus tedy spisek O manželství dokončil 14. března. V 16. století byl traktát přeložen do češtiny, a zvlášť pozoruhodné je, což zjistil a prokázal Amedeo Molnár, že byl tento text využit alpskými valdenskými: byl přeložen již ve středověku do jejich jazyka, provensálštiny.[330] (Kostnický spisek není jediným Husovým dílem na téma manželství, předcházejí mu dva dosud nevydané latinské texty z let 1411 – 1412 rovněž s nadpisem „De matrimonio“, a rozsáhlejší český spisek „O manželství“.[331])

K tomuto textu připojujeme přepis jeho českého překladu, vydaného spolu s Husovou Postillou v Norimberku roku 1563. Překlad je ve starém tisku nadepsán „Traktát menší o manželství“.

De sacramento corporis et sanguinis Domini, O svátosti těla a krve Páně, traktát často uváděný incipitem *Sepius rogasti*, je mnohem delší než předchozí texty. O dni jeho dokončení, tj. 15. březnu 1415, jsme přesně informováni samotným Husem v jeho listu panu Janovi z Chlumu.[332] Tento eucharistický traktát je věnován, stejně jako dva jiné, o nichž již byla řeč, žalářnímu strážci Robertovi, jehož jméno autor prozradí v závěrečných dedikačních verších; již incipit, začátek textu, odkazuje k adresátovým prý častým prosbám, aby mu Hus o této svátosti něco napsal (Robert snad opravdu k tomuto sepsání podnět dal, ale takový začátek je také jedna z poměrně často užívaných figur epistolárního stylu). Skutečnost, že má pisatel na mysli reálného adresáta, se v textu občas projeví dalším oslovením

329 *M. Jana Husi Korespondence a dokumenty*, č. 114, s. 250 (překlad B. Ryby, *Sto listů M. Jana Husi*, č. 60, s. 176).

330 *Husův kostnický spisek De matrimonio a jeho valdenské zpracování*, výše pozn. 322.

331 Vyd. J. Daňhelka in: *Mistr Jan Hus, Drobné spisy české,* Magistri Iohannis Hus Opera omnia T. IV., Praha Academia 1985, s. 297–311.

332 Pozn. 329.

(*carissime* – „můj milý“) nebo užitím druhé osoby (*tui gracia* – „pro tebe“, „kvůli tobě“). Hus se zde snaží potvrdit svou pravověrnost v zásadních věroučných otázkách týkajících se svátosti přijímání, především v otázce Kristovy přítomnosti ve svátostných živlech, chlebu a vínu, a v otázce platnosti svátosti, již slouží a podává nehodný kněz. Otázky přijímání podobojí, která byla v Praze této doby nanejvýš aktuální, se zde Hus nedotýká (řešil ji v kvestii, zpracované již v Kostnici, ještě před svým zatčením a uvězněním).

Hus zde využil příležitosti k několika zmínkám o pražském reformním dění a také o situacích, v nichž jej jeho protivníci neprávem nařkli z kacířských názorů. Častěji než v předchozích kostnických spiscích jsou zde citovány církevní autority, tedy kanonické právo a teologové křesťanského starověku a středověku a opět musíme obdivovat Husovu paměť, schopnost citovat, většinou dokonce přesně, bez jakýchkoli pomůcek. Ostatně stejně jako v traktátu O manželství se čtenáři omlouvá za nepřesnost citací svých autorit tím, že nemá po ruce knihy, z nichž by mohl čerpat. Hlavním zdrojem je ovšem i zde Bible.

Spis byl podobně jako traktát O manželství v 16. století přeložen do češtiny, překlad vzešel z utrakvistického prostředí, jeho autorem je Mikuláš z Poříčí a tiskařem – vydavatelem (roku 1522) Mikuláš Konáč z Hodíškova. Husův traktát posloužil českým utrakvistům v polemikách s Jednotou bratrskou, jejíž eucharistické učení podezírali z pikartského bludu, popírání Kristovy reálné přítomnosti ve svátosti. Utrakvistická strana tak měla možnost přihlásit se k tradici české reformace a čerpat z ní argumenty, které jim v této polemice přicházely o to více vhod, že byly potvrzeny neochvějnou autoritou uctívaného kostnického mučedníka.[333] Tento raně novověký český překlad je oproti Husovu latinskému originálu poněkud zkrácen. Přinášíme jej jako jeden z dokladů, že se Husovo dílo těšilo zájmu v dalších fázích vývoje české reformace, v počátcích humanismu.

333 Ota Halama, *Pikartské dialogy*, č. 14, s. 158; s. 33.

O BOŽÍCH PŘIKÁZÁNÍCH A O MODLITBĚ PÁNĚ

De mandatis Dei et de Oracione Dominica, Bartoš – Spunar č. 77a. *Přeloženo podle kritické edice Magistri Iohannis Hus Constantiensia (Magistri Iohannis Hus Opera omnia, tomus XXIV), Turnhout, Brepols (Corpus Christianorum, Continuatio mediaevalis 274), 2016, s. 117–133.*

Překlad Milan Svoboda: O přikázáních Páně, in: M. Jana Husi Sebrané spisy 5, 1904, s. 214–220.

Traktát má krátkou předmluvu, pak se dělí na dvě části, první je o Desateru přikázání, druhá o Modlitbě Páně, Otčenáši. Nadpis textu ve staré edici Flacia Illyrika a na jeho základě i překlad M. Svobody dělí traktát na kapitoly tři: za samostatnou, první, kapitolu se tak považuje úvod, pojednávající o víře.[334] Členění na tři části se v odborné literatuře ujalo zejména pro paralelu s Husovými českými Výklady, jejichž obsahem je exegeze Vyznání víry (Creda, Apostolika), Desatera a Modlitby Páně. Pro pouhé dva díly se vstupním úvodem svědčí ale rukopisně dochovaný titul ve většině rukopisů (*De mandatis Dei et de Oracione Dominica)*.

Každý křesťan obdařený rozumem má Boha nade všecko milovat. Ale nezachovává-li jeho přikázání, nemiluje ho pravou láskou, jak říká ve svém listu Jan: „Řekne-li někdo ‚miluji Boha' a jeho přikázání nezachovává, je lhář."[335] Proto je nutné, aby každý křesťan Boží přikázání zachovával. Ale nebude se mu dařit zachovávat je, nezná-li je; je tedy nezbytné pro jeho spásu, aby Boží přikázání napřed znal, a potom je zachovával. A protože není možné, aby člověk v pozemském životě[336]

334 Tak i Úvod ke kritické edici, s. XXXVI.

335 Srv. 1 J 2, 4.

336 „člověk v pozemském životě" – orig. *viator* – „poutník", zde a v křesťanském kontextu častěji označuje člověka, který na tomto světě žije v provizoriu na cestě k nebeskému království.

plnil Boží přikázání bez víry (protože podle Apoštola v 11. kapitole epištoly Židům „bez víry není možné zalíbit se Bohu“[337]), musí křesťan zaprvé správně věřit; potom víru nějak poznat, poznat Boží přikázání a naplňovat je činem, a zatřetí na základě poznání víry i Božích přikázání patřičně Boha modlitbou prosit o blaženost a o prostředky, které k ní ukazují cestu.

Je zřejmé, že se na křesťana vztahuje takovýto řád: nejprve má věřit, zadruhé má plnit Boží přikázání a zatřetí se má zbožně modlit. Z toho pak plyne, že kdo v Boha věří, plní jeho přikázání a patřičně se modlí, ten je na správné cestě do nebeské vlasti.

Člověk „věří v Boha“,[338] když jej nade vše miluje; podle Augustina a Bedy totiž věřit v Boha znamená ve víře jej milovat, ve víře k němu jít, ve víře k němu lnout a patřit k jeho údům;[339] ale „věřit Boha“ znamená věřit, že Bůh je, a „věřit Bohu“ znamená věřit, že co Bůh říká, je pravda. Prvním způsobem věří v Boha jen spravedliví pozemští poutníci,[340] ale dalšími dvěma způsoby věří i špatní lidé a ďábli.

Prvním způsobem víry můžeme rozumět to, co říká Kristus: „Kdo věří ve mne, má život věčný.“[341] Ten totiž, kdo přilne ke Kristu a nakonec bude patřit k jeho údům,[342] má věčný život, ale nemá jej každý, kdo věří, že Bůh je a kdo věří Bohu, protože o víře mnohých takových lidí platí, že „víra bez skutků je mrtvá“,[343] a „i ďábli věří, ale děsí se“.[344] Když je tedy Ježíš „Král králů a Pán pánů“,[345] pro něhož vládnout znamená sloužit,[346] pak člověk, který chce tak velikému králi prokazovat náležitou službu, musí k němu přistupovat s vírou, protože Apoštol říká: „Kdo k němu přistupuje, musí věřit, že Bůh jest.“[347] A potom je pro zachování víry zapotřebí věrnosti, k věrnosti je zapotřebí dodržování příkazů, a jsou-li náležitě dodržovány, může služebník prosit svého Pána o odměnu. Tak je tomu i u světských pánů: napřed služebník přistoupí a slíbí věrnost, zadruhé na sebe vezme příkazy,

337 Žd 11, 6.

338 Odstavec podává ve shodě se scholastickou teologií (Hus se zde odvolává na Augustina a na Bedu Ctihodného) trojí definici víry: 1. věřit v něco, v někoho (věřit „v“ je možno jen v Boha, v osoby Boží Trojice); 2. věřit něco (že to je, existuje), 3. věřit někomu, něčemu. Toto dělení je často citováno u Viklefa.

339 Orig. *membris eius incorporari.* Formulace vychází z metafory těla – církve: hlavou tohoto těla je Kristus, věřící jsou jeho údy.

340 Srv. pozn. 336.

341 J 6, 47.

342 Stane se součástí jeho těla, církve vyvolených.

343 Jk 2, 26.

344 Jk 2, 19.

345 1 Tm 6, 15; Zj 17, 14; Zj 19, 16.

346 Orig. *cui servire regnare est.* Toto slovní spojení se vyskytuje jako citát bez udání zdroje u řady středověkých autorů, mj. u Bernarda z Clairvaux; jde (podle údaje starého tisku Gersonova kázání) o glosu k Ř 1, 1.

347 Žd 11, 6.

které se ho týkají, a zatřetí, když pánovy příkazy splní, v určitém čase poprosí pána o odměnu. Ať i křesťan vůči Kristu zachovává tento řád: vždyť při křtu se zřekl služby ďáblovi a slíbil Kristu zachovávat věrnost; ať tedy jako věrný služebník zachovává příkazy – je jich deset[348] – svého Pána, a už předtím má znát svou víru, jež je obsažena v článcích Vyznání „Věřím v Boha Otce".[349]

Nebudeš mít jiné bohy – budeš tedy uctívat jen jednoho Boha, který učinil nebe i zemi.[350] Proti tomuhle se prohřešují věštci a spiritisté.[351]

Nevezmeš jméno svého Boha nadarmo[352] – křivou a ani pravdivou přísahou při jeho jménu, pronesenou neuctivě a lehkovážně.

Pamatuj na den odpočinku, že ti má být svatý[353] – tak, že se budeš vyhýbat všem hříchům a budeš konat svaté skutky, přemýšlet o Bohu, zbožně se modlit, slyšet slovo Boží, jiné vyučovat dobrým věcem, účastníš se poutí, budeš dávat almužnu a vyhýbat se tělesné práci, jaká by tě odváděla od služby Bohu, zejména se vyhneš hříchu rozmařilosti (a podobně jiným hříchům[354]), a radovánkám.[355]

Cti svého otce i matku – máš je poslouchat v dovolených věcech, jednat s nimi uctivě; je-li třeba, máš je zabezpečovat životními potřebami, pokorně jim sloužit a modlit se za ně k Bohu.

Nezabiješ, nedovoleně, a to člověka ani přímo,[356] ani svým rozsudkem, radou, zradou, falešným svědectvím, jedem, ani jakýmkoli jiným nespravedlivým způsobem; dokonce ani tím, že bys mu odepřel nezbytnou pomoc, jaká by člověku zachránila život, neboť Ambrož říká: „Tomu, kdo je ohrožen smrtí, podej chléb! Nepodal-li jsi, zabil jsi."[357]

Nesesmilníš, to je nedopustíš se jakékoli chlípnosti. Tím Bůh zakazuje každý nedovolený sexuální akt neženatého muže s neprovdanou ženou a také takový, který se nedovoleně děje velmi často mezi manželi. Zakazuje se zde jakékoli

348 Decalogus, Desatero přikázání, je zapsáno v Pentateuchu (Pěti knihách Mojžíšových) dvakrát: Ex 20, 1–17, a Dt 5, 6–21. U jednotlivých přikázání se zde dále na příslušné verše neodkazuje.

349 Tzv. Apoštolské vyznání víry.

350 Ex 20, 11.

351 Česká glosa v jenom z rukopisů tohoto traktátu vysvětluje: „kúzedlník a čarodějník"; orig. *sortilegi et nigromantici.*

352 Orig. ve shodě se zněním Vulgáty *Non assumes nomen Dei tui in vanum,* doslova Kral., ČEP: „Nezneužiješ jména Hospodina, svého Boha."

353 V překladu podle ČEP.

354 Další hříchy v obvyklém seznamu „sedmi hlavních (smrtelných) hříchů".

355 Orig. *otio*: výraz obvykle znamená nečinnost, a ta se naopak pro sváteční den tímto přikázáním doporučuje! V našem kontextu jde o volný čas trávený neužitečnými kratochvílemi. Glosa v jednom z rukopisů se odvolává na údajná Augustinova slova o těch, kdo si ve sváteční den nedají pokoj (*nolunt ocio ociare)* od hloupostí, od tanců nebo od pitek. – Jiný možný překlad: „od lenosti" (pro konání dobra).

356 Fyzicky, orig. *manu tua,* doslova „vlastní rukou".

357 Údajný Ambrožův výrok cituje *Decretum Gratiani*, D. 8 c. 6 c. 21 (Fr. I, col. 302).

Věrnost Desateru

zneužívání pohlavních orgánů a vůbec cizoložství a sodomský hřích; právě proto byla vyvrácena Sodoma a sousední města.[358]
Nepokradeš, tedy nic si bezprávně nevezmeš. Zde se zakazuje každé neoprávněné odnětí cizí věci: tak se zakazuje krádež v pravém slova smyslu a loupež, zakazuje se lichva, nedovolené vymáhání, násilné zadržení cizího majetku, lstivé okrádání, jakého se dopouštějí kupci, a braní úplatků. Neboť Izajáš říká: „Tvoji vůdcové jsou proradní, jsou to spolčenci zlodějů, všichni milují úplatky a rádi berou dary.“[359]
Nevydáš proti svému bližnímu křivé svědectví. Toto přikázání je jasné, a kdo je překračuje, dělá z Boha lháře: odporuje Bohu, který je sám pravdou;[360] zadruhé klame soudce; zatřetí škodí bližnímu; začtvrté zatracuje sám sebe, nekaje-li se.
Nebudeš dychtit (nedovoleně a bez úhrady) *po domě svého bližního, nebudeš dychtit po ženě* (pro cizoložství) *svého bližního.*
Nebudeš dychtit (nedovoleně a bez úhrady) *po majetku svého bližního.*
Tak se píše ve dvacáté kapitole Exodu.

Toto je těch deset přikázání, která dal Hospodin. U Matouše v 19. kapitole se o nich říká, že když se jeden velmož ptal Krista „Mistře, co mám dělat, abych získal věčný život?“, Spasitel mu odpověděl: „Chceš-li vejít do života, zachovávej přikázání.“[361] Kdo zachovává tato přikázání, je svatý, a kdo je přestupuje, je zločečený. Kdo je zachovává, je moudrý syn, kdo jimi pohrdá a nezachovává je, ten je hloupý. A protože je těch, kteří je zachovávají, málo, a těch, kdo odmítají, mnoho, Šalomoun správně říká: „Hlupáků je nekonečně mnoho“.[362] Vždyť co může být hloupějšího, než odmítat spásná a přitom snadná přikázání tak velikého Krále a tak svatého Otce a poslouchat nejhoršího a nejukrutnějšího nepřítele, ďábla, a poddávat se jeho škodlivému panství? Přicházet o nebeské království, o věčný život, o milost Boha Otce kvůli nepatrným tělesným příjemnostem a vydávat se tak věčnému zatracení, zahubit svůj život, podstoupit smrt, čekat na ztrátu nekonečné slávy a na vstup do věčné bídy? Odloučit se od všech svatých a přidat se k ďáblům, ztratit světlo, upadnout do tmy, odejít z radosti a vejít do věčné tmy? Na tohle ti hloupí pošetilci nepomýšlejí. „Kéž by byli moudří, prohlédli a uvědomili si, jak skončí!“[363] Potom by nehřešili tak lehkomyslně, jak hřeší.

358 Gn 19, 1–29.

359 Iz 1, 23.

360 Orig.: *ipsi veraci contradicit.*

361 Mt 19, 16–17.

362 Kaz 1, 15 (Vulg.); české překlady (Kral. i ČEP) ve shodě s hebrejským originálem překládají tento verš odlišně.

363 Dt 32, 29.

„Pamatuj, synu, na vlastní konec, a navěky nezhřešíš“,[364] říká Mudrc. Pamatuj, synu, na konec svého pozemského života, jak rychle ubíhá! Vždyť člověk „jako květ vzejde a zvadne, prchá jako stín a nezůstává stále stejným“.[365] Pamatuj, synu, že při tvé smrti budou přítomni ďábli, kteří chtějí tvou duši odnést k věčným pekelným trestům. Pamatuj, synu, že

„prchavě, jak mizí větry, tak míjí i sláva světa.“ [366]

Pamatuj, synu:

„Proč se tak raduje tělo, když má se stát pokrmem červů?“ [367]

Pamatuj, synu, jak těžký je pekelný trest! Tam není žádná radost, přebývá tam věčná hrůza.[368] Pamatuj si, synu, že hlodající červ svědomí nezemře a oheň se neuhasí.[369] Pamatuj, synu, na den soudu, den hněvu, den soužení a tísně,[370] děsivý a velice hořký den, kdy budou před celým světem odhaleny všechny hříchy; otevře se peklo, aby pohltilo hříšníka; bude zde ďábel, aby žaloval; Král Kristus, aby odsoudil: nedá se obměkčit dary, nikdo jej nebude moci oklamat, jeho soudnímu výroku nebude nikdo moci uniknout. Tehdy totiž řekne nanejvýš spravedlivý Pán všem nespravedlivým: „Jděte, prokletí, do věčného ohně, připraveného ďáblu a jeho andělům!“[371] Na to, synu, pamatuj, a nebudeš nikdy hřešit, budeš zachovávat Boží přikázání a zachráníš svou duši, protože Spasitel říká: „Chceš-li vejít do života, zachovávej přikázání.“[372]

Boží přikázání je obecné Boží naučení, jež každého křesťana zavazuje pod trestem smrtelného hříchu – a tak smrtelný hřích znamená překročení Božího přikázání. Smrtelný hřích se Bohu nejvíc hnusí, ďáblu se nejvíc líbí a člověku nejvíc škodí. Proto se jej má člověk víc bát a prchat před ním víc než před jakýmkoli časným trápením, a na druhé straně má nesrovnatelně víc milovat ctnosti než rozkoš, bohatství a pocty. Jak říká prorok David: „Miluji tvá přikázání víc než zlato, víc než zlato ryzí.“[373] Jak mnozí klerici tato slova při slavení mše říkají, a přitom se

364 Sír 7, 40.

365 Jb 14, 2.

366 *Ut flatus bumbi, sic transit gloria mundi* (Walther 32395). Čtení *bumbi* není v rukopisech jednotné; jde o výraz pro prchavý zvuk, někdy včelí nebo čmeláčí bzukot, vánek, jindy dokonce zvuk odcházejících střevních plynů (a je pravděpodobné, že Hus navozuje právě tuto expresívní a rozhodně nesalónní představu).

367 *Cur caro letetur, que vermibus esca paratur?* (Walther 4667).

368 Vulg. Jb 10, 22 (Kral., ČEP na základě hebrejského orig. odlišně).

369 Mk 9, 48.

370 Sf 1, 15.

371 Mt 25, 41.

372 Mt 19, 17.

373 Ž 119, 127 (Vulg. Ps. 118).

starají víc o zlato než o Boží přikázání! Apoštol Pavel říká: „Všechno jsem odepsal a pokládám to za nic, abych získal Krista.“[374]

A tak, můj milý, následujme Pavla, odložme skutky tmy a oblečme se ve zbroj světla:[375] vyhýbejme se hříchům a držme se ctností. Vždyť

nejhorší věcí je neřest, a ctnost je nade vše dobrá.[376]

Vyhýbejme se tedy neřestem a uchovávejme si ctnosti, protože všem nám Pravda říká: „Chceš-li vejít do života, zachovávej přikázání.“[377] Chceš-li vejít do života, ne do života bídy, ale do života slávy; nikoli do pomíjivého života, ale do života věčného, v němž má každý svatý vše, co chce (a nechce v něm nic zlého); do života, v němž jsou věci nanejvýš dobré, jaké oko nevidělo a ucho neslyšelo, jaké člověku ani nepřišly na mysl;[378] do života, v němž není smrt, strach, žízeň, hlad, vůbec žádný nedostatek, žádná nepříjemnost, ale nekonečná radost.

O jakém životě zde tedy mluvíme? Je to neselhávající a úplný dostatek, jenž neselhává a ani selhat nemůže. Je to život, o němž říká Spasitel: „Život věčný je v tom, když poznají Tebe, jediného pravého Boha, a toho, kterého jsi poslal, Ježíše Krista;“[379] spočívá tedy věčný život v tom, že svatí v nebeské vlasti poznávají nebo poznají Otce, Syna a Ducha svatého bezprostředním poznáním skrze rozumové chápání; tak poznají božskou podstatu. A poznáním skrze cit[380] poznají Krista Ježíše jako pravého člověka. Z tohoto dvojího poznání vzejde radost, a v ní bude obsaženo definitivní zklidnění, pokoj, o nějž spravedlivý už nikdy nepřijde.

Takže blaženost, jinak řečeno věčný život svatých, spočívá v jasném poznání Boží podstaty a v poznání tří osob, a v poznání lidské podstaty Kristovy. Výsledkem tohoto poznání je pak láska k Bohu, jíž budou svatí nade vše milovat Boha, a výsledkem lásky je radost. A poznání, lásku a radost následuje pokoj, díky němuž se budou skrze ono trojí svrchovaně těšit z Božího bytí. Ze všeho dalšího, co připravil Bůh těm, kdo ho milují,[381] se budou svatí těšit podle vůle Nejsvětější Trojice.

Zatřetí[382] má křesťan umět modlit se, a to především modlitbu Páně, tedy Otče náš. Říkáme jí „Páně“ z toho důvodu, že ji složil svrchovaný Pán Ježíš Kristus na žádost svých učedníků. Když totiž učedníci viděli, že Pán se sám často modlí, řekli: „Pane, nauč nás modlit se!“[383] A on odpověděl: „Modlete se takto: Otče náš“, atd.

374 Fp 3, 8–9.

375 R 13, 12.

376 Srv. Galfredus de Vino Salvo, *Poetria nova*, v. 1130–1131.

377 Mt 19, 17.

378 1 K 2, 9.

379 J 17, 3.

380 Orig. *cognicione sensitiva* (nikoli smyslové, *sensualis*, poznání ve fyzickém smyslu).

381 1 K 2, 9.

382 Podle výčtu na konci prvního odstavce celého textu.

383 L 11, 1.

Zde je třeba vědět, že modlitba je podle našich učitelů[384] pozvednutí mysli k Bohu. Člověk sice může pozvednout mysl k Bohu beze slov, ale v daném případě se k pozvednutí mysli vyžaduje také vhodné uspořádání slov a jejich vyslovení. A tak, je-li pozvednutí mysli k Bohu spojeno se slovním vyjádřením, nazývá se modlitbou, a v ní Boha o něco prosíme.

Aby se člověk modlil dobře a záslužně, k tomu je nejprve třeba, aby neměl smrtelný hřích, protože jen tak se může dobře modlit. Zadruhé, aby pozvedl mysl k Bohu. Apoštol totiž říká: „Modlit se budu duchem, modlit se budu i myslí.“[385] Zatřetí, aby slova modlitby pronášel správně, jasně a náležitě. Začtvrté, aby dbal na jasný smysl modlitby.

K první podmínce: každý musí bedlivě dbát na to, aby neměl smrtelný hřích, protože hříšníky Bůh neslyší,[386] nechtějí-li zanechat smrtelných hříchů. Ke druhé podmínce: když se člověk modlí, má pozvednout mysl k Bohu. Protože o těch, kdo při modlitbě nepozdvihnou mysl k Bohu, říká Spasitel: „Tento lid mne ctí rty, ale jejich srdce je daleko ode mne, marně mne uctívají.“[387] I básník říká:

„Když se nemodlí srdce, pak jazyk se nadarmo snaží.“[388]

A taky:

Pozvedni srdce, mluv dobře, a hleď taky na jasný smysl,[389]

což se týká dalších podmínek – dobré formulace a jasného smyslu.

Zadruhé je třeba vědět, že je správné dávat modlitbě Páně přednost před jinými modlitbami a také se ji častěji modlit. Především proto, že ji nejsvětější Otec složil pro své syny a nejlepší Mistr pro své učedníky; zadruhé proto, že je v ní obsaženo všechno potřebné, o co může člověk prosit. A zatřetí, protože je stručná: veliký Pán složil modlitbu stručnou, aby se jí služebník rychle naučil, a ne aby z ní byl mrzutý, kdyby byla dlouhá.

Modlitba Páně obsahuje na začátku zbožné a pokorné oslovení,[390] totiž *Otče náš, jenž jsi v nebesích*, a pak obsahuje sedm proseb. První z nich zní *Posvěť se jméno Tvé.* Co se týče toho prvního: když křesťané ve svých myslích přistupují k Bohu, mají v pokorném duchu říci „Otče náš, jenž jsi v nebesích“, jako by si chtěli naklonit nejsvětějšího Otce, aby je ve své vůli vyslyšel. Tak přece i poddaní, když se obracejí na své pány, oslovují je zdvořile a pokorně,[391] a klerikové, jimž jde o vyslyšení jejich

384 Např. Tomáš Akvinský ve výkladu Žalmů (*Reportatio super Psalmos*).

385 1 K 14, 15 (podle Kral.).

386 J 9, 31.

387 Mt 15, 5–9; srv. Iz 9, 13.

388 Walther 17659, srv. 4073.

389 Srv. Walther 4128.

390 Orig. *captacionem benivolencie* (Svobodův překlad: „zjednání přízně”).

391 Orig. *captant benivolenciam.*

prosby, začínají svou řeč k papeži zdvořile a pokorně[392] – „Nejsvětější otče“. Tak se i sám Spasitel, Boží Syn, modlil k Otci tak, že padl tváří k zemi a řekl: „Otče můj, je-li možné, odejmi ode mne tento kalich.“[393] Tak nám dal příklad, abychom to dělali podobně, poklekli a takto mluvili k našemu Bohu:

Otče, který jsi nás stvořil, který jsi nás zrodil skrze křest, živíš nás, zachováváš a střežíš, který jsi nás vykoupil a připravil jsi pro nás dědictví nebeské vlasti.

Náš, nejen „můj“: to aby mocní nepropadali pýše, ale aby vzali pokorně na vědomí, že jsou syny téhož Otce jako chudí a opovrhovaní.

Jenž jsi v nebesích se svatými skrze slávu, na zemi s dobrými skrze milost, v podsvětí se zavrženými skrze trest, který jsi všude skrze svou mocnou přítomnost. Ale zvlášť jsi v nebesích, abychom poznávali, že Ty jsi Otec nad kterékoli jiné otce, a abychom se v každé chvíli v duchu vztahovali k Tobě víc než k čemukoli jinému.

Posvěť se jméno tvé – posvěť se v nás, a to vírou, nadějí a láskou, abychom zbožně promýšleli, vyslovovali i ctili Tvé jméno; je ovšem samo o sobě věčně svaté.

Přijď království tvé, to znamená: ať se dovrší počet Tvých vyvolených, kteří jsou Tvým královstvím, v němž budeš slavně kralovat po věčné časy. Nebo: *přijď království tvé* v tom smyslu, abychom my do Tvého království vešli.

Buď vůle tvá jako v nebi tak i na zemi. To znamená: ať se naplní skrze nás na zemi to, co Ty chceš, abychom naplnili, tak jako to v nebi naplňují svatí. Tedy abychom žili podle Tvé vůle a nechtěli její opak.

Chléb náš vezdejší – samého Tebe, Slovo, velebnou svátost Tvého Těla, i chléb nezbytný pro tělo – *dej nám dnes.*

A odpusť nám naše viny, tedy hříchy, jak říká evangelista Lukáš,[394] i viny, vlastně dluhy, to znamená tresty, které jsme dlužni za své hříchy, aby naše duše byly čisté a my byli svobodni od trestu. *Jako i my odpouštíme našim viníkům,* tak, že jim nepřejeme zatracení a nechceme se jim škodlivě mstít, ale mstu přenecháme Tvé milosti vůči nim, aby ses nad nimi slitoval.

A nevydej nás v pokušení – tedy nedopusť, abychom upadli do hříchu, když nás pokouší svět, ďábel a tělesnost.

Ale vysvoboď nás od zlého – že bychom nakonec nelitovali svých hříchů; tedy vysvoboď nás od zla věčného zatracení.

Amen. To znamená: ať se stane, jak prosíme.

---

392 Orig. *premittunt verba captacionis benivolencie.*

393 Mt 26, 39.

394 *Peccata* – ČEP „hříchy“, L 11, 4; Mt 6, 12 *debita* – ČEP „viny“. Hus zde pracuje se scholastickou diferencí viny („hříchu”, *peccatum*) a trestu („dluhu” – *debitum*, *poena*, „trest”).

O SMRTELNÉM HŘÍCHU

De peccato mortali, Bartoš – Spunar č. 77b. Přeloženo podle kritické edice Magistri Iohannis Hus Constantiensia (Magistri Iohannis Hus Opera omnia, tomus XXIV), Turnhout, Brepols (Corpus Christianorum, Continuatio mediaevalis 274), 2016, s. 135–140.

Překlad Milan Svoboda: O hříchu smrtelném, in: M. Jana Husi Sebrané spisy 5, 1904, s. 221–222.

Autor vypočítává osm fází smrtelného hříchu, který posléze vede k věčnému odsouzení; vysvětluje pojem smrtelný hřích a dokládá, že smrt duše má pro člověka nesrovnatelně závažnější důsledky než smrt těla. Traktát je věnován Robertovi.

Smrtelný hřích, který vede k zatracení, se páchá tak, že se v mysli objeví myšlenka na špatnost, jako druhé pak jakési vzrušení, jako třetí potěšení, jako čtvrté podvolení se jí. (A zde už se jedná o smrtelný hřích, jako když někdo pomýšlí na jinou ženu než svou vlastní, potom ho ta myšlenka vzrušuje, ve třetí fázi se tou myšlenkou kochá a ve čtvrté je svolný k aktu mimo manželství. Tehdy je už v duši spáchán smrtelný hřích, neboť již podvolení se té myšlence hubí duši tím, že ji zbavuje milosti Ducha svatého.) V pátém kroku se hřích stává fyzickým skutkem, v šestém se v něm pokračuje s pohoršením, v sedmém hřích vejde ve veřejnou známost a stále trvá, v osmém s konečnou platností zůstává a není odčiněn pokáním. Zde se jedná o zatvrzelost, a v tom případě po smrti následuje věčné zatracení, z něhož kéž nás ráčí vysvobodit Pán Ježíš Kristus.

Je třeba si uvědomit, že smrtelný hřích odkazuje svým jménem ke smrti proto, že hubí duši. Smrt duše, jak praví Augustin, je totiž ztráta milosti Ducha svatého, tak jako tělesná smrt je ztráta duše.[395] Neboť jako duše oživuje tělo, dokud je

395 Srv. Aurelius Augustinus, *Sermones* 62, 2; Thomas Aquinas, *Quaestiones disputatae de malo* 2, 9, 2.

v něm, tak milost Ducha svatého oživuje duši, dokud v ní Duch svatý přebývá skrze milost. A protože jako je nesrovnatelně lepší život duše skrze milost než pouhý život těla skrze duši,[396] tak nesrovnatelně horší je smrt duše než smrt těla. Špatný člověk umírá tělesně tím, že vypustí duši, podruhé umírá duševně ztrátou milosti Ducha svatého a potřetí ztrátou života věčného,[397] a proto říká Prorok, že smrt hříšníků je nejhorší,[398] neboť zlá je jejich smrt první, totiž tělesná, druhá je horší a třetí nejhorší. Ale naproti tomu tělesná smrt svatých, ať už by byla jakákoliv, je smrt dobrá, svatá a vzácná, pročež Prorok praví: „Velkou cenu má v Hospodinových očích smrt jeho svatých".[399] Smrt svatých je vzácná natolik, že ji vůbec nemůže vyvážit žádná hodnota tohoto světa, ovšem v očích Hospodinových, ne v očích lidí, kteří pokládají smrt svatých mučedníků za lacinou nebo hloupou. Svatí si však spíše zvolili zemřít v těžkém tělesném utrpení, než aby chtěli zemřít duševně skrze hřích. A proto je třeba se nesrovnatelně více bát a vyhýbat se smrti duše než smrti těla, jíž se není potřeba obávat, jako by mohla ublížit tomu, kdo ji snáší pro Krista Pána, který říká u Matouše v 10. kapitole: Nebojte se těch, kdo zabíjejí tělo, ale duši zabít nemohou.[400] Smrt podstoupená ve věci Páně totiž nevítězí nad umírajícím, ale činí z něho vítěze. Vítězí totiž, kdo je zabíjen pro Krista, a není poražen; přemáhá nepřítele a smrt a získává život. Blahoslavení tedy, kteří umírají v Pánu.[401] Sám Pán zemřel, spravedlivý za nespravedlivé.[402] Ti jsou skrze něho ospravedlněni, byli shledáni za hodné toho, aby trpěli smrt,[403] aby ve smrti nad smrtí zvítězili, tak jako i Kristus svou smrtí zahubil smrt. On sám totiž řekl skrze Proroka: Ó smrti, budu tvoje smrt.[404]

Učme se tedy dobře žít, abychom uměli dobře zemřít.[405] Nebojme se dobře zemřít pro Krista, když s ním chceme kralovat. Neboť

radosti života ztrácí ten, kdo bojí se smrti.[406]

Kdo se bojí smrt podstoupit pro Krista, ztrácí radosti života tohoto i budoucího. Kristus totiž říká: Kdo chce svou duši, tzn. život duše, zachovat, tj. zachránit od smrti, a nemá odvahu pro mě zemřít, ztratí ji, protože v tomto životě zajisté zemře a po smrti bude zatracen. Kdo však ztratí svou duši, tedy svůj život odevzdá

396 *...quam vivere in corpore tantum per animam*: Hus má snad na mysli *vita animalis* – „život živočišný".

397 Srv. Bernard Claraevalensis, *Sermones de diversis* 116.

398 Srv. Ž 34, 22 (Vulg. 33, 22). Obvyklé české překlady jsou na tomto místě odlišné.

399 Srv. Ž 116, 15 (Vulg. 115, 15).

400 Srv. Mt 10, 28.

401 Srv. Zj 14, 13.

402 Srv. 1 Pt 3, 18.

403 Srv. Sk 5, 41.

404 Srv. Oz 13, 14.

405 Srv. Aurelius Augustinus, *Sermo de disciplina christiana* 12.

406 Srv. *Disticha Catonis* 2, 3.

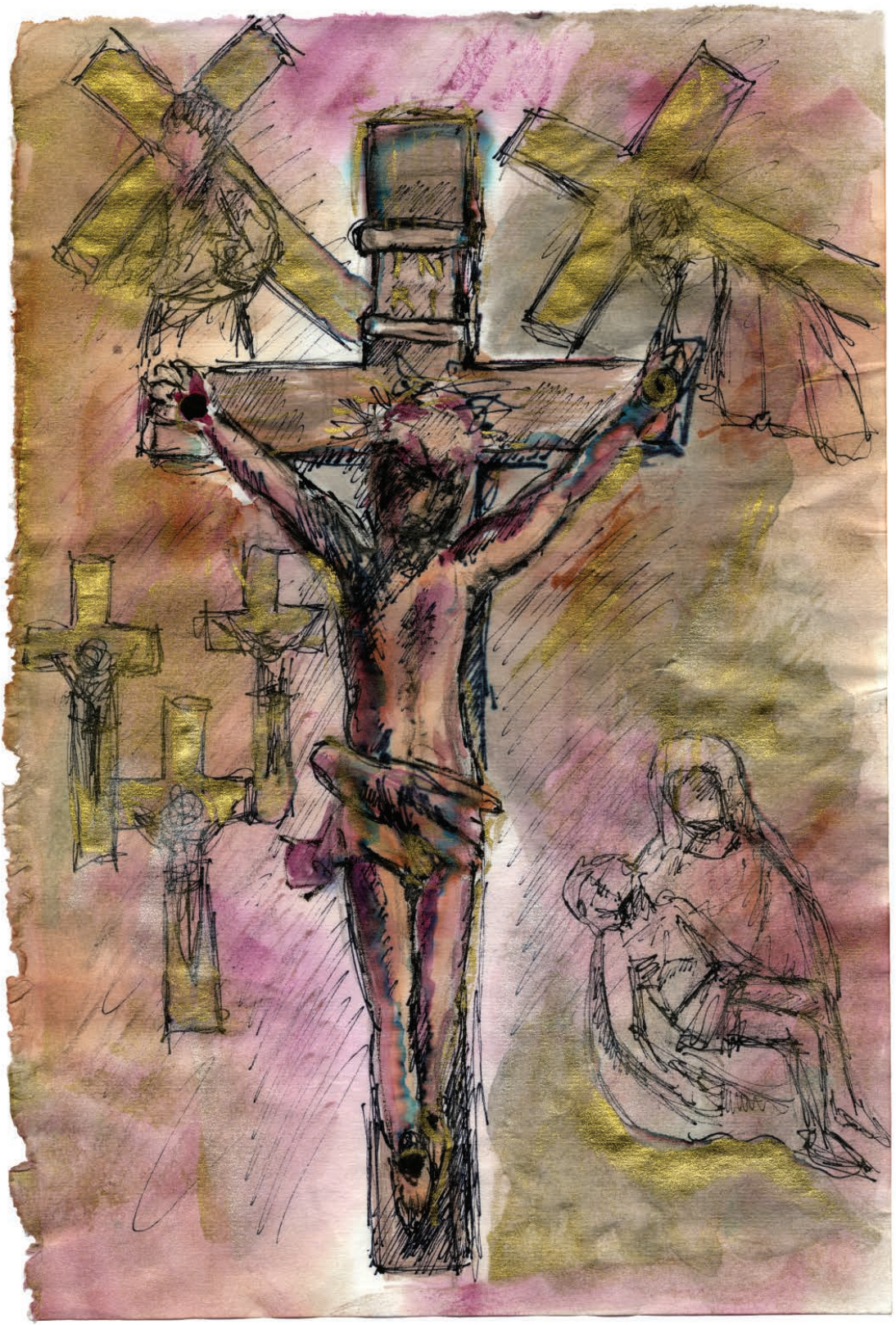

Vezmi svůj kříž a následuj mne

smrti, „pro mě,[407] uchrání ji pro život věčný.“[408] Protože se však člověk přirozeně bojí smrti a touží po životě, nabádá Spasitel, aby se člověk nebál zemřít, protože neztratí život, nýbrž jej získá; jako by říkal: Člověče, proč se bojíš zemřít a proč lpíš na životě? Já ti dám, co chceš, totiž život, a aby ses nebál zemřít, dám ti život věčný, abys beze strachu žil se mnou ve slávě bez konce. Amen.

Toto jsem ve vězení pro tebe, Roberte, napsal,
aby ses napříště nikdy už nepoddal zhoubnému hříchu.

407 Srv. L 9, 24.

408 Srv. J 12, 25.

O POZNÁNÍ, CHTĚNÍ A MILOVÁNÍ BOHA

De cognicione Dei, Bartoš – Spunar č. 77c. Přeloženo podle kritické edice Magistri Iohannis Hus Constantiensia (Magistri Iohannis Hus Opera omnia, tomus XXIV), Turnhout, Brepols (Corpus Christianorum, Continuatio mediaevalis, 274), 2016, s. 142–149.

Překlad Milan Svoboda: O poznání a milování Boha, in: M. Jana Husi Sebrané spisy 5, 1904, s. 240–243.

Název spisku podávají rukopisy zkráceně, pouze *De cognicione (et dileccione) Dei*; traktát je ve skutečnosti trojdílný, po velmi stručném úvodu podává výklad o poznání Boha, chtění Boha (touha po Bohu) a milování Boha (láska k Bohu). Tato tripartita je vystižena Svobodovým překladem, který celý text člení do tří kapitol. Sepsán byl tento traktát někdy počátkem roku 1415.

Poněvadž člověku přísluší poznání, chtění a potěšení, a protože tím prvním poznatelným, prvním předmětem chtění a tím prvním potěšitelným je všemohoucí Bůh, má člověk především a obzvlášť Boha poznávat, chtít jej a v něm mít to největší potěšení.

Člověk poznává Boha trojím způsobem: pouze vírou – tak jej poznává prostý venkovan; zadruhé způsobem vyšším, vírou i rozumem, tak jej poznává křesťanský myslitel; a třetí způsob je poznání nejvyšší, jasným zřením – tak poznává Boha blažený člověk v nebeské vlasti. Takže prostý člověk věří, že Bůh je. Filozof věří, že Bůh je, a ví, že Bůh je dobro, nad něž si nelze pomyslet nic lepšího. Blažený člověk v nebeské vlasti ví jasně, nikoli jen obrazně,[409] že je Bůh nejlepší dobro.

409 Srv. 1 K 13, 12 obrazně – *enigmate,* doslova „v hádance".

O poznání Boha

Z toho plyne, že Bůh je první a nejlepší dobro, a protože nemohou existovat dvě první a nejlepší věci, je zřejmé, že je jen jeden Bůh, mimo nějž není žádný jiný. A tak i sám všemohoucí Bůh říká: „Já jsem Bůh a jiný kromě mne není.“[410] Bůh sám je tedy jediný svou podstatou a trojí v osobách, neboť je jen jediný a osoby jsou tři, totiž Otec, Syn a Duch svatý. A tak je Bůh Nestvořená Trojice.

Bůh Otec je charakterizován mocí, aby se prostí lidé nedomnívali, že Otec, ježto je starší, je méně mocný než Syn. A Syn je charakterizován moudrostí, aby se nemyslelo, že je snad jakožto mladší méně moudrý než Otec. A Duch svatý je charakterizován dobrotou, aby se lidé nedomnívali, že je snad méně dobrý než Otec a Syn. A tak jsou všechny tři osoby stejně mocné, moudré i laskavé, neboť mají nekonečnou moc, moudrost i dobrotu.

Protože sám všemohoucí Bůh, Svatá Trojice, stvořil duchovně člověka ke svému obrazu a své podobě,[411] tedy tak, jako Bůh je duch,[412] také vnitřní člověk, to jest duše, je duchem. A jako je jeden Bůh a přitom tři osoby, Otec, Syn a Duch svatý, je také člověk uvnitř trojí – rozum, paměť a vůle. Bůh dal člověku moc, moudrost a svobodnou vůli tak, že člověk od Boha Otce dostal za vlastní moc, od Boha Syna moudrost a od Ducha svatého svobodnou vůli, aby mocí vzdoroval hříchu, moudře se vyhýbal hříchu a svobodnou vůlí volil dobro a odmítal hřích; proto člověk, který smrtelně hřeší, hřeší proti celé Svaté Trojici: proti Otci tím, že nechce mocí vzdorovat hříchu, proti Synu tím, že se nechce moudře vyhýbat hříchu, a proti Duchu svatému hřeší tím, že si svobodně volí hřích spíše než ctnost.

A lidé hřeší trojím způsobem: nejprve z nedostatku moci, když ve své křehkosti ze strachu upadají do smrtelného hříchu – tak zhřešil Petr, který ze strachu zapřel Krista.[413] Zadruhé lidé hřeší, když se z nevědomosti domnívají, že jednají správně – tak zhřešil Pavel, který pronásledoval Krista stíháním jeho věrných.[414] Třetím způsobem hřeší lidé s vědomým zlým úmyslem, jako zhřešil Jidáš, když z lakomství zradil Pána Ježíše Krista. Proto ti tři lidé, Petr, Pavel a Jidáš, smrtelným hříchem ztratili, pokud jde o přítomnost milosti, svou podobnost se Svatou Trojicí, a dva z nich ji opět nabyli, ale ten třetí, Jidáš, nikoli: když přišel o podobnost s obrazem Trojice, upadl do nicoty.

Člověk se tedy musí mít na pozoru, aby hříchem neposkvrnil obraz tak velikého Krále; když člověk hřeší, je tento Král přítomen! Kdyby člověk pamatoval na to, že Svatá Trojice je přítomná a hřešícího člověka vidí, neměl by hřešit, i kdyby neměl být za hřích trestán. Kdo by se odvážil hanebně smilnit před tváří světského krále nebo před tváří papeže za přítomnosti mnoha dvořanů? Podle mne určitě

410 Srv. Ex 20, 3; Iz 45, 22.

411 Gn 1, 26.

412 J 4, 24.

413 Srv. Mt 26, 69–75; Mk 14, 30.

414 Srv. Sk 9, 1–2.

nikdo. A podívej se – kolik lidí, a jakých lidí, hřeší před tváří Krále králů, Pána pánů,[415] Nejvyššího kněze, pravého Boha, Pána Ježíše Krista, za přítomnosti andělů! Běda těm, kdo se chovají neuctivě a působí nelibost tak velikému Pánu, jemuž se hřích nanejvýš nelíbí, a to tak velice, že kvůli jeho zahlazení se sám Boží Syn ráčil vtělit a vytrpět přetěžkou a přeohavnou smrt!

K tomu prvnímu je zřejmé, jak má člověk Boha poznávat nejprve skrze víru: tak, že věří, že Bůh je jeden v podstatě a trojí v osobách, a postupuje pak skrze rozum výš a poznává spolu s filozofem, že je Bůh dobro, nad něž si nelze pomyslet nic lepšího.

Zadruhé má člověk Boha chtít: protože Bůh sám je nejlepší a nejvyšší dobro, má jej člověk chtít více než všechna dobra, na prvním místě a nejvíc, a v důsledku toho má Boha nade vše milovat, na prvním místě a nejvíc. To je zřejmé z toho, že má-li člověk to, co je dobré, velice milovat, musí ještě více milovat to, co je ještě lepší; a protože je Bůh naprosto nejvyšší dobro, jak bylo řečeno, musí jej člověk milovat na prvním místě a nejvíc. A protože Boha milovat znamená chtít pro něj dobré a zachovávat jeho přikázání, má člověk pro Boha chtít dobré a zachovávat jeho přikázání. Člověk chce pro Boha to dobré tehdy, když žije bez smrtelného hříchu, a tak chce pro Boha to, co chce Bůh sám. A protože Bůh podle své libosti chce to, že je Nejvyšším dobrem, že je všemohoucí, vševědoucí, jediný v podstatě a trojí v osobách, že on je stvořitelem, tím, kdo vše zachovává, že je lidskému rodu vykupitelem, jemuž náleží bázeň, pocta, chvála a sláva, z toho důvodu musí člověk právě pro Boha na věky toto vše chtít, a důsledně zachovávat jeho přikázání.

Toto je tedy „Boha ochotně milovat“, a o tomto milování říká člověku Bůh sám: „Budeš milovat Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí.“[416] Celým svým srdcem, to znamená celým porozuměním, a tudíž bez bludu; celou svou duší, to znamená veškerou pamětí, a tudíž bez zapomenutí; a celou svou myslí, to znamená celou vůlí. Tak, aby se porozumění, paměť a vůle více než cokoli jiného u Boha setkaly, utkvěly a v něm spočinuly.

Tak tedy ty, člověče, „budeš milovat Pána, svého Boha“, který tě má jako služebníka, a nikoli že by to bylo zapotřebí jemu, je to zapotřebí tobě. Budeš milovat Pána, který má nad tebou veškerou moc, ať jsi kdekoli, budeš milovat Pána, který tě může ochránit před každým nepřítelem. Budeš milovat Boha, který tě může odměnit lépe než všichni jiní páni. Budeš milovat Boha, který tě vidí, který je s tebou všude, kde jsi nebo kde budeš. A budeš milovat Pána Boha svého – on je tvůj Pán, neboť tě stvořil, je tvůj, neboť tě opatruje, je tvůj, neboť tě vykoupil, tvůj, protože tě živí, tvůj, neboť tě přijal za syna.

415 Srv. 1 Tm 6, 15; Zj 19, 16.

416 Dt 6, 5 (Mt 22, 37).

Tak je zřejmé to druhé, co člověku přísluší ve vztahu k Bohu, totiž chtění, jímž má Pána Boha svého chtít a tudíž milovat nade vše. Pokud člověk Boha takto chce a miluje, je jeho věrným služebníkem.

Z řečeného plyne to třetí, co člověku přísluší, potěšení. Vždyť kdokoli Boha nade všechno miluje, nejvíc se z Boha těší; od tohoto potěšení ale odpadá, obrací-li se spíš k milování stvoření než k samotnému Bohu, a tak se sám u Boha znehodnocuje. Proto říká Spasitel: „Kdo miluje otce nebo matku, manželku, své děti nebo bratra či sestru (a navíc ještě svou duši) víc nežli mne, není mne hoden.“[417]

Takže je zjevné, jak ve vztahu k Bohu náleží člověku poznání, chtění a potěšení; bude-li člověk na to vše patřičně dbát, po smrti jej toto trojí v nebeské vlasti úplně a dokonale ozdobí.

417 Srv. Mt 10, 37; L 14, 26.

O TŘECH NEPŘÁTELÍCH ČLOVĚKA A SEDMI SMRTELNÝCH HŘÍŠÍCH

De tribus hostibus hominis et septem peccatis mortalibus, Bartoš – Spunar č. 77d. Přeloženo podle kritické edice Magistri Iohannis Hus Constantiensia (Magistri Iohannis Hus Opera omnia, tomus XXIV), Turnhout, Brepols (Corpus Christianorum, Continuatio mediaevalis 274), 2016, s. 151–157.

Překlad Milan Svoboda: O třech nepřátelích člověka a sedmi smrtelných hříších, in: M. Jana Husi Sebrané spisy 5, 1904, s. 244–246.

Traktát byl sepsán na přelomu února a března roku 1415, je dedikován žalářnímu strážci Jiřímu.

Dokud člověk žije svůj bídný pozemský život, má tři nepřátele, kteří ho těžce napadají: tělo, svět a ďábla.

Tělo, vnitřní nepřítel, napadá člověka prostřednictvím smilstva a jiných rozkoší. Má také pět znamenitých pomocníků, totiž pět smyslů: sluch, zrak, chuť, čich a hmat. Neboť to jsou vnitřní nepřátelé člověka, kteří ho provázejí, ať se vydá kamkoli.

Svět je nepřítel, který člověka napadá prostřednictvím lakoty. A za pomocníky má zlato, stříbro, majetek, koně, prebendy a další věci, jichž se lakomec nemůže nabažit.

Ďábel je třetí nepřítel, který člověka napadá obzvláště prostřednictvím pýchy. A také má své pomocníky, totiž světské panování, sílu, krásu, vysoké postavení a znalosti.

Tyto tři neřesti, totiž smilnost, lakota a pýcha, tedy na člověka obzvlášť dotírají. Proto říká Jan v epištole: „Všechno, co je ve světě, je buď žádost těla nebo žádost očí nebo to, na čem si člověk v životě pyšně zakládá.“[418] Říká „ žádost těla“, což je

418 1 J 2, 16.

SALIGIA – sedm smrtelných hříchů

smilnost, „nebo žádost očí“, to je lakota, „nebo to, na čem si člověk v životě pyšně zakládá“. A protože těmito třemi neřestmi je nakažen celý svět, říká: „Všechno, co je ve světě, je buď žádost těla nebo žádost očí nebo to, na čem si člověk v životě pyšně zakládá“. Člověka to tedy táhne na prvním místě k smilnosti, k lakotě nebo k pýše.

Z těchto tří klíčových hříchů vycházejí další, jako závist, kterou plodí jak lakota, tak i pýcha. Lakomec totiž závidí tomu, kdo je bohatý, a pyšný zase člověku, kterému se dostává poct, znalostí, krásy nebo síly. Pramení z nich také hněv, který vede k nespravedlivému pronásledování, fyzickému násilí a vraždě, což platí i o dalších hříších. Proto se ty tři hříchy, totiž smilnost, lakota a pýcha, nazývají hlavní, to znamená základní, z nichž vycházejí hříchy jiné. Říká se jim také hříchy smrtelné, protože hubí duši tím, že ji zbavují milosti Ducha svatého. Neboť dokud člověk zachovává Boží přikázání, žije v milosti Ducha svatého; když však Boží přikázání překročí, tehdy v duši umírá. A v tomto smyslu smrtelný hřích znamená překročení Božího příkazu.

Ačkoli smrtelných hříchů máme nespočet, přesto sedm z nich je hlavních a další se k nim vztahují. Jejich počáteční písmena jsou obsažena ve slově SALIGIA,[419] kde písmenem S se rozumí *superbia* (pýcha), A *avaricia* (lakota), L *luxuria* (smilnost), I *invidia* (závist), G *gula* (obžerství), I *ira* (hněv), A *accidia* (lenost). Z hlediska své podstaty jsou tyto hříchy popisovány takto: pýcha je nadměrná touha vyvyšovat se, lakota je nadměrná touha po bohatství, smilnost je nadměrná touha po sexuálním styku, závist je bolest z úspěchu druhého člověka, obžerství je neutišitelná lačnost, totiž po jídle a pití, hněv je nadměrná touha po pomstě, lenost je přílišné opouštění nebo zanedbávání služby Bohu.

Pamatuj, že ne každá taková touha je smrtelný hřích, ale pouze touha, jíž se člověk podvolí, jako když člověk touží vyspat se s něčí ženou bez uzavření manželství a té myšlence nevzdoruje; tehdy s ní už zcizoložil ve svém srdci. Neboť Spasitel říká: Jestliže by snad někdo pohlédl na ženu chtivě a chtěl by svou touhu naplnit, již s ní zcizoložil ve svém srdci.[420] A jinde říká, že ze srdce, to znamená z vůle a přitakání srdce, vycházejí smilstva, urážky, cizoložství, loupeže, vraždy.[421]

Pamatuj také, že mezi těmito neřestmi se nejsnáze pozná smilnost, potom závist a jako třetí hněv; lenost a obžerství lze rozpoznat obtížně. Ačkoli i lakota a pýcha jsou hříchy snadno rozpoznatelné, přece už zaslepily oči mnohých lidí.

Pamatuj také, že jeden smrtelný hřích za sebou vleče jiný. Neboť kdo je smilný, je také pyšný, protože pohrdá Božím přikázáním; dokonce lze říci, že žádný smrtelný hřích není páchán bez pýchy. Proto praví Písmo: Počátek každého hříchu je pýcha.[422] Stejně tak se smilností přichází lenost, protože člověk v době, kdy smilní,

419 SALIGIA je mnemotechnický termín užívaný od 70. let 13. století.

420 Srv. Mt 5, 28.

421 Srv. Mt 15, 19.

422 Srv. Sír 10, 14.

neoprávněně zanedbává službu Bohu. Kdo je lakotný, snadno se dopouští dalších neřestí. Proto Apoštol praví: Kořenem všeho zlého je chtivost, tedy lakota, a kdo se jí poddali, zbloudili od víry a způsobili si mnoho bolestí.[423]

A je zjevné, že kdo nezachovává jedno Boží přikázání, ten se provinil vůči všem přikázáním. Proto říká apoštol Jakub v epištole: Kdo by zachovával celý Zákon, ale v jednom přikázání klopýtl, provinil se proti všem. Vždyť ten, kdo řekl „Nesesmilníš“, řekl také „Nezabiješ“. Jestliže tedy nesesmilníš, ale zabíjíš, přestoupil jsi Zákon.[424] Hle, jak potvrzuje tenhle apoštol, bratr Páně, že kdo jedno Boží přikázání nezachovává, ten přestupuje Boží zákon! Proto se mýlí lidé, kteří se domnívají, že když se dopustí jednoho hříchu, např. smilstva, nedopouštějí se mnoha dalších smrtelných hříchů. Neboť kdo smilní v neděli, ten přestupuje přikázání „Nesesmilníš“[425] a také „Pamatuj, abys světil den sváteční“,[426] ba dokonce přestoupil i první přikázání, jak dokládá výrok sv. Jakuba, ačkoli výslovně a přímo neříká, že kdo tímto způsobem hřeší, má jiného boha.[427] Apoštol Pavel říká, že pro nenasytné je bohem břicho[428] a lakota je modloslužba.[429] Proto i Spasitel říká: „Nemůžete sloužit Bohu i mamonu“,[430] tedy zároveň Bohu a penězům, jak vysvětlují svatí autoři.

Toto ať je stručně řečeno o sedmi smrtelných hříších, které se Bohu vůbec nelíbí, ďáblu se velmi líbí a člověku nanejvýš škodí. Ale tomu tělesný člověk, zaslepený špatností, nevěnuje pozornost.

423 Srv. 1 Tm 6, 10.

424 Srv. Jk 2, 10–11.

425 Ex 20, 14.

426 Srv. Ex 20, 8.

427 Srv. Ex 20, 3.

428 Fp 3, 19.

429 Srv. Ef 5, 5.

430 L 16, 13.

O POKÁNÍ

De penitencia, Bartoš – Spunar č. 77e. Přeloženo podle kritické edice Magistri Iohannis Hus Constantiensia, (Magistri Iohannis Hus Opera Omnia, tomus XXIV), Turnhout, Brepols (Corpus Christianorum, Continuatio mediaevalis 274), 2016, s. 159–167.

Překlad Milan Svoboda: O pokání, in: Mistra Jana Husi Sebrané spisy 5, 1904, s. 247–250.

Traktát byl věnován jednomu z Husových žalářních strážců, Jakubovi (Matějovi?), a byl určen k poučení o pokání před postním obdobím.

Jako člověk zraněný na těle hledá s nadějí, že se uzdraví, znalého, laskavého a spolehlivého lékaře, aby jej léčil lékem tělesným, stejně tak, a ještě usilovněji, má člověk zraněný hříchem hledat znalého, laskavého a spolehlivého duchovního lékaře, který by mu podal spásonosný lék.

Nejzkušenějším, nejlaskavějším a nejspolehlivějším lékařem je ovšem Ježíš Kristus, o němž říká svatý Augustin: „Z nebe přišel velký lékař, protože po celém světě jakoby ležel velký nemocný.“[431] „Pán Ježíš totiž vstoupil do světa svým vtělením, aby vyléčil lidský rod poraněný hříchem. On je ten Samařan, který se smiloval nad zraněným, oloupeným a polomrtvým člověkem a poskytl mu víno a olej.“[432] Neboť člověk, který se nakazil smrtelnými hříchy, padl do rukou lupičů, totiž zlých duchů, kteří ho okradli o ctnosti a milost. Zranili jeho přirozenost: intelekt, aby sám sebe pravdivě nepoznal; paměť, aby si nepamatoval Boží dobrodiní; a vůli,

431 Aurelius Augustinus, *Sermones* 175, 1.

432 Tamtéž, 171, 2.

Chrám Boží je svatý III.

aby nevolil raději ctnost než hřích. A byl ponechán démony polomrtvý, protože na duši zemřel a tělesně žije.[433]

Tedy tento člověk, takto potupně oloupen, poraněn a zanechán polomrtvý, potřebuje nejlepšího lékaře, totiž Pána Ježíše Krista. On odpověděl zákoníkům a farizeům, když reptali, proč jí s celníky a hříšníky: „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní. Nepřišel jsem volat k pokání spravedlivé, ale hříšníky."[434] Tohoto nejlepšího lékaře mají tedy lidé duchovně poranění nejprve a především usilovně hledat, a po něm dalšího, totiž zkušeného a spolehlivého pastýře, o němž říká svatý Řehoř: „Když se pastýř ujme péče o duše, přichází jako lékař k nemocnému."[435]

Hříšník pak musí dbát na to, aby se vyléčil úplně celý a neskrýval žádnou ránu způsobenou smrtelným hříchem. Proto jako má zraněný na těle starost, aby se vyléčily všechny jeho rány, takovou a mnohem větší starost musí mít člověk o to, aby se zhojily všechny rány na duši. Neuzdravil by se totiž na duši, kdyby si chtěl jeden smrtelný hřích nechat a kát se za jiné, stejně jako by tělesně zraněný nedosáhl fyzického zdraví, pokud by na jeho těle zůstala jedna smrtelná rána. Proto o tom říká Alan:

> „Nač by člověku bylo si vyléčit dvě stě ran jiných,
> pokud zůstane jedna, která přinese smrt?"[436]

Když jsou tedy rány způsobené smrtelnými hříchy propojeny na poraněném člověku tak, že jednu nelze zničit pokud jiná zůstala, je třeba, aby se hříšník snažil pokáním očistit od všech hříchů zároveň. Proto v 18. kapitole Ezechiela praví Pán: „Pokud se bezbožník bude kát za všechny své nepravosti a zachová má přikázání, pominu všechny jeho spáchané nepravosti."[437] Podívej, Pán říká: „Pokud se bezbožník bude kát za všechny své nepravosti", totiž tím, že bude litovat všech, vyzná se ze všech a dá satisfakci za všechny, „pominu všechny nepravosti", totiž co se týče odsouzení nebo trestu,[438] ovšem pokud se bude dostatečně kát. Proto k tomu i básník[439] říká:

> „Štědrá laskavost Boží svou milost nedělí napůl,
> zdarma se slituje zcela, anebo odepře vše."

433 Alegorický výklad podobenství o milosrdném Samařanu, L 10, 30–35.

434 L 5, 31–32.

435 Srv. Gregorius Magnus, *Regula pastoralis* 1, 9.

436 Srv. Alanus ab Insulis, *Doctrinale minus alias Liber parabolarum*, 4.

437 Srv. Ez 18, 21–22.

438 Zde pozn. 395.

439 Walther 13456.

A tak ten vynikající lékař, bez něhož nikdo nedokáže žádného člověka vyléčit, je sám Pán Kristus Ježíš, který léčí hříšníky a který jim uložil svatý lék, to znamená pokání, když řekl: „Přišel jsem volat k pokání hříšníky.“[440] Proto po svém křtu začal kázat: „Čiňte pokání, neboť se přiblíží království nebeské.“[441]

Podle Augustina a Řehoře pokání znamená oplakávat minulé hříchy a nechtít se dopouštět takových, které jsou potom k pláči.[442] To znamená z hloubi srdce litovat spáchaných hříchů, a nechtít spáchat ty, jichž by bylo třeba litovat. Tito svatí tedy říkají, že pokání spočívá v lítosti a ve snaze nehřešit. Neboť kdo hluboce lituje a má pevné předsevzetí nehřešit, ten se již kaje, neboť již přijímá trest, a to tím, že lituje a zdržuje se hříchu. „Kát se totiž znamená přijmout trest.“[443] Proto kdo po spáchání hříchu takový trest nepřijme, nekaje se.

Jak praví učenci, existují tři části dokonalého pokání, totiž sklíčenost, vyznání a zadostiučinění.[444] Sklíčenost je nejvnitřnější bolest srdce, kterou prožívá člověk kvůli hříchům a kterou se trápí víc, než kdyby ztratil všechno bohatství světa, pověst nebo přátele. Jakmile totiž smrtelně zhřešil, ztratil milost Ducha svatého, která zmůže víc než veškeré bohatství tohoto světa. Proto říká Spasitel: „Co prospěje člověku, získá-li celý svět, ale uškodí své duši?“[445] Zadruhé svým smrtelným hříchem ztratil přítele Krista. Neboť když byl bez hříchu a konal vůli Boha Otce, tehdy byl Kristovým přítelem, protože Kristus říká: „Vy jste moji přátelé, učiníte-li, co vám přikazuji.“[446] Ba dokonce byl Kristovým bratrem, sestrou a matkou, protože Kristus říká: „Každý, kdo činí vůli mého Otce v nebesích, to je můj bratr, má sestra i matka.“[447] Proto prorok Jeremjáš říká hříšníkovi: „Hořce truchli jako nad jednorozeným.“[448] Neboť větší pohroma je ztratit Krista, syna Božího, který se stal bratrem a synem člověka, než ztratit pokrevního syna na dobu, po kterou ho člověk kvůli smrti nevidí. Ten, kdo smrtelně hřeší, tedy ztrácí Kristovo přátelství a současně i přátelství všech svatých a stává se jejich nepřítelem, ba dokonce se stává synem zatracení, pokud se nenavrátí díky Boží milosti a pokání ke starému přátelství.

Druhou částí pokání je vyznání, což znamená přiznat své hříchy před Bohem a knězem. Má být zřetelné a úplné: zřetelné, aby kněz porozuměl, úplné, aby zpoví-

440 Srv. L 5, 32.

441 Mt 3, 2.

442 Srv. Gregorius Magnus, *Homiliae in evangelia* 34, 15.

443 Pseudo-Augustinus, *De vera et falsa poenitentia* 19, 35; Petrus Lombardus, *Sententiarum libri quattuor,* 4, 14, 3. Etymologii (*penitere – penam tenere*), nelze v češtině napodobit.

444 Petrus Lombardus, *Sententiarum libri quattuor,* 4, 16, 1.

445 Mt 16, 26.

446 J 15, 14.

447 Mt 12, 50.

448 Jr 6, 26.

dající se žádný hřích vědomě neskryl. Kdo totiž skrývá své hříchy, nebude uveden na pravou cestu.

Třetí část, a ta pokání završuje, je zadostiučinění, kterým má hříšník učinit zadost Bohu, sobě a bližnímu: Bohu tím, že bude pokorný, sobě tím, že se bude rmoutit, bližnímu tím, že mu dá, co mu náleží.[449] Proto se na základě toho mluví o třech částech zadostiučinění, totiž modlitbě, postu a almužně.[450] Modlitbou se totiž stává člověk pokorným před Bohem, postem trpí, almužnou činí zadost bližnímu. Proto jako existují tři hříchy, které obzvláště otravují svět, tak existují tyto tři hlavní části pokání, které tento svět obnovují. Neboť proti pýše, kterou hříšník především uráží Boha, působí pokorná modlitba. Proti smilství, kterým ubližuje sám sobě, působí přiměřený půst. Almužna potom působí proti lakotě, kterou hříšník poškozuje bližního tak, že buď chamtivě zadržuje to, co měl odevzdat, nebo bere to, co brát neměl.

O první části, totiž o modlitbě, praví Spasitel: „Je třeba se stále modlit a neochabovat.“[451] O druhé části, totiž o postu, promluvil jako o jednom nečistém duchu, kterého jeho učedníci nemohli vyhnat: „Takový démon se dá vyhnat jedině modlitbou a postem.“[452] Vykladači říkají, že tímto démonem se myslí smilstvo, které člověk tak rychle nezažene, jenom zbožnou modlitbou a postem. Kdo je tedy napadán hříchem smilstva, má prosit zbožnou modlitbou Boha a svaté o pomoc a krotit tělo postem, protože

> tělo se neoddá smilstvu, není-li člověk dost syt.

Proto Alan říká:

> „Odstraň z ohniště dřevo, jestli chceš uhasit plamen“,[453]

protože jako dřevo přiložené do ohně zvětšuje plamen, tak jídlo a pití dodané tělu rozněcují oheň smilstva. Třetí část zadostiučinění, která se hodí zvláště pro bohaté, je almužna, o níž říká Spasitel: „Běda vám bohatým, vy už máte svou útěchu.“[454] „Přece však, co zbývá, dejte jako almužnu chudým a vše vám bude čisté.“[455]

Aby ses tedy skutečně kál, když se blíží čtyřicetidenní půst, který je zvláštním časem pro pokání, ze srdce lituj hříchu, dále nehřeš, spolehni se na milosrdenství

449 Srv. dále pozn. 561.

450 Srv. např. Petrus Lombardus. *Sententiarum libri quattuor,* 4, 15.

451 L 18, 1.

452 Mt 17, 20 Vulg.; Mt 1, 21 Kral.; ČEP cituje verš pouze v poznámce jako variantu.

453 Alanus ab Insulis, *Doctrinale minus alias Liber parabolarum*, 1.

454 L 6, 24.

455 L 11, 41.

Boží, pospěš si a vyznej své hříchy knězi, zbožně a pokorně se modli, trpělivě se posti, dávej almužnu, a pokud můžeš, velkou.

A určitě
když až do smrti tak půjdeš,
věz, že věčně nezahyneš.
Amen.

O MANŽELSTVÍ

De matrimonio, Bartoš – Spunar č. 77 ff. Přeloženo podle kritické edice Magistri Iohannis Hus Constantiensia, (Magistri Iohannis Hus Opera Omnia, tomus XXIV), Turnhout, Brepols, (Corpus Christianorum, Continuatio mediaevalis 274), 2016, s. 169–181.

Překlad Milan Svoboda: O manželství, in: M. Jana Husi sebrané spisy 5, 1904, s. 114–124.

Tento stručný text Hus sepsal, jak svědčí úvodní věta, na žádost mladého muže, který měl v úmyslu oženit se. Výslovně a jmenovitě je traktát (dokončený 14. března 1415) v závěru dedikován Husovými hexametry žalářnímu strážci Robertovi.

Jak si vzpomínám, žádal jsi mne, můj milý, abych pro tvou potřebu sepsal něco o manželství, do kterého chceš dle svých slov zakrátko vstoupit, bude-li to Boží vůle. Žádáš zajisté o věc dobrou, ušlechtilou, posvátnou a prospěšnou, avšak pro mne nesnadnou: jednak proto, že by výklad o stavu manželském byl velmi obšírný, pak také proto, že mi v tom brání nepatrnost mého nadání, jíž nemohu vypomoci v nynější vězeňské izolaci ani berličkou knih.

Aby se však tvé oprávněné žádosti nedostalo úplného odmítnutí, aspoň tolik: uvaž, co je to manželství, proč bylo od Boha ustanoveno, co je v manželství podstatné a co tě k rozhodnutí uzavřít sňatek vede především.

Co se toho prvního týká, tedy věz, že manželství je nerozlučné pouto, a to takové, že pokud se ty jakožto legitimní osoba souhlasným prohlášením proneseným v dané chvíli s legitimní manželkou spojíš, nebudeš se moci tohoto závazku až do smrti její či své vlastní zprostit, tak že bys mohl vstoupit do jiného zákonného svazku. Toto je zřejmé z výroku Kristova v 19. kapitole Matoušova evangelia,[456]

456 Mt 19, 3.9.

„...až do smrti její nebo své vlastní..."

kde Ježíš zákoníkům a farizeům na jejich dotaz, zda je dovoleno manželku propustit, ať z jakéhokoli důvodu, odpověděl, že to dovoleno není, jedině pro smilstvo. Z rozhodnutí církve lze manželku propustit, pokud jde o sdílení lože, není však na základě tohoto rozhodnutí možné vzít si za manželku jinou ženu nebo se s jinou ženou spojit, dokud ona žije. Je to zřejmé z toho, co praví Apoštol v 7. kapitole prvního listu Korintským.[457]

Povšimni si, že jsem řekl „legitimní osoba", tedy taková, která je vhodná k uzavření manželství s další osobou, není-li tu žádná překážka z minulosti, tedy nebrání-li ani slib zdrženlivosti ani pokrevní příbuzenství nebo jiný druh spřízněnosti nebo překážka jiné povahy tomu, aby bylo možné s touto osobou uzavřít řádný sňatek.

Co se týká toho druhého, vezmi na vědomí, že Bůh ustanovil v ráji manželství za účelem plození potomstva, když ve 3. kapitole Genese při zasnoubení Evy Adamovi řekl: „Ploďte a množte se."[458] Mimo ráj je pak manželství určeno k plození dětí a jako nápravný prostředek: k plození potomstva – jak pravil Pán po potopě Noemovi, jeho manželce a jejich potomkům: „Ploďte a množte se a naplňte zemi";[459] jako nápravný prostředek, tedy k tomu, aby se lidé vystříhali smilstva a krotili svůj chtíč: tyto důvody k uzavření manželství uvádí Apoštol v 7. kapitole prvního listu Korintským, když říká: „Každý nechť má svou vlastní manželku kvůli smilstvu (rozuměj, aby ses ho vyvaroval) a každá ať má vlastního muže,[460] poněvadž je lepší žít v manželství než se trápit"[461] nepřípustnou vášní bez manželství.

Nuže, tady vidíš dva hlavní důvody, proč vstupovat do manželství, a měj je na paměti, abys ke své spáse pochopil, čím je v manželství plození potomstva a vyhýbání se smilstvu.

K tomu třetímu považ, že podle mínění svatého Augustina patří k manželství tři věci, tedy potomstvo, věrnost a svátostný charakter.[462] Potomstvo, které mají manželé vychovávat ke slávě Boží. Věrnost, tedy oddanost, kterou mají neochvějně zachovávat. Svátost, kterou je zapotřebí zbožně a pokorně ctít.

To měj na mysli, můj milý, abys potomstvo plodil a vychovával, abys své choti zachovával naprostou věrnost a skrze své manželství abys zbožně a pokorně choval v úctě svazek Krista a jeho nevěsty církve. Svátostí je manželství proto, že je znakem posvátné věci: značí totiž spojení Krista s církví. „Je to velké tajemství", jak praví Apoštol v 5. kapitole listu Efezským,[463] „které vztahuji na Krista a církev".

457 Srv. 1 K 7, 10–11.

458 Gn 1, 28.

459 Gn 9, 1.

460 1 K 7, 2.

461 1 K 7, 9.

462 Aurelius Augustinus, *De Genesi ad litteram* 9, 7.

463 Ef 5, 32.

Proto také tamtéž říká: „Muži, milujte své ženy, jako si Kristus zamiloval církev a sám se za ni obětoval, aby ji posvětil.“[464] Muži tedy mají milovat své manželky, aby je posvěcovali, jako Kristus miloval církev, nikoli k jejich zneuctění a ze smyslnosti. Muži mají také milovat své manželky za účelem plození potomstva, jako Kristus miloval církev za účelem duchovního plození synů církve. A mají je milovat ctnostně, a díky tomu s nimi mohou žít v manželství zbožně, náležitě pečovat o rodinu, a po smrti dosáhnout věčného života ve slávě.

Na to, můj milý, mysli a snaž se, aby tvoje manželství, které je znakem, odpovídalo svaté věci, jež je jím označována, a jíž je spojení Krista ženicha s jeho nevěstou církví; ta byla totiž vytvořena z otevřené rány v boku Krista spícího na kříži spánkem smrti tak, jako z boku spícího Adama byla stvořena jeho žena Eva.[465]

Začtvrté, tedy pokud jde o to, co tě nejvíce vede ke vstupu do manželství, pečlivě rozvaž, ať do něj nevstupuješ jinudy než skrze Ježíše Krista, těsnou bránu, abys nebyl jako zloděj a lupič[466] a nevstupoval do manželství ze zcela jiných důvodů, než z těch, které ustanovil Kristus Pán.

Řekl jsem tedy, že důvody k uzavření manželství, jak je zjevil Bůh, jsou plození potomstva a vyhýbání se smilstvu. Zejména toto uchovej ve své mysli spolu s pokornou úctou ke svátosti. Nechť pro tebe není hlavní pohnutkou ke vstupu do manželství ani ženská krása, která podněcuje chtíč a rozmařilost, ani urozenost, jež rozněcuje pýchu, ani bohatství nebo majetek, který svádí k lakotě. Kéž hlavní místo ve tvé mysli vždy zaujímá čestnost a poctivost, které přispívají ke zdrženlivosti v manželství a činí z něj u Boha i u lidí chvályhodné počínání.

Možná namítneš: Kde mám najít poctivou ženu, když je to vzácný ptáček a je těžké jej rozpoznat? Můj milý, odpověď je nasnadě. Neboť jak říká Jakub bratr Páně ve své epištole: „Každý dobrý dar a každé dokonalé obdarování je shůry, sestupuje od Otce nebeských světel“,[467] to jest má příčinu v Bohu, který dává světlo světu. Jelikož dobrá žena je dokonalý dar, plyne z toho, že ona je darem Božím. Chceš-li tedy mít dobrou ženu, „boj se Boha, zachovávej jeho přikázání“[468] a pros ho pokorně, a on ti dobrou ženu dá. Neboť On je ten, který spojuje tak, aby člověk nerozlučoval ty, které On spojil.[469] On dal Adamovi Evu,[470] Abrahamovi Sáru,[471] Elkánovi Chanu,[472] Tobiášovi

464 Ef 5, 25–26.

465 Srv. Gn 2, 21–22.

466 Srv. J 10, 7–9.

467 Jk 1, 17.

468 Kaz 12, 13.

469 Srv. Mt 19, 6; Mk 10, 9.

470 Srv. Gn 2, 22–23.

471 Srv. Gn 11, 29.

472 Srv. 1 Kr 1, 1–2.

Sáru[473] a Zachariášovi Alžbětu,[474] a ony porodily svaté syny. Svěř také i ty své úvahy Bohu, který neopouští ty, již v něj doufají,[475] který skrze anděla zasnoubil svatému Tobiášovi krásnou a svatou Sáru. Démon Asmodaj, veden zvrácenou láskou k její kráse, zahubil postupně všech jejích sedm mužů vždy na počátku svatební noci, neuškodil však svatému Tobiášovi, poněvadž ten si ji vzal za manželku nikoli veden chtíčem, ale kvůli plození potomstva, neboť se řídil radami anděla.[476]

Dále pak věz, můj milý, že manželé spolu tělesně obcují z těchto čtyř důvodů: zaprvé kvůli potomstvu, jak ustanovil Bůh,[477] zadruhé pro potlačení smilstva a pokušení, zatřetí jako plnění vzájemné povinnosti.[478] Tyto dva důvody uvádí Apoštol v sedmé kapitole prvního listu Korintským. Proto jsou tyto čtyři důvody, třebaže ne ve stejném pořadí, vyjádřeny v těchto verších:

> Jsou zde důvody čtyři, proč tělesně obcovat můžeš:
> aby ses ukojil, nezhřešil, plodil a povinnost splnil.
> To první je těžkým hříchem, to druhé ale jen lehkým,
> ale ty na konci uvedené jsou bez trestu zcela.[479]

Prvního přípustného spojení se týká toto: Ploďte a množte se,[480] tedy v dovoleném spojení kvůli potomstvu. O druhém, tedy o vystříhání se hříchu, mluví Apoštol takto: Každý z vás ať má svou vlastní manželku kvůli smilstvu, tedy aby se jej vystříhal.[481] O třetím říká Apoštol tamtéž, v sedmé kapitole prvního listu Korintským: Manželka ať prokazuje muži, čím je mu povinna, a muž manželce.[482] Čtvrté spojení zakazuje Boží přikázání ve 22. kapitole Exodu: „Nesesmilníš“[483] – tímto se zakazuje každé nedovolené a zapovězené spojení, které člověka zbavuje Boží lásky.

Toto měj stále před očima, můj milý, abys věděl, jak si máš v manželství počínat, abys byl milý Bohu a prospěšný sobě. Když ti Bůh dá manželku, tedy po uzavření obvyklého církevního svazku neboli po sňatku, setrvej v modlitbách se svou

473 Srv. Tób 10, 10.

474 Srv. L 1, 5.

475 Srv. Júd 13, 17.

476 Tób 3, 8–11; 6, 11–20; 8, 1–15.

477 Srv. Gn 1, 28.

478 1 K 7, 2–3.

479 Srv. Walther 15290, 15300, 15318. V textu za tímto čtyřverším následují latinské vysvětlivky k jednotlivým výrazům.

480 Gn 1, 28.

481 Srv. 1 K 7, 2.

482 Srv. 1 K 7, 3.

483 Ex 20, 14.

chotí po tři noci, teprve čtvrtou noc vejděte spolu na lože, abyste v bázni Boží plodili potomky, jako to poradil anděl Tobiášovi.[484]

Dále pak nikdy nevstupuj k menstruující choti, protože to Pán zakázal v 18. kapitole knihy Ezechiel.[485] Vyhýbej se i ženě těhotné co nejvíce a nejdéle můžeš. V době po porodu čili v šestinedělí se také zdrž styku. Dny sváteční a postní oslav zdrženlivostí. Tak totiž učí svatí, obzvláště svatý Augustin v kázání o manželství.[486]

Vystříhej se také, můj milý, jakéhokoliv zneužití své manželky, všech nedovolených doteků, jednej s ní uctivě, aby i ona tě měla v úctě a aby uměla, dle výroku Apoštola, žít se svým mužem svatě a s úctou. Apoštol totiž říká: „Každý z vás, bratři, ať umí žít se svou vlastní ženou svatě a s úctou.“[487]

Střez se styku s cizími ženami, aby tě vlastní žena nepodezřívala, neměla tě méně ráda, nezačala tě nenávidět a nepřinesla neklid tobě a celé rodině.

Vyhni se vášnivé lásce, to jest silné a přehnané náklonnosti k manželce, protože každý vášnivec je neřádným milencem své manželky a podle svatého Jeronýma je to cizoložník.[488] Tento výrok lze snad chápat tak, že hřeší jako by se dopouštěl cizoložství, nebo jej snad lze chápat příhodněji tak, že se dopouští smilstva duchovního, protože více miluje manželku než Pána Ježíše Krista, ženicha své duše, který říká: „Kdo miluje otce nebo matku nebo manželku víc nežli mne, není mne hoden.“[489]

Nepodezírej také neoprávněně svou manželku, pokud nemáš zjevné důkazy.

Zhřeší-li tvá manželka, potrestej ji mírně bez skandálu. Bude-li se zpěčovat, k čemuž snad nedojde, ztrestej ji proutkem, ale ne holí. A měj se na pozoru, aby tě nespoutala a neodvedla podobně jako Delíla Samsona a nepředala tě Pelištejcům, tvým nepřátelům, tedy ďáblům, poté co ti vytrhla sedm pramenů vlasů, v nichž spočívala vítězná síla,[490] to jest zbavila tě sedmi darů Ducha svatého, kterými máš přemáhat nepřátele. Nebuď si jist sám sebou, že tebe přece žena nemůže oklamat; vždyť nejsi moudřejší než Adam ani Šalomoun ani silnější než Samson ani zbožnější než David, které oklamala žena. Proto se říká:

> „Adama, Samsona, Šalomouna i Davida krále,
> ty všechny svedla žena: je před ní snad bezpečný někdo?“[491]

484 Srv. Tób 6, 18–22.

485 Srv. Ez 18, 6.

486 Aurelius Augustinus, *Sermones* 216, 3.

487 1 Te 4, 4.

488 Hieronymus, *Ad Iovinianum* 1, 49.

489 Mt 10, 37.

490 Srv. Sd 16, 4–22.

491 Walther 502.

Střez se tedy, abys nikdy nenaslouchal ženě v čemkoliv, co by bylo proti přikázání Božímu. Vždyť Adam, Šalomoun a jiní jí popřáli sluchu: a kdo z nás si vůbec může představit, co kvůli tomu vytrpěli a jak budou někteří trpět věčně? Amen.

> Přijmi, Roberte, tyto mé řádky, a přijmi je vděčně,
> nebeských věcí se přidrž a plně se odevzdej Bohu,
> který ti dokáže dát jak krásnou tak dobrou ženu,
> potlačí palčivost touhy a nakonec propůjčí cudnost.[492]

492 Také zde následují latinské vysvětlivky k jednotlivým slovům ve verši.

TRAKTÁT MENŠÍ MISTRA JANA HUSI O MANŽELSTVÍ

Ve starém tisku: Postila svaté paměti M. Jana Husi, mučedlníka Božího, na evangelia, kteráž se čtou přes celý rok, k nížto přidané jsou mnohé jiné knihy téhož M. Jana Husi, kteréž jsou ještě nikdy nebyli imprimované a již nyní teprv na světlo jsou vydané. MDLXIII.[493] *Johannes Montanus – Ulrich Neuber, Nürnberg 1563 (a 1564?).*

Transkribovaný text je čtenářskou edicí, nikoli edicí kritickou. U daných textů jsme v situaci, kdy závazná pravidla pro přepis textu češtiny doby střední neexistují, rozhodla jsem se tedy pro takový přístup, který přibližuje text modernímu čtenáři. Opis je pořízen na základě starého tisku Postila svaté paměti M. Jana Husi, Nürnberg 1563, uloženého v Moravském zemském archivu v Brně, při přepisu jsem se řídila především pravidly Jiřího Daňhelky *Směrnice pro vydávání starších českých textů*, Husitský Tábor 8, 1985, 285–301. Důslednou transkripci vyžaduje Jiří Daňhelka pro edice kritické a pro takové čtenářské edice, jež mají sloužit vědeckému výzkumu. Pořizujeme-li však edici výlučně čtenářskou, máme možnost „rekonstrukce a normalizace jazykových jevů se zřetelem k době vzniku památky".[494] Přihlédla jsem dále k následujícím návodům: Milan Kopecký, *K vydávání památek 16. a 17. století*, Studia Comeniana et Historica 7, 1977, 7–22; Karel Hádek, *K transkripci česky psaných památek 16. a 17. století*, Studia Comeniana et Historica, tamtéž, 28–37.[495]

493 Moravský zemský archiv, Sbírka starých tisků G 21, sign. II 264. Použití starého tisku laskavě povolil Moravský zemský archiv v Brně. Za textem Husovy Postily, který končí na fol. CCXIII, je v knize jako pokračování textu včetně odpovídající foliace volně přiložen svazek menšího formátu o několika složkách, na jehož konci na fol. XXLXI je teprve údaj o místě vydání a o tiskaři: *Žalm LXXXXIX: Blahoslavený lid, kteréž se veseliti smí* (Ž 89, 16, Vulg. 88, 16). *Vytištěno v slavném a říšském městě Normberce u Jana Montána a Ulrycha Neybera.*

494 Jiří Daňhelka, *Směrnice pro vydávání starších českých textů*, Husitský Tábor 8, 1985, s. 289.

495 Dále Josef Vintr, „*Zásady transkripce českých textů z barokní doby*", Listy filologické CXXI/1998, 341–346; Ivan Šťovíček a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti,* Praha 2002 (s. 53–57); vzala jsem v úvahu také *Ediční poznámku* Roberta Dittmanna

Zvláště jsem zavázána doc. Pavlu Koskovi z Ústavu českého jazyka FF MU, který mi byl nápomocen při obtížích orientace v bludišti transkripce.

Čtenáře nadto upozorňuji, že v podčarových poznámkách tohoto překladu nejsou znovu identifikovány Husovy citáty z Bible, z kanonického práva, z církevních i jiných autorů a z duchovních písní. Tato určení má předcházející překlad, plné citace zdrojů je možno najít v poznámkovém aparátu edice originálu. Ve starém tisku, který je zde transkribován, jsou citáty uvedeny většinou zkratkami; ty jsou v přepisu bez dalších upozornění rozvedeny do standardního plného znění.

Prosils, nejmilejší, míním, že pro tvůj veliký užitek, ať by něco bylo napsáno o manželství, v něžto (jakož ty pravíš) skůro, bude-li vůle Boží, vstoupiti míníš. Jistě dobré věci prosíš, poctivé, svaté a užitečné, ale mně nesnadné. Neb manželství příčiny bylo by dlouho vypravovati, a také rozumu mému malému v žaláři zavřenému na pomoc není kněh nižádných; avšak v prosbě tak užitečné aby nebyl ovšem zapuzen a dokavádž by nebyl lépe zpraven nebo plněji naučen, tyto věci znamenám a položím: Co jest manželstvo. Proč jest od Boha ustanoveno. Které jsou zvláštní a první věci v manželství. A co tě má k manželství táhnouti.

O prvním tedy věz, že manželstvo jest pevné zavázání, neb jinak – manželstvo jest svazek takový, jehož nemůž rozvázati nižádný. Tak totiž když ty jsa osoba svobodná vólí[496] a slovy vypověděnými v tu chvíli s ženou svobodnou se zavážeš, rozvázání až do smrti tvé nebo její, tak aby mohl s jinou slušně se pojíti, nebudeš moci míti. Důvod toho jest v evangelium svatého Matouše v XIX. kapitole, když Kristus Pán mistrům a zákoníkům, když jsou jeho tázali, sluší-li však ženu pustiti pro některé příčiny, takto odpověděl řka, že nesluší, jedné pro hřích cizoložný, a to ještě soudem kostelním má rozvedeno býti, a mním, že to toliko rozvedení můž býti od příbytka ložního, ale ne aby slušelo pojíti jinou a neb s jinou bydleti, dokudž první živa jest. A k tomuť vzní řeč svatého Pavla 1. Korinthům. A znamenej, žeť jsem tuto řekl „osoba svobodná“, kteráž totiž jiným osobám nižádnou překážkou není zavázána, jakožto slibem panenství, rodem nebo příbuzností nebo kteroukolivěk jinou překážkou, všeť se to vynímá.

O druhém věziž, že manželstvo v ráji jest ustaveno od Boha pro lidu rozmnožení, když oddav Evu Adamovi řekl jest: „Roste a rozmáhejte se“. Ale kromě ráje dáno jest pro lidu rozplození a pro výstrahu. Pro lidu rozmnožení, když k Noe a k jeho ženě a k jeho pokolení řekl jest po potopě „Rosťte a rozmáhejte se a naplňte zemi“. K výstraze, totiž smilstva a ukrocení chlípnosti že ustaveno jest také manželství, svatý Pavel dí v 1. Korinthům v VII. kapitole: „Každý měj manželku svou pro smilstvo“, totiž pro výstrahu smilstva, „a každá měj muže svého“. Ty dvě

ke kompletnímu vydání Bible Kralické šestidílné s původními poznámkami, Česká biblická společnost 2015.

496 Orig. *persona legitima per consensum.*

příčině slyšíš zvláštné a užitečné manželství, a ty dobře zachovej, aby v manželství plod a výstrahu smilstva obsáhl spasitedlně.

O třetím znamenej: dí svatý Augustýn, že troje věc má býti při manželství: plod, víra a svátost. Plod, aby k chvále Pána Boha byl odchován. Víra, totiž věrnost, kteráž má býti pevně zachována. Svátost, kteráž má v poctivosti zachována býti.

Tyto věci pamatuje, nejmilejší, plod maje vychovejž, víru manželce pevně drž, a Krista choti s jeho církví svatou pokorně cti. Neb manželství svátost slove proto, neb jest svaté věci znamení: znamenáť spojení Kristovo s církví svatou. A toť míní svatý Pavel, když dí k Efezským v V. kapitole: „Svátost jestiť to veliká, totiž pro Krista a církev svatou." A protož tudíž také dí: „Muži, milujte ženy vaše, jakož Kristus choť svou, a vydal se jest na smrt za ni, aby jí osvětil." A protož mají muži ženy své milovati k blahoslavenství, jakož Kristus miloval jest choť svou, ale ne pro nečistotu a chlípnost. Mají také muži ženy své milovati pro plod, jakož Kristus miloval jest choť svou pro rozmnožení synův duchovních. A mají se milovati k ctnostem, aby jsouce sobě k dobrému nápomocni mohli by svatě v manželství živi býti, čeládku slušně zpravovati a po smrti život věčný v oslavě míti.[497] Amen.

O čtvrtém znamenej, totiž co tě má k manželství nejvíce táhnouti: velmi pilně rozum svůj opatř a viz, aby jinudy nevchodil než dveřmi, totiž skrze Krista, a tak aby nebyl lotrem a zlodějem jinak vstoupě aneb vejda do manželstva kromě příčin od Boha ustavených; neb jižť jest povědíno, pro kteréť by příčiny Pán Bůh manželství ustanovil, že pro rozplození a výstrahu smilstva, a ty nejprvé položiti máš na své mysli a svátost manželství ctíti. Protož pomniž, ať tebe krása ženská k manželství nejprve nehejbá, jenž by tě mohla vzbuditi k chlípnosti a k smilstvu, ne veliký rod, neb pýchu nadýmá, ne zboží ani panství, jenž zbuzuje k lakomství, ale všeliká počestnost buď nejprve na tvém rozumu, kteráž by tě v tvém manželství zachvátila a k tomu také zvelebila před Bohem i před lidmi. Ale snad díš: Kdež naleznu tak šlechetnou ženu, poněvadž řídko jest toho ptáka uhoniti? Nejmilejší, ihned toho máš odpověd hotovou, neb dí svatý Jakub v Kanonice své: „Každá věc daná nejlepší a každý dar dokonalý shůryť pochází, od Otce světlosti." A poněvadž dobrá žena jest dar dokonalý, tehdy máš z toho věděti, žeť ona jest dar Boží. A protož chceš-liž míti ženu dobrou, Boha se boj a přikázání jeho zachovávej a pros jeho pokorně, a onť tobě dá manželku dobrou. Neb onť jest, jenž spojuje, tak aby člověk různo nedělil, kteréžť on spojil. Onť jest oddal Adamovi Evu, Abrahamovi Sáru, Elkáně Annu, Thobiášovi Sáru, Zachariášovi Alžbětu, kteréž sou svaté syny rodily. Protož vstoupíc myslí svou ku Pánu Bohu, kterýž doufajících v něho neopustí, kterýžto svatému Thobiášovi Sáru pěknou skrze anjela jest způsobil, pro jejížto krásu těm, kteříž jsou jí neřádně milovali, ďábel Azmodeus sedmi jest odňal život v první noc skládání, ale svatému Thobiášovi jest

497 Vynechán odstavec: *Hec pensa...coniunx sua Eva*, výše v překladu s. 117.

neuškodil, neb ne pro chlípnost, ale pro plod, jakož jest jeho anjel naučil, tak se jest s ní oddal.[498]

Naposledy toto pomni, od manželky při její nemoci aby se zdržal, neb to Pán Bůh přikazuje. Od obtížené nebo těhotné, také i po porodu od manželky zdrž se nejméně za šest neděl. Dny sváteční, postní, jakož svatí praví, a zvlášť svatý Augustýn, také zachovávej. Vystříhej se také, nejmilejší, nepoctivých neb neřádných věcí s manželkou tvou, všelijakého dotýkání nepoctivého, ale bydli s ní poctivě, ať i ona také má k tobě poctivost a stud, a ať umí podlé rozkázání svatého Pavla svého těla chrániti posvátně a poctivě. Neb dí svatý Pavel: „Každý z vás, bratře, uměj své tělo chrániti v svatosti a v poctivosti."

Vystříhej se také od obcování častého s cizími, ať tvá nemá o tobě zlého domnění, neb tím milování mezi manžely ubývá, nechuť se zarozuje a čeledi bývá nechuť a nepokoj. Vystříhej se také, aby nemíval zlého domnění o své ženě, leč by která znamení jistá viděl. Zaviní-li kdy žena, tresci ji tajně a tiše bez pohoršení, pakli bude odreptávati, jehož Bože nedej, tehdy metlou, ne kyjem ji tresci. A velmi pilně se vystříhej, ať tebe v uzdu nepojme, jako Dalida Samsona, neb jakž tě oholí z sedmi vlasů, tj. obloupí z sedmi darů Ducha svatého, tak tě dá v moc Philisteům a nepřátelům, tj. ďáblům. A nedoufej sobě, by tebe žena nemohla přemoci, neb ty nad Adama a nad Šalomouna nejsi moudřejší, ani jsi Samsona silnější ani Davida světější. Avšak žena všecky tyto jest zklamala, kdož chce sobě nyní doufati? Vystříhej se také, aby nikdy ženy proti Božímu přikázání neposlouchal, neb Adam, Šalomoun i jiní proto jsou trpěli a druzí budou trpěti na věky – kdoť to můž úplně vymysliti?

Pro[499] čtyři příčiny bývá muži poznání ženy:
Aby chlípnil jako hovado, varoval se hříchu, plodil děti, dluh zákona plnil.
První skutek z těch čtyř smrtedlný hřích jest, druhý jest toliko všední,
ale dva poslední jsou bez smrti,
všední nejméně.

Chceš-li[500] se vystříhati smilstva, místa i času se varuj,
Neb čas a místo vede lidi všelijaké v smilstvo.

498 Vynecháno několik odstavců: *Ceterum scito, carissime – convenietis in lectum*, výše v překladu s. 118–119. Část tohoto vynechaného textu, verše, je připojena v závěru překladu, viz dále „Pro čtyři příčiny...", a pozn. tamtéž.

499 Viz výše starým překladatelem vynechaný text.

500 Toto dvojverší originál traktátu nemá.

O SVÁTOSTI TĚLA A KRVE PÁNĚ

De sacramento corporis et sanguinis Domini (Sepius rogasti), Bartoš – Spunar č. 77g. Přeloženo podle kritické edice Magistri Iohannis Hus Constantiensia (Magistri Iohannis Hus Opera omnia, tomus XXIV), Turnhout, Brepols (Corpus Christianorum, Continuatio mediaevalis 274), 2016, s. 183–210.

Překlad: Milan Svoboda: O nejsvětější svátosti oltářní, in: M. Jana Husi Sebrané spisy 5, 1904, s. 228–243.

Tento eucharistický traktát sepsal Hus pro Roberta, jednoho ze svých strážců ve vězení u dominikánů, dokončil jej 5. března 1415. Stará edice Flacia Illyrika (viz zde s. 9) i překlad M. Svobody dělí text do pěti kapitol, což se neopírá o rukopisnou tradici, nýbrž sleduje obsahové celky spisku. Traktát je pozoruhodný také tím, že se v něm výrazněji dostává ke slovu autorská osobnost.

Můj milý, opětovaně jsi mne žádal, abych ti něco napsal o svátosti těla a krve našeho Pána Ježíše Krista; víra o ní[501] patří, jak se obecně říká, k největším tajemstvím nauky křesťanského náboženství.

Nejhlubší, nejtajemnější a nejvyšší tajemství naší víry jsou čtyři: první je o Nejsvětější Trojici, druhé o Božím předurčení a předzvědění, třetí o Vtělení Slova, čtvrté o velebné svátosti těla a krve našeho Pána Ježíše Krista. A tak já, nepatrný člověček, jsem svůj názor podřídil a podřizuji ve všech těchto bodech a ve všech dalších článcích víry Písmu svatému, a zásadně nechci smýšlet ani tvrdit cokoli, co

501 Orig. *cuius fides.* Není vhodné překládat zde „víra v ni“, neboť vazbu „věřit v něco“ (*credere in*) vyhrazuje Hus ve shodě se scholastickými definicemi pouze víře v Boží osoby (srv. pozn. 338).

Připomínka

by se mu příčilo, ale podle pravidla svatého Augustina[502] pevně věřím tomu,[503] co chce Kristus, aby se o něm věřilo, a nevěřím ničemu, co on nechce; věřím také spolu se svatou matkou církví veškeré pravdě, jíž se věřit má – jak si blahoslavená Trojice přeje, aby se o ní věřilo, a také jak výslovně tak povšechně[504] držím rozhodnutí všeobecných koncilů a svatých doktorů. Také mám v hloubi srdce na paměti, že než bych tvrdil něco, co se protiví svaté víře, spíše bych vytrpěl s nadějí v pomoc Pána Ježíše Krista krutý trest smrti. Ve shodě s tímto prohlášením jsem napsal několik knížek, učil jsem, přednášel a disputoval na pražské univerzitě a kázal jsem lidu v českém království, zejména v Praze, evangelium Ježíše Krista.

Stejně tak ve shodě s tímto pokorným prohlášením víry (ovšem s respektem k eventuálnímu lepšímu názoru) se pro naše přátelství budu zabývat těmito body: zaprvé, proč byla tato velebná svátost ustanovena; zadruhé, co se o ní má věřit; zatřetí, že se má přijímat; a začtvrté, jak ji Kristovi věrní přijímat mají. Tyto čtyři věci lze pochopit na základě Apoštolových slov v První epištole Korintským v jedenácté kapitole: „Pán Ježíš v tu noc, kdy byl zrazen, vzal chléb, vzdal díky, lámal jej a řekl: Vezměte a jezte, toto je mé tělo, které se za vás vydává; to čiňte na mou památku.“[505] A pak řekl: „Nechť každý sám sebe zkoumá, než tento chléb jí a z tohoto kalicha pije.“[506] Když Apoštol říká, že „Pán Ježíš vzal chléb, vzdal díky a řekl toto je mé tělo“, mluví o tom, co se má věřit; když říká, že Ježíš řekl „vezměte a jezte“, mluví o tom, že se tato svátost má přijímat; když říká „to čiňte na mou památku“, naznačuje, proč je ustanovena, a když říká „nechť každý sám sebe zkoumá, než tento chléb jí a z tohoto kalicha pije“, naznačuje, jak se má tato velebná svátost přijímat.

K tomu prvnímu, totiž proč byla svátost těla a krve Páně ustanovena: je zřejmé, že je to připomínka našeho Pána Ježíše Krista, protože řekl „to čiňte na mou památku“. Kněz tedy má tuto velebnou svátost obětovat a laik ji má zbožně přijímat na památku Pána Ježíše Krista. A protože „připomínka“[507] je jako slovní složenina odvozena od při-, to znamená „zároveň“, a od „paměť“, sděluje nám to, že když věřící přijímá velebnou svátost, má si zároveň, jak jen může, připomínat a uvědomovat život Pána Ježíše Krista. Tedy ačkoli má mít na paměti zvlášť jeho umučení (jak říká Apoštol v První epištole Korintským v 11. kapitole „Kdykoli jíte tento chléb a pijete tento kalich, zvěstujete smrt Páně, dokud on nepřijde“ [508]), přece se při obětování a přijímání mají připomínat činy a dobrodiní Pána Ježíše Krista.

502 Srv. Aurelius Augustinus, *Velikonoční kázání*.

503 Srv. pozn. 338 a 501; sloveso „věřit“ váže překlad v tomto kontextu se 3. p. („věřit někomu, něčemu“); orig. má vazbu *credere + 4.p.* – doslova „věřit něco“. Tento rozdíl má v Husově učení a v teologii středověku vůbec zásadní význam, na tomto místě se ale můžeme spokojit s obvyklou českou vazbou.

504 Orig. *explicite vel implicite.*

505 1 K 11, 23–24.

506 1 K 11, 28.

507 Orig. *commemoracio* („památka“, „připomínka“). od *con*, *tj. simul* („zároveň“), a *memoria* („paměť“).

508 1 K 11, 26.

Proto kněží při slavení mše říkají: „Přinášíme ti i tento kalich spásy na památku umučení, zmrtvýchvstání a nanebevstoupení Pána našeho Ježíše Krista“.[509] Je zde jmenováno trojí, co oběť velebné svátosti symbolizuje především: umučení, zmrtvýchvstání a nanebevstoupení Pána Ježíše Krista – v tomto trojím ději byl vyzdvižen: při umučení ze země na kříž, při zmrtvýchvstání z hrobu a ze smrti do života, při nanebevstoupení ze světa do nebe. A tato vyzdvižení má mít na paměti kněz, když pozdvihuje a obětuje při velebné svátosti oltářní tělo Kristovo, které sám Kristus obětoval na oltáři kříže, a to nikoli nadarmo, nýbrž ke spáse mnohých – vždyť právě to dal najevo, když řekl „Toto je mé tělo, které se za vás vydává“. A proto říká svatý Augustin ve druhé distinkci kánonu O posvěcování,[510] že oběť této svátosti je tajemný znak umučení Kristova, tedy že alegoricky[511] představuje umučení Pána Ježíše Krista. A na znamení toho kněz přede mší obléká mnoho rouch, jež jako znaky představují šaty, v nichž byl Ježíš při svém utrpení vystaven posměchu Židů a pohanů.

Tak je z těchto Kristových a apoštolových slov zřejmé to první, totiž proč byla svátost těla a krve Páně ustanovena, tedy na jeho památku, a zvlášť na připomenutí jeho nejtěžšího, nejpotupnějšího, nejprospěšnějšího a nejslavnějšího umučení, takže ten, kdo zbožně přemítá o Kristově umučení, jí jeho tělo a pije jeho krev duchovně, i když právě nepřijímá velebnou svátost. O tom, můj milý, uvažuj: měj dobře na paměti Kristovo umučení, a kdykoli můžeš, zbožně a pokorně velebnou svátost přijímej.

Jako druhý bod jsem uvedl otázku, co se má o této velebné svátosti věřit. Zde říkám, že máme pevně věřit tomu, co pověděl o této velebné svátosti Ježíš Kristus apoštolům sám a pak skrze ně a další svaté učitele, a jak o ní učí svatá Římská církev. Taková víra v podstatě stačila mnohým svatým lidem a stačí i neučeným a prostým křesťanům, kteří nejsou podrobněji poučeni; vždyť prostí lidé věří, že na základě moci a ustanovení Krista, pravého Boha i pravého člověka, je prostřednictvím služby kněží ve velebné svátosti jeho skutečné tělo, počaté a narozené z přečisté Panny Marie mocí Ducha svatého, ono tělo, které bylo umučeno na kříži, po tři dni leželo v hrobě, vstoupilo na nebe a sedí na pravici Boha Otce. Ve velebné svátosti je právě toto tělo, aniž muselo být znovu ve své podstatě počato, a žádné jiné. Stejně tak krev, která byla z tohoto těla vylita na kříži na odpuštění hříchů. Neboť Ježíš Kristus řekl: „Vezměte a jezte, toto je mé tělo, které za vás bude vydáno. Pijte, toto je má krev, která za vás bude vylita na odpuštění hříchů.“[512]

---

509 *Ordo missae* – „Mešní řád“, *Offertorium* – „Obětování“ (Římský misál podle tridentského ritu): *...memores... Filii tui, domini nostri, tam beatae passionis, nec non et ab inferis resurrectionis, sed et in caelos gloriosae ascensionis...*

510 Srv. *Decretum Gratiani*, *De consecratione,* D. 2 c. 48 (Fr. I, col. 1331–1332).

511 Rukopisy originálu *misterialiter* „mysticky“, „alegoricky“, ale i *ministerialiter* „služebně“, „zástupně“.

512 Srv. Mt 26, 26–28; 1 K 11, 24.

Také máme věřit, že kněz, a to dobrý i špatný, má-li správnou víru o velebné svátosti, má-li v úmyslu konat tak, jak Kristus přikázal, a pronese-li při mši slova podle ustanovení církve, proměňuje – to jest mocí svátostných slov zprostředkovaně[513] působí, že je pod materií chleba skutečné tělo Kristovo, a podobně zprostředkovaně způsobuje, že je pod vnější podobou vína skutečná krev Kristova. Říkám, že tak činí zprostředkovaně, protože jedná jako Kristův prostředník či zástupce, který Kristovými slovy a jeho mocí způsobuje to, co způsobuje svými vlastními slovy a svou vlastní mocí Kristus, který podstatu chleba proměňuje ve své tělo a podstatu vína ve svou krev. Proto církev zpívá:

„Křesťanům se věřit dává,
chléb že se tu tělem stává,
víno v krev se promění.“[514]

A také:

„Slovo v těle slovu dává
moc chléb v tělo proměnit,
z vína Boží krev se stává.
I když Pán je smyslům skryt,
stačí sama víra pravá
srdce čisté přesvědčit.“[515]

Říkám také, že proměňuje stejně dobrý jako špatný kněz, protože skrze něj koná Bůh, jak říká svatý Augustin ve spise O těle a krvi Páně, což čteme v první kvestii první kauzy: „Svátost těla a krve Páně se neuskutečňuje víc prostřednictvím dobrého kněze a neuskutečňuje se méně prostřednictvím kněze špatného, protože se neděje zásluhou kněze posvětitele, ale Slovem Stvořitele.“[516] Také svatý Řehoř v první kvestii první kauzy, v kapitole začínající Mnozí světští lidé, říká: „Svátosti Páně se nestávají většími kvůli zásluhám dobrých lidí, ani menšími kvůli lidem špatným“ (protože zde nejedná prostředník, ale moc Ducha svatého). „To si máme myslet o těle a krvi Páně, o křtu a o pomazání.“[517] Podívej se, jak jasně říkají tito dva svatí učitelé, že i skrze špatného prostředníka slovo a moc Spasitele ve svátostech působí! (Prosím tě, tady mne neber za slovo, jestli jsem necitoval výroky

513 Srv. pozn. 511: *ministerialiter,* „služebně“, „zástupně“, zde „zprostředkovaně“.

514 Začátek šesté strofy sekvence Tomáše Aquinského Sione, chval Spasitele – *Lauda, Sion, Salvatorem*; podle Kancionálu českých a moravských diecézí (2013), č. 717, s. 547; AH 50, s. 584.

515 Čtvrtá strofa sekvence Tomáše Aquinského Chvalte, ústa – *Pange, lingua*; tamtéž č. 704, s. 526; AH 50, s. 586.

516 *Decretum Gratiani*, C. 1 q. 1 c. 77 (Fr. I, col. 385).

517 *Decretum Gratiani,* C. 1 q. 1 c. 84 (Fr. I, col. 388).

těchto dvou učitelů přesně, protože jsem při psaní neměl žádnou knihu.[518]) Takže právě on, Spasitel, za to musí být chválen jako přeslavný umělec či řemeslník.[519] Vždyť když lidé chválí řemeslníka, který pomocí dobrého a čistého nástroje vyrábí dobrou a čistou věc, oč víc musí chválit tohoto nejlepšího umělce, který čistě, dobře a bezvadně vytváří tak dobré, čisté, vynikající a skvělé dílo pomocí špatného, nečistého a vadného nástroje!

Tento názor jsem zastával již před svým vysvěcením za kněze a od počátku svého kněžství jsem takto kázal i psal, jak je zřejmé z knížky s mým kázáním O těle Kristově, které jsem sepsal v prvním roce svého kazatelského úřadu, což byl snad rok 1401.[520] Pak jsem takto učil na pražské univerzitě při své lektuře knihy Mistra Sentencí,[521] asi v roce 1409, kdy byl na pisánském koncilu zvolen papežem pan Alexander.[522] Ať Bůh všemohoucí odpustí mým nepřátelům, kteří o mně říkali a udali mne u Římské kurie, že jsem někdy kázal, že kněz žijící ve smrtelném hříchu neproměňuje a neposvěcuje. Je ovšem pravda, že jsem řekl i kázal, psal jsem i píšu, že žádný takový kněz neproměňuje a neposvěcuje záslužně a tak, že by toho byl hoden, ale proměňuje a posvěcuje nehodně ve vztahu k Bohu a sobě k odsouzení,[523] neboť zlehčuje jméno svého Boha. Protože u Malachiáše v první kapitole se píše: „Vám, kněží, kteří zlehčujete mé jméno. Ptáte se: Čím zlehčujeme tvé jméno? Přinášíte na můj oltář poskvrněný chléb. Je mezi vámi někdo, kdo by zavřel dveře a zapaloval na mém oltáři zadarmo?[524] Nemám ve vás zalíbení, praví Hospodin zástupů, a nepřijmu dar z vaší ruky.“[525] Podívej se, Hospodin říká, že špatní kněží zlehčují jeho jméno tak, že přinášejí na oltář poskvrněný chléb. O tom říká Řehoř v první kvestii první kauzy, v kapitole začínající Mnozí světští lidé: „Poskvrňujeme chléb, to jest tělo Kristovo, když přistupujeme k oltáři nehodně, jsme špinaví a přitom pijeme čistou krev.“[526] Tolik Řehoř.

Tedy když kněží žijící ve smrtelném hříchu proměňují, posvěcují a obětují nikoli zadarmo, činí tak proti Hospodinově vůli. Proto Hospodin říká: „Je mezi vámi někdo, kdo by zavřel dveře a zapaloval na mém oltáři zadarmo? Nemám ve vás za-

518 Tuto větu najdeme ve většině rukopisů traktátu. Některé ji mají v textu, v jiných je připsána jako marginálie.

519 „umělec či řemeslník“ – orig. *artifex*.

520 Husovo kázání na den Božího těla, 2. června 1401.

521 *Libri quattuor Sententiarum*, „Čtyři knihy Sentencí“ Petra Lombardského (+ 1164), základní univerzitní teologická příručka, jejíž výklad na teologické fakultě patřil k povinnostem bakalářů teologie.

522 Alexander V., papež 1409–1410.

523 Srv. 1 K 11, 29.

524 Smysl tohoto biblického verše je sporný. Kral. rozumějí výrazu *gratuito* ve významu „zadarmo“ (Kral. „darmo“), ČEP překládá verš takto: „Kéž by se mezi vámi našel někdo, kdo by zavřel dveře, abyste *marně* nezapalovali na mém oltáři oheň!“

525 Srv. Mal 1, 6–7.10.

526 Výše pozn. 517.

líbení, praví Hospodin zástupů, a nepřijmu dar z vaší ruky.“ Jestliže laik, který má na rozdíl od kněze vzhledem k přijímání Těla Páně menší zodpovědnost (tj. podléhá menšímu trestu), v hříchu jí a pije nehodně, tedy ke svému odsouzení a zatracení, což teprve kněz! Ten přece vzhledem ke svému vyššímu postavení, vzhledem ke znalostem, které má mít, a vzhledem ke své vznešené službě proměňuje a jí v hříchu o to víc nehodně, ke svému odsouzení a zatracení! Neboť Apoštol říká v jedenácté kapitole První epištoly ke Korintským: „Kdo jí tento chléb a pije z tohoto kalicha nehodně, jí a pije sám sobě odsouzení, protože nebere na vědomí,[527] že jde o tělo Páně.“[528] A jak velkého hříchu se dopouští každý, kdo takto nehodně jedná, ukazuje Apoštol tamtéž, když říká: „Kdo by tedy jedl tento chléb a pil kalich Páně nehodně, proviní se proti tělu a krvi Páně“, a to podle Ambrože[529] znamená: „Propadne trestu smrti, jako by Krista zabil.“ Z toho vyplývá, že když špatní lidé přijímají svátost, přijímají tělo a krev Páně; jinak by přece Apoštol neřekl „Kdo jí tento chléb a pije z tohoto kalicha nehodně, jí a pije sám sobě odsouzení, protože nebere na vědomí,[530] že jde o tělo Páně. A církev o tom zpívá takto:

„Dobří, zlí ho požívají,
nestejný však úděl mají:
život, nebo prokletí.
Zlým je k smrti, dobrým k žití;
jedny hubí, druhé sytí
téhož chleba přijetí.“[531]

Tuto tezi podle Augustinova Výkladu na Janovo evangelium potvrzuje to, jak tomu bylo s Petrem a jak s Jidášem. Oni přece oba stejně přijali ve svátosti tělo Páně, ale nestejně to s nimi dopadlo: Petr získal život, Jidáš smrt: vstoupil doň Satan,[532] aby spěšně dokonal svůj zločin,[533] se kterým již začal, totiž zradu svého Mistra a Pána.

K tomu je třeba poznamenat, jak praví svatý Bernard, že ve velebné svátosti je trojí: totiž skutečnost těla, jednota lásky a podoba chleba, a že se ke skutečnému tělu dostane špatný člověk, k jednotě lásky spravedlivý člověk, a chléb v jeho vnější podobě hryže malá myška.[534] Pomocí příkladu zde ukazuje tento světec rozdíl mezi

527 Orig. a Vulg. *non diiudicans,* ČEP: „nerozpoznává“; Kral. „nerozsuzuje“.

528 1K 11, 29.

529 Tzv. Ambrosiaster, výklad Pavlových epištol.

530 Viz pozn. 527.

531 Devátá strofa sekvence Tomáše Aquinského Sione, chval Spasitele – *Lauda, Sion, Salvatorem*; podle Kancionálu českých a moravských diecézí (2013), č. 717, s. 548; AH 50, s. 584.

532 Srv. L 22, 3; J 13, 27.

533 Srv. J 13, 27.

534 *Sermo de excellentia sanctissimi sacramenti et dignitate sacerdotum* (Kázání o výjimečnosti nejsvětější Svátosti a o kněžské důstojnosti), neprávem připisováno Bernardovi z Clairvaux.

třemi přijímajícími při přijímání velebné svátosti: špatný člověk přijímá svátost a v ní skutečné Kristovo tělo, ale nedostane se k jednotě lásky mezi Kristem a jeho údy, totiž svatými lidmi, k jednotě, kterou poskytuje velebná svátost; ale když přijímá svátost spravedlivý člověk, přijímá skutečné tělo Kristovo a přitom zakouší jednotu lásky, neboť je skrze zvláštní milost přijímání spojen s Kristem i s jeho údy. A zatřetí když se ke svátosti dostane a sní ji malá myška, rejsek, nepřijímá ani svátostně tělo Kristovo, ani jednotu lásky, ale jenom hryže vnější podobu chleba. Tedy špatný člověk svátost jako svátost přijímá, protože věří, tudíž přijímá svátostně tělo Kristovo; ale protože žije v hříchu, nedostává se k jednotě lásky, ale spíš se dál propadá v hříchu, který je protikladem jednoty lásky. Avšak spravedlivý člověk přijímá všechny tyto tři věci, tedy tělo Kristovo, milost i vnější podobu svátosti; a myš nebo rejsek hryže pouze vnější podobu chleba, protože přijímá svátost, ale ne jako svátost. Na těchto třech situacích se jasně ukazuje rozdíl mezi těmi, kdo přijímají svátost, a je taky zřejmé, jak existuje toto trojí ve velebné svátosti. Toho se dotýká také Inocenc ve sbírce kanonických dekretů Extravagantes, O slavení mší, v kapitole, která začíná „Když Marta“.[535]

Výše jsem taky řekl, že Kristus sám svojí mocí a svými slovy proměňuje podstatu chleba v podstatu svého těla a podstatu vína v podstatu své krve ve smyslu onoho verše z církevní písně:

„Slovo v těle slovu dává
moc chléb v tělo proměnit“,

což jsem již citoval.[536] „Slovo v těle“, to jest Syn Boží, který se stal člověkem, činí „slovem“, že se skrze přepodstatnění promění skutečný „chléb v tělo“, to znamená, že i víno se skrze přepodstatnění stává krví. To plyne i z výroku Ambrožova, Eusebiova i dalších ve druhé distinkci kánonu O posvěcování.[537] Proto jsem také tuto církevně schválenou píseň zpíval ve školách i v kostelech od začátku, co jsem se učil zpěvu, potom jsem ji předčítal při bohoslužbách a při mši a mluvil jsem o ní v kázáních – a naopak jsem nikdy nekázal, že ve svátosti zůstává podstata hmotného chleba, z čehož mne lživě obvinili nepřátelé pravdy.

Dále je třeba vědět, že se ve velebné svátosti něco jiného vnímá smysly a něco jiného je předmětem víry. To vyplývá z výroku svatého Augustina ve druhé distinkci kánonu O posvěcování,[538] protože smysly vnímáme vnější podobu svátosti

535 *Decretalia Gregorii IX*, l. 3, tit. 41, c. 6 (Fr. II, col. 363–637).

536 Pozn. 515.

537 *Decretum Gratiani*, *De consecratione* D. 2 c. 35 a dále (Fr. I, col. 1325–1332).

538 *Decretum Gratiani*, *De consecratione* D. 2 c. 45–46 (Fr. l, col. 1330–1331).

a věříme, že je v ní Kristovo tělo a krev. Vnější podobu vidíme, dá se lámat,[539] má chuť, voní, a když se láme, je to slyšet. Vnější podobu vidíme zrakem, můžeme se jí dotknout a dá se lámat rukama, drtíme ji v zubech, chutnáme jazykem, vnímáme ji čichem. Tomu všemu není podrobeno Kristovo tělo a jeho krev, ty jsou předmětem víry. Jako apoštol Tomáš Ježíše viděl po zmrtvýchvstání a dotýkal se jej jako člověka, a přitom uvěřil, že je to Bůh,[540] tak i v tom, o čem je zde řeč, nějak podobně vidíme a dotýkáme se vnější podoby, ale věříme, že je zde pod jinou vnější podobou skryto tělo Kristovo. Proto církev zpívá:

„Co nemůžeš vidět, vnímat,
víra živá jen dá poznat.“ [541]

„Co nemůžeš vnímat“ – totiž ochutnat, a „co nemůžeš vidět“ – tělesným zrakem. Nebo: „Co nemůžeš vnímat“, to jest co nepojmeš svým myšlením nebo rozumovým chápáním, to „dá poznat živá víra“ – abys věřil, že je to skutečné tělo a skutečná krev Pána Ježíše Krista.

Dále zpívá církev o lámání:

„Svátostný chléb když se láme
neváhejme, pamatujme:
v každé části poznáváme
tělo Páně v celosti“.[542]

A dále:

„Tisíce ho přijímají,
všichni celého však mají,
aniž z celku ubývá“. [543]

Z toho je zřejmé, že když se láme svátostná látka, hostie, neláme se tělo Kristovo; Božího těla taky neubývá, a ono nezačíná svou podstatou existovat až při

539 Lámání hostie při slavení eucharistie je připomínkou Kristova gesta lámání chleba při poslední večeři s učedníky; je též symbolem jednoty všech věřících v těle Kristově.

540 Srv. J 20, 26–28.

541 Z šesté strofy sekvence Tomáše Aquinského Sione, chval Spasitele – *Lauda, Sion, Salvatorem*; podle Kancionálu českých a moravských diecézí (2013), č. 717, s. 547 ; AH 50, s. 584; – vzhledem ke kontextu je zde překlad upraven.

542 Z osmé strofy téže sekvence.

543 Z desáté strofy téže sekvence (Sione, chval Spasitele), s. 548; AH 50, s. 584.

konsekraci;[544] ovšem vnější podoba svátostné materie – ta počátek existence má, a taky jí ubývá. Stejně tak je zřejmé, že ti, kdo svátostně jedí a pijí svátost těla a krve Páně, jedí a pijí všichni totéž tělo a pijí touže krev našeho Pána Ježíše Krista.

Musíme taky vědět, že po slovech konsekrace[545] je ve svátosti v celku tělo a krev Páně po celou dobu, pokud zde zůstává vnější podoba chleba a vína, není to zvlášť tělo a zvlášť krev,[546]
nýbrž

„Kristus je však celý v prvé,
celý v druhé podobě",[547]

jak zpívá církev, takže proměněním chleba je v podobě chleba tělo samo, a zároveň je zde i krev, a proměněním vína v krev je v podobě vína zároveň i tělo. Tudíž by bylo nanejvýš hloupé, ošklivé a bláznivé říkat, že tělo Kristovo je zde jen v té chvíli, kdy kněz velebnou svátost pozdvihuje, a když hostii položí, už tady tělo Kristovo není. Dozvěděl jsem se, že se někteří pokusili mi tuto hloupost podsouvat, a není divu, protože zlomyslníci a závistivci nehledí na to, co říkají, hlavně, že to říkají. Takhle přece i zákoníci a farizeové popuzení kázáním pravdy říkali proti Pánu, že je to pijan, šílenec, že je posedlý zlým duchem, že je svůdce lidu, že pobuřuje celou Judeu, že znesvěcuje sobotu, že je nízkého původu, že zakazuje odevzdávat daň císaři, že se rouhá, že si osobuje královskou důstojnost, jiné že zachraňuje a sám se zachránit neumí.[548] Ale ačkoliv Pravda tělesně na tři dny spočinula v hrobě, přece nakonec opět povstala. Tamti už vidí, jak nespravedlivě potupili, obžalovali a zatratili Pána; a i my brzo uvidíme, jakou víru jsme zastávali a jaké nesnáze jsme bezdůvodně způsobili svým bratřím!

Také věz, že takové výroky jako „tělo a krev Kristova se lidem rozdílejí", „při mši uvidím nebo viděl jsem tělo Kristovo", „tělo Kristovo se bere do rukou", se vztahují ke svátosti neboli k vnějším podobám, a tak se jim má rozumět. Proto také k onomu Berengarovu[549] výroku, který se čte ve druhé distinkci kánonu O posvěcování[550] a kde se říká, že po konsekraci je zde nejen svátost, ale také skutečné tělo a krev Páně, a že je skutečně kněží berou do rukou a věřící je drtí v zubech, říká

544 *Consecratio,* dosl. „posvěcování" – užito ve smyslu „proměňování" – transsubstanciace (posvěcení chleba – hostie – a vína, takže jsou proměněny v Kristovo tělo a krev).

545 *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus* – „To je mé tělo, to je má krev".

546 V chlebu – hostii, je obsaženo celé tělo i krev Kristova, stejně tak ve víně (teoreticky tak k plnému přijetí svátosti stačí přijetí jedné materie, buď jen chleba nebo jen vína) – dogma, které brzy začnou popírat zastánci přijímání kalicha (pod obojí způsobou, sub utraque specie).

547 Ze sedmé strofy téže sekvence.

548 Narážky na řadu míst evangelií: Mt 11, 19; J 10, 20; Mc 3, 22; Mt 27, 63; L 23, 5; Mt 12, 5; L 13, 12–16; Mt 13, 55–57; L 23, 2; Mt 27, 11; Mc 15, 2; L 23, 3; L 23, 35.

549 Berengarius Turonensis († 1088) ve spise *De sacra cena* („O Večeři Páně") popírá transsubstanciaci.

550 *Decretum Gratiani*, *De consecratione* D. 2 c. 42 (Fr. I, col. 1329).

glosa: „Toto ber s rezervou a celé to vztahuj pouze na vnější podobu“, tak, že kněží berou do rukou svátost – totiž vnější podobu svátosti, a v zubech že drtí svátost – totiž vnější podobu svátosti. Tak se mají chápat také slovní obraty „tělo Kristovo se věřícím rozdílí nebo rozdává“ – tedy svátost těla Kristova, a „krev Kristova se rozdílí nebo rozlévá“ – tedy svátost krve Kristovy; „při mši jsem viděl nebo uvidím tělo Kristovo“ – tedy svátost těla Kristova, v níž je, jak věříme, přítomno tělo a krev Pána Ježíše Krista.

Třetí, co jsem hodlal říci, je to, že tato velebná svátost se má přijímat, protože Spasitel říká „Vezměte a jezte, toto je mé tělo“.[551] Ovšem proč ji mají Kristovi věrní přijímat, k tomu sám Spasitel klade u Jana v šesté kapitole „tři příčiny udávající účel:[552] První je zůstávat v Něm a mít Jej v sobě jako toho, kdo zůstává“, to když Ježíš říká: „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm.“[553] Druhá je nezemřít na věky, a z toho důvodu říká: „Kdo jí tento chléb, živ bude na věky.“[554] Třetí příčina je mít věčný život, a proto říká: „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný.“[555] – Existují i jiné příčiny, které mají vzhledem k těmto třem zprostředkující funkci, jako je očišťovat se od hříchů, prospívat ve ctnostech, být zproštěn očistcového trestu, který by měl člověk trpět, obrnit se proti nepřátelům, tedy proti světu, tělu a ďáblu, tlumit v sobě pokušení, být prospěšný živým i mrtvým, působit radost andělům a svatým v nebi, přibližovat se království nebeskému, být hotov zemřít pro Krista, duchovně se v něm veselit, v duchu se osvěcovat a radostně očekávat Boží království. Hleď, můj milý, budeš-li mít pro přijímání svátosti tyto příčiny na zřeteli, připravíš se pilně, radostně i pokorně k jezení těla Kristova.

Když budeš v duši zvažovat tyto příčiny, budeš zvažovat i jejich protiklady – u těch, kdo nechtějí jíst tělo a pít krev Pána Ježíše Krista. Neboť kdo nejí tělo Páně patřičně,[556] nezůstává skrze milost v Kristu, a Kristus nezůstává v něm. A také ten, kdo nejí, nakonec zemře na věky. Také nemá život věčný, a tak dále. Neboť neprospívá ve ctnostech, není zproštěn trestů, neobrňuje se proti nepřátelům, netlumí v sobě pokušení, není prospěšný živým ani mrtvým (k dosažení věčného života, a to tím, že by dobře žil, protože žije špatně), nepůsobí radost andělům a svatým, nepřibližuje se svými zásluhami království nebeskému, není hotov zemřít pro Krista, duchovně se v něm neveselí, neosvěcuje se v duchu, ani radostně neočekává Boží království. A tak běda ubožákovi, který pohrdá velikým dobrem, o němž jsem mluvil, a upadá do tohoto zla!

---

551 Mt 26, 6.

552 *Causas finales; causa finalis* je v české terminologii „příčina účelná“.

553 J 6, 56.

554 J 6, 59.

555 J 6, 54.

556 *Digne,* doslova „hodně“ (tak, že by jí byl hoden).

Můj milý, aby ses tedy vyhnul velkému zlu a abys naproti tomu dosáhl velkého dobra, patřičně jez velebnou svátost, vždyť ji Pán k jezení dal, když řekl: „Vezměte a jezte, to je mé tělo.“ [557] A z toho všeho plyne to třetí, totiž že se má velebná svátost přijímat.

Za čtvrté jsem si předsevzal vyložit, jak se má tato velebná svátost přijímat. Je zřejmé, že ji máme přijímat zbožně a pokorně ve víře, naději a lásce, s úctou a bázní. O tom mluví Apoštol v jedenácté kapitole První epištoly Korintským takto: „Nechť každý sám sebe zkoumá, a tak tento chléb jí a z tohoto kalicha pije“.[558] Člověk se tedy má zkoumat, aby jedl tělo Kristovo a pil jeho krev patřičně k získání věčného života, a nikoli nepatřičně, nehodně, ke svému zatracení. Má se zkoumat ve třech teologických ctnostech, totiž ve víře, v naději a v lásce. Má se zkoumat také v morálních ctnostech, v nichž spočívá ctnostný život člověka.

Ať tedy člověk, který chce jíst tělo Páně a pít jeho krev, zkoumá nejprve svou víru: věří-li veškeré pravdě, jíž se má věřit, aspoň zjednodušeně,[559] a věří-li, jak jsem již řekl, tomu, co ustanovil o velebné svátosti náš Pán Ježíš Kristus a svatá Římská církev. Ať zkoumá svou naději, což je očekávání blaženosti, která vychází z milosti a zásluh: ať zkoumá, jestli pevně doufá, že je bez smrtelného hříchu, že napříště už nebude smrtelně hřešit, a že bude patřičně jíst tělo našeho Pána Ježíše Krista, aby dosáhl věčného života. Zatřetí ať zkoumá svou lásku, jestli nade vše miluje Boha, a bližního jako sebe samého.[560]

Ať se zkoumá v morálních ctnostech: nejprve ať zkoumá svou rozumnost – zda dělá ke cti Boží všechno rozumně, svou spravedlnost, dává-li každému, co mu náleží,[561] tedy Bohu bázeň, poslušnost a úctu, bližnímu lásku, sobě samému skromnost, to znamená uměřené chování. Ať zkoumá svou střídmost, jestli zdrženlivě jí a pije, neporušuje-li posty, které ustanovila církev, a žije-li střídmě, tedy cudně. Ať zkoumá svou statečnost, což je ctnost, díky níž se člověk kvůli spravedlnosti vydává do ohrožení; ať zkoumá, zda by se odvážil podstoupit strašnou smrt pro Krista, který se pro něj vydal nejpotupnější, nejtěžší a nejstrašnější smrti. Ať zkoumá své myšlení, slova i skutky: myšlení – aby nemyslel na nedovolené věci; slova – aby nemluvil pošetile, neslušně, sprostě, podvodně, utrhačně nebo planě, vždyť jestli „z každého planého slova, jež lidé promluví, budou skládat účty v den soudu“,[562] jak praví Spasitel u Matouše ve dvanácté kapitole, platí to ještě mnohem víc o slovech pošetilých a škodlivých; skutky – nejprve tak, aby zaměstnání, které

557 Mt 26, 26.

558 1 K 11, 28.

559 Orig. *implicite.*

560 Dt 6, 4–5; Mt 22, 37.39; Mc 12, 30–31; L 10, 27.

561 Srv. R 13, 7. Tuto zásadu cituje římské právo, srv. též M. T. Cicero, *De officiis* – O povinnostech, 1, 15: *in hominum societate tuenda tribuendoque suum cuique* (srv. zde pozn. 449).

562 Mt 12, 36.

vykonává, nepatřilo k těm nedovoleným, aby se dobrovolně nevěnoval ničemu neužitečnému, a vůbec aby nedělal nic nedovoleného nebo škodlivého. Ať zkoumá svou lítost, zda se při zpovědi opravdu hluboce rmoutí nad svými hříchy, jestli se poctivě vyzpovídal ze všech, má-li pevné předsevzetí již nehřešit, a ať zkoumá, jak koná pokání, zda je činí a chce-li je dovést do konce.

Takto se tedy má člověk zkoumat, protože Apoštol říká „ Nechť každý sám sebe zkoumá, a tak“, to jest prostý hříchu a s čistým svědomím, „tento chléb“, který dává světu život, „ať jí“, „a z tohoto kalicha“, to znamená ze svátostného kalicha, v němž je krev vylitá pro odpuštění hříchů, „ať pije“.[563] Jak šťastný je člověk, který zařídil svůj život ve shodě s tímto zkoumáním, aby si zasloužil v nové milosti přijímat Krista sídlícího ve velebné svátosti jako svého hosta! A naopak – jak nešťastné je svědomí (a měly by se nad ním prolévat hojné slzy!), které se tak znečistilo špatnými skutky, že v něm nemůže spočinout Kristus, ale musí v něm sídlit a vládnout nad ním ďábel.

Také je třeba vědět, že jezení těla Kristova a stejně tak pití je zaprvé pouze duchovní, které znamená zůstávat v Kristu a mít jej jako toho, kdo v člověku zůstává. O tomto jezení říká sám Pán u Jana v šesté kapitole: „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm“. [564] O tom říká Augustin v kázání na Janovo evangelium: „Jíst tento pokrm a pít tento nápoj znamená zůstávat v Kristu a mít jej v sobě jako toho, kdo zůstává.“[565] A k tomuto duchovnímu jezení a pití jsou lidé zavázáni pod trestem ztráty věčného života podle slov Páně v šesté kapitole Janova evangelia: „Nebudete-li jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, nebudete v sobě mít život.“ [566]

Druhé jezení těla a pití krve Pána je pouze svátostné. A to je to, při němž člověk jí a pije velebnou svátost ve smrtelném hříchu, jak to udělal Jidáš Iškariotský. A je označováno jako „pouze svátostné“ z toho důvodu, že ten, kdo takto jí a pije, nezůstává skrze milost v Kristu a Kristus nezůstává v něm, i když člověk ve svátosti tělo Kristovo jí a jeho krev pije. A tento rozdíl naznačuje svatý Augustin, když říká „Ten, kdo nejí, jí, a ten, kdo jí, nejí“,[567] protože spravedlivý člověk, který nejí svátostně, jí duchovně, neboť skrze milost zůstává v Kristu a Kristus v něm, a když svátostně jí nehodný člověk, nejí duchovně, neboť nezůstává v Kristu a nemá Krista jako toho, kdo v něm zůstává.

563 1 K 11, 28.

564 J 6, 57.

565 Aurelius Augustinus, *In Iohannis evangelium tractatus* 26, 18.

566 J 6, 53.

567 Výrok nepochází od Augustina, středověcí autoři jej však Augustinovi připisují, např. Petrus Lombardus, *De corpore Christi* („O těle Kristově“), 6, 20; srv. Petrus Lombardus, *Sententiarum libri quattuor*, 4, 9, 3.

Třetí jezení a pití je svátostné i duchovní. A to je to, při němž spravedlivý člověk, který je toho hoden,[568] jí ve svátosti tělo a pije krev Kristovu; tehdy totiž přijímá velebnou svátost, Kristovo tělo a krev, a vnitřní obsah svátosti,[569] což je milost, jíž je spojen s Pánem Ježíšem Kristem. Kvůli této milosti se tato svátost jmenuje „eucharistie“ od eu, „dobrý“, a caris, „milost“ nebo „dar lásky“, tedy dobrá milost, dobrý dar lásky.

První jezení bude věčné, protože svatí budou věčně zůstávat v Kristu a věčně budou Krista mít jako toho, kdo v nich zůstává. Druhé nebude věčné, myslím ale, že zde bude až do soudného dne stejně jako špatní křesťané, kteří nehodně jedí tělo Pána Ježíše Krista. Třetí má mezi křesťany vytrvat až do dne, kdy přijde soud – podle Apoštolova výroku v jedenácté kapitole prvního listu Korintským: „Kdykoli budete jíst tento chléb a pít tento kalich, zvěstujete smrt Páně, dokud on nepřijde.“[570]

První jezení by všichni křesťané měli mít, druhému se mají ze všech sil vyhýbat, třetího se zbožně a pokorně účastnit. Ale běda, právě tohoto třetího se mnoho lidí neúčastní, protože to první mezi nimi vymizelo úplně nebo hodně ochladlo, jak se blíží den soudu. Znamení jeho příchodu oznámil Spasitel učedníkům, když jim u Matouše ve dvacáté čtvrté kapitole řekl: „Rozmůže se nepravost, protože vychladne láska mnohých.“[571]

Vždyť první křesťané, kteří hořeli láskou ke Kristu, denně jedli velebnou svátost: ve druhé kapitole Skutků se říká,[572] že každý den lámali chléb, tedy přijímali velebnou svátost (jak to říkají glosy); a v jednom svém listu píše svatý Cyprián,[573] že tak byli denně připraveni pro Krista vytrpět smrt. Avšak když postupem času chladla láska, jedli v neděli. A když se potom dál rozmáhala nepravost, ustupovali lidé od častého přijímání, a proto bylo ustanoveno, aby svátostně jedli tělo Páně aspoň o největších svátcích. A jak mezi křesťany sílilo lakomství, pýcha a přepych, a jak v důsledku toho docházelo k zapomenutí Kristova umučení (jehož památka se připomíná jezením jeho těla a pitím jeho krve), bylo stanoveno,[574] aby jedli velebnou svátost nejméně jednou za rok, o Velikonocích, a to po předchozí zpovědi. Ale teď už dosahuje špatnost svého vrcholu, protože někteří chtějí jíst tělo Páně jen před smrtí, a někteří vůbec nikdy. Jak tedy budou připraveni zemřít pro Krista lidé, kteří nemají potěšení z nejsladšího pokrmu, který jim byl dán z největší lásky

568 *Digne*, „hodně“, tj. náležitě, zaslouženě.

569 Orig. *rem sacramenti.*

570 1 K 11, 26.

571 Mt 24, 12.

572 Srv. Sk 2, 46.

573 Srv. Thascius Caecilius Cyprianus, Epistulae 58, 1, 2.

574 Dekret *Omnis utriusque sexus* vydal IV. Lateránský koncil (1215, papež Innocenc III.).

a milosti, aby nakonec mohli překonat všechno zlo? Běda těm, kterým se protiví[575] tato nanejvýš spásná a nejsladší strava, která hladové sytí dobrým věcmi a ty, kdo jí pohrdají, posílá pryč s prázdnou![576]

Nejmilejší bratře, z Boží milosti v Kristu nyní už jsou dny spásy[577] a pokání; odložme tedy staré smýšlení[578] a usilovně se z celého srdce snažme, abychom mohli s neposkvrněným tělem, s čistým srdcem i dobrým svědomím[579] jíst Večeři Páně nikoli ke svému odsouzení, ale k věčnému životu.

To nám rač dopřát Ježíš Kristus, pravý Bůh a Syn Boží a Panny Marie, na věky věků požehnaný. Amen.

(Dopsáno v úterý po neděli Oculi atd.)[580]

Dej, Bože, Robertovi, ať všechno to pochopí správně,
aby se zbožně modlil a neměl prázdnotu v duši,
ať jí nebeský chléb a krev Svaté Večeře pije,
Svátost, již z milosti lidem dal Ježíš, Král a Pán slávy,
tomu, kdo zbožně jí; a tomu, kdo vytrvá, nebe.[581]

575 Srv. Nu 21, 5.

576 Srv. L 1, 53.

577 2 K 6, 2.

578 Ef 4, 22 (*exuentes veterem hominem*).

579 Orig. *casto corpore, mundo corde et pura consciencia.*

580 Třetí neděle postní, zvaná podle verše introitu *Oculi* (Ž 25, 15 – Vulg. Ps 24, 15: *Oculi mei semper ad Dominum* – „Své oči stále upírám k Hospodinu...“), v r. 1415 byla 5. března.

581 Verše mají v originále formu leoninských hexametrů, tj. každý verš je opatřen vnitřním rýmem (rýmují se slabiky před cézurou verše s jeho zakončením, např. zde první verš: *Da, Deus, Ro**berto** hec capere lumine **certo***).

MIKULÁŠ Z POŘÍČÍ, O VELEBNÉ SVÁTOSTI TĚLA A KRVE PÁNA KRISTA

Ve starém tisku: „O velebné svátosti těla a krve Pána Krista, co a kterak o ní drženo od věrných a věříno býti má. Spis Mistra Jana k Robertovi v Konstancí v žaláři sepsaný. Item jiný o témž. A pak list k témuž mistra Jana Rokycany“.[582]

Obrázek „Mistr Jan Hus – Robertus“ jsme převzali z titulního listu Konáčova tisku „O velebné svátosti“ NK ČR, sign. 46 G 832 přív. 25 s laskavým svolením NK ČR.

Stejně jako výše u traktátu O manželství i zde následuje přepis ke čtenářské potřebě, nikoli kritická edice.[583] Přepis je pořízen na základě digitalizované kopie starého tisku Národní knihovny České republiky v Praze, 46 G 832, a to podle pravidel, uvedených zde výše v úvodní poznámce k českému překladu spisu De matrimonio (O manželství). Znovu zde děkujeme za účinnou pomoc doc. Pavlu Koskovi. – Husovy biblické citáty jdou zde výjimečně určeny v případě dvou veršů v překladatelově dedikaci, zcela na začátku textu. Vše další je analogické k přepisu českého překladu traktátu De matrimonio.

O velebné Svátosti těla a krve Pána Krista, co a kterak o ní drženo od věrných a věříno býti má.

Urozenému vládyce panu Benešovi Kalenicovi z Kalenic a na Škvořeticích kněz Mikuláš, kostela svatého Petra na Poříčí v Praze farář, pozdravení vzkazuje. „Na múdrost všech starých ptáti se bude múdrý a písma prorockého pilen bude

582 Překlad Mikuláše od svatého Petra na Poříčí, vytiskl Mikuláš Konáč z Hodíškova, Praha 1522. Ota Halama, *Pikartské dialogy*, Praha, Lidové noviny, 2012, s. 158, č. 14, s. 33.

583 Kritickou edici hodlal pořídit a vydat v 70. letech minulého století Amedeo Molnár, tato práce však zůstala v rukopise.

„Dej Bože, Robertovi, ať všechno to pochopí správně"

a vypravování mužů znamenitých ostříhati bude“, duch Boží v knihách Ecclesiastici v XXXIX[584] praví. A skrze Jeremiáše v VI. kapitole[585] dí, řka: „Stůjte na cestách a ptejte se na cesty staré“ etc. Někdy Čechové předkové naši na múdrost starých se vyptávali a cestami starými kráčejíce túto radú Ducha svatého se zpravovali, a jakého sú skrze to prospěchu a slovútnosti před Bohem i přede všemi národy dosáhli, zjevné jest. Těchto pak našich časů na jaké múdrosti se ptáme a jakými cestami chodíme, co nám a zemi této někdy přeslavné již z toho přišlo a nezměníme-li, nač přijde, vidímy; ale ať bych tesklivý nebyl, na kterých múdrost (jiné pomina) Mistr Jan Hus, kterým se mnozí nynější vůdce tarasují, se ptal a kterakými cestami chodil, z tohoto jeho kratičkého o velebné svátosti těla a krve Pána Krista spisu, kterýž v Konstancí v žaláři svému příteli Robertovi sepsal, poznati můžete. Kterýžto spis aby z latinské řeči v českou obrácený vytištěn a tvé milosti ode mne za jakýž takýž dárek dán býti mohl, usyloval sem. Z kteréhož poznáš, jak velmi se nesrovnává nynějších mnohých učitelů múdrost s tohoto starého učitele múdrostí, a kterak cesta jich daleko jest od cesty jeho.[586]

Mnohokrát si prosil, nejmilejší, abych tobě něco o svátosti těla a krve Pána našeho Ježíše Krista napsal, kteréhožto víra mezi přesvatými náboženstvi křesťanského[587] kusy, jakož se obecně říká, pokládá se. Neb čtyři sú nejhlubší, nejskrytější, a víry naší nejvyšší tajnosti. První o přesvaté Trojici, druhá o božském předzvědění a uložení. Třetí o vtělení Slova a čtvrtá o velebné svátosti těla a krve Pána našeho Ježíše Krista. Protož při všech těch čtyřech kusích i při všech jiných věřených já, človíček, mysl mú Písmu svatému sem poddal a poddávám, nic nechtě o všem smysliti neb mluviti jemu odporného, ale věře přepevně podle zprávy svatého Augustýna cožkoli chce Kristus o sobě věřiti, a nic nevěře, což chce o sobě nevěřiti. Věře také s svatú matkú cirkví o vší pravdě věřící, jakož chce požehnaná Trojice o ní věříno býti, drže také obecních sněmů a svatých doktorů církve smysl otevřeně neb přikrytě. Drže také to srdečně, že nežli bych chtěl co svaté víře odporného mluviti, že bych chtěl v naději a pomoci Pána našeho Ježíše Krista trpěti trápení ukrutné smrti. Jakož sem pak pod tímto vyznáním některé napsal knížky, učil sem, četl, odpovídal v koleji pražské a kázal sem lidu v království českém[588] Čtení Pána našeho Ježíše Krista, pod týmž také vyznáním věrným a pobožným vymíňuje lepší smysl dotknu pro tebe kusů těchto. Nejprv, proč ustanovena jest tato velebná svá-

584 Srv. Sír 39, 1–3.

585 Srv. Jer 6, 16.

586 Dedikace Benešovi z Kalenic dál pokračuje stručnou anotací dalšího eucharistického spisku Mikuláše z Poříčí a listu Jana Rokycany.

587 křesťanského: emendace, tisk má *křesťanskými*.

588 Vynecháno *et specialiter Pragae* („zejména v Praze“), výše v překladu s. 127.

tost. Druhé, co má o ní věříno býti. Třetí, že má přijímána býti, a čtvrté, kterak má od věrných přijímána býti.

Neb tyto čtyři věci rozumíny býti mohú v slovích Apoštola v prvním k Korintom v XI kapitole, když dí: „Pán Ježíš v kterúž noc zrazován byl, vzal chléb a díky čině lámal i řekl: Beřte a jezte, toť jest tělo mé, kteréž za vás vydáno bude. To čiňte na mé připomínaní.“ A potom dí: „Ale zkus se sám člověk, a tak z chleba jez a z kalicha pij.“ Když dí Apoštol, že Pán Ježíš vzal chléb a díky čině řekl: „Toť jest tělo mé“, dotýká, co má věříno býti. A když dí, že Ježíš řekl: „Vezměte a jezte“, dotýká, že ta svátost má přijímána býti. A když dí: „To čiňte na mé pamatování“, znáti dává, proč jest ustanovena. A když dí: „Zkus se sám člověk, a tak z chleba toho jez a z kalicha pij“, oznamuje, kterak ta svátost velebná má býti přijímána.

Při prvním, totiž proč jest uložena těla krve Páně svátost, ukazuje se, že je pamatování Pána našeho Ježíše Krista. Nebť jest řekl: „To čiňte na mé pamatování.“ Protožť má kněz tu velebnú svátost obětovati a láik nábožně přijímati na památku Pána našeho Ježíše Krista, totiž že věrný v přijímání se svátosti velebné má spolu v paměti míti, co nejvíc může, život Pána Jezukrista. A ačkoli zvláště umučení jeho má míti v paměti, jakož dí Apoštol v 1. k Koryntom v 11: „Kolikrátžkolivěk jísti budete chléb tento a kalich píti, smrt Páně zvěstujete, dokudž nepřijde“, však při obětování a přijímání jím mají skutkové a dobrodiní připomínána býti. Protož na mši svaté říkají kněží: „Obětujeme tobě i tento kalich spasitedlný na památku umučení, vzkříšení a vstúpení Pána našeho Ježíše Krista.“ Tři věci tu se jmenují, kteréž se zvláště skrze obětování svátosti velebné znamenají, umučení, vzkříšení a vstúpení Ježíše Krista Pána, v nichž jest vyzdvižen, neb při umučení z země na kříž, při vzkříšení z hrobu, a z smrti k životu, při vstúpení z světa na nebe. A to pozdvižení má míti v paměti kněz, když pozdvihá a obětuje v svátosti velebné Bohu Otci tělo Kristovo, kteréž sám Kristus obětoval na oltáři kříže, aniž nadarmo, ale na vykúpení mnohých. Neb to znamenaje řekl: „Totoť jest tělo mé, kteréž za vás zrazeno bude.“ A protož dí svatý Augustýn De consecratione distinctio II, že obětování té svátosti jest umučení Kristovo v vyznamenávané služebnosti, totiž znamená služebně umučení Pána našeho Ježíše Krista. A na znamení toho kněz chtíc mši slúžiti v mnohé rúcho se obláčí, kteréž znamená rúcho, v němž v umučení svém on, Ježíš, jest posmíván od židů a pohanů. Hle, z slov Kristových a Apoštola dokazuje se první, totiž proč svátost těla a krve Páně jest uložena, že na jeho připomínaní, a zvláště na paměť přetěžkého, přeohavného, přeužitečného a přeslavného umučení. Protož ktož nábožně je pamatuje, tenť duchovně tělo jeho jí a krev pije, ačkoli svátosti velebné tehdáž nepřijímá. To rozjímej, nejmilejší, umučení Kristovo měj v paměti, a svátost velebnú přijímej nábožně a pokorně, když můžeš.

Druhé jest, což sem pověděl, co má věříno býti o té velebné svátosti. Kdež pravím, že cožkoli Kristus Ježíš skrze se apoštolom a skrze ně i skrze jiné svaté doktory vydal a cožkoli drží svatá jeho církev o té svátosti velebné, to pevně má vě-

říno býti. A na tom vůbec dosti bylo mnohým svatým věřiti, i dosti jest neučeným a sprostným křesťanom zprávy nemajícím širší, neb když věří sprostní, že z moci a z ustanovení Krista, pravého Boha a pravého člověka skrze posluhování kněze[589] jest v svátosti velebné pravé tělo jeho, kteréž počato jest a narozeno z Marie Panny nejčistší mocí Svatého Ducha, kteréž umučeno jest na kříži, kteréž ležalo v hrobě tři dni, kteréž vstúpilo do nebe a sedí na pravici Boha Otce. To a nejiné bez nového podstatného početí jest v té svátosti velebné. Též krev, kteráž vylita na kříži na odpuščění hříchů z téhož těla. Neb jest řekl Kristus Ježíš: „Vezměte a jezte, toť jest tělo mé, kteréž za vás zrazeno bude. Pijte, to jest krev má, kteráž za vás vylita bude na odpuščění hříchů."

Také věříno býti má, že tak dobrý, jako zlý kněz, maje víru pravú při svátosti velebné a maje úmysl tak činiti, jakž přikázal Kristus, a říkaje slova na mši podlé zřízení církve, posvěcuje, to jest mocí slov posvěcování činí služebně, aby bylo pod způsobem chleba pravé tělo Kristovo, též pod způsobem vína služebně že jest pravá krev Kristova. A pravím, činí služebně, že jako služebník Kristů, kterýžto mocí a slovy Kristovými činí to, což činí Kristus mocí vlastní a slovy vlastními proměňuje chléb v tělo své a víno v krev svú. A protož zpívá církev:

„Naučení se dává křesťanom,
že v tělo se proměňuje chléb a víno v krev."

A opět:

„Slovo tělo, chléb pravý,
slovem tělo pósobí,
a býváť krev Kristova víno.
Nevystatčí-li rozum,
na samé víře dosti buď."

Pravím také, že tak dobrý, jako i zlý kněz posvěcuje, neb Bůh skrze něj pósobí, jakož praví svatý Augustýn O těle a krvi Páně a pokládá se I q. I: „Svátost těla a krve Páně ani od dobrého více ani od zlého méně pósobí se kněze, neb ne hodností posvěcujícího, ale slovem pósobí se Stvořitele." Také svatý Řehoř I q. I capitulum Mnozí z světských dí: „Svátosti Páně ani zásluhami dobrých se rozmáhají, ani zlých se umenšují", neb ne služebník, ale moc pósobí Ducha svatého. To o těle a krvi Páně, o křtu a o pomazání rozuměno býti má." Hle, kterak zjevně praví tito dva velicí svatí a doktorové církve zvláštní, že skrze zlého služebníka pósobí v svátostech slovo a moc Spasitele[590], a protož on z toho chválen býti má jakžto velmi slavný mistr! Neb poněvadž chválen bývá řemeslník, kterýž skrze čistý

589 Psáno *kníze*.

590 Vynechán přípisek některých rukopisů, výše v překladu pozn. 518, s. 130.

a dobrý nástroj věc dobrú a čistú pósobí, kterak více chválen býti má ten řemeslník výborný, kterýž tak dobrý, čistý, převýšený a přejasný skutek čistě, dobře a dokonale činí skrze zlý, nečistý a nedostatečný nástroj! Ten smysl před kněžstvím mým držel sem a od počátku kněžství mého kázal sem i psal, jakož se nalézá v knížkách v kázání o těle Kristově, kteréž sem psal léta prvního mého kázání, kteréž bylo, jakož mi se zdá, léto Páně MCCCC první. A potom sem učil v koleji pražské čta knihy Mistra hlubokých smyslů, tuším léta Páně MCCCCIX, když pan Alexander v koncilium pisánském volen byl papežem. I odpustiž Bůh všemohúcí nepřátelom mým, kteříž pravili a na římský dvůr žalobně donesli, že bych kázal, že kněz jsa v smrtedlném hříchu neposvěcuje a nic nepósobí. Ale pravdať jest, žeť sem říkal i kázal, psal sem i píši, žeť každý takový nepósobí a neposvěcuje hodně a důstojně, ale nehodně Bohu a sobě k zatracení pósobí a posvěcuje potupuje jméno Boha svého. Neb v knihách Malachie v první kapitole píše se: „K vám, ó kněží, kteříž-to potupujete jméno mé a řekli jste: V čem sme potupili jméno tvé?, obětujete na oltář mój chléb poškvrněný. Ktož jest mezi vámi, ať by zavřel dvéře a zapálil oltář mój vděčně? Neníť vůle má mezi vámi, pravíť Pán zástupů, a daru nepřijmu z rukú vašich. Hle, praví Pán, že zlí kněží potupují jméno jeho obětujíce na oltáři chléb porušený. Protož Řehoř svatý I q. I, Mnozí světští: „Poškvrňujeme ovšem chléb, totiž tělo Kristovo, že nehodně k oltáři přistupujeme, a smrdutí čistú krev pijeme.“ To ten praví. Tehdyť kněží súce v hříchu smrtedlném když slúží, posvěcují a obětují nevzáctně, proti vůli Páně to činí. Jakož praví Pán: „Ktož jest z vás, jenž by zavřel dvéře a zapálil oltář mój vzáctně. Neníť mi vůle v vás a daru nepřijmu z rukú vašich.“ A poněvadž prostý člověk, kterýž méně zavázán jest svátost Páně přijímati, totiž pod menší pokutú nežli kněz, jí ji a pí v hříchu nehodně, k saudu zatracení svého, čím více kněz, kterýž z příčiny dokonalosti, z příčiny umění, kteréž má míti, a z příčiny přeušlechtilého posluhování nehodně k saudu svého zatracení v hříchu posvěcuje a jí! Neboť praví Apoštol v prvním k Korintom v XI. kapitole: „Ktožť jí tento chléb a pí kalich Páně nehodně, súd sobě jí a pí, nerozvažuje těla Páně.“ A kterakého se hříchu dopouští každý tak čině, okazuje Apoštol, tudíž řka: „Ktožbykoli jedl tento chléb a pil kalich Páně nehodně, vinen bude tělem a krví Páně“, to jest podlé svatého Ambrože, „pokuty smrti dá, jako by Krista zabil“. Z tohoť bude, že zlí přijímajíce svátost, přijímají tělo a krev Páně,[591] a protoť zpívá církev:

„Přijímají dobří, přijímají zlí
způsobem nerovným:
života neb smrti.
Smrt jest zlým, život dobrým:

591 Vynecháno *alias non diceret Apostolus qui enim manducat panem hunc et bibit calicem Domini indige, iudicium sibi manducat et bibit, non diiudicans corpus Domini*, výše v překladu s. 131.

viziž z rovného přijímání
kterak jest nerovný výchoz.“

Zkušení této řeči jest, jakož chce Augustýn na Čtení svatého Jana na Petrovi a Jidášovi, nebť sú zároveň pravé tělo a pravú krev Pána našeho Ježíše Krista přijali.[592]

Což se pak lámání dotýče, o tom zpívá církev:
„Když se pak láme svátost,
nepochybuj, ale pomni,
žeť tak mnoho jest pod drobtem,
jak mnoho pode vším se přikrývá.“¨

Opět: „Přijímá jeden, přijímají tisíc:
jak mnoho tito, tak mnoho on,
aniž přijímaný skončení béře.“

Z toho máš, že se tělo Kristovo neláme, když se láme svátost, ani těla Božího ubývá. Jakož ani počíná podstatně býti skrze posvěcení, ale způsob Svátosti tentýž počíná býti i přestává. To také jest, že všickni jedící a pijící posvátně svátost těla a krve Páně všickni jedí též tělo a pijí túž krev Pána našeho Ježíše Krista.

Věděti také sluší, že po slovích posvěcování v svátosti tak dlúho jest tělo a krev Páně, jak dlúho zůstává způsob chleba a vína, a není obvláštně tělo a obvláštně krev, ale „pod obojím způsobem zůstává Kristus celý“, jakož zpívá církev. Protož tělo Kristovo jest pod způsobem chleba skrze proměnění chleba v též tělo, a krev jest následně; a krev jest pod způsobem vína proměnění vína v krev, a tělo pod týmž následně.

A bylaťby nejbláznovější nesmyslnost a nejmrzutější praviti, že toliko když kněz pozdvihá svátost velebnú, tehdy jest tělo Kristovo, a když položí, tehdy není. Kteréžto bláznovství, jakož sem porozuměl, někteří mně chtěli připsati. A není divné, ještoť zlostní a nestydatí nepečují, coby měli mluviti, jediné, aby mluvili. Nebť sú tak mistři a zákonníci popuzeni súce z kázání pravdy proti Pánu pravili, že jest opilec, blázen, ďábelník, svůdce lidu, buřič všeho židovstva, rušitel soboty, neřádných rodičů syn, zbranitel daně císařské, sobitel královského důstojenství, ruhač, jiné zdrávy čině samého se neuzdravuje. Ale ačkoli v hrob tělesně za tři dni padl, pravda však konečně vstala. Jižť vidí, kterak se nespravedlivě rúhali, žalovali a odsúdili Pána. I my brzo uzříme, kterú jsme víru drželi a co sme zlého učinili naším bratřím bez viny.

592 Vynechán delší úsek textu *sed disparem exitum ... et verum sanguinem Domini Iesu Cristi*, výše v překladu s. 131–133.

Také věz, že tyto řeči „tělo Kristovo a krev lidu se dělí“, „tělo Kristovo uzřím neb sem viděl na mši“, „tělo Kristovo pěstuje se rukami“, mají rozuměny býti a obráceny k svátosti neb k způsobom. Protož na to slovo Berengaria De consecratione distinctio II, kdež vyznává, že po posvěcení netoliko jest svátost, ale i pravé tělo a krev Páně, a že vpravdě v rukú kněží pěstuje se a věrných se zuby stiskuje, praví Výklad: „Rozšafně rozuměj a všecko k způsobu obracuj.“ Totiž tak rukama kněžskými pěstuje se svátost, to jest způsob svátosti, a zuby se tlačí svátost, totiž způsob svátosti. Tak také rozuměti se má tomuto mluvení „tělo Kristovo lidem se rozdává neb dělí“, to jest svátost těla Kristova, „krev Kristova se dává neb vlévá“, totiž svátost krve Kristovy, „viděl sem neb viděti budu na mši tělo Kristovo“, to jest svátost těla Kristova, v níž se věří býti tělo a krev Pána Ježíše Krista.

Třetí, co umínil sem pověděti, jest, že ta svátost velebná má přijímána býti. Nebť dí Spasitel: „Vezměte a jezte, to jest tělo mé.“ Proč pak přijímána býti má od věrných, pokládá sám Spasitel tři konečné příčiny Johannis VI: První jest v něm přebývati a jej přebývajícího v sobě míti, když dí: „Ktožť jí mé tělo a pí mú krev, ve mněť zůstává a já v něm.“ Druhá jest neumříti naveky. Jakož dí: „Ktožť jí chléb tento, neumře naveky.“ Třetí příčina jest míti život věčný, jakož praví: „Ktož jí tělo mé a pí mú krev, má život věčný. Súť jiné příčiny k těmto prostřední, jako očistěnu býti od hříchů, prospívati v ctnostech, vysvobozenu býti od muky očistce,[593] posylniti se proti nepřátelom, totiž proti světu, tělu a ďáblu, umdlíti v sobě pokušení, prospěti živým i mrtvým, obveseliti anděly i svaté v nebi, přiblížiti se k nebeskému království, hotovu býti umříti pro Krista, radovati se duchovně v něm, osvícenu býti v duchu a čekati ochotně království Božího. Nu, nejmilejší, budeš-li tyto příčiny v přijímání svátosti vážiti, k přijímání se pilně, ochotně a pokorně těla Páně připravíš. Ty pak příčiny rozjímaje v mysli budeš také vážiti těm odporně, ktož nechtí přijímati těla a píti krve Pána Krista. Neb ktož nejí hodně těla Páně, nezůstává v Kristu skrze milost, ani Kristus v něm. Item ktož nejí konečně, umře naveky, item nemá života věčného etc., neb neprospívá v ctnostech, nebývá zachován od muk, nesylní se proti nepřátelom, nekrotí v sobě pokušení, neprospívá živým i mrtvým, totiž k životu věčnému, dobře jsa živ, nebť jest zle živ, neoveseluje andělů a svatých, neblíží se k nebeskému království skrze zaslúžení, není hotov umříti s Kristem, ani se raduje duchovně v něm, ani osvícen bývá duchovně etc. Protož běda bídnému, ktož zhrzí takovými dobrými věcmi, jakož sem řekl, a v ty zlé padá. A tehdy, nejmilejší, aby toho zlého ušel a dobrého došel, přijímaj najprv hodně svátost velebnú, neboť dává Kristus Pán k jedení řka: „Vezměte a jezte, totoť jest tělo mé.“
Z toho máš třetí, že svátost velebná má býti přijímána.

<Po> čtvrté povědíno bylo, proč ta svátost velebná má přijímána býti. A přijímati se má nábožně a pokorně v víře, naději, lásce, s poctivostí a bázní, jakož dí Apoštol: „Ale zkus se sám člověk a tak z chleba toho jez a z kalichu pij.“ Máť se

593 Vynecháno *quam deberet homo pati*, výše v překladu s. 135.

tehdy člověk zkušiti, aby jedl tělo Kristovo a pil krev hodně k životu věčnému a ne nehodně k zatracení. Zkušitiť se pak má člověk v třech duchovních ctnostech, totiž v víře, naději a lásce, také se má zkušiti v ctnostech mravních. A najprvé v víře, věří-li, jakož již povědíno o svátosti velebné podlé uložení Krista a svaté církve;[594] v naději, kteráž je očekávání blahoslavenství, a že již více nebude hřešiti smrtedlně, a že hodně jísti bude tělo Pána našeho Ježíše Krista k života věčného dojítí; zkus se třetí v lásce, jestliže Boha nade všecko miluje a bližního jako se samého. Zkus v ctnostech mravních: najprv v opatrnosti, činí-li všecko k chvále Boží opatrně; v spravedlivosti, jestliže každému, což jeho jest, dává, Bohu bázeň, milost, poslušenství a čest, bližnímu milování a sám sobě středmost, totiž mírné obcování; zkus v zdrželivosti, pí-li středně a jí, postů od církve uložených neruší-li, a jestli zdrželivě neb čistě živ; zkus se v síle, kteráž jest ctnost k podstupování hroznych věcí pro spravedlivost, zkus se v ní, směl-li by smrt hroznú podstúpiti pro Krista, kterýž jest podstúpil smrt přeohavnú, přetěžkú a přehroznú za něj; zkus se v myšlení, v slovu, v skutku, aby myšlení nebylo neslušné, slova nebyla oplzlá, nepoctivá, mrzká, podvodná, utrhavá neb prázdná. Neb poněvadž, jakož praví Spasitel, Matouš XII. kapitola: „Z každého slova marného, kteréž by mluvili lidé vydadí počet v den saudný“, kterak mnohem více z slov oplzlých a škodlivých! Zkus se člověk v skutku: najprv, aby nebyla neslušná věc, kterúž činí, aby žádného díla nečinil neužitečného chtě, a ovšem aby nečinil neslušného neb škodného. Zkus se v skrúšení, želé-li srdečně hříchů na zpovědi, dobře-li jest se všech zpovídal; na úmyslu, má-li pevný úmysl více nehřešiti. Zkus se v dostiučinění, činí-li pokání a chce-li dokonati. Hle, takť se zkušiti má člověk, protože praví Apoštol: „Zkus se sám člověk“, a tak, totiž čistý od hříchu a <v> svědomí vyčistěném, „z chleba toho“, kterýž dává život čistému,[595] „jez, a z kalichu“, to jest z té, kteráž v kalichu jest svátosti, krve, jenž vylita jest na odpuštění hříchů, „pij“. Ó, kterak šťastný jest člověk, kterýž podlé toho zkušení svrchu položeného život svůj způsobuje, aby Krista hosti a bydlitele v svátosti velebné hoden byl v nové milosti sobě přijíti! A zase kterak nešťastné jest to svědomí celou slzí studnicí oplakalé, kteréž se tak zlými zšeredilo skutky, aby v něm ne Kristus, ale ďábel přebývati měl a panovati!

Také znáti sluší, že jedení těla Kristova též i pití jedno jest duchovní toliko, jenž jest v Kristu přebývati a Krista přebývajícího v sobě míti. O kterémž dí sám Pán Johannis VI: Ktožť jí mé tělo a pí mú krev, ve mněť zůstává a já v něm. Kdež praví Augustyn in omelia super Johannem: „Toť jest tehdy jísti ten pokrm a ten nápoj píti, v Kristu zůstati a jej zůstávajícího v sobě míti.“ A k tomu duchovnímu jedení a pití zavázáni sme pod zbavením věčného života, jakož praví Pán Johannis VI: „Nebudete-li jísti těla Syna člověka a píti jeho krve, nebudete míti života v sobě.“

594 *Sancta Romana ecclesia*, výše v překladu s. 136.

595 „dává život čistému“ je překladatelské nedorozumění: orig. *dat vitam mundo*, narážka na J 6, 33 – „dává život světu“. Latinské podstatné jméno *mundus* (svět) je zaměněno za přídavné jméno *mundus ,a, um* – „čistý“.

Druhé jedení těla a pití krve Páně jest toliko posvátné. A jest, kterým člověk v hříchu smrtedlném jí a pí velebnú svátost, kteréž učinil Jidáš Škariotský. A slove toliko posvátné, protože jeda tak a pije nezůstává v Kristu skrze milost ani Kristus v něm, ač by jedl tělo Kristovo a pil jeho krev v svátosti. A tento rozdíl jedení míní S. Augustyn, když dí: „Nejedúcí jí a jeducí nejí", neb najprv nejeda posvátně člověk spravedlivý jí duchovně, neb přebývá v Kristu skrze milost a Kristus v něm, ale jeda posvátně člověk nehodný nejí duchovně, nebť nepřebývá v Kristu ani jeho má přebývajícího v sobě.

Třetí jedení a pití jest posvátní i duchovní. A jestiť, kterýmž člověk spravedlivý hodně přijímá tělo a pí krev Kristovu v svátosti, neboť tehdáž přijímá svátost velebnú, tělo Kristovo a krev, i věc svátosti, jenž jest milost, kterúž se připojuje Pánu Kristu, pro kterúžto milost slove tato svátost eukaristia,[596] totiž dobrá milost neb láska.

První jedení bude věčné, neb věčně zůstanú svatí v Kristu a jej v sobě zůstávajícího míti budú. Druhé nebude věčné, ale mám za to, žeť trvati bude až do súdného dne, jakož i zlí křesťané nehodně přijímajíce tělo Pána Jezukrista. Třetí má trvati do saudného dne podlé té řeči „Smrt Páně zvěstujete, ažť příde".[597] Druhého jedení neb přijímání mají se velmi varovati a třetího nábožně užívati. Ale nestůjte, toto, totiž třetí, v mnohých potuchlo, protože první v nich zmizelo docela neb velmi sstydlo v přibližování dne saudného, kteréhožto příští znamení dal Spasitel učedlníkům svým řka, Math. XXIIII ka(pitola): „Rozmnožíť se nepravost, neb zstydne láska mnohých." První zajisté křesťané, že byli vrúcí v milosti Kristově, jedli sú každý den svátost velebnú, neb v Skutcích Apo(štolú) II stojí, že „byli každý den v lámání chleba", totiž v přijímání velebné svátosti, jakož mluví výkladové a svatý Cyprián v jedné epištole, a protož hotovi byli pro Krista Pána smrt trpěti každý den. Ale po času, když ustydla láska, přijímali v den nedělní. Potom, když se více rozhojnila nepravost, lidé od častého přijímání odcházeli, a protož ustanoveno bylo, aby aspoň na velikých slavnostech v svátosti tělo Páně přijímali. A když se rozmohlo lakomství, pýcha a smilství v křesťanech, a tak zapomenutí umučení Kristova, kteréhož paměť v přijímání jeho těla a krve připomíná se, uloženo jest, aby aspoň[598] jednú v roce najméň svátost velebnú při Veliké noci zpovídajíc se přijímali. Ale již chce dokonána býti zlost, že mnozí toliko v hodinu smrti chtějí a jiní nikdá přijímati Páně svátosti: i kterakž ti hotovi budú umříti pro Krista, kteříž se nekochají v jeho pokrmu výborném z největší daném lásky a milosti k přemožení konečně všeho zlého? Běda těm, kteříž „nechutenství mají nad pokrmem tímto" spasitedlným a nejsladším, kterýž „lačné naplňuje dobrými věcmi a ošklivé propouští marné".

596 Vynecháno *ab eu quod est bonum, et caris, gracia vel caritas*, výše v překladu s. 138.

597 Vynecháno *Primam manducacionem deberent omnes homines habere*, výše v překladu s. 138.

598 „uloženo jest, aby aspoň": emendace, tisk má *uložena jest aspoň*.

A že z milosti božské, v Kristu bratře nejmilejší „jíž sú dnové spasení“ a pokání, protož svlekúce starého člověka pracujmež celú srdce žádostí, abychom ke dni velikonočnímu, kterýž se přibližuje, s čistým životem, skrušeným srdcem a dobrým svědomím mohli ne sobě k saudu, ale k životu věčnému večeři Páně jísti. To nám rač dáti Ježíš Kristus, pravý Bůh, Boží a Marie Panny syn, na věky věků požehnaný.

Psáno v žaláři v úterý po třetí neděli postní, léta MCCCCXV.[599]

599 Vynechány dedikační verše, výše v překladu s. 139.

PROTI FRANCOUZSKÉMU ZPĚVU V KOSTELE

PROTI FRANCOUZSKÉMU ZPĚVU V KOSTELE[600]

Contra cantores Francigenas in ecclesia, Bartoš – Spunar č. 49, s. 100.

Wien ÖNB 4546, 54v-66r, ed. J. Sedlák, Několik textů z doby husitské I, 3, 1912–1913 (otisk Hlídka 28–30, 1911–1913). 1408–1411.

Janem Sedlákem pořízená a jeho zde v záhlaví uvedená edice či spíše přepis traktátu *Contra cantores* vynechává odstavce, které autor textu cituje jako slova Bernarda Claraevalensis, zatímco v našem přepisu, který zde najde čtenář mezi přílohami, traktát tuto pasáž obsahuje. Nejde však o slova Bernarda z Clairvaux, nýbrž autor, snad Jan Hus, zde cituje Aelreda z Rievaulx (*Speculum charitatis*) a Hugona z Folieta (*De claustro animae*). – Za těmito vydatnými citáty pokračuje autor textu výčtem devíti zlých následků chórového zpěvu typu *ars nova*, vícehlasu, menzuráního zpěvu a rondelů, a jejich zpěváky doporučuje vyhnat z kostelů. Odvolává se na opatření pražských arcibiskupů a přitakává pražským synodálním usnesením. Můžeme tedy opravit Sedlákův názor o době vzniku tohoto textu – nejde o rok 1405, nýbrž o dobu mezi léty 1408 a 1411.

Někteří mívají při sborovém zpěvu roztěkanou mysl, vytřeštěné oči a neukázněné pohyby, jejich zpěv je falešný a svévolný. Vždyť zpívají, aby se zalíbili spíš lidu než Bohu, nezpívají v tanečním reji[601] s Mojžíšovou sestrou Marií,[602] nýbrž v paláci s Herodiadou – aby se zalíbili hodovníkům a Herodovi.[603] A abychom tu absurdi-

600 Vlastně „Proti vícehlasu".

601 K hudební terminologii tohoto traktátu a k volbě českých ekvivalentů viz v Překladatelských poznámkách.

602 Ex 15, 20–21 (sestra Áronova, ne Mojžíšova).

603 Mk 6, 21–22.

„...zpívají, aby se zalibili spíš lidu než Bohu“

tu[604] vzali v celé šíři: proč je v kostele tolik nástrojů, tolik zvučných zvonků, tolik obludných zpěvů? Ten doprovází, onen zpívá protihlasem, další snižuje hlas, další dělí a seká některé noty na polovinu. Hlas se tu tenčí, tu se láme, tu bodá, tu se rozšiřuje a rozléhá; někdy se, hanba povědět, přivede až ke koňskému řehotu, jindy nechá stranou mužnou sílu a vyostří se k tenkému hlasu ženskému. A celé tělo se přitom zmítá v kejklířských gestech: kroutí pusou, obracejí oči, trhají rameny, a na některé jednotlivé noty reagují křivením prstů. A tato trapná bezuzdnost se nazývá zbožností.

A lid tu stojí, diví se a žasne, na prostopášnosti zpěváků, na nevěstčí gesta, na střídání a refrakce hlasů hledí se smíchem a s chichotáním, takže to vypadá, že ti lidé nepřišli na modlení, ale spíš na divadlo. A není zde žádná bázeň před oním děsivým majestátem, který je zde přítomen, kde se ona nejsvětější krev vlévá do kalicha a otevírají se nebesa, kde jsou přítomni andělé, kde se věci pozemské stýkají s nebeskými a lidé se přidružují k andělům. Co ustanovili svatí, aby zpěv prosté lidi burcoval a působil v nich zbožnost, toho se užívá pro zakázané rozkošnictví. Kéž bys ty, který takto lámeš hlas, uměl lámat rozkoš, kéž bys v souzvuku hlasů slyšel soulad mravů, aby ses skrze tento příklad srovnal s bližním, skrze vůli s Bohem, a skrze poslušnost se svým představeným. Máš-li sladký hlas, kéž máš sladké srdce, a jako alegoricky při vzestupech a sestupech snižuješ a pozvedáš hlas, tak ať při vzestupech a sestupech ctností snižuješ mysl k soucítění s bližním, a vystupováním ji pozvedáš ke zření na Boha. To je jeho skutečná hudba a zpěv, tam je oněch šest svorných hlasů, totiž pokora srdce, umrtvování těla, soucit, útěcha, modlitba, oddaná láska. Tolik Bernard.

Z uvedených slov tohoto velikého světce vyplývá zaprvé, že takové kejklířské, vyumělkované a bujné zpěvy jsou urážkou Boha. Zadruhé, že se ruší řád, který nalezli pro církevní zpěv svatí otcové. Zatřetí, že se lidu znemožňuje zbožně se soustředit. Začtvrté, že se u žen vyvolává obdiv k nevázanosti zpívajících, a tak se ze zpěváků často stanou sukničkáři nebo prostopášníci, a po pravdě by měli přiznat, že zpívají spíš aby se líbili lidem, zvlášť ženám, než samému Bohu a Pánu Ježíši Kristu – a ať to řeknou nebo neřeknou, jejich záměry přede všemi zveřejní soudný den. Zapáté, že se zpěváci pyšně vytahují nad všechny ostatní, a jsou politování-hodní – podle známého rčení, jež říká, že

„hlas kazí zpěváky, ruka písaře, a pěkný zevnějšek kazí ženy.“[605]

Zašesté, že jsou kněží při službě u oltáře vyrušováni a často se pletou, a přitom by se měli co nejzbožněji soustředit na velebnou svátost. Zasedmé, že žáci při těchto zpěvech neužitečně marní čas, a v jiných, užitečnějších věcech jsou nedbalí. Za-

604 Orig. *ut ingrediamur huius satherie latitudinem.*

605 V soupisech středověkých rčení se nenachází.

osmé, že se zpěváci v chóru, když by se měli chovat velmi zbožně, dávají vlastní nevázaností strhnout k zakázanému smíchu. Zadeváté, že v takovém případě v těchto zpěvech nenajdeme žádný užitek, ony tedy škodí duši a měly by být i s hudebníky, kteří svými nástroji tu bujnou nezřízenost vyvolávají, vyhnány do spolku bujných dvorských a hospodských povalečů, protože u Matouše v deváté kapitole je psáno: „Když Ježíš vstoupil do domu představeného a uviděl hudebníky a hlučící zástup, řekl: Jděte odtud! Ta dívka neumřela, ale spí. Oni se mu posmívali. A když byl zástup vyhnán, vešel, vzal dívku za ruku, a řekl: Dívko, vstaň! A ona vstala.“[606]

Ježíš Kristus vešel do domu představeného, tedy do chrámu Boha Otce, a když spatřil hudebníky, zpěváky, a zástup, který tam proto hlučel, řekl „Jděte odtud!“, to jest z domu mého Otce. Protože i když zrovna nezpůsobíte smrt, v každém případě působíte spánek (to jest vlažnost) dívky, to jest duše věřícího. A posmíváte se mně, Pánu Ježíši Kristu, já ale držím ruku, tedy ruku dívky, aby duše neklesala při vašich bujných nápěvech, ale aby se v kontemplaci pozvedala ke svému Ženichu.

Po zvážení těchto i dalších věcí páni pražští arcibiskupové Arnošt a Jan dobré paměti i současný pan arcibiskup pan Zbyněk zakázali pod trestem exkomunikace ve své diecézi takové zpěvy, totiž rytmizované rondely, zpívat. Za to nechť jim všemohoucí Bůh, Otec i Syn i Duch svatý, udělí věčný život spolu s těmi, kdo je v tom poslechli a až do konce poslouchají.

Amen.

606 Mt 9, 23–25; srv. L 8, 49–55 („Dívko vstaň“ z L 8, 54 – vzkříšení dcery Jairovy).

BÁSNICKÉ SKLADBY

Poté, co zde bylo v překladech představeno několik Husových vlastních latinských textů, pokračujeme básnickými skladbami z 16. století, z období počínajícího humanismu v lutherském, českém i německém, prostředí. Jsou to básně věnované Janu Husovi (další také Jeronýmovi Pražskému) a jsou svědectvím o husovské tradici, v níž se rodil kult kostnických mučedníků jako světců, a to nejen v českém prostředí.[607] Pocházejí z doby Lutherovy, kdy se rozvíjí evropská reformace a kdy již působí v Německu čelní představitelé latinského humanismu. V oblasti veršové tvorby to znamená na jedné straně prezentaci reformačních témat, mezi něž patří i lutherské ztotožnění s Husem, s jeho myšlenkami a teologickými důrazy. Spolu s názorem, že Hus byl Lutherovým přímým předchůdcem, se rozvinula v lutherském prostředí metaforická parelela Hus (husa) – Luther (labuť).[608] V předchozím období byli Hus a Jeroným oslavováni latinsky i česky v tradičních formách duchovní poezie, v hymnech a sekvencích, nyní před sebou máme výtvory, jaké se vracejí i k poetice antických latinských básníků. Po metrické stránce půjde většinou o daktylské rozměry, setkáme se však i s náročnějším metrem, s alkajskou strofou.

Tyto překlady jsem publikovala ve studii Jan Hus v latinské poezii raného novověku, ERGOT, Revue pro filosofii a společenské vědy, 2/2018, č.1, s.19–29,[609] kde podávám odborným zájemcům a příštím badatelům podrobnější informace o jednotlivých kusech a jejich autorech, o historii textů, o edicích a o relevantní literatuře. Redakci tohoto periodika jsem zavázána díkem za svolení použít texty, jež jsem v něm publikovala, pro tuto knihu.

Básně v latinském originále (viz Příloha) jsou vydány u Václava Novotného, Fontes rerum Bohemicarum VIII., odkud je přebíráme, ve dvou případech (*Závěr officia ke cti Jana Husa; Verše, jež Husově památce věnoval Konrád Celtis*) jsem jako předlohy pro překlad užila novější edice.[610]

---

607 Srv. Ota Halama, *Svatý Jan Hus*: stručný přehled projevů domácí úcty k českému mučedníku v letech 1415–1620, Praha 2015.

608 Dodnes má svou hodnotu důkladná studie o tomto tématu: Hauffen, A., *Husz eine Gans – Luther ein Schwan*, in: Prager deutsche Studien, Untersuchungen und Quellen zur germanistischen und romanischen Philologie Johann von Kelle dargebracht von seinen Kollegen und Schüllern, Teil II, Prag 1908, s. 1–28.

609 Periodikum vydává Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem ve formátech www, pdf a pro čtečky.

610 *Fontes rerum Bohemicarum* (dále FRB) – Prameny dějin českých, VIII. Historické spisy Petra z Mladoňovic a jiné zprávy a paměti o M. Janovi Husovi a M. Jeronymovi z Prahy. Vydal Václav Novotný. V Praze 1932. – Nově jsou vydány dvě z těchto skladeb: *Závěr oficia ke cti Jana Husa* (1), zapsaná v Litoměřickém graduálu (*The Litoměřice Gradual of 1517*, ed. Barry F. H. Graham, Prague 1999, a *Verše, jež Husově památce věnoval Konrád Celtis* (4), Fünf Bücher Epigramme von Konrad Celtes, vyd. K. Hartfelder, Hildesheim 1963 (otisk původního vydání z r. 1881).

1. Proti římskému kléru[611]

<Závěr officia ke cti Jana Husa – *In Ioannem Hus Exodion*>

Proti římskému kléru povstala země Čechů
od církve oddělená, světce svého teď má.
Znal dobře mravy prvotní církve a neváhal říci
Římu, že jeho papež pyšný a lakotný je,
Služebník Boží že nemá mít bohatství, hojnost a přepych,
jako nějaký císař ve světské nádheře žít.
Přál si napravit bezbožné mravy tehdejších kněží,
dávného Numu[612] předčil zbožnou přísností svou.
Jeho učení vzbudilo rozruch, a kurie zuří,
bezbožní proroka zajmou, v ohni vytrpěl smrt.
Kostnice spatřila tehdy, jak umírá nevinný prorok,
zbožná Husova duše do slávy nebeské jde.

611 FRB VIII, s. 437. Úvodní informace k textu včetně údajů o předchozích vydáních s. CXXXIII-CXXXIV. Skladba je zapsána v Litoměřickém graduálu, datovaném 1517. Edice: *The Litoměřice Gradual of 1517*, ed. by Barry F. H. Graham, Prague 1999. (Pavel Brodský a Martina Šumová, *Iluminované rukopisy v archivech na území Čech*, Praha 2017, s. 165–169. Text skladby jsem převzala z Grahamovy edice, její transliteraci jsem převedla na transkripci: velká písmena, souhláskové „u“ – „v“).

612 Numa Pompilius, legendární druhý (po Romulovi) král Říma, podle tradice založené antickými autory se zasloužil o římskou civilizaci, též o zákonodárství, a byl znám přísností mravů.

2. Epitaf Jana Husa, apoštola a mučedníka Kristova[613]

<Epitaphium Ioannis Hussii apostoli ac martyris Christi Iesu>

Věrný a bezúhonný, Hus, kazatel obrody Slova,
dobrý životem, dobrý učením, za nímž sám stál,
důsledný služebník Ježíše Krista, našeho Pána,
muž, hodný, aby byl zván pastýřem apoštolským,
V Praze učitel Jeronýma, jejž duchovně zplodil,
sám také učený žák ze stáda Viklefova.
Když byl upálen Kostnickým koncilem, tu jeho duše
vznesla se k Olympu hned, popel a kosti má Rýn.
Kriste, prosím, dej českému lidu, aby už navždy
v lásce měl husí zpěv, kterému učil ho Hus.

613 FRB VIII, s. 475. Další informace k textu CLI-CLII. Tento fiktivní náhrobní nápis zaznamenal Matthias Flacius Illyricus (viz zde s. 9). Slezský humanista Mikuláš Reusner připisuje báseň Martinu Lutherovi.

3. Veršované komentáře k vyobrazení Husova upálení[614]

<In icona Ioannis Hussii sancti martyris>

Nad vyobrazením
Hus, jenž býval ctihodným mužem, měl podobu tuto
tehdy, když vydal své tělo k spálení pro Boží věc.

Pod vyobrazením
Svou sněžnou září předstihneš všechny bělostné ptáky,
žij blaze, drahá Husi, u českých krajanů svých!
Budeš navěky slavný, tvé jméno z paměti lidí
nemůže vymazat zášť, nikdy je nezničí čas.[615]
Ačkoli černá vrána se skrývá v pokoutním peří
a svým zobákem hnusným sápe se na tvůj lesk,
Lepšího ptáka nemají Češi, mít nebudou nikdy,
jaký by roven ti byl, měl by tak zvučný hlas.
Hejna ptáků lichotí uším svým nicotným zpěvem,
tvé prosté slovo a duch zbožně těší tvůj lid.

Starý překlad textu pod vyobrazením:[616]
Jenž všecky ptáky převýšil v bělosti,
Čechóm tvým, Husi, podnes jsi v milosti.
Tobě věčná čest, tvé pamětné jméno
věkem lstí žádnou nebudeť shlazeno.
Ač krkavec černý nosem svým černým
bělost tvou lstivě odjíti chce věrným,
však není Čechóm žádný vzácnější pták,
byť se mohl živým hlasem vrovnati tak.
Stádo ptactva zpěvem svým těší uši.
Ty slovem, ctným skutkem srdce i duši.

614 FRB VIII, s. 475–476. Další informace k textu CLII. Verše i obraz opět u Flacia Illyrika (viz zde s. 9). Převzato ze starého tisku z fondu Ústření knihovny FF MU, sign. S4-1012/1 s laskavým povolením ředitelky knihovny, PhDr. Markéty Bočkové.

615 Srov. Ovidius, *Metamorphoses* – Proměny XV, 872: *(opus, quod) nec poterit ferrum nex edax abolere vetustas*.

616 Postila svaté paměti M. Jana Husi, mučedlníka Božího, Johannes Montanus – Ulrich Neuber, Nürnberg 1563.

Hæc fuit effigies quondam uenerabilis Huſsi,
Dum ſua pro Chriſto membra cremanda dedit.

In Icona Ioannis Huſsij S. Martyris.

Albicolas niueo uincens candore uolucres
Salue Boiœmis, anſer amande, tuis:
Te manet æternum decus, & memorabile nomen,
Quod furor, aut ætas tollere nulla poteſt.
Atra licet cornix furtiuis abdita pennis,
Candorem ſpurco uellicet ore tuum.
Nulla ſed eſt Bœmis, nec erit præſtantior ales,
Conferri uiua quæ tibi uoce queat.
Grex auium uanis oblectat cantibus aures,
Tu mentes niueo pectore, & ore pias.

„...když vydal své tělo k spálení pro Boží věc"

4. Verše, jež Husově památce věnoval Konrád Celtes[617]

<Conradi Celtis versus Hussiani>

Hranice, na níž byl upálen Jan Hus

Žalostná oběti, za živa hoříš v planoucím ohni,
Kerberos, pekelný pes, pozřít tvou duši prý má.
Avšak ty největší svatyně Čechů tě chválí a slaví,
aby k sobě svou duši sám velký Jupiter vzal.
Jaká je tedy pravda, jak poznám ji, to mi teď řekni,
ty, který stojíš v čele římských prelátů všech!

Český výsměch římskému papeži

Hlava Latinské církve sic proklela končiny naše,
země prý nemá dát úrodu, vůbec nést plod,
Ženy že mají o plodnost přijít a nerodit děti,
neblahá znamení nebes zvěstovat zkázu a mor.
Ale v Čechách se daří hojnosti dobrého vína,
plodná a štědrá zem rodí tak bohatě chléb,
že plné sýpky mohou jen stěží tu úrodu pojmout.
Všechny ženy teď rodí, dětí je trojnásobně.

617 FRB VIII, s. 473. Další informace k textu s. CXLIX-CL. Též in: Fünf Bücher Epigramme von Konrad Celtes, vyd. K. Hartfelder, Hildesheim 1963 (otisk původního vydání z r. 1881).
Konrád Celtes (1459–1508), slavný humanistický básník, poeta laureatus, se v srpnu 1491 při svých cestách zastavil v Praze a z tohoto krátkého pobytu pochází několik jeho epigramů týkajících se Čech. Byl katolík a na husitskou tradici Čech se díval s kritickou rezervou, ale i s jistým uznáním. K husitským či spíše utrakvistickým Čechám se vztahuje i několik dalších většinou ironicky kritických epigramů z 1. knihy této sbírky.

5. Husovo proroctví o Lutherovi[618]

<Hussi de Luthero vaticinium>

Když římskou církví, papežskou kohortou,
byl český mistr odsouzen k hranici,
Hus nesl statečně ten úděl
v poznané pravdě šel na smrt v ohni.

„Zvrácené bludy nikdy jsem nedržel
jak bezbožníci. Ač moje učení
si nezaslouží, věřte mi to,
takový trest, jaký vynesli jste,

teď tohle zpupné násilí vůči mně
ať tedy vaše pýcha a moc koná:
já do ohně a jeho výhně
bez bázně, strachu, teď klidně vstoupím.

Je se mnou moje víra a naděje,
Již lstivá zloba nikdy mi nevezme,
a nemusím už v světě lidí
zůstat; já opustím tuto zemi.

I když jste dali vložit mi na hlavu
znak pekla, přesto peklo mne neschvátí.
Má velká víra hne i smrtí,
neskončím v propasti temných hlubin,

spíš do výše se vznesu, a v svatosti
smím bydlet v nebi; pak ale za sto let
vy budete se zodpovídat
Bohu i mně, jenž jsem dávno zemřel.

---

618 FRB VIII, s. 474. Úvodní informace k textu tamtéž, s. CL-CLI.
Anonymní skladba v rozměru antické řecké a později klasické latinské lyriky, v tzv. alkajské strofě. Metaforická parelela Hus (husa) – Luther (labuť) se rozvinula v lutherském prostředí spolu s názorem, že Hus byl Lutherovým přímým předchůdcem. Legendistická představa Husova proroctví o Lutherovi se zrodila na základě údajného Husova výroku, který však podle celkem spolehlivého životopiscova svědectví pronesl těsně před svým upálením Jeroným Pražský.

Pak bílý pták se nablízku objeví
a pomstí Husu, kterou jste spálili.
Tu labuť nemůže už zahnat
ukrutné prokletí z vaší moci.

Vpřed rychle letí jak vůz Triptolemův
a rychleji než s křídly sám Daidalos:
a kdyby celý svět se hroutil,
spousty těch trosek ho nevyděsí.[619]

Řím s bůžky jeho dobyli Senoni,
a otec Mars jim na pomoc nepřišel:
teď také Římu, jenž se planě
mocí svou vynáší, nesnáz vzejde.

619 Parafráze veršů Horatiovy Ódy III, 3: *si fractus illabatur orbis impavidum ferient ruinae*.

6. Verše Hieronyma Treutlera ze Svídnice[620]

Husou (-em) jsi byl, a římská smečka tě spálila v ohni,
papeži na obtíž byl hlas tvůj – husou (-em) jsi byl.
Nepomstěn nezůstal ale tvůj osud, vždyť přišla pak labuť,
o níž jsi v poslední den života prorokoval.
Svaté tělo svatého Husa tak shořelo v ohni,
místo husy však labuť zpívá, a slyší to svět.
Kostnice, nevěrné město, slyšelo věrného Husa,
když šel pro Krista na smrt, vstupoval na hranici:
„Po stu letech vás přede mnou bude soudit sám Kristus,
tehdy přiletí labuť, odplaty dočká se H(h)us.“

620 FRB VIII, s. 479. Další informace k textu s. CLVI.
Hieronymus Treutler (1565–1607), lutherský právník a básník.

SEZNAM ILUSTRACÍ

Str. 8 *Knihy Písma a otců*
Str. 38 *Chrám Boží je svatý I.*
Str. 50. *Chrám Boží je svatý II.*
Str. 53 *Zkáza Sodomy*
Str. 62 *Důstojnost kněze*
Str. 66 *Přímluvkyně*
Str. 73 *„...odloučit se od všech svatých a přidat se k ďáblům...“*
Str. 78 *Bez knih Písma a otců*
Str. 89 *Věrnost Desateru*
Str. 97 *Vezmi svůj kříž a následuj mne*
Str. 100 *O poznání Boha*
Str. 105 *SALIGIA – sedm smrtelných hříchů*
Str. 109 *Chrám Boží je svatý III.*
Str. 114 *„...až do smrti její nebo své vlastní...“*
Str. 126 *Připomínka*
Str. 141 *„Dej Bože, Robertovi, ať všechno to pochopí správně“*
Str. 154 *zpívají, aby se zalíbili lidem, ne Bohu*
Str. 163 *„...když vydal své tělo k spálení pro Boží věc.“*

S výjimkou reprodukcí ze starých tisků (s. 141 a s. 163) doprovázejí knihu autorské kresby Jany Malé.

SUMMARY

Master Jan Hus in Polemics and in Prison

This collection of translations follows up on a book published by Masaryk University Press in 2015 with the title "Mistr Jan Hus v polemice a za katedrou". In this new volume, we also firstly present two translations of Hus's polemics, *Contra occultum adversarium* and *Contra predicatorem Plznensem*. Both these texts were written in 1411, when the controversy between the Church and the reformation tendencies of the university and a part of the clergy, especially that of Prague, began to escalate. They were a contribution to the then discussion about the essence of being a priest, about a priest's tasks, and even about the obligation of secular power to correct the vices of the clergy. As a testament to Hus's art of argumentation, these texts belong to his most quick-witted and elaborate ones: within these, the author proves his ability to work with the tools of formal logic, as well as with 'authorities'. He does not only quote the Bible, although it remains his primary referential text, but also the propositions of the Church Fathers, the foremost medieval theologians, and the canonical law. All these polemics also testify to the fact that Hus was well versed in the rules of contemporary rhetoric: he uses figures of speech and various ways of rhetoric embellishment with diligence. The final part of *Contra predicatorem Plznensem* deserves particular attention, as this is where the reader encounters the verses of an anonymous Latin medieval poem *De vetula*, which Hus thinks to be, in accordance with contemporary opinion, a work by the classical Roman poet Ovid. He uses this poem as a weapon against the immoral pride of the clergy of his day. – Our translation also features related texts from Hus's correspondence, assigned to the polemics.

Above all, we want to present new translations of the 'small Constantiensia' – seven treatises, composed under unimaginable conditions in a Dominican jail in Constance between the beginning of the year and 5 March 1415. They are catechetic tractates, which Hus dedicated to his jail wardens, young Italian clergymen, touchingly bearing witness to Hus's endurance, perseverance, and firmness, as well as to his endowment for teaching and pastoral work, his struggle, and his responsibility. Their objects are basic lessons for simple medieval laymen, for example the Ten Commandments, the Lord's Prayer, the capital vices, repentance, or matrimonial problems. The most voluminous of these tractates discusses the Eucharist, that is, the administration of the body of Christ; let us also note that he does not mention the communion under both kinds, as he devotes other works to that topic. Two of Hus's Constance treatises, the tractates *De matrimonio* and *De sacramento corporis et sanguinis Domini* were translated into Czech in the Utraquist community in the following century. We placed these old translations in the book beside our new translations; it will therefore be apparent, what interested the old translators more, what less, and what they perhaps even chose to omit. Mainly, these are evidence of Hus's 'second life'.

We also offer a translation of a treatise somewhat hesitantly ascribed to Hus, *Contra cantores Francigenas in ecclesia*. A large part of this text is composed of an extensive quotation of Cistercian authors from the 13th century, followed by an enumeration of nine bad consequences of choral chanting in the style of *ars nova*, in polyphony, mensural singing, and rondels. Hus recommends expelling these singers from the churches, appealing to the precautions of the archbishops of Prague and nodding to the Prague synodic resolutions.

The last part of our translation collection consists of poems praising Hus, written in the Czech and partially also the German community in the 16th century – the time of the Lutheran reformation and of the development of renaissance humanism in Western Europe. These poems are, much like the old translations of Hus's Constance treatises, interesting and mostly unknown illustrations of the reception of Hus's activity. Among them, the reader will find poems of Conrad Celtes, a famous humanistic *poeta laureatus*, who lived between 1459 and 1508. As a part of his journeys, he visited Prague in August 1491; several of his epigrams concerning Bohemia come from this visit. He was a Catholic and viewed the Czech Hussite tradition with critical restraint, but also with a kind of admiration.

The appendix allows the user to familiarize oneself with some of the Latin originals of the translated texts: it presents a new critical transcription of the Latin *Contra cantores Francigenas in ecclesia* and original texts of the translated poems based on the edition of V. Novotný in the 8th volume of the *Fontes rerum Bohemicarum* series.

The original Latin texts included in this book have predominantly been published in modern, critical editions. The only exception is the tractate *Contra cantores Francigenas*, which, so far, has only been made accessible as a non-critical and an incomplete transcription of a Viennese manuscript. For the first time, we also include the accompanying Czech texts (the translations of the tractates *De matrimonio* and *De sacramento corporis et sanguinis Domini*).

For the first time, we have translated the following into modern Czech: the polemic *Contra occultum adversarium* and a related letter from Master Hašek to Hus, the tractate *Contra cantores Francigenas*, and the poems from the 16th century praising Hus. The polemic *Contra predicatorem Plznensem* and the 'small Constantiensia' (*De mandatis Domini, De peccato mortali, De cognicione et dileccione Dei, De tribus hostibus hominis et septem peccatis mortalibus, De penitencia, De matrimonio, De sacramento corporis et sanguinis Domini*) have already been translated by Milan Svoboda in the collection "M. Jana Husi Sebrané spisy 5". This translation was published in 1904, and its translator was at that point not yet able to use the critical editions of the texts, the modern literature concerning the topic, newer dictionaries of medieval Latin, or the editions of the sources quoted by Hus, not to mention the electronic databases, making the work of today's translators much easier. A new translation of these texts is necessary, not only because Svoboda's translations are not easily available, but mainly because their archaic language, the antiquated literary Czech from the beginning of the 20th century, is alien to the reader of today. Its comprehensive difficulty is confusing and demotivating. It was not easy to interpret these texts, so distant to the modern mentality, into contemporary speech; a special chapter in the introduction of this book explains the various challenges the translators had to overcome.

PŘÍLOHY

CONTRA CANTORES FRANCIGENAS IN ECCLESIA

Bartoš – Spunar č. 49, s. 100, 1408–1411, přepis z rukopisu Wien ÖNB 4546, 54v-66r (srv. edici Jana Sedláka, Několik textů z doby husitské, 1–3, 1912–1913, zvláštní otisk z časopisu Hlídka, 28–30, 1912–1913).

Beatus Bernardus, fistula celestis, nacione Clarenensis:

[621]Sunt quidam in choro mente vagi, oculis attoniti, gestu dissoluti, in cantu absoni et lascivi. Cantant enim magis ut placeant populo quam Deo, non cantant in choro cum Maria sorore Moysi, sed in palacio cum Herodiade, ut placeant discumbentibus et Herodi.[621]

Et ut ingrediamur huius satherie latitudinem**:** [622]unde, queso, in ecclesia tot organa, tot

cimbala, [622] tot monstruosa cantica?

Hic[623] succinit, ille discinit, alter subcinit, alter medias quasdam notas dividit et incidit. Nunc vox stringitur, nunc frangitur, nunc impungitur, nunc diffusiori sonitu dilatatur, aliquando, pudet dicere, in equinos hinnitus cogitur, aliquando vigore virili deposito in femine vocis gracilitatem acuitur. Interdum totum corpus histrionicis gestibus agitatur: torquuntur labia, rotantur oculi, ludunt humeri et ad singulas quasdam notas digittorum flexus respondet. Et hec ridiculosa dissolucio vocatur religio. Stans inde populus miratus attonitus, lascivias cantancium, gesticulaciones meretriceas, vocum alteraciones et infracciones intuentur cum risu, ka-

621 *Sunt...Herodi*, Hugo de Folieto, *De claustro animae*.

622 *Unde...cimbala*, Aelred, *Speculum charitatis*.

623 *Hic...voluptatis*, Aelred.

cchino, non ut videatur ad oratorium, sed magis ad theatrum venisse, nec timetur illa tremenda magestas, cui assistunt angeli et ubi celestibus terrena miscuntur et angelis homines sociantur. Et quid sancti instituerunt, ut infimi ad effectum per cantum excitarentur pietatis, honore assumitur ad usum illicite voluptatis. [623]Ut tu, qui sic frangis[624] vocem, sciens frangere voluptatem, in consonancia vocum senciens concordiam morum, ut per exemplum concordares cum proximo, per voluntatem cum Domino, per obediendum cum superiori tuo! Si habes dulcedinem vocis, habeas dulcedinem cordis, et sic per ascensus et descensus mistice frangis et elevas vocem, sic per ascensus et descensus virtutum frangas mentem ad conpassionem proximi, elevas eam ad contemplacionem proximi ascendens.[624] Vere hec est musica et cantus eius, ubi sex[625] sunt voces ille concordes, scilicet humilitas cordis, mortificacio carnis, conpassio, consolacio, oracio, devocio[625] caritatis. Hec Bernhardus.

Ex hiis dictis huius magni sancti patet primo, quod per cantus huiusmodi histrionicos, rondelos et lascivos Deus inhonoratur. Secundo, quod ordo ecclesie in cantu per santos patres inventus destruitur. 3º, quod populus in devocione impeditur. Quarto, quod mulieres ad luxuriam clericorum cantancium inclinantur, et hinc cantores frequenter fiunt hovisatores seu procatores, et, si veritatem vellent dicere, faterentur, quod plus canunt, ut placeant hominibus, et presertim mulieribus, quam ipsi Deo et domino Iesu Cristo. Et velint nolint dicere, dies iudicii eorum intencionem omnibus declarabit! Quinto, quod cantores supra alios in superbiam elevantur et fiunt miserabiles iuxta illud vulgatum dictum:[626]

Cantores, scriptores, et pulchras mulieres
vox, manus et species hos facit instabiles.

Vox facit instabiles cantores, manus scriptores et speciei pulchritudo mulieres. Sexto, quod sacerdotes in officio impediti sepius errant, qui tunc deberet circa sacramentum venerabile devotissime occupari. Septimo, quod scolares tempus inutiliter in illis cantibus consumunt, et in aliis utilioribus negliguntur. Octavo, quod ipsimet cantantes ad dissolucionem in choro, ubi deberent esse devotissimi, ad risum illicitum concitantur. Nono, quod nullus fructus tunc in illis cantibus invenitur, et per consequens sunt nocivi anime, et sic de ecclesia Domini ad sinagogam curiensium thabernariorum et lasciviensium cum tibicenis instrumentis lasciviam provocantibus expellendi, nam scribitur Matthei 9:[627] „Cum venisset Iesus in domum principis et vidisset tibicenes et turbam tumultuantem, dicebat: Recedite, non enim puella est mortua, sed dormit. Et deridebant eum. Et cum eiecta esset turba, intravit et tenuit manum eius et dixit: Puella, surge! Et surrexit puella."

624 *Frangis...ascendens*, Hugo de Folieto.

625 *Sex...devocio*, Aelred.

626 Verše neidentifikovány.

627 Mt 9, 23–25.

Cristus Iesus venit in domum principis, quia in ecclesiam Dei Patris et videns tibicenes et cantores et turbam exinde tumultuantem et dicit „Recedite“, scilicet de domo Patris mei, quia etsi non mori, tamen dormire facitis, id est tepescere, puellam, id est animam fidelem, et deridetis me, dominum Iesum Cristum, ego tamen teneo manum, quia puelle, ne cadat in vestris lascivientibus melodiis, sed surgat per contemplacionem in suum sponsum.

Istis et aliis pensatis bone memorie domini archiepiscopi Pragenses Arnestus et Iohannes, et dominus presens archiepiscopus, dominus Zbynko, sub pena exconmunicacionis cantus huiusmodi, scilicet mensuram sive rundelos prohibuerunt in sua diocesi cantare. Et ex illo omnipotens Deus, Pater et Filius et Spiritus sanctus tribuat eis vitam eternam una cum illis, qui in hoc ipsis obedierunt et obediunt, in finem. Amen.

BÁSNICKÉ SKLADBY V ORIGINÁLNÍM LATINSKÉM ZNĚNÍ

1. In Ioannem Hus Exodion[628]

<Závěr officia ke cti Jana Husa>

En proprium vatem divisa[629] *Boemia sacris*
Edidit in Latios concita terra viros.
Ordinis antiqui non nescius ipse superbum
Dixit pontificem, maxima Roma, tuum,
Divicias, luxum Cristi non esse ministri,
Sed neque cesareum vertice ferre decus.
Moribus optavit meliorem reddere clerum,
Vinceret ut priscum religione Numam.
Verba movent animos Romanaque curia sevit
Et vatem flammis gens male sancta tradit.
Inmeritam vatis vidit Constancia mortem,
Quid pia mens celos ingeniumque petit.

628 FRB VIII, s. 437.

629 *divisa*: *divina* Novotný.

2. Epitaphium Ioannis Hussii apostoli ac martyris Christi Iesu[630]

Ille renascentis verbi sine labe fidelis
Praeco, bonus vita dogmatibusque bonus
Hussius, aeterni servus syncerus Iesu,
Nomine pastoris dignus apostolici,
Praeceptor Pragae generati Hieronymi et idem
Docto Wiclefi de grege discipulus,
A Constantiensi synodo combustus, Olympum
Mente adiit, cineres ossaque Rhenus habet.
Christe, Bohemorum genti concede, perenni
Ut studio cantus Anseris huius amet.

3. In icona Ioannis Hussii sancti martyris[631]

Dva veršované komentáře k vyobrazení Husova upálení

Haec fuit effigies quondam venerabilis Hussi,
Dum sua pro Christo membra cremanda dedit.

Albicolas niveo vincens candore volucres,
Salve Boioemis, Anser amande, tuis!
Te manet aeternum decus et memorabile nomen,
Quod furor ac aetas tollere nulla potest.
Atra licet cornix, furtivis abdita pennis,
Candorem spurco vellicet ore tuum,
Nulla sed est Boemis nec erit praestantior ales,
Conferri viva quae tibi voce quaeat.
Grex avium vanis oblectat cantibus aures,
Tu mentes niveo pectore et ore pias.

630 FRB VIII, s. 475.

631 FRB VIII, s. 475.

4. <Conradi Celtis versus Hussiani>[632]

Verše, jež Husovi věnoval Konrád Celtes

De rogo Ioannis Hus

Conflagras vivo lacrimabilis hostia busto,
Cerbereoque datur umbra voranda cani.
Bemorum sed templa tuas amplissima laudis
Concelebrant supero te socianda Iovi.
Dic mihi, quo tandem possim cognoscere verum,
O princeps Latii splendide concilii.

Cavillum Bemorum in Romanum pontificem

Dum Latiale caput nostram exsecraverat oram,
Et nullo, dixit, germine terra vire,
Nullaque sit Bemis fecundi femina partus
Intententque graves sidera moesta lues,
Tanta fuis Bemis foecundi copia Bacchi
Et tanto tellus foenore dona tulit,
Ut vix maturas caperent plena horrea messes,
Et cunctae matres pignora trina dabant.

5. Hussi de Luthero vaticinium[633]

Husovo proroctví o Lutherovi

Romana quando pontificis cohors
iussit Bohemi corpus et agnitam
ob veritatem fata fortis
Hus subiturus erat per ignem.

„Non impiorum dogmata perfidus“
dixit, „probavi. Credite, talibus
doctrina sustolenda vobis
suppliciis mea non fuisset.

632 FRB VIII, s. 473.

633 FRB VIII, s. 474.

Sed vis iniquum vestra potentior
in me furorem compleat. Hic ego
vultu per ardentes favillas
impavido patienter ibo.

Non usitata vel dubia ferar
spe, quam mihi non praeripient malae
fraudes. Nec in terris morabor
longius, impietate plenum

mundum relinquam. Non ego, ceu caput
pinxistis, inferno rapiar malo.
Magna fide mortem levabo,
nec Stygiis cohibebor undis,

sed me beatum sedibus inferam
coelestibus: vos per decies decem
annos Deo responsa tandem
atque mihi dabitis sepulto.

Cernetis album non procul alitem,
qui iam crematum vendicet Anserem,
cygnus truci non ille vestrae
fulmine concutietur aulae.

Hic ocyor quam Triptolemi rotae
seu Daedali pennae celerem feret
cursum per auras, hunc ruinae
intrepidum ferient minaces.

Olim lares Romae Senones velut
caepere, Mars autor nec opem tulit:
sic impio Romam tumentem
iustitiae titulo movebit.“

6. Verše Hieronyma Treutlera ze Svídnice[634]

Anser eras, et te Romana caterva cremabat,
Quod nimis obstreperus pontifici anser eras.
At tua vindicias habuerunt fata, repertus
Nempe fuit, quem vox summa canebat, olor,
ignis corpora sacra sacri consumerat Hussi,
Post Hussum caeco cygnus in orbe canit.[635]
Constantem inconstans Constantia sustullit Hussum,
Pro Christo ardentem cum subit ille rogum:
„Anni abeant centum, causam Christoque mihique
Dicetis, cycnus cum anseris ultor erit."

634 FRB VIII, s. 479.

635 Chronogram: dvojverší *ignis – canit* skrývají letopočty 1414 a 1517 („IgnIs Corpora saCra saCrI ConsVMerat hVssI, / post hVssVM CoeCo CyCnVs In orbe CanIt").

EDIČNÍ RADA MASARYKOVY UNIVERZITY

PhDr. Jan Cacek, Ph.D.
prof. Ing. Petr Dvořák, CSc. (předseda)
Mgr. Tereza Fojtová (místopředsedkyně)
Mgr. Michaela Hanousková
prof. MUDr. Lydie Izakovičová Hollá, Ph.D.
doc. RNDr. Petr Holub, Ph.D.
doc. Mgr. Jana Horáková, Ph.D.
prof. PhDr. Tomáš Janík, Ph.D., M.Ed.
doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D.
prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.
doc. RNDr. Jaromír Leichmann, Dr.
PhDr. Alena Mizerová (tajemnice)
doc. Ing. Petr Pirožek, Ph.D.
doc. RNDr. Lubomír Popelínský, Ph.D.
Mgr. Kateřina Sedláčková, Ph.D.
doc. RNDr. Ondřej Slabý, Ph.D.
prof. PhDr. Jiří Trávníček, M.A.
doc. PhDr. Martin Vaculík, Ph.D.

EDIČNÍ RADA FILOZOFICKÉ FAKULTY MASARYKOVY UNIVERZITY

doc. PhDr. Daniel Drápala, Ph.D.
prof. Mgr. Lukáš Fasora, Ph.D.
prof. PhDr. Jiří Hanuš, Ph.D.
doc. Mgr. Jana Horáková, Ph.D. (předsedkyně)
doc. PhDr. Jana Chamonikolasová, Ph.D.
prof. Mgr. Libor Jan, Ph.D.
prof. PhDr. Jiří Kroupa, CSc.
prof. PhDr. Petr Kyloušek, CSc.
prof. Mgr. Jiří Macháček, Ph.D.
doc. Mgr. Katarina Petrovićová, Ph.D. (tajemnice)
prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc.

Mistr Jan Hus v polemice a v žaláři

Překlady, komentáře a poznámky

Jana Nechutová / Jana Malá

Vydala MASARYKOVA UNIVERZITA, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno
v edici **Spisy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity** / číslo 491

Odpovědná redaktorka / doc. Mgr. Jana Horáková, Ph.D.
Výkonná redaktorka / doc. Mgr. Katarina Petrovićová, Ph.D.
Ediční referentka / Mgr. Vendula Hromádková
Grafická koncepce edice a návrh obálky / Mgr. Pavel Křepela
Sazba / Dan Šlosar

Vydání první / 2019
Náklad / 200 výtisků
Tisk a knihařské zpracování / MORAVAPRESS s.r.o., Cihelní 3356/72, 702 00 Ostrava-Přívoz

ISBN 978-80-210-9323-2
ISBN 978-80-210-9324-9 (online : pdf)
ISSN 1211-3034
https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M210-9324-2019